

Yrkesfagelevers ulike tilpasninger til fagopplæring

En undersøkelse av elever i tre yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående skole

Håkon Høst
Idunn Seland
Asgeir Skålholt

Rapport 16/2013

NIFU

Yrkesfagelevers ulike tilpasninger til fagopplæring

En undersøkelse av elever i tre yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående skole

Håkon Høst
Idunn Seland
Asgeir Skålholt

Rapport 16/2013

Rapport 16/2013

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Oppdragsgiver Kunnskapsdepartementet
Adresse Postboks 8119 Dep, N-0032 Oslo

Trykk Link Grafisk

ISBN 978-82-7218-913-5
ISSN 1892-2597

www.nifu.no

Forord

Dette er andre rapport fra det såkalte Lekkasjeprosjektet. Prosjektets problemstillinger har vært rettet inn mot å forstå hvorfor så mange av elevene som starter i yrkesfag avbryter sin fagutdanning. Prosjektleder har vært Håkon Høst, og forskerne Asgeir Skålholt, Idunn Seland og Hilde Karlsen har bidratt i prosjektet.

Vi takker de drøyt 3000 elever på utdanningsprogrammene Bygg- og anleggsteknikk, Restaurant- og matfag og Service og samferdsel som har deltatt i undersøkelsen, samt de som har bistått oss på skolene. Vi takker også Kunnskapsdepartementet, som oppdragsgiver, for godt samarbeid.

Oslo 5. juni 2013

Sveinung Skule
Direktør

Vibeke Opheim
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Introduksjon	13
1.1 Om oppdraget.....	13
1.2 Bakgrunn.....	14
1.2.1 Fagopplæring i alle områder.....	14
1.2.2 Kunnskapsløftet.....	14
1.2.3 Tendenser i søkning og gjennomstrømming før og etter Kunnskapsløftet.....	15
1.2.4 Dreining mot studiekompetanse.....	15
1.2.5 Gjennomføring og frafall.....	16
1.2.6 Service og samferdsel.....	18
1.2.7 Bygg- og anleggsteknikk.....	21
1.2.8 Restaurant- og matfag.....	23
1.3 Perspektiv for undersøkelsen.....	27
1.4 Problemstillinger og forskningsspørsmål.....	30
2 Data og metode	31
2.1 Datainnsamling.....	32
2.2 Utvalg og svarprosenter.....	32
2.3 Bakgrunnsvariabler, gjennomgang.....	33
2.3.1 Alder.....	33
2.3.2 Useriøse svar.....	35
2.3.3 Kjønnfordeling.....	36
2.3.4 Selvrappoertert karaktersnitt.....	37
2.3.5 Fordeling geografisk.....	37
2.4 Oppsummering og konklusjon.....	40
3 Årsaker til utdanningsvalg på Vg1	41
3.1 Store forskjeller i orientering mot fag.....	41
3.2 Preferanser i utdanningsvalget.....	45
3.3 Faktorer som kan bestemme utdanningsvalg.....	46
3.3.1 Oppsummering.....	53
3.4 Elevenes vurdering av en praktisk utdanning vs. studiespesialisering.....	53
3.4.1 Oppsummering.....	56
4 Erfaringer fra Vg1 – opplæringen og fagene	57
4.1 Hovedtrekk i elevenes erfaringer fra opplæringen.....	57
4.1.1 Mer enn en av ti tenker på å slutte skolen allerede på Vg1.....	58
4.1.2 Oppsummering.....	59
4.2 Erfaringer med praksis vs. teori på Vg1.....	60
4.2.1 Oppsummering.....	63
4.3 Opplæring i skole vs. opplæring i bedrift.....	63
5 Årsaker til utdanningsvalg på Vg2	65
5.1 Store forskjeller i orientering mot fag.....	65
5.1.1 Oppsummering.....	69
5.2 De fleste sier de fikk sitt førstevalg.....	70
5.3 Begrunnelser for utdanningsvalg.....	70
5.3.1 Oppsummering.....	78
6 Erfaringer fra Vg2 – opplæringen og praksis	81
6.1 Erfaringer fra Vg1 og motivasjon for å ta fagbrev.....	81
6.2 Erfaringer med praksis vs. teori på Vg1.....	85
6.2.1 Det brukes for mye tid på fag som er lite relevante for læretid.....	91
6.2.2 Oppsummering.....	91
6.3 Opplæring i skole eller opplæring i bedrift.....	92
7 Elevenes utdannings og yrkesplaner på Vg1 og Vg2	95
7.1 Bygg og anlegg.....	95
7.1.1 Yrkespreferanser Vg1.....	95
7.1.2 Yrkespreferanser Vg2.....	97
7.1.3 Hva ønsker elevene på Vg1 bygg og anlegg å gjøre på Vg2.....	98
7.2 Restaurant og matfag.....	99
7.2.1 Yrkespreferanser Vg1.....	99

7.2.2	Yrkespreferanser Vg2.....	101
7.2.3	Utdanningspreferanser Vg1.....	102
7.3	Service og samferdsel.....	103
7.3.1	Yrkespreferanser Vg1.....	103
7.3.2	Yrkespreferanser Vg2.....	105
7.3.3	Utdanningspreferanser vg1.....	106
7.4	Samlet analyse, utdanningspreferanser på tvers av program.....	106
7.4.1	Påbygg eller lære?.....	106
7.4.2	Tilgang på læreplass.....	115
7.4.3	Langsiktige utdanningsplaner.....	117
7.5	Påbygg eller læretid: Beregnet betydning av noen bakgrunnsvariabler.....	121
7.5.1	Andre mulige bakgrunnsvariabler som påvirker andelen som sier de vil gå ut i lære.....	122
8	Oppsummering og drøfting.....	125
8.1	Fagopplæring for alle deler av arbeidslivet.....	125
8.2	Resultater.....	126
8.2.1	Mange har bestemt seg for et fag på Vg1.....	126
8.2.2	Større ulikheter mellom programmene på vg2.....	126
8.2.3	Ikke praktisk arbeid i service?.....	127
8.2.4	Sprikende erfaringer på Vg1.....	127
8.2.5	Ulikhetene forsterkes på Vg2.....	128
8.2.6	Orienteringen mot arbeidslivet på Vg2.....	128
8.2.7	Orientering mot påbygg og høyere utdanning.....	129
8.2.8	Oppsummerte programprofiler.....	129
8.3	Konklusjoner.....	131
	Referanser.....	133
	Vedlegg.....	135
	Tabelloversikt.....	145
	Figuroversikt.....	150

Sammendrag

Dette er den andre av to rapporter fra det såkalte Lekkasjeprosjektet. Dette har vært rettet inn mot å forstå hvorfor så mange av elevene som starter i yrkesfag, avbryter sin fagutdanning. Mens tidligere undersøkelser har lagt stor vekt på å undersøke betydningen av individuelle bakgrunnsvariabler for gjennomføring av videregående opplæring, har vi i dette prosjektet ønsket å undersøke hvorfor elever i ulike yrkesutdanningsprogrammer med en relativt lik elevgruppe hva gjelder skoleprestasjoner, i så **ulik** grad gjennomfører yrkesutdanningen de starter på.

Dagens yrkesutdanningsystem er, men noen ytterst få unntak, organisert som fagopplæring. Det forutsettes at programmene i skolen skal ha en forbindelse, ikke bare til bestemte deler av arbeidsmarkedet, men til klart avgrensede fagområder innen disse. Dette var et av hovedgrepene bak Reform 94, og partsorganisasjonene i alle deler av arbeidslivet stilte seg bak den nye måten å organisere yrkesutdanningen som helhet på. De forpliktet seg dermed til å arbeide for etablering av en lærlingordning, og læreplasser i bedrifter innenfor alle næringer.

Første del av det såkalte Lekkasjeprosjektet, rettet mot utdanningsprogrammet Helse- og sosialfag (nå Helse- og oppvekstfag), viste at fagopplæring sliter i motvind innenfor denne sektoren (Høst mfl. 2012). I denne, andre delen av Lekkasjeprosjektet ser vi på tre andre utdanningsprogrammer, Bygg- og anleggsteknikk, Restaurant- og matfag, og service og samferdsel. Den er basert på en elevsurvey i 2012 som omfatter noe over 3000 elever, med den samme type spørsmål som ble stilt til elevene i helse og sosial (oppvekst) i 2011. Relasjonene mellom hvert enkelt av disse programmene og de delene av arbeidslivet de retter seg mot, med sine tradisjoner for opplæring og rekruttering, er det bakteppet vi har valgt å tolke elevenes svar ut fra. Her vet vi fra før at bygg- og anleggsteknikk har en relativt god kopling mot arbeidslivet gjennom velfungerende fag, og tilgang på relativt attraktive læreplasser, mens man innenfor Service og samferdsel i liten grad har klart å utvikle attraktive fag med en klar plass i arbeidsorganisasjonen. Innenfor Restaurant- og matfag er det en blanding av områder med godt innarbeidede fag som kokk, servitør, baker og konditor, og områder hvor fagopplæring aldri har fått skikkelig fotfeste, som for eksempel innenfor næringsmiddelindustrien.

Ulik forankring i forhold til arbeidslivet det viktigste

Undersøkelsens perspektiv har altså vært å forsøke å forstå elevenes begrunnelser av valg og erfaringer nettopp i lys av utdanningsprogrammernes svært ulike tradisjoner og forankring i forhold til arbeidslivet. Det gir i stor grad mening i forhold til de mønstrene vi finner. Elevene som tilhører programmer rettet mot fag med solide fagarbeidertradisjoner, som byggfagene, og håndverksfagene innenfor Restaurant – og matfag, ser ut til å nyte godt av fagopplæringsstrukturene både i arbeidslivet og i skolen. Det kan se ut til at en del av dem også har denne orienteringen med seg allerede før de starter i videregående. Når de kommer inn i programmer med klare fagprofiler utvikles fagidentiteten,

og de fleste ønsker å bli lærlinger. Når i tillegg læreplass- og jobbutsiktene ser gode ut, styrkes orienteringen mot det å bli fagarbeider i disse fagene.

Når fagopplæringstradisjonen derimot er svak, og det er utydelig for elevene hvilken posisjon og karriere de kan regne med i arbeidslivet, framkommer det - ikke overraskende - at elevene blir usikre på hva de vil, og i stor grad velger påbyggmuligheten, noe som trolig har ligget som et alternativ i bevisstheten hos elevene hele veien. På samme måte som det å velge studiespesialiserende, gjør valg av påbygg at elevene kan utsette et yrkesvalg. Den ulike tilbøyeligheten til å velge påbygging i stedet for lære kan ikke forklares med forskjeller i karakterer, fordi elevene i disse programmene er relativt like i så henseende. Utover egenskaper ved programmet selv, som blant annet lærere uten bakgrunn i faget, og manglende lærling- og fagarbeidertradisjon i bransjen opplæringen retter seg mot, ser vi imidlertid også at jenter, alt annet likt, i mindre grad orienterer seg mot fagopplæring når de kommer på Vg2. Dette slår negativt ut for Restaurant- og matfagene og Salg, service og sikkerhetsfagene.

Tidligere frafallsundersøkelser på yrkesfag har vist at ut fra program har elever, alt annet likt, størst muligheter til å lykkes i å gjennomføre videregående opplæring, og ikke falle fra underveis, dersom de begynner på Teknologi og industriell produksjon (TIP) eller Bygg- og anleggsteknikk (Markussen mfl. 2008). De har, om de har samme karakterutgangspunkt, større muligheter til å gjennomføre enn elevene på studieforbereende, som ikke må søke lære, men går i en fast klasse i tre år. Hva har disse to yrkesfagprogrammene til felles? Jo, det er her man finner de sterkeste tradisjonene for fagopplæring. Det er en sterk kultur for å ta inn lærlinger, det er yrker basert på fag, og disse er koplet relativt tett mot programmet i skolen. Byggfagselevenenes kanskje overraskende positive svar i denne undersøkelsen, harmonerer slik sett godt med gjennomføringstallene. I den andre enden viser frafallsundersøkelsene at man finner Restaurant- og matfag (ibid.). I vår undersøkelse kommer det fram at elevene på dette programmet også er fornøyde med utdanningen, særlig på Vg1, men at deler av programmet sliter med svake koplinger mot arbeidslivet. Elevene har lav læreplassinnsrielse og er samtidig i beskjeden grad orientert mot påbygging til generell studiekompetanse. Dette kan være noen av forklaringene på det store frafallet i Restaurant- og matfag. Service og samferdsel kommer også dårlig ut ved en slik sammenligning, men bedre enn restaurant- og matfag, noe som kan forklares ved at stor overgang til påbygging kompenseres for svak overgang til læreplass.

Mange har bestemt seg for et fag, men store ulikheter

Når man sammenligner svarene til elevene på programmene trer det fra første spørsmål fram noen veldig klare mønstre. Elevene blir innledningsvis spurt om sitt forhold til fagene programmet retter seg mot. Et klart flertall av elevene oppgir, halvannen måned etter skolestart første året (Vg1), at de var helt eller delvis enige i at de hadde bestemt seg for et fag før de startet i videregående. Men det er store ulikheter programmene i mellom. Dobbelt så mange elever på Bygg og anlegg svarer at de har bestemt seg helt for ett fag, sammenlignet med Service og samferdsel, 56 mot 28 prosent. Elevene på Restaurant- og matfag plasserer seg imellom, men klart nærmere bygg- og anleggselevenene. Dette er for øvrig et gjennomgående mønster i mange av svarfordelingene. Vi forstår dette som et første tegn på at tradisjonene de ulike programmene representerer, virker inn også på elevene, til dels allerede mens de er søkere. Elevene i Service og samferdsel har altså i utgangspunktet en svak grad av fagorientering, sammenlignet med i Bygg og anlegg, og til dels Restaurant og mat. I tillegg til dette oppgir elevene på Service og samferdsel, i større grad at de startet på programmet uten å vite hva de ville.

Hva er elevene orientert mot når de starter i de ulike programmene?

- 90 prosent av elevene på Bygg- og anleggsteknikk har som sitt primære mål å utdanne seg i ett av fagene dette programmet retter seg mot. Blant den resterende delen tenker seks prosent seg å bli ingeniør.

- Innenfor Restaurant- og matfag tegner det seg et lignende, om ikke fullt så klart bilde: 80 prosent av de nye elevene vil utdanne seg i et fag innenfor restaurant eller mat. De resterende ønsker seg enten mer overordnede stillinger eller helt andre yrker, gjerne utenfor sektoren.
- I Service og samferdsel er det bare rundt 50 prosent av elevene som fra starten av sikter seg mot et fag i arbeidslivet. De øvrige sprer seg på en rekke yrker, så mange at alternativene ikke dekkes av spørreskjemaet. Den største gruppa ønsker seg «andre yrker», både innenfor og utenfor servicesektoren. For den halvdel som vil inn i fag, nevnes særlig IKT Service, salg og kontor. Utenfor fagopplæring er det militær, politi og butikksjef som er hyppigst nevnt.

Flertallet av elevene svarer nei på at andre fag kan være aktuelle for dem. Det er likevel et betydelig mindretall som er åpne for å vurdere også andre fag enn det de primært har siktet seg inn mot, men interessant nok færrest i Service og samferdsel. Det er altså ikke bare at elevene i dette programmet ikke har bestemt seg for et konkret fag, de er i tillegg generelt sett mindre interessert i å lære et fag enn elevene i de andre programmene. Et mindretall i alle programmer, størst i byggfagene, mener det brukes for mye tid på andre fag enn det de selv planlegger å gå inn i. Dette viser et uttrykt behov blant mange av elevene for en viss bredde og utprøving det første året, mens andre ønsker å konsentrere seg om det faget de har bestemt seg for, noe som bekrefter tidligere forskning innenfor byggfag (Deichman- Sørensen mfl. 2011).

Ulikheten i fagorientering øker

- Hvordan har så elevenes fagorientering utviklet seg når de har kommet på andre året av utdanningen (Vg2), og er fordelt på langt mer fagspesifikke programmer enn de var på Vg1? Totalt sett ser vi at byggfagseleven på Vg2 har utviklet en enda sterkere orientering mot fag enn elevene på Vg1. Fagidentiteten er sterk på Byggteknikk, som utdanner blant annet til tømrer, men den klareste fagidentiteten ser ut til å være utviklet på Klima-, energi, og miljøteknikk (KEM), som i all hovedsak utdanner til rørleggerfaget. At fagidentiteten er sterk på dette programområdet samsvarer svært godt med annen forskning på feltet (Olsen og Reegård 2013). Syv av ti elever svarer at de vil bli rørleggere. Verdt å merke seg er imidlertid at ingeniør er nest største yrkesvalg med 13 prosent, og at hele 40 prosent av elevene har ingeniør som andrevalg. Det antyder også noen klare karriereaspirasjoner.
- På restaurant- og matfag ser vi en noe annen utvikling. På Vg2 Kokk og servitør har halvparten bestemt seg for et fag, mens en fjerdedel delvis har gjort dette (litt enig). Det er omtrent den samme andelen som på Vg1 som har bestemt seg for fag. Av yrker vil de fleste bli kokk, dernest kjøkkensjef. På det veldig brede Vg2 Matfag er det en viss økning i andelen som sier de har bestemt seg for et fag, seks av ti. Her er det konditor som er det suverent mest valgte yrke, ønsket av nesten halvparten av elevene. For øvrig sprer de seg ganske tynt utover. Matfag er en bred programkonstruksjon, som etter intensjonen skulle skape stor fleksibilitet i overgangen til lærefag. Det er derfor et tankekors at så få som åtte prosent kan tenke seg å vurdere fagene som retter seg mot industrien, mens over halvparten vil til det ikke allfor store konditorfaget. Matfag scorer desidert lavest på spørsmålet om de anser programmet som et godt grunnlag for videre utdanning. Det antyder at elevene på dette programområdet ser mer negativt på fremtidige karrieremuligheter enn elevene i de øvrige programområdene.
- Fra Vg1 Service og samferdsel sprer elevene seg ut på fire Vg2 programmer. Vi har undersøkt elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet (SSS). SSS utmerker seg ved at nesten fire av ti elever, 40 prosent, sier seg helt eller delvis enig i at de er på programmet, fordi de ikke visste hva de ville. Blant Vg1-eleven på Service og samferdsel var det 30 prosent, så elevene har blitt mer, ikke mindre usikre på sine valg andre året. Det må sies å være bekymringsverdig. En fjerdedel av elevene oppgir at de har fått mindre lyst til å bli lærlinger etter å ha vært i praksis på Vg1. Bare rundt halvparten tenker seg inn i et fag i det hele tatt.

Hver fjerde elev vil inn i salgsfaget, mens kontorlaget er nest størst av fagene med 11 prosent. Så mye som hver tredje elev vil imidlertid ha et «annet yrke», enten innen service eller utenfor. Det er for øvrig dobbelt så mange av elevene på SSS som svarer at de begynte på dette programmet, fordi de ikke visste hva de ville, sammenlignet med de andre undersøkte programmene.

Sprikende erfaringer fra skoleopplæringen

Nær halvparten av elevene på de undersøkte Vg1-programmene oppfatter utdanningene som for teoretiske og for lite praktisk anlagt. Igjen skiller Service og samferdsel seg ut ved å mene dette i noe mindre grad. Et tilsynelatende paradoks finner man kanskje i at et klart flertall av elevene særlig på Restaurant- og matfag, men også på Bygg- og anleggsgfag, sier seg helt enig i at de trives svært godt med å gå på skole samtidig med at flertallet på disse programmene også kan tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift. Blant Service og samferdsel-elevne er det færre som kan tenke seg hele opplæringen i bedrift. På samme måte svarer under fire av ti elever på Vg1 Salg og service at de synes utdanningen er spennende, mens det på Restaurant- og matfag er hele syv av ti, og på Bygg- og anleggsteknikk er rundt seks av ti som synes utdanningen er spennende. Noen elever vil alltid oppleve at den utdanningen de begynte på ikke var som forventet, men det er femti prosent flere som svarer dette på Service og samferdsel enn det er på de andre to programmene.

Erfaringene fra Vg2 følger det samme mønsteret som på Vg1, men forsterkes på noen områder. Et flertall mener Vg1 ble for teoretisk og burde vært mer yrkesrettet. Her spriker imidlertid programområdenes svar ved at Matfagselevne sammen med Salg, service og samferdselselevne i mindre grad mener dette. Sett i forhold til andre svar de gir, tolker vi dette mer som uttrykk for misnøye med praksis, enn som et veldig sterkt ønske om mer teori. Dette underbygges av at det klare flertallet av elevene på Vg1 som mente fellesfagene var nødvendige, har skrumpet klart inn på Vg2. Her kan det synes som om elevene har blitt skuffet i møte med fellesfagene.

Et betydelig flertall av elevene synes praksisutplasseringen på Vg1 var nyttig, og at den ga dem mer lyst til å bli lærlinger. Igjen skiller SSS seg ut. Her synes et mindretall av elevene at praksisutplasseringen var nyttig, og det var et mindretall som fikk mer lyst til å gå ut i lære som følge av denne. Mens et flertall på de andre programmene ville ha mer praksis, var dette ikke tilfellet blant elevene på SSS. Som vi har vist var det elevene på Service og samferdsel som hadde mest praksis på Vg1, men erfaringene er altså til dels negative.

Det er ingen helt opplagt måte å tolke disse svarene på, men det mest nærliggende ut fra vårt perspektiv er å forstå svarene som et utslag dels av programmenes karakter og forbindelser mot arbeidslivet, dels av hva slags elever programmene tiltrekker seg. Det er i vårt utvalg av elever en ganske jevn karakterfordeling på tvers av programmene, så det er ikke mulig å tolke dette ut fra om elevene er mer eller mindre skoleflinke. Elevene på Bygg- og anlegg og til dels Restaurant- og matfag skiller seg fra elevene på Service og samferdsel ved at de i større grad vet hvor de vil med utdanningen. De vil bli faglærte innenfor yrker de har dannet seg et bilde av. SSS-elevne har trolig ikke de samme klare oppfatningene av hvor de vil i arbeidslivet, og hvilken plass en fagarbeider har i servicesektoren. Erfaringene i praksisutplasseringen har ikke gjort dem mer bestemte på yrkesvalg. Dette i seg selv kan være en av forklaringene på ulikhet i trivsel og motivasjon.

Elevene på de programmene som består av tradisjonelle lærefag, som er kritiske til for tungt teoriinnslag og gjerne vil ha opplæring i bedrift, synes likevel skolen er langt mer spennende enn elevene på Service og samferdsel synes. Det kan forstås som at de allerede har utviklet en sterkere tilhørighet til et fagområde, eller i hvert fall til en utdanning som fører fram til et fagområde. Det har i langt mindre grad elevene på Service og samferdsel en opplevelse av. Deres lærere har ikke bakgrunn som fagarbeidere, men har litt ulik, ofte akademisk bakgrunn (Olsen og Reegård 2013).

Orienteringen mot arbeidslivet

Det er en større andel av Vg2-elevne på byggfagene i (Byggteknikk og KEM) som vil ha hele opplæringen i bedrift, enn det var på Vg1 Bygg og anleggsteknikk. Den samme utviklingen finner vi

ikke på de andre programmene. Mens over fire av fem elever i byggfagene på Vg2 (Byggteknikk og KEM) sier de planlegger å bli lærlinger, er det noe færre på Restaurant- og matprogrammene, og under halvparten på Salg, service og sikkerhet.

Elevene virker relativt godt orientert om arbeidslivet, og er – trolig blant annet av den grunn – ulike i sine orienteringer avhengig av programtilknytning. Noen har vært godt orientert om arbeidslivet hele veien. En fjerdedel av elevene oppgir for eksempel at det at de har familie i faget var viktig for at de søkte det bestemte programmet. Sterkest slår dette ut på bygg- og anleggselevene, hvor en av tre svarer dette.

Elevene demonstrerer også god kjennskap til arbeidslivet når de blir spurt om de anser fagbrev som nødvendig for å få jobb. Det er et stort flertall, i bygg, der fagopplæringen står sterkest, som mener dette. På den annen side er det klart færrest i SSS, der fagopplæringen står svakest, som mener fagbrev er nødvendig for å få jobb. Elevene i Restaurant- og matfag plasserer seg midt imellom når de skal vurdere dette, noe som også avspeiler det faktiske arbeidsmarkedet i bransjene programmet retter seg mot, som jo er ganske blandet.

Elevene har også klare oppfatninger om læreplassutsiktene, noe de blir spurt om både på Vg1 og Vg2. Generelt er flertallet helt eller delvis enig i at det er lett å få læreplass, men igjen er det forskjeller mellom programmene. Elevene i byggfagene er mest optimistiske, hvilket de har grunn til å være – de fleste får læreplass i byggfagene. Optimismen øker fra Vg1 til Vg2, noe som trolig er et utslag av at de har kommet noe tettere på arbeidslivet og blitt tryggere på at dette skal gå bra. De mest skeptiske er – ikke overraskende – elevene på Service og samferdsel, og her er det liten forskjell mellom Vg1-elevene og Vg2-elevene. Elevene på Restaurant- og matfag er de mest optimistiske til å få læreplass mens de er på Vg1. Optimismen synker imidlertid fra Vg1- til Vg2-kullet. Utslaget her kommer særlig blant elevene på matfag. Det rimer godt med at under halvparten av søkerne faktisk fikk læreplass i matfagene i 2011. Vanskeligst er det i det mest populære faget, nemlig konditor.

Faget industriell næringsmiddelproduksjon ble gjennom reformen Kunnskapsløftet koplet til det brede matfagsprogrammet, nettopp med tanke på at elevene skal kunne velge bredere, noe som i liten grad har skjedd (Høst og Evensen 2009, Vibe mfl. 2012). Det er også naturlig å kople disse funnene til frafallet i Restaurant- og matfag, som er klart større enn ved de øvrige yrkesfagprogrammene (Markussen mfl. 2008). I tillegg svarer hele 11 prosent av elevene på Vg1 Restaurant- og matfag svarer at de kan tenke seg å begynne rett i arbeid etter Vg2. Nesten like høye tall finner vi for øvrig på de øvrige programmene. Det antyder at en del av elevene allerede har slått fra seg å gå i lære, men uten at de tar sikte på å søke påbygg til generell studiekompetanse.

Orientering mot påbygg og høyere utdanning

Det mønsteret vi ser når det gjelder orientering mot læreplass, finner sitt motstykke i orientering mot påbygning til høyere utdanning. Mens en beskjeden andel av elevene på bygg og på restaurant- og matfag ser for seg å ta påbygning til studiekompetanse etter Vg2, er dette et nesten like vanlig alternativ som læreplass for elevene på Vg1 Service og samferdsel. På Vg2 Salg, service og sikkerhet er påbygning til studiekompetanse et vanligere ønske enn læreplass. Utdanningsambisjonene øker gjennom skoletiden for elevene på alle de tre programmene vi her har undersøkt, samtidig som SSS-elevene skiller seg klart ut med den høyeste andelen som vil ha høyere utdanning. Sammenlignet med elevene på Helse og sosial, er det imidlertid blant SSS-elevene færre som planlegger høyere utdanning. Mens opp mot 90 prosent av elevene på Vg2 Helsearbeiderfaget begrunner påbygning med at de trenger det, fordi de skal inn i et yrke som krever høyere utdanning, er det drøyt 70 prosent som svarer dette på SSS.

1 Introduksjon

1.1 Om oppdraget

Dette er den andre av to rapporter fra det vi har kalt Lekkasjeprosjektet. Dette har vært rettet inn mot å forstå hvorfor så mange av elevene som starter i yrkesfag avbryter sin fagutdanning. Mens tidligere undersøkelser har lagt stor vekt på å undersøke betydningen av individuelle bakgrunnsvariabler, har vi i dette prosjektet ønsket å undersøke hvorfor ulike yrkesutdanningsprogrammer med en relativt lik elevgruppe hva gjelder skoleprestasjoner, i så ulik grad gjennomfører yrkesutdanningen de starter på. Den aller største forskjellen ligger i hvor mange elever programmet har som bare fullfører de to årene i skolen, men lar være å søke læreplass. De fleste av disse søker i stedet påbygging til generell studiekompetanse.

Helse og sosial har vært ett av de områder som kanskje bekymret aller mest, og var det Kunnskapsdepartementet som oppdragsgiver, først ønsket nærmere undersøkt. Prosjektet resulterte i rapporten *Yrkesfagutdanning eller allmennutdanning for sektoren? En undersøkelse av elever og lærlinger i Helse- og sosialfag* (Høst, Karlsen, Skålholt og Hovdhaugen 2012).

I denne andre delen av prosjektet vil vi se nærmere på tre andre utdanningsprogrammer på Vg1 og fem programområder på Vg2:

Service og samferdsel (Vg1), samt Vg2 Salg, service og sikkerhet
Bygg- og anleggsteknikk (Vg1), samt Vg2 Bygg- og anleggsteknikk og Vg2 Klima-, energi og miljø
Restaurant- og matfag (Vg1), samt Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag.

Denne delen av undersøkelsen omfatter, i motsetning til del 1, kun elever og ikke lærlinger. Av programmene vi skal undersøke, utmerker Service og samferdsel seg med stor overgang til påbygging til generell studiekompetanse tredje året, og lav fullføring mot fagbrev. Vi vil sammenligne dette med to programmer som antas å ikke ha de samme utfordringene, Bygg- og anleggsteknikk og Restaurant- og matfag. Bygg- og anleggsteknikk representerer tradisjonelle lærefag, er veldig gutte-dominert og har hittil hatt liten overgang til påbygging. Restaurant- og matfag, er i likhet med Service og samferdsel relativt kjønnsbalansert, likner mer på Bygg- og anleggsteknikk når det gjelder overgang til påbygging, men har svakere resultater når det gjelder gjennomføring og andel elever i lære.

En hovedproblemstilling for prosjektet er om det er egenskaper ved utdanningsløpet og programmenes koplinger mot arbeidslivet som bidrar til at en så stor andel av elevene som starter på yrkesfag, ikke fullfører den utdanningen de har startet på. Vi har fra før mye data og forskning på hvordan elever og lærlinger gjennomfører, de ferskeste fra evalueringen av Kunnskapsløftet (Vibe mfl. 2012). Dette prosjektets mål har primært vært å få fram elevenes egne forklaringer på de

utdanningsvalg de gjør, de erfaringer de høster underveis, og på hvilken måte dette legger grunnlaget for videre planer og valg.

1.2 Bakgrunn

Fordi dette dreier seg om yrkesopplæring er vårt utgangspunkt at en analyse må være basert på kunnskap om hvordan de ulike utdanningsprogrammene har blitt til, hvilke arbeidsområder de retter seg mot, hvordan disse tradisjonelt har organisert arbeidet og rekruttert til dette. På den annen side må studien være godt informert om forskning på elevenes gjennomføringsmønstre i de tre programmene vi undersøker.

1.2.1 Fagopplæring i alle områder

Dagens modell for yrkesutdanning ble i stor grad formet gjennom Reform 94. Et konglomerat av bransje- og sektorspesifikke opplæringstradisjoner ble forsøkt tilpasset en felles mal for videregående opplæring basert på fag- og fagopplæring. Tidligere hadde denne opplæringsformen vært forbeholdt håndverket og deler av industrien, men på grunnlag av en bred enighet mellom arbeidslivspartene ble fagopplæring valgt som en modell som skulle gjelde alle sektorer av arbeidslivet. Det betød at lærlingordningen, som tidligere hadde vært (deler av) arbeidslivets opplæringsordning, skulle koples til skoleopplæringen og universaliseres. Elevene skulle starte med to år i skole, for så å fortsette med to år i lære i bedrift.

Utgangspunktet skulle være brede skoleinnganger basert på områder man, etter drøftinger med sentrale aktører og interessenter, fant hensiktsmessig å etablere som studieretninger, det som i dag er omdøpt til programmer. Spesialisering mot fag skulle utsettes til andre året av utdanningen. Et grunnleggende premiss var at inngangs-året skulle bestå av programmer som var store nok til at de kunne tilbys i hele landet, og at elevene gjennom disse skulle introduseres til et noe bredere felt enn det faget de etter hvert vil spesialisere seg i. I stor grad kom disse programmene til å tilsvare hovedområder i arbeidslivet, slik disse tradisjonelt er inndelt. Med noen justeringer, både før og i forbindelse med Kunnskapsløftet har de største programmene tatt utgangspunkt i bransjene:

- Bygg og anlegg
- Industri
- Elektro
- Hotell og restaurant
- Helse og sosial
- Handel og kontor
- Samferdsel
- Landbruk
- Andre håndverksområder

Studieretningene, etter hvert programmene, i skolen kom til å avvike primært på to områder. En del av industrien, den som omfatter næringsmidler, ble plassert under hotell og restaurant, fordi begge arbeider med mat. Denne organiseringen har imidlertid senere vist seg å ikke være helt vellykket. Handel og kontor som manglet fagopplæringstradisjoner, ble plassert under allmenne og økonomiske fag, noe som førte til at fagopplæring ble marginalisert innenfor et stort område dominert av studieforberedende retninger. Fagene ble derfor skilt ut i en egen studieretning, Salg og service.

1.2.2 Kunnskapsløftet

Reformen Kunnskapsløftet i 2006 følger hovedmønstrene fra Reform 94 når det gjelder utdanningsstruktur. På inngangs-året ble det foretatt mindre justeringer, men uten at hovedgrepet som er beskrevet over, med brede bransjevise programmer, ble forlatt. Byggfagene ble samlet til ett, bredt

program. Samferdselsfag ble hentet ut fra mekaniske fag og plassert sammen med salg, og servicefagene.

Det var særlig på vg2-nivået man foretok endringer, gjennom bortimot en halvering av antallet programmer. Det var særlig håndverkspregede fag innenfor bygg og anlegg, og hotell og restaurant, som ble samlet i brede Vg2-kurs. Disse endringene ble begrunnet generelt både ut fra ønsker om å lage mer velfungerende veier gjennom videregående opplæring, likhet over hele landet, og ønsker om bedre å kunne møte arbeidslivets rekrutteringsbehov. Totalt sett skulle dette bidra til det som var utdanningsmyndighetenes hovedmål, nemlig en bedre gjennomføring i videregående opplæring.

Data og funn gjort i evalueringen av reformen viser at man ikke har oppnådd dette målet, men at situasjonen i stor grad er uforandret (Høst og Evensen 2009; Vibe mfl. 2012). En viktig forklaring ser ut til å være at tross innføringen av færre og bredere programmer i vg2, så fortsetter de tradisjonelle strukturene basert på lokal lærerkompetanse, næringsstruktur og fag i stor grad å virke gjennom de nye programmene. Basert på en særstudie av håndverkspregede fag innenfor bygg, restaurant og mat, er konklusjonen at forventninger om forbedringer i gjennomføringen som følge av Kunnskapsløftets rasjonalisering av antall programmer har vist seg å ha et svakt grunnlag (Høst og Evensen 2009).

Som et resultat av bredere vg2-programmer vet bedriftene i mindre grad hva elevene har vært gjennom av opplæring. Det er imidlertid ingen ting som tyder på at bedriftene har fått bedret sine rekrutteringsmuligheter som følge av Kunnskapsløftet. I stor grad rekrutterer de som før, samtidig som enkelte fag rekrutterer flere lærlinger utenom skolen. Vi ser at elevene i hovedsak velger fag etter samme mønster som tidligere, og at deres reelle valgfrihet når det gjelder programmer ikke har økt. De oppnår heller ikke læreplass i større grad enn før reformen. Rasjonaliseringen i form av bredere kurs skulle også åpne for økonomiske og administrative forbedringer for fylkeskommunene og skolene. Deres egen vurdering er at det foreløpig er små endringer. Selv om utfallet både for disse og for systemet som helhet er at gjennomføringen ikke er bedret, er det viktig å være oppmerksom på at heterogeniteten i fag- og yrkesopplæringen gjør at utviklingstrekkene i ulike områder kan avvike til dels mye fra hverandre.

1.2.3 Tendenser i søkning og gjennomstrømming før og etter Kunnskapsløftet

NIFU gjennomførte i perioden 2008-2012 en evaluering av Kunnskapsløftet med vekt på tilbudsstrukturen og gjennomføringen i videregående opplæring. Evalueringen tok for seg fire ulike årskull som gikk ut fra grunnskolen i perioden 2004-2007, og fulgte disse kullene gjennom videregående skole fra søkning og prioritering av utdanningsvalg via normert progresjon, forsinkelser eller frafall frem til eventuell fullføring og kompetanseoppnåelse. Kullene som søkte seg til videregående opplæring i 2004 og 2005 representerer tiden før innføringen av Kunnskapsløftet, mens kullene som var ferdige med grunnskolen i 2006 og 2007 kom inn i videregående opplæring etter at reformen var innført. Evalueringen slår fast at strukturendringene som Kunnskapsløftet medførte for videregående opplæring, ikke har gitt store effekter på søkning og gjennomstrømming. De strukturelle grepene regnes å være av begrenset karakter, samtidig som evalueringen påpeker at det er mer enn opplæringens struktur som forventes å påvirke elevenes gjennomføring (Frøseth mfl. 2008 s. 110). Nå innebar heller ikke Kunnskapsløftet i seg selv noen radikal endring i det videregående opplæringssystemet (ibid. s. 7). Vi skal likevel se på noen helt overordnede tendenser i søkning og gjennomføring etter Kunnskapsløftet, fordi de danner et bakteppe når vi siden skal se nærmere på de tre utdanningsprogrammene Restaurant- og matfag, Bygg- og anleggsfag samt Service og samferdsel.

1.2.4 Dreining mot studiekompetanse

Selv om det i stor grad er stabilitet som preger søkemønstrene til videregående opplæring, har det over tid vært en økning i søkningen til utdanningsløp som leder mot studiekompetanse, slik at litt mer enn halvparten av elevkullene etter reformen søker seg i denne retningen. Denne økningen startet før innføringen av Kunnskapsløftet, og kan derfor ikke sies å være noen følge av reformen. Tendensen til

å velge studiekompetanse forsterkes av at flere yrkesfagelever velger påbygging til studiekompetanse istedenfor fagopplæring i bedrift det tredje året i videregående opplæring (Frøseth mfl. 2010 s. 9).

I det norske systemet for videregående opplæring er det tre veier til studiekompetanse. Den ene veien består i å følge et av tre allmennfaglige studieforberevende utdanningsprogram, som gir tre års opplæring i skole før eleven er klar til å søke høyere utdanning. Den andre veien går gjennom egne studieforberevende tilbud i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene Medier og kommunikasjon eller Naturbruk, som også tilbyr fagopplæring gjennom 2+2 modellen. Den tredje veien til studiekompetanse i norsk videregående skole er gjennom påbygging til studiekompetanse etter to år i yrkesfaglig utdanningsprogram i skole. Dette betyr at elevene følger halvparten av 2+2 modellen, men gjør et omvalg der opplæring i bedrift velges bort til fordel for ett skoleår som skal gjøre eleven kvalifisert til å søke høyere utdanning.

Den økende tendensen til at yrkesfagelever velger påbygging til studiekompetanse istedenfor å bli lærlinger kan ha ulike årsaker. Det har vært spekulert i om dette egentlig er planlagte løp mot studiekompetanse, eller om det skyldes at elever ikke får læreplass. I første rapport fra Lekkasjeprojektet fant vi at bare mellom hver tredje og hver fjerde elev som søkte påbygging fra helse og sosial hadde planlagt dette fra starten av. Flertallet av helse- og sosialelevne bestemmer seg i stedet for å hoppe av den yrkesfaglige utdanningen til fordel for påbygging underveis i utdanningsløpet. De begrunner valg av påbygg med at de vil ta høyere utdanning, fordi dette er nødvendig for å komme inn på høyere utdanning (Høst mfl. 2012). Særlig er det utdanning til sykepleier og barnevernspedagog, altså profesjoner på nivået over fagene som er attraktive. I en undersøkelse blant påbyggselever fra alle program, oppga rundt 20 prosent at to år på yrkesfag og deretter påbygging til studiekompetanse har vært et planlagt utdanningsløp fra starten av (Markussen og Gloppen 2012). Er så mangel på læreplasser årsaken til at de ombestemmer seg underveis? To NIFU-rapporter viser begge at bare rundt ti prosent oppgir mangel på læreplass som grunn til at de velger påbygging (Høst mfl. 2012; Markussen og Gloppen 2012). Enkelte har vist til en generell akademiseringstendens (Vibe mfl. 2012). Ikke minst resultatene av første del av lekkasjeprojektet viser at det er rimelig å anta at begrunnelsene for å velge påbygging varierer en del mellom ulike studieprogram, og at de blant annet er farget av det arbeidsmarkedet det enkelte program retter seg mot. Viktige faktorer er de faglærtes posisjon i disse, og styrkeforholdet mellom disse og ufaglærte på den ene siden og de med høyere utdanning på den andre.

1.2.5 Gjennomføring og frafall

Forsinkelser og manglete fullføring er generelt et større problem på de yrkesfaglige utdanningsprogrammene enn på de studieforberevende utdanningsprogrammene. Imidlertid er det store forskjeller også innenfor yrkesfagene. Utbyggingen av kursstrukturen gjennom Reform 94 bidro til en betydelig forbedring i andel yrkesfaglige elever som gikk videre fra første til andre år i videregående opplæring, mens overgangen mellom det andre og det tredje året markerer den kritiske fasen etter innføringen av Kunnskapsløftet (Frøseth mfl. 2010: 13). En vesentlig andel av elevene er forsinket eller har sluttet i opplæringen ved oppstarten av det tredje året, til tross for at hovedparten av dem søker seg videre – enten det er i skole eller i lære (ibid.: 28; 33). Når vi ser alle elever i videregående skole under ett, er det tre av fire som følger normert progresjon til det tredje året. Yrkesfagelevne har imidlertid et helt annet gjennomføringsmønster enn elevene på de studiefaglige utdanningsprogrammene.

Omtrent hver sjettede yrkesfaglige elev slutter etter Vg2. Vibe mfl. (2012) forklarer dette særlig med vanskeligheter med å få elevene i lære (ibid.: 12-13). Et viktig forhold er at mange av disse elevene ikke søker om læreplass, fordi de ikke finner dette attraktivt (Høst mfl 2012). Det skjer også at elever ikke finner en læreplass eller at bedrifter avviser søkere. Det siste kan ha ulike årsaker. Søkere kan bli vurdert som for svake eller ikke relevante. Det kan være en konsekvens av at utdanningsprogrammene er gjort bredere med Kunnskapsløftet, slik at bedriftene oppfatter det som at elevene ikke har den rette kompetansen til det spesifikke lærefaget de skal rekrutteres til. Det kan imidlertid også skyldes at arbeidsgivere i nye områder for fagopplæring har liten erfaring med

lærlingordningen, og sammenligner rekruttering av lærlinger med rekruttering av voksne ufaglærte. Kanskje er det enklest for en del bedrifter å gjøre som de alltid har gjort (Høst mfl. 2012b).

Omtrent halvparten av Vg2-elevene i yrkesfagene søker seg videre mot yrkeskompetanse, i hovedsak lære, mens bare en av tre kommer i lære det tredje året (Vibe mfl. 2012: 13). Mange yrkesfagelever søker seg til påbygg for studiekompetanse, forlater videregående opplæring etter to år, eller går om igjen i skolen (Vibe mfl. 2011: 8). Det er også mulig for yrkesfagelevne å ta det tredje året som yrkesopplæring i skole som Vg3, en mulighet fylkeskommunene skal tilby elever med rett til videregående opplæring har dersom de ikke får læreplass. Vi skal illustrere gjennomstrømningen i tabell 1.1 nedenfor, der bare 2006-kullet er vist.

Tabell 1.1 Kompetansemål ved oppstart av tredje opplæringsår etter påbegynt utdanningsprogram første år. Kullet som begynte i videregående opplæring høsten 2006. Horisonalt prosentuering.

	Normert tid mot studiekompetanse	Normert tid mot yrkeskompetanse	Forsinket	Sluttet
Studiespesialiserende	89,9	0,2	6,2	3,7
Idrettsfag	91,0	0,1	6,4	2,4
Musikk, dans, drama	89,3	0,6	5,7	4,1
Medier og kommunikasjon	83,2	3,0	7,1	6,6
Helse og sosial	35,3	28,4	17,5	18,8
Elektrofag	12,7	59,3	14,5	13,6
Teknikk/industriell produksjon	5,2	50,9	19,1	24,8
Restaurant og matfag	15,2	33,4	22,6	28,8
Naturbruk	35,3	27,5	18,9	18,4
Bygg og anleggsteknikk	9,9	54,1	10,5	25,5
Service og samferdsel	37,3	20,7	16,0	26,0
Design og håndverk	23,1	29,0	23,3	24,6
Total	56,1	18,2	12,2	13,6

Kilde: Frøseth mfl. 2010: 35

Det er store ulikheter mellom studiespesialiserende og yrkesfag, men det er faktisk enda større ulikheter mellom yrkesfagene. De tre programmene vi her skal undersøke kjennetegnes alle av en relativt høy andel som oppgir å ha sluttet eller er forsinket i opplæringsløpet. Når det gjelder elevenes mål om å fullføre med yrkeskompetanse eller studiekompetanse, kommer de tre programmene derimot svært ulikt ut. I Service og samferdsel er det nesten dobbelt så mange som går til påbygging til studiekompetanse, som til læreplass. Andelen som slutter etter to år enn også større enn andelen som blir lærlinger. På restaurant- og matfag er det ikke så mange som går til påbygging, men det er nesten like mange som slutter som det er lærlinger. På bygg- og anleggsteknikk er det mer enn dobbelt så mange som blir lærlinger som det er elever som slutter. Med et rimelig likt karakterutgangspunkt de tre programmene imellom, og heller ingen andre ulikheter eller «forstyrrelser» som skyldes bakgrunnsvariabler, er det særlig forhold ved utdanningsprogrammet/opplæringsløpet som skaper forskjellene mellom våre tre programmer. Effekten av utdanningsprogram på gjennomføring er for øvrig grundig dokumentert i tidligere studier (Markussen 2008). Byggfag kom klart best ut på gjennomføring, sammen med daværende kjemi/prosess, dvs. når en korrigerer for ulikheter i karakterer og andre forhold, hadde elevene her størst sjans til å fullføre, faktisk bedre enn elevene på studiespesialiserende som går tre år i skole, uten å være avhengig av å få en læreplass. Nederst kom Restaurant- og matfag, mens også salg og service lå i nederste sjikt (ibid. s. 192). Byggfagselevne har en stor fordel i sin veletablerte lærlingordning. Det har også deler av Restaurant- og matfag, mens andre deler sliter. Service og samferdsel mangler helt en lærlingtradisjon, men har til dels en skoletradisjon, som trolig er en av forklaringene på at mange av elevene søker seg til påbygging. Vi skal gå litt nærmere inn på disse programmene.

1.2.6 Service og samferdsel

Service og samferdsel er et relativt bredt utdanningsprogram. Det dekker store deler av den private servicesektoren, inklusive transport. Det ble opprettet i 2000, da begrenset til salg og service. Etter Kunnskapsløftet ble samferdsel inkludert. Fagene innenfor dette programmet er hovedsakelig det vi kan kalle Reform 94-fag, dvs. fag som ble opprettet på begynnelsen av 1990-tallet med utgangspunkt i ambisjonen om at fagopplæringen skulle dekke hele arbeidslivet, ikke bare de tradisjonelle kjerneområdene innen håndverk og industri.

Utdanningsprogrammet Service og samferdsel tilbyr fire programområder ved overgangen til det andre året i videregående opplæring (Vg2):

1. IKT servicefag
2. Reiseliv
3. Salg, service og sikkerhet
4. Transport og logistikk

Ved å følge et av disse programområdene samt to års opplæring i bedrift, kan elevene ta fagbrev i henholdsvis IKT servicefaget, reiselivs-faget, salg-faget, kontor- og administrasjonsfaget, resepsjonistfaget, vekterfaget, logistikkfaget eller yrkessjåførfaget. Elevene kan også, i likhet med alle elever på yrkesfaglige utdanningsprogrammer, velge påbygg til studiekompetanse istedenfor opplæring i bedrift (www.vilbli.no).

To sentrale fag i utdanningsprogrammet som i dag heter Service og samferdsel, ble allerede på 1950-tallet lagt inn under lærlingeloven og forsøkt utviklet som lærefag. Dette gjaldt salg-faget og kontor- og administrasjonsfaget. Det lyktes i liten grad å gjøre disse fagene til lærefag, og fagene ble, etter en ganske kort utprøvingstid, ble tatt ut av lærlingordningen igjen (Grove og Michelsen 2005). I stedet ble det satset på handelsskoler, til dels private. Handel og kontor ble siden en egen, skolebasert studieretning i den nye og sammenslåtte videregående skolen fra slutten av 1970-tallet. Utdanningen var treårig, og tilbød fag som bedriftsøkonomi, sosialøkonomi samt regnskap og markedsføring (Olsen og Reegård 2013: 39). Lengden på utdanningen elevene tok, varierte. Det var tilbud om grunnkurs, Vk1 og i økende grad også Vk2-kurs. Handel og kontor var en stor studieretning og lå relativt tett opp mot allmennutdanningen. Det ble etter hvert også tilbud om Vk2 med studiekompetanse. Ved siden av handelsskolene og handel og kontor i videregående, har man imidlertid hele tiden hatt handelsgymnas. Det har også foregått en stor utbygging av økonomisk administrative studier på høyskolenivå.

Nedleggelsen av studieretningen Handel og kontor var en kontroversiell side ved Reform 94. Blant annet ble det hevdet av økonomifagene ble svekket, med tap av tradisjonene som disse fagene representerer (Olsen og Reegård 2013: 39). Man fikk nå i stedet en studieretning for allmenne og økonomiske fag. Innen denne hadde man retninger mot studiekompetanse, og i tillegg var det mulig å velge lærefagene butikkfag, kontor-fag og resepsjonsfag andre året og deretter søke seg ut i lære det tredje året. Lærefagene fikk svært dårlig rekruttering. Kritikken gikk på at de druknet på en allmennfagsdominert linje. Fra 2000 ble det således etablert en egen studieretning for Salg og service, som ble en ren lærefagslinje. Fra Kunnskapsløftet (2006) er denne omdøpt til Service og samferdsel, som inkluderer IKT service, transportfag og sikkerhetsfag. Olsen og Reegård (2013: 39) formulerer det slik at programmet derfor befinner seg i en utfordrende fase hvor nye tradisjoner skal etableres og innhold skal standardiseres i fag- og yrkesopplæringens formelle struktur.

Arbeidsmarkedet som programområdene i Service og samferdsel leder frem mot, kjennetegnes av manglende tradisjon for lærlingvirksomhet som en del av et formalisert opplæringsløp. Varehandelen har for eksempel tradisjonelt vært preget av lave krav til kompetanse, høy turnover og lav lønn, noe som henger sammen med at feltet også utgjør et arbeidsmarked for ungdom. Det finnes få stillinger i slike bedrifter som er etablert med tanke på at arbeidstakeren skal ha fagbrev. Samtidig har mange bedrifter i sektoren egne opplæringsprogram, slik at muligheten til å gjøre karriere kan være stor. Mange vil ha en intuitiv forståelse av hva for eksempel salg som yrke innebærer, skriver Olsen og

Reegård (2013), men samtidig kan det være uklart hva salg som fag og utdanning innebærer (ibid.: 39). Av dette følger at arbeidsgiver ikke nødvendigvis har klart for seg hvilke fordeler man kan ha av å ta inn en lærling, fremfor å ansette en ufaglært ungdom som ekstrahjelp. Eleven vil på sin side ikke nødvendigvis se nytten av å søke seg til for eksempel salgsfag med sikte på lære plass og fagbrev, når man like gjerne kan ta jobb som ekstrahjelp i butikk ved siden av skolen.

Det finnes ingen Vg3-tilbud i skole i Service og samferdsel, slik at alle Vg2-tilbudene leder frem mot et eller flere lærefag. En forholdsvis stor andel elever på dette utdanningsprogrammet, om lag 50 prosent, velger påbygning til studiekompetanse etter Vg2, mens ca. 30 prosent går ut i lære (Vibe mfl. 2011: 90). Frafallet mellom det andre og det tredje år i videregående opplæringen er mer enn 20 prosent. Det er elevene fra programområdene Vg2 reiseliv og Vg2 salg, service og sikkerhet som i størst grad velger påbygg til studiekompetanse. Elever fra Vg2 transport og logistikk velger i større grad enn elever fra de andre spesialiseringene i utdanningsprogrammet å gå videre i lære, men også her er andelen bare litt mer enn halvparten av elevene. Det har i det hele tatt vært vanskelig å innføre 2+2 modellen gjennom dette utdanningsprogrammet.

På Service og samferdsel er det flere jenter enn gutter som oppnår kompetanse, til tross for at det er tilnærmet kjønnsbalanse blant søkerne til utdanningsprogrammet. Etter innføringen av Kunnskapsløftet er det like i underkant av halvparten av jentene som oppnår kompetanse, mens dette gjelder for 35 prosent av guttene. Disse tallene favner både elever som går ut av opplæringen med yrkeskompetanse og studiekompetanse. Jentene oppnår i dette programmet ikke bare studiekompetanse i høyere grad enn guttene, det er også flere jenter som går ut av opplæringen med fagbrev (Vibe mfl. 2012: 90).

I tillegg til å undersøke Vg1-elevene på Service og samferdsel, har vi på Vg2 valgt ut elever på Salg, service og sikkerhet til å delta i surveyen. Dette programmet retter seg mot en stor og arbeidskraftkrevende del av servicesektoren, som i dag i omfattende grad er dekket av ansatte uten spesiell yrkesutdanning, eller med høyere utdanning: Butikker, kontorer og sikkerhetsselskaper. Det historiske bakteppet med ulike, relativt mislykte forsøk på å strukturere en offentlig utdanning rettet mot det underordnede sjiktet innenfor handel og kontor, er et viktig grunnlag for å forstå dataene vi samler inn. Salg, service og sikkerhet er det største VG2-programmet på utdanningsprogrammet Service og samferdsel (Utdanningsdirektoratet 2012). Det leder til tre ulike fagprøver, det vil si fagbrev for kontor- og administrasjonsfaget, salgsfaget eller sikkerhetsfaget.

For å få et bilde av disse servicefagenes posisjon i arbeidslivet skal vi under vise hvor mange fagprøver som er avlagt i fagene og hvor stor andel av disse som er avlagt av henholdsvis lærlinger og praksiskandidater.

Tabell 1.2 Andel som tar fagprøve som lærling og praksiskandidat¹

	Fagprøve som lærling	Fagprøve som praksiskandidat	Antall fagprøver
Salgsfaget	58 %	41 %	383
Kontor- og adm.	71 %	29 %	331
Sikkerhetsfaget	29 %	71 %	85

Vi ser at sikkerhetsfaget er et praksiskandidatfag, dvs. det rekrutterer flest voksne med lang fartstid som ufaglærte innen fagområdet. Samtidig er antall som tar fagbrev, 85 i året, svært lite i forhold til den kraftig voksende sikkerhetsbransjen, med rundt 8000 ansatte, bare i NHO-organiserte bedrifter².

¹ I tillegg tar noen få fagprøve som elever

² NHO Service: Sikkerhet - Bransjestatistikk 2011-2012

Både salgsfaget og kontor- og administrasjonsfaget har flest fagprøver avlagt av lærlinger. Totalt avlegges det imidlertid svært få fagprøver i begge disse fagene i forhold til de store arbeidsmarkedene de retter seg mot. Det at det rekrutteres få gjennom praksiskandidatordningen er også en indikasjon på at fagene har en relativt svak posisjon i sine arbeidsfelt. Salgsfaget retter seg mot ett av de store arbeidsmarkedene for ungdom, men rekrutterer i stor grad ufaglærte (Høst og Michelsen 2010). Handelen er tradisjonelt ikke et yrkesbasert arbeidsmarked, men organisasjonsbasert. Det satses på en bred rekruttering, også av ufaglærte, som gjennom arbeid og internopplæring kan jobbe seg opp i det interne arbeidsmarkedet (Bore mfl. 2012; Hagen mfl. 2010; Olberg 1995). I følge SSB³ var det 368 000 sysselsatte i varehandel i 2012. Selv om dette inkluderer salg og reparasjon av motorvogner, viser det at lærlingrekrutteringen må utgjøre en nesten ubetydelig del av den totale rekrutteringen av ansatte. Om en legger en turnover på 10 prosent til grunn, et forsiktig anslag, og en antar at alle lærlinger rekrutteres til arbeid, så utgjør ikke dette mer enn en prosent av de som rekrutteres.

Det er vanskeligere å beregne sysselsettingen for kontorfaglig utdannede, fordi dette arbeidsmarkedet går på tvers av næringskategorier, og mer enn de to foran nevnte på tvers av utdanningsnivåer. Men også her mer enn antyder et antall på rundt 200 fagprøver avlagt av lærlinger i året at de er ganske usynlige i den store sammenhengen.

Det er heller ikke slik at alle som avlegger fagprøve som lærling i disse fagene, kommer i arbeid i sektoren. Sammenlignet med lærlinger fra andre utdanningsprogram, er andelen fra Service og samferdsel som er i arbeid desidert lavest av våre tre undersøkte program.

Tabell 1.3 Sysselsetting og utdanning november 2011, etter utdanningsprogram. Fagbrev tatt som lærling i skoleåret 2010-2011. Prosent.

	Arbeid	Utdanning*	Verken i arbeid eller utdanning	N
Bygg- og anleggsteknikk	89,2	5,7	5,0	2286
Restaurant- og matfag	83,2	7,6	9,1	787
Service og samferdsel	75,4	14,5	10,1	1084
Totalt	83,5	9,3	7,3	13671

Kilde: (Nyen mfl. 2013)

*De som er registrert både som heltidsutdannede og heltidsarbeidende, er definert som i arbeid

For å se nærmere på hva yrkesdeltakingen innebærer ser vi på en oversikt som ser på andelen lærlinger som har tatt fagprøve som er registrert i heltid/deltid og som arbeidsledige første året etter fagprøven.

³ SSB sysselsettingsregisteret 2012

Tabell 1.4 Sysselsetting heltid/deltid november 2011, etter fag. Fagbrev som lærling i skoleåret 2010-2011. Prosent.

	Heltid (>32t)	Lang deltid (20-32t)	Kort deltid (0-19t)	Ledig	Utenfor arbeidsstyrken	Hvorav i utdanning	Antall
Kontor- og adm.faget	60,3	11,5	14,1	3,8	10,2	5,1	235
Salgsfaget	52,3	17,1	21,2	2,3	7,2	2,7	223

Kilde: (Nyen mfl. 2013)

Vi ser at bare i overkant av halvparten av lærlingene er i heltidsarbeid. Resten er i deltid, ledige, eller utenfor arbeidsstyrken, hvorav mange i utdanning. I salgsfaget ser vi at 38 prosent er i ulike former for deltid – de fleste faktisk i kort deltid. Noen av de som er i deltid er samtidig i heltidsutdanning.

Av dette kan vi trekke ut flere ting. For det første er antallet som rekrutteres til arbeid i våre servicenæringer er veldig lavt i forhold til den totale rekrutteringen. Lærlingordningen har altså veldig lite i det store bildet. For det andre er det slik at lærlingordningen heller ikke er noen sikker vei til sysselsetting innenfor disse fagområdene, noe vi må anta også elevene etter hvert får kunnskap om. Det vil igjen kunne påvirke deres valg av utdanningsveier videre.

1.2.7 Bygg- og anleggsteknikk

Utdanningsprogrammet for Bygg- og anleggsteknikk omfatter etter Kunnskapsløftet de tidligere studieretningene Byggfag, Tekniske byggfag og deler av Trearbeidsfag. Det er bredt, og dekker et tyvetalls lærefag rettet mot bygg- og anleggsbransjen i Norge, som har rundt 200 000 ansatte, og et kontinuerlig stort behov for faglært arbeidskraft. I all hovedsak retter programmet seg mot områder som har lang tradisjon for fagopplæring. Innenfor en del av fagene var det også fram til Reform 94 vanlig at en stor andel enten fikk hele opplæringen i bedrift, eller søkte lære plass allerede etter Vg1. Skoletradisjonen har altså stått svakere her enn i for eksempel handel eller industri. Programmet er i dag det viktigste, rent kvantitativt, for å videreføre håndverkstradisjonen gjennom lærefag.

Den største endringen gjennom Kunnskapsløftet var sammenslåingen av mange mer fagspesifikke kurs til brede programmer på Vg2-nivået. Særlig rammet dette håndverkspregede fag. Begrunnelsen for å lage mer generelle kurs var det å kunne tilby kursene flere steder i landet, samtidig som elevene kunne utsette valg av fag. I tillegg skulle det gi lærebedriftene en større base av elever å rekruttere fra. Disse tiltakene har det så langt ikke vært mulig å se noen positive effekter av (Høst og Evensen 2009, Vibe mfl 2012). Det er for øvrig stor misnøye i bransjen med denne opplæringsordningen, og Byggenæringens Landsforening har forlangt en strukturendring hvor skoletiden i startfasen av opplæringen kortes ned, og at elevene gis anledning til tidligere spesialisering⁴.

Vi undersøker to Vg2-kurs på Bygg- og anlegg. Det gjelder Byggteknikk, som retter seg mot tømrefaget, murerfaget, betongfaget og stillasbyggerfaget. Vi undersøke også Vg2 Klima- energi og miljø, som retter seg mot rørleggerfaget, ventilasjon- og blikkenslagerfaget og taktekkerfaget.

Utdanningsprogrammet Bygg- og anleggsteknikk har i likhet med Restaurant- og matfag opplevd en nedgang i søkningen de siste årene (Vibe mfl. 2011: 7). Mens søkningen til Bygg- og anleggsteknikk var i underkant av 4500 elever i 2007 og 2008, mistet utdanningsprogrammet nesten 1100 søkere de to neste årene, eller hver fjerde søker (ibid.: 43). Utdanningstilbudet i Bygg- og anleggsteknikk har også blitt redusert i til sammen åtte fylker i årene like før og etter innføringen av Kunnskapsløftet (ibid.: 28).

⁴ Brev fra Byggenæringens Landsforening til Kunnskapsministeren av september 2010.

Selv om læretid er normalen i bygg- og anleggsgfagene, så vi i 2009 et hopp i andelen som valgte påbygging til studiekompetanse (Vibe et al. 2011). Før vi vet om dette er en vedvarende tendens, er det rimelig å forstå både disse endringene i valg, og den omtalte nedgangen i søkningen til programmet, som et utslag av finanskrisen i 2008. Det kan også være en indirekte effekt av andre forhold som at bransjen importerer store mengder utenlandsk arbeidskraft. Det er imidlertid også grunn til å anta at de brede Vg2-tilbudene som Kunnskapsløftet etablerte, fører til at elevene i mindre grad enn tidligere utvikler en fagidentitet i løpet av Vg2-året. Overgang til påbygging kan slik sett fremstå som et mer likestilt valg med det å søke læreplass enn hva det tradisjonelt har gjort innenfor dette programmet.

Etter første år i videregående opplæring velger noe under 10 prosent av Bygg- og anleggsteknikkelevne å begynne på Vg1 om igjen istedenfor å gå videre til Vg2 (Frøseth mfl. 2010: 24). Ved overgangen til Vg2 har det også vært en liten økning i antall elever som står utenfor videregående opplæring etter første år på Bygg- og anleggsteknikk fra ca. 5,5 til ca. 7,5 prosent av kullet etter innføringen av Kunnskapsløftet (Frøseth mfl. 2010: 94).

Som i øvrige yrkesfag er imidlertid overgangen mellom andre og tredje år i opplæringen mest kritisk også for elevene i Bygg- og anleggsteknikk. Når alle Vg2 elever på dette programområdet tas med, gikk andelen som går til læreplass det tredje året gått ned fra 66 til 60 prosent fra før til etter Kunnskapsløftet (Frøseth mfl. 2010: 94). I hvilken grad dette skyldes strukturendringer, konjunktorendringer eller generelt svekket interesse, er ikke klart. Andelen som står utenfor videregående opplæring det tredje året har økt til 25 prosent. Andelen som er forsinket i opplæringen og har valgt seg tilbake til Vg1 eller Vg2 er på om lag 10 prosent, og dette er lavt sammenlignet med andre yrkesfag. Omtrent halvparten av valgene førte dessuten elevene tilbake til samme utdanningsprogram (ibid.: 94; 98; Vibe mfl. 2011: 80).

Om lag syv prosent av elevene på Bygg- og anleggsgfag søker seg til påbygg for generell studiekompetanse det tredje året etter grunnskolen. Økningen i denne andelen er størst fra Vg2-programområdet Byggteknikk, der nesten hver femte elev velger påbygg (ibid.: 81).

Elevenes gjennomføring arter seg ulikt i forskjellige fag. I rørleggerfaget kommer tre av fire kandidater i lære, og det er bare en av ti elever som faller fra underveis i opplæringsløpet. To av tre tømrerelever kommer i lære, men her er frafallet noe større: en av seks slutter i opplæringen før den er fullført. I murer- og betongfaget kommer litt mer enn halvparten i lære. Her er det en av fire elever som avslutter opplæringen før den er fullført (Frøseth mfl. 2010: 92). Det er svært få jenter (kun ca. tre prosent) som søker seg til Bygg- og anleggsteknikk i utgangspunktet, og prosentvis er det også langt færre jenter enn gutter i dette utdanningsprogrammet som oppnår yrkeskompetanse. Blant jentene oppnår imidlertid halvparten studiekompetanse gjennom påbygg (Vibe mfl. 2012: 91).

Bygg- og anleggsbransjen har tradisjonelt stått for en betydelig andel av læreplassene i Norge. Samtidig skaper nedgangen etter 2008 en viss usikkerhet. Spørsmålet er hva den betydelige importen av utenlandsk arbeidskraft gjør med bransjen. Man kan både tenke seg at bedriftene venter seg til å rekruttere ferdig utdannede, eller i hvert fall trent arbeidskraft, og at det reduserer opplæringsinteressen. En undersøkelse av bedriftenes potensial for å ta inn lærlinger viser at bransjen foreløpig uttrykker stor interesse for rekruttering og opplæring av lærlinger (Høst mfl 2012). Man kan imidlertid også tenke seg at søkningen blant ungdom svikter av ulike årsaker, og dermed presser bedriftene til å satse på arbeidsimport.

En målestokk for fagenes posisjon er antallet lærlinger, og antall praksiskandidater. Under ser vi fordelingen innenfor de to Vg2-programmene vi undersøker, nemlig Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi- og miljø (KEM).

Tabell 1.5 Andel lærlinger og praksiskandidater. Fagbrev skoleåret 2010-2011. Prosent. Byggteknikk og KEM.

	Lærlinger	Praksiskand.	N
Vg2 Byggteknikk	78 %	21 %	2371
Tømrerfaget	81 %	18 %	1863
Betongfaget	71 %	28 %	262
Murerfaget	84 %	16 %	149
Stillasbyggerfaget	16 %	84 %	97
Vg2 KEM	82 %	18 %	626
Ventilasjons- og blik.	77 %	23 %	87
Rørleggerfaget	85 %	14 %	513
Taktekkerfaget	35 %	65 %	26

Byggfagene er betydelige størrelser i byggebransjen, og utgjør for de fleste vedkommende de dominerende arbeidstakerkategoriene innen sitt felt. De fleste byggfagene har også lærlingrekruttering som hovedvei inn. Dette gjelder særlig store fag som tømrer og rørlegger, som også er de mest synlige i skolene, både gjennom faglærere og utstyr (Høst og Evensen 2009, Deichmann-Sørensen 2011). Unntakene er småfag som stillas og taktekker, som bare får ut et titalls fagarbeidere gjennom lærlingordningen i året. Dels er det slik at de rekrutterer voksne gjennom praksiskandidatordningen, og dels bruker de ufaglærte eller andre faggrupper i arbeidet.

Lærlingene som tar fagbrev i byggfagene går i stor grad rett inn i arbeid på heltid, som vist i tabell 1.6. Det er altså en tett kopling mellom opplæring i skole, læretid og jobb som fagarbeider. Etterspørselen etter disse fagarbeiderne er stor. Samtidig ser vi at det er en viss ledighet i et mindre fag som murer.

Tabell 1.6 Sysselsetting heltid/deltid november 2011, etter fag. Fagbrev som lærling i skoleåret 2010-2011. Prosent.

	Heltid (>32t)	Lang deltid (20-32t)	Kort deltid (0-19t)	Ledig	Utenfor arbeidsstyrken	Hvorav i utdanning	Antall
Rørleggerfaget	88,8	1,1	3,2	0,9	5,9	2,7	437
Betongfaget	83,3	1,1	4,3	0,5	10,8	7,0	186
Tømrer	81,9	3,9	6,4	1,6	6,2	3,2	1512
Murerfaget	73,4	4,0	8,9	7,3	6,5	1,6	125

Kilde: (Nyen mfl. 2013)

1.2.8 Restaurant- og matfag

Det videregående utdanningsprogrammet Restaurant og matfag skal levere arbeidskraft til en rekke ulike fagområder, med det til felles at de på ett eller annet nivå behandler mat. Følgende tilbud ligger i dag under Vg1 Restaurant og matfag.

- Vg1 Restaurant og matfag
  - Vg2 Kokk og servitør
    - Institusjonskokkfaget
    - Kokkfaget

- Servitørfaget
- Vg2 Matfag
  - Bakerfaget
  - Butikkslakterfaget
  - Industriell matproduksjon
  - Kjøttskjærfaget
  - Konditorfaget
  - Pølsemakerfaget
  - Sjømathandlerfaget
  - Sjømatproduksjon
  - Slakterfaget

Kort kan en si at det er to opplæringstradisjoner innen restaurant og matfag. På den ene siden har du de tradisjonelle håndverksfagene som baker, slakter og kokk. Dette er fag som har tradisjoner langt eldre enn den formalisert lærlingordningen, der opplæring har gått fra mester til svenn siden middelalderen (Strand 1996). Industrifagene som ligger til Vg2 matfag er naturlig nok langt nyere. Fra 1980-tallet har det vært forsøkt å få i gang fagutdanning innenfor næringsmiddelindustrien, men faget har så langt fått liten plass i arbeidsorganisasjonen (Høst og Evensen 2009).

Før innføringen av Kunnskapsløftet het programmet (eller da studieretningen) Hotell- og næringsmiddelfag, og hadde syv mulige spesialiseringer på Vk1 (elevenes andre år i videregående opplæring etter Reform 94). Gjennom Kunnskapsløftet ble disse spesialiseringene redusert til to utdanningsprogram på Vg2, nemlig kokk- og servitør (med tre lærefag), og matfag (med ni lærefag).

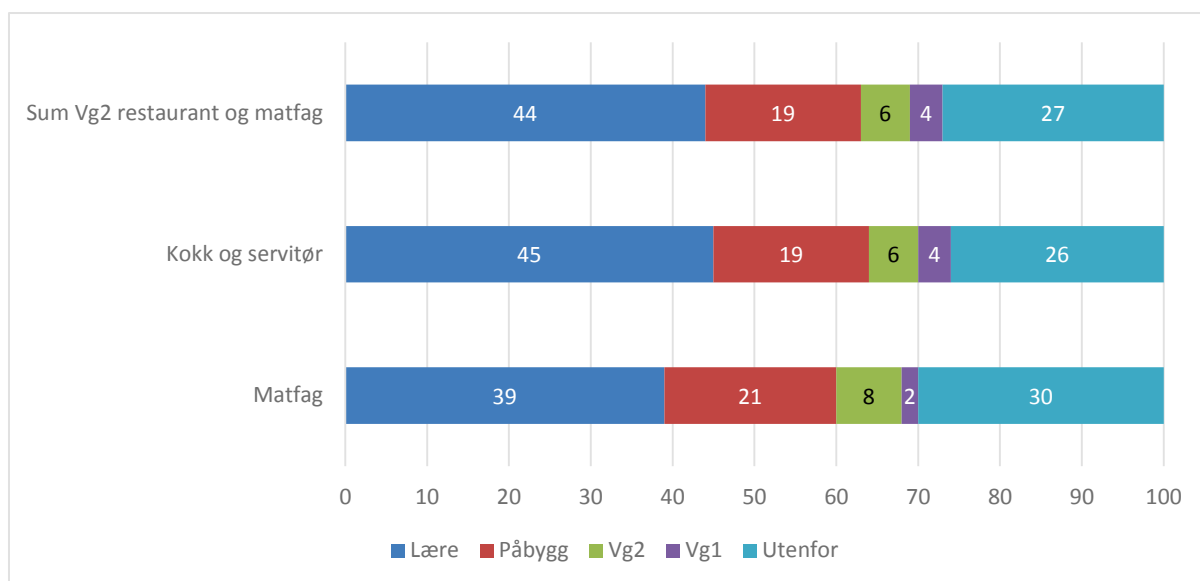
Vg2 kokk- og servitørfag var det Vg2 programmet der det var enklest å slå sammen på grunnlag av fellestrekk i yrkene som utdanningsprogrammet skal rekruttere til (Høst og Evensen 2009). For Vg2 matfag var det mer utfordrende å finne felleselementer i opplæringen som kunne dekke alle fagene Vg2 programmet skulle lede fram til. Vg2 matfag inneholder både tradisjonelle håndverksfag som baker og pølsemaker og nyere fag i næringsmiddelindustrien. For å kunne gi et grunnlag for så forskjellige fag, søker man å sentrere opplæringen om bransjekunnskap, behandling av råvarer, konserveringsteknikker, bruk av oppskrifter, hygiene, automatiserte produksjonsprosesser samt kunnskap om matkultur og -tradisjoner på Vg2. Fokuset på håndverket i det enkelte fag blir nedprioritert i læreplanene (ibid.).

Restaurant- og matfag har både før og etter innføringen av Kunnskapsløftet opplevd en generell nedgang i søkningen til faget. I 2004 var det 5,1 prosent av elevene som søkte videregående opplæring som søkte seg til dette utdanningsprogrammet, mens søkerandelen i 2007 var redusert til 2,7 prosent (Frøseth mfl. 2008 s.50). For programmet betydde dette en nedgang i søkningen på 45 prosent i samme periode (ibid.: 60). Denne nedgangen har fortsatt; fra 2006 til 2010 mistet programmet hver tredje søker (Vibe mfl. 2011: 43). Nedgangen har hovedsakelig kommet i Vg2 kokk- og servitørfaget, noe som resulterte i flere varsler om rekrutteringsproblemer i bransjen.⁵ Siden 2010 har søkningen til faget vært mer stabil – det kan se ut som nedgangen i søkningen til Vg1 restaurant og matfag har avtatt.

Utdanningsprogrammet har vært kjennetegnet av stort frafall, store forsinkelser og lav grad av gjennomføring (Frøseth mfl. 2010: 68). Bildet som her skisseres er ikke nytt – også etter innføringen av Reform 94 var det bare halvparten av elevene på det daværende Hotell- og næringsmiddelfag som var i rute.

Bare syv av ti elever på Restaurant- og matfag er i rute og følger normert studieprogresjon etter det første året (Frøseth mfl. 2010: 71). La oss se nærmere på gjennomføringen ved starten av det tredje utdanningsåret.

⁵ Se for eksempel Aftenposten 30. jan 2010, <http://www.aftenposten.no/job/Mener--kokkeyrket-er-i-krise-5317034.html#UUbI0VdfZ8E>, sist lest 18.03.2013

Figur 1.1 Status ved oppstart av tredje opplæringsår for Vg2- elever i Restaurant- og matfag fra elevkull som startet videregående opplæring høsten etter at de gikk ut av grunnskolen. Prosent. 2007 kullet

Kilde: (Vibe mfl. 2011) s. 96.

I 2009 var 27 prosent av de som startet rett på Restaurant- og matfag etter at de gikk ut fra ungdomsskolen i 2007, utenfor videregående opplæring. For de som valgte Vg2 matfag var det 30 prosent som var utenfor videregående opplæring, i Vg2 kokk og servitør sto 26 prosent utenfor.

Omtrent hver femte elev velger påbygg til studiekompetanse istedenfor opplæring i bedrift og rundt 10 prosent har byttet til andre fag. Kompetanseopnåelsen etter normert tid i Restaurant og matfag ligger på mellom 32 og 34 prosent, når både yrke- og studiekompetanse regnes med (Vibe mfl. 2012 s. 112).⁶ Dette er lavt sammenlignet med andre yrkesfag, og dette gjelder for begge kjønn.

Etter Kunnskapsløftet ser det ut til at det er noen færre forsinkelser og at det er noe mindre omvalg etter Vg1. Dette kan være et tegn på at innføringen av bredere programområder har lettet overgangen fra det første til det andre året på Restaurant- og matfag. Imidlertid er det ingen endring i andel av elever som går videre til lære etter innføringen av Kunnskapsløftet, og det er heller ikke bedret rekruttering til de små fagene på programområdet matfag (Vibe mfl. 2011: 118).

Etableringen av utdanningsprogrammet Restaurant- og matfag sprang ut fra et ønske om å øke rekrutteringen spesielt til industrifagene (ibid.), men det var også sentralt å bedre gjennomføringen i utdanningsprogrammet (Frøseth mfl. 2010 s. 65). Erfaringene etter innføringen av Kunnskapsløftet har vist at lærlingetradisjonene stort sett har holdt seg i håndverksfagene, mens det har vært vanskelig å rekruttere lærlinger til de nyere næringsmiddelfagene rettet mot industrien (Tabell 2). I disse fagene blir de fleste rekruttert som voksne gjennom praksiskandidatordningen. Men også antallet voksne kandidater er lavt, noe som viser at fagene står svakt.

Et fag som sjømatproduksjon har bare 51 avlagte fagprøver, men vi vet at det i 2009 var omtrent 15 000 mennesker som jobbet med fiskeforedling og fiskeoppdrett i Norge (Angell mfl. 2011). Selv om svært mange av disse jobber i andre ledd enn selve produksjonen, blir andelen som tok fagprøve relativt til de sysselsatte da svært liten (3,4 promille. Bare omtrent ti av disse igjen tok fagprøven som lærlinger. Vi kan dermed konkludere med at rekrutteringen av lærlinger til bransjen i dette faget er nesten neglisjerbart.

⁶ Det er vanlig å telle oppnådd kompetanse etter fem år i studier av frafall, det er ikke mulig for Kunnskapsløftetkullene ennå. Her teller vi etter normert tid (det vil si tre og fire år)

Tabell 1.7 Andelen som tar fagprøve som lærlinger og praksiskandidater. Restaurant og matfag.

	Lærlinger	Praksiskand.	SUM	N
Vg2 Kokk og servitør	88 %	12 %	100 %	718
Institusjonskokkfaget	79 %	21 %	100 %	200
Kokkfaget	91 %	9 %	100 %	441
Servitørfaget	94 %	6 %	100 %	77
Vg2 Matfag	50 %	50 %	100 %	416
Sjømathandlerfaget	33 %	67 %	100 %	6
Sjømatproduksjon	18 %	82 %	100 %	51
Industriell matproduksjon	34 %	66 %	100 %	169
Bakerfaget	81 %	19 %	100 %	32
Kjøttskjærfaget	57 %	43 %	100 %	14
Butikkslakterfaget	67 %	33 %	100 %	63
Konditorfaget	86 %	14 %	100 %	58
Pølsemakerfaget	57 %	43 %	100 %	7
Slakterfaget	63 %	38 %	100 %	16

Kilde: SSB

Bransjen Restaurant (NACE 55.3) hadde mer enn 44 000 ansatte i 2004, Selv om de 718 som tok fagbrev i kokk- og servitørfag retter seg mot visse stillinger i denne bransjen, peker tallene i retning av at det ansettes mange ufaglærte i disse stillingene.

De som tar fagbrev innenfor dette programmet går i stor grad rett over i arbeid etterpå (se tabell 3)

Tabell 1.8 Sysselsetting og utdanning november 2011, etter utdanningsprogram. Fagbrev tatt i 2010-2011. Fagbrev tatt som lærling. Prosent

	Arbeid	Utdanning*	Verken i arbeid eller utdanning	N
Restaurant- og matfag	83,2	7,6	9,1	787
Totalt alle program	83,5	9,3	7,3	13671

Kilde: (Nyen mfl. 2013)

*De som er registrert både som heltidsutdannede og heltidsarbeidende, er definert som i arbeid

De som tar fagbrev i Restaurant og matfag har en yrkesdeltaking omtrent på snittet for alle yrkesfaglige utdanningsprogram. Andelen som er i utdanning er derimot noe lavere, og en større andel er verken i arbeid eller utdanning.

Arbeidsledigheten blant nyutdannede er noe høyere i restaurant- og matfag, sammenliknet med alle som tok fagprøve som lærlinger: 4,4 mot 2,9 prosent.

Særlig institusjonskokkfaget har en høy arbeidsledighet første året etter fagprøven, ni prosent. Det er grunn til å tro at dette viser egne trekk ved arbeidsmarkedssituasjonen for institusjonskokker, noe som blir bekreftet når vi ser på andelen som er i deltid og heltid.

Tabell 1.9 Andelen i deltid/heltid blant de som var registrert i arbeid. Fagbrev i 2010-2011. Fagbrev tatt som lærling. Prosent.

	Arbeid, heltid	Arbeid, lang deltid	Arbeid, kort deltid	SUM	N
Kokkfaget	77 %	11 %	12 %	100 %	291
Institusjonskokkfaget	44 %	23 %	34 %	100 %	110
Hele Restaurant og matfag	70 %	14 %	16 %	100 %	601

Kilde: (Nyen mfl. 2013)

Andelen som jobber deltid er relativt stor blant lærlingene som tok fagprøve i restaurant- og matfag, men spesielt stor blant institusjonskokkene, som vi så også hadde høy arbeidsledighet. Kokkfaget, derimot, har en langt høyere heltidsandel.

1.3 Perspektiv for undersøkelsen

Det grunnleggende programmet som har preget norsk utdanningsforskning de siste 30 år har vært å avdekke på hvilken måte sosial reproduksjon av ulikhet finner sted gjennom skolen (Sakslind 2002). En rekke ulike teoritradisjoner, gjerne gruppert som verdi-teori, kultur-teori og sosial-posisjon-teori kan gi nyttige, men veldig generelle forklaringer på hvorfor sosial bakgrunn har stor betydning for utdanningsvalg (Hansen 1984). Kritikken av denne typen overgripende teorier om utdanning, er at de blir for generelle, og dermed ikke gjør oss så mye klokere når det gjelder hvordan spesifikke utdanningssystemer virker (Archer 1979). For vår del kan vi legge til at i slike generelle teorier blir for eksempel skillet mellom studieforbereidende utdanning og yrkesutdanning ikke bare betraktet som det samme uavhengig av kontekst, men gjerne er det eneste skillet man forholder seg til. Teoriene tar i liten grad hensyn til at ulike land har ulike utdanningssystemer, noe som betyr at for eksempel yrkesutdanningene, som denne undersøkelsens retter seg mot, har ulik sosial status og ulik innveving i arbeidslivet i forskjellige land, fag og næringer.

Det finnes ikke én god «modell» som kan forklare hvordan ungdom velger vei gjennom utdanningssystemet. På et overordnet teoretisk nivå vil vi imidlertid ta som utgangspunkt at ungdommers valg og handlinger ikke kan forstås som noe endimensjonalt, eller noe man på forhånd kan predikere; enten bestemt av sosial bakgrunn ut fra teorier om sosial reproduksjon, bestemt ut fra hvilke posisjoner de kan oppnå i arbeidsmarkedet med ulike utdanninger som ulike økonomiske modeller legger til grunn, eller bestemt av et kall (Beruf), som man litt enkelt kan si illustrerer betydningen av at ungdom utvikler yrkesidentitet, som regel betinget av bestemte institusjonelle forhold. Vi legger i stedet til grunn en multidimensjonal handlingsteori i forståelsen av hvordan elever handler (Alexander 1982). I denne sammenhengen betyr det at vi åpner for at alle disse dimensjonene på ulike måter kan ha betydning, om enn i ulik konfigurasjon hos den enkelte, og ikke minst i det enkelte program.

Teorier om sosial bakgrunn kan ikke hjelpe oss så mye i å forklare den ulikheten man finner mellom de yrkesfaglige programmene vi her studerer. Om en benytter karakternivå fra ungdomsskolen som indikator på sosial bakgrunn, er det veldig små forskjeller mellom elevene på henholdsvis Bygg- og anleggsteknikk, Restaurant- og matfag og Service og samferdsel. Likevel er det veldig store ulikheter i gjennomføring, og i valg av henholdsvis læretid eller påbygging. I denne studien er vi først og fremst ute etter å forstå betydningen av det som skjer i utdanningsløpet. I den grad vi ser på individuelle bakgrunnsvariabler, er det primært for å se om det er ulikheter ved elevene som gjør at de velger så ulikt gjennom utdanningsløpet.

Datagrunnlaget er først og fremst elevenes egne svar: begrunnelser for utdanningsvalg, erfaringer de gjør i utdanningen og hva de planlegger videre. For å fortolke elevenes svar bruker vi kunnskap om de ulike bransjene programmene retter seg mot, og deres tradisjon for rekruttering av arbeidskraft, herunder også lærlinger. Dette gjør vi ut fra et historisk institusjonelt perspektiv. Det betyr i denne

sammenhengen at vi legger til grunn at yrkesutdanningene, bedriftene og elevene, i ulik grad vil være preget av særegne normer og mønstre for opplæring i og rekruttering til fag i arbeidslivet. Vi er imidlertid ikke ute å teste noen hypoteser i denne sammenheng. I stedet foretar vi en mer induktiv analyse, hvor analysen utvikles i dialog med de dataene vi har tilgjengelig, og hvor teoribruken er mer eklektisk enn forutbestemt. Med utgangspunkt i dette vil vi kunne få styrket eller svekket våre antakelser.

Vi er i denne sammenhengen særlig opptatt av hvordan elevene erfarer yrkesutdanningen, om de utvikler identifikasjon med faget, og hvilke konsekvenser dette får for deres videre valg. Nettopp fordi de er i en yrkesutdanning, vil de erfare langt mer enn hvordan de liker ulike teoretiske fag. De kommer i kontakt med lærere som i større eller mindre grad representerer faget. Gjennom praksis i faget kommer de også direkte og indirekte i kontakt med den delen av arbeidslivet utdanningen retter seg mot, og dermed også med de som har sitt arbeid her. Gjennom utdanningsløpet er det også slik at noen veier åpner seg, mens andre lukker seg; de kommer kanskje ikke inn på det programmet de ønsker seg, men et annet. De får kanskje ikke den praksisen de ønsker seg, men noe annet. I tillegg kommer arbeidslivet stadig nærmere, og de ser klarere hva en yrkeskarriere i faget de har valgt eller vurderer innebærer.

Dagens yrkesopplæringsystem er som et hovedprinsipp basert på lærefag; det innebærer at elevene gjennom skoleutdanningen skal forberedes for læretid i et fag i arbeidslivet. Både kvalitative studier og tall for hvor ungdom i yrkesutdanning går, viser at fag og yrker som strukturtrekk og identitetsmessig grunnlag generelt har stor evne til å knytte ungdom til yrkesutdanninger og kople dem til bestemte posisjoner i arbeidslivet (Høst 2008, Olsen 2008). Disse styrkene ved fagopplæringen var også en av begrunnelsene for at denne modellen ble foreslått lagt til grunn for Reform 94⁷. Selv om effekten av fagopplæringsstrukturene normalt er langt sterkere når de kommer ut i lære, viser ulike studier at elevene fornemmer denne allerede i skoletiden (se bl.a. Olsen mfl. 1998).

Samtidig vet vi at fagene har svært ulik posisjon i ulike deler av arbeidslivet, og en må anta at dette virker tilbake på opplæringen i skolen. Til tross for at fagopplæringen fra 1994 formelt har omfattet nesten alle deler av arbeidslivet, viser det seg at det ikke er ikke tilstrekkelig at fag vedtas opprettet og plasseres inn i en tilbudsstruktur i skolen, dersom man ikke samtidig lykkes med å slå rot i arbeidslivet. Vi vil ut fra dette anta at vi vil finne relativt klare forskjeller mellom programmene med utgangspunkt i at områdene i arbeidslivet de retter seg mot er svært ulikt strukturert i forhold til fag- og fagopplæring, slik vi har vist innledningsvis. Mens de tradisjonelle fagene innenfor håndverket og deler av industrien i utgangspunktet har et solid grunnlag, sliter mange av fagene som ble etablert rundt Reform 94. Dette kan ses som en illustrasjon på hvor vanskelig prosessen med å etablere et nytt fag er (Drexel 1989). Barrierene kan dreie seg om at fagene ikke finner en klar plass i arbeidsdelingen, og at man, blant annet derfor, ikke klarer å forme attraktive og transparente karriereveier for de som vurderer denne veien inn i det konkrete arbeidsfeltet (ibid.). Til dels er de nye fagarbeiderkategoriene innenfor service tenkt å erstatte eller oppgradere eksisterende arbeidstakerkategorier, til dels er de tenkt som nye kategorier. I begge tilfeller vil forsøkene på å etablere en lærling- og fagarbeidertradisjon brytes mot tendensen til reproduksjon av tradisjonelle rekrutterings- og arbeidsdelingsmønstre innenfor et felt hvor arbeidsdelingen tradisjonelt ikke er yrkesbasert, men heller organisasjonsbasert (Høst og Michelsen 2010).

Gjennom den nevnte Reform 94 ble det ikke bare innført fagopplæring rettet mot alle områder av arbeidslivet. Samtidig ble lærlingordningen knyttet til utdanningssystemet på en helt ny måte. Det ble også introdusert et alternativ løp med overgang til allmennfaglig påbygging for yrkesfagelever som etter to år i skolen likevel ikke ønsket å gjennomgå læretid og bli fagarbeidere. Det som ble startet som en "nødutgang" for de som ombestemte seg, har etter hvert utviklet seg til å bli en hovedvei, i noen programområder og noen fylker like stor eller større enn lærlingveien. Ut fra dette er det rimelig å anta at denne opsjonen for videre utdanning setter sitt preg elevene, deres identitetsforming og valgsituasjon, og at yrkesopplæring og læretid har mistet sin entydige tilknytning til sosialisering til

---

⁷ Jf. NOU 1991: 4 *Veien videre til yrkes- eller studiekompetanse for alle*

fagarbeid, og erstattet med en dobbel orientering, både mot fagarbeid og videre utdanning (Michelsen 1995). Når vi i dag ser at det i enkelte programmer er svært mange som søker overgang til påbygging, er det en rimelig antakelse at dette er særlig aktuelt der lærefaget, av ulike årsaker, ikke anses attraktivt, enten av enkeltelever eller til og med flertallet i elevgruppen. Påbygging må også antas å virke mer tiltalende innenfor programmer som historisk sett har sitt utspring i en skoletradisjon, som Helse og sosial, og Handel og kontor.

I første del av Lekkasjeprosjektet (Høst mfl. 2012), og gjennom studiene av overganger mellom skole og arbeidsliv i helsearbeiderfaget (Skålholt mfl. 2013), ble det illustrert hvordan elevene i utgangspunktet hadde en bred tilnærming til arbeidsfeltet programmet retter seg mot. Det viste seg en klar tendens til at elevene og lærlingene var mindre positive til en fagarbeiderkarriere, jo lengre ut i opplæringsløpet de befant seg. Samtidig ble påbygging til generell studiekompetanse i økende grad et alternativ, som grunnlag for høyskoleutdanning og dermed mer attraktive karrieremuligheter i samme yrkesfelt i bred forstand. Betydningen av opplæringsløpet i seg selv var således mindre enn betydningen av fagets plass i arbeidslivet, og framtidige karrieremuligheter, som elevene fikk innblikk i gjennom opplæringen. Svarene fra elevene på Helse og sosial (oppvekst) viste at de hadde en relativt bred tilnærming til utdanning og arbeidsliv innenfor sektoren. De vil arbeide med mennesker, og de ønsker seg til helse- og sosialsektoren (eller oppvekst), men ikke nødvendigvis gjennom å bli fagarbeidere. De utvikler ikke tilstrekkelig identifikasjon med lærefagene programmet retter seg mot, noe som kan ha en rekke forklaringer, men hvor vi har pekt på at fagene viser seg ikke å kunne tilby attraktive karrierer, verken i form av stillinger eller muligheter for mobilitet og faglig utvikling. Det at sosialiseringen til et fag i mindre grad finner sted innenfor helse og sosial, gjør at betydningen av andre forhold trer tydeligere fram. Det er kanskje litt stekt å si at elevene har et kall til å jobbe i helse og sosial, men de har i hvert fall uttrykt et klart ønske om dette. For noen blir det opprinnelige ønsket om å arbeide i et lærefag transformert til et ønske om et høyskoleyrke. Samtidig er de orientert i forhold til mulighetene for arbeid og lønn, særlig det første i form av stillinger de kan leve av. Dette illustrerer kompleksiteten i å forstå elevenes valg.

Det kan åpenbart ligge et potensial i å kunne kontrastere yrkesfaglige programmer, både når det gjelder begrunnelser for valg, erfaringer underveis og videre veivalg og karriereplaner. I utgangspunktet vil vi forvente å finne ulikheter i elevenes begrunnelser for valg av programmer. Dette fordi de retter seg mot ulike former for arbeid, og fordi de delene av arbeidsmarkedet programmene retter seg mot i svært ulik grad er strukturert av fag. Mens Bygg- og anleggsteknikk retter seg mot bransjer som er tungt strukturert av fag, retter Service og samferdsel seg mot bransjer hvor fagene er lite synlige, og hvor ulike typer skolebakgrunn er mer vanlig. Det er rimelig å anta at dette også har betydning for fordelingen av elever på program, ved at de som søker byggfag, og også Restaurant- og matfag, i større grad enn elevene som søker Service og samferdsel, på forhånd er orientert mot fag.

Vi vet at elevene på Service og samferdsel, på samme måte som elevene på Helse og sosial, i stor grad velger påbygging til generell studiekompetanse. I Lekkasjeprosjektets del 1 fant vi at elevene i Helse og sosial søkte påbygging fordi de i økende grad siktet seg mot helse- og sosialyrker som krever høyere utdanning. Finner vi det samme begrunnelsesmønstre blant elevene i Service og samferdsel? Hva med de som søker påbygging i Restaurant- og matfag, og i Bygg- og anleggsteknikk?

For elevene på Helse og sosial var det et ønske om mer praksis på Vg1, men ikke det samme på Vg2. Dessuten oppga mange elever at erfaringen fra praksis bidro til at de valgte bort faget og læretid, til fordel for påbygging. Her vil vi forvente å finne andre mønstre i de tre programmene vi nå undersøker, først og fremst i retning av et ønske om mer praksis i programmene med sterke lærefag.

1.4 Problemstillinger og forskningsspørsmål

Vår hovedproblemstilling er hvorvidt en kan identifisere noe ved organiseringen av utdanningsløp og fag i de ulike programmer, i skole og bedrift, som bidrar til at en så stor andel av elevene som starter på yrkesfag, ikke fullfører den opplæringen mot fag som de har startet på. Under har vi spesifisert noen sentrale forskningsspørsmål:

- Hva er elevenes begrunnelser for å søke de aktuelle programmene?
- Hva betyr programmenes ulik grad av kopling mot fag i arbeidslivet?
- Hvilke utdannings-, arbeids- og karriereplaner har elevene på Vg1?
- Hva er elevenes erfaringer fra skoleopplæringen, for eksempel forholdet mellom teoretisk og praktisk opplæring?
- Hvilke utdannings-, arbeids- og karriereplaner har elevene på Vg2?
- Hvilke faktorer ser ut henholdsvis til å styrke og svekke motivasjonen for å søke lære plass?
- Hvilke faktorer ser ut til å styrke og svekke motivasjonen for å velge påbygging?

2 Data og metode

Dette kapitlet vil gjøre rede for metodikken i denne undersøkelsen, samt gå gjennom noen sentrale bakgrunnsvariabler på utvalget av elever. I den grad det er mulig, vil vi sammenlikne bakgrunnsvariablene med de samme kjennetegn for hele populasjonen.

Kunnskapsdepartementet ønsket at det skulle gjennomføres en representativ spørreundersøkelse rettet mot elever på videregående skoler innenfor yrkesfagprogrammene Bygg- og anleggsteknikk, Restaurant- og matfag og Service- og samferdsel (Vg1 og Vg2). Høsten 2011 ble det som del 1 av dette prosjektet gjennomført en liknende undersøkelse i det som da het utdanningsprogrammet for Helse- og sosialfag (Høst mfl. 2012).

Hensikten med undersøkelsene var å få mer kunnskap om hvorfor elevene hadde valgt programmet de gikk på, samt hvordan opplevelser i skolen og i praksis påvirker elevenes valg av vei. Vi var spesielt opptatt av hva som påvirker elevenes valg mellom å fortsette i yrkesfaglig utdanning eller gå over til et løp som gir studiekompetanse. Dette har vært tema for tidligere forskning, men da har analysene ofte fokusert på bakgrunnsvariabler som kjønn, karakterbakgrunn og sosioøkonomisk status. Vi vet mye om hvilke bakgrunns-karakteristika som påvirker at elever velger påbygg og lære, men vi vet mindre om hva utdanningene i seg selv betyr. Vi søkte også kunnskap om hvordan elevene vurderer forhold ved det arbeidsmarkedet utdanningsprogrammet retter seg mot når de gjør utdanningsvalg. For å få kunnskap om slike forhold, er det naturlig å spørre elevene selv om dette.

En kunne tenke seg at denne kunnskapen både kan søkes gjennom kvalitative intervju og kvantitative spørreundersøkelser. Det betyr litt ulik profil med hensyn til dybde og bredde på undersøkelsen. Den korte tiden for avvikling av undersøkelsen, og ikke minst Kunnskapsdepartementets ønske om en undersøkelse som kunne være mest mulig representativ for alle elever i de tre aktuelle utdanningsprogrammene, gjorde både en longitudinell undersøkelse og kvalitative metoder mindre aktuelle. Det ble dermed gjennomført en tverrsnittsundersøkelse av et relativt stort antall elever i de aktuelle programmene.

Vi utviklet fagspesifikke spørreskjemaer. Samtidig som vi vet at det er ulike faktorer som er viktig i ulike fag og utdanningsprogram, ønsket vi likevel sammenlignbare data på tvers av programmene. Skjemaene har derfor både programspesifikke og mer generelle spørsmål som blir stilt til alle elevene. Grunnlaget for spørsmålsformuleringene er kunnskap om de ulike sektorene utdanningsprogrammene retter seg mot, samt tidligere spørreundersøkelser og intervjuer av elever i videregående yrkesfaglig utdanning.

2.1 Datainnsamling

Vi valgte først ut 121 videregående skoler til deltakelse i undersøkelsen, og sendte i forkant av undersøkelsen ut informasjonsbrev per e-post til skoleledere ved de utvalgte skolene⁸. Skolene var stratifisert etter størrelse og geografi. Vi ønsket å nå flest mulig skoler der de hadde flere av de aktuelle Vg2-programområdene vi ønsket å se på. Samtidig måtte vi sørge for å få med både store og små skoler, en så god geografisk spredning som mulig og tilstrekkelig dekning av alle programmene. Det siste gjorde at 11 ekstra skoler ble kontaktet underveis i undersøkelsen for å øke svarantallet i Vg2 matfag.

Avdelingsledere med ansvar for de utvalgte yrkesfagprogrammene ble rekruttert over telefon. Disse avdelingslederne fikk ansvar for å administrere undersøkelsen videre til lærere på aktuelle yrkesfagkurs, som så skulle distribuere undersøkelsen videre til elevene. Ingen av avdelingslederne ved de rekrutterte skolene sa nei til å delta i undersøkelsen, men det var mer enn 25 tilfeller hvor ett eller flere av de aktuelle yrkesfagkursene ikke lenger fantes på skolen.

Det ble bedt om at det ble avsatt tid i undervisningen til besvarelse av undersøkelsen, og at så mange som mulig av elevene som fulgte det aktuelle kurset deltok i undersøkelsen. Elevene besvarte undersøkelsen per web, og datainnsamlingen varte fra 15. oktober – 10. desember 2012. Det ble sendt ut to påminnelser per e-post, samt gjennomført én påminnelse per telefon til rekrutterte avdelingsledere på skoler hvor elevene innen gitte frister ikke hadde besvart undersøkelsen.

2.2 Utvalg og svarprosent

Det er ikke mulig å oppgi eksakte svarandeler i undersøkelser som bruker framgangsmåten vi valgte i denne undersøkelsen. Årsaken ligger i at det i stor grad er skolene og lærerne som avgjør hvilke elevgrupper som svarer. Dette skjer gjennom følgende prosess:

1. I utgangspunktet blir 132 skoler forsøkt vervet til deltakelse i undersøkelsen med utvalgte yrkesfagkurs.
2. 114 skoler svarer ja, og får tilsendt undersøkelsen.
3. Etter purringer får vi svar fra 71 % av de rekrutterte skolene innen Vg1-kurs, og 74 % av de rekrutterte skolene innen Vg2-kurs.
4. Totalt 3342 elever har fylt ut svarskjemaene. De fordeler seg slik på de ulike kursene:

Tabell 2.1 Antall elever og skoler som har svart på undersøkelsen. Vg1 og Vg2. Fordelt på program.

Kurs	Antall elever som har besvart undersøkelsen	Antall skoler som har besvart undersøkelsen
Vg1 Bygg- og anleggsteknikk	944	46
Vg1 Restaurant og matfag	550	51
Vg1 Service og samferdsel	564	36
TOTAL VG1	2058	81
Vg2 Byggteknikk	537	45
Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk	140	17
Vg2 Kokk og servitør	234	29
Vg2 Matfag	128	22
Vg2 Salg, service og sikkerhet	245	28
TOTAL VG2	1284	84

⁸ Analyseselskapet Ipsos MMI gjennomførte selve den tekniske datainnsamlingen, herunder rekruttering av avdelingsledere med ansvar for utvalgte yrkesfagprogrammer i skolene som NIFU hadde kontaktet.

I alt hadde skolene i utgangsutvalget ca. 9000 elever i de aktuelle fagene vi søkte. Men bare drøyt 60 prosent av skolene sa ja til å gjennomføre undersøkelsen. Disse skolene hadde ca. 5500 elever. Langt fra alle klassene på hver skole fikk anledning til å svare på spørreskjemaet. Det var opp til lærerne ved hver skole å gjennomføre selve undersøkelsen. Å regne svarprosent blant skolene som sa de skulle delta, men ikke gjorde det, gir heller ikke mening. Om vi regner svarprosent blant elevene i de aktuelle programmene på skolene som faktisk deltok, får vi en svarprosent på rundt 60. Hvor mange av de 40 prosent som ikke svarte, som valgte å avstå, og hvor mange som ikke fikk anledning fordi de var fraværende eller fordi det ikke ble gitt anledning til det i den klassen de går i, vet vi ikke. Vi vet også at svarprosenten når undersøkelsen først kommer fram til den enkelte klasse er svært høy.

For å undersøke hvorvidt elevene som har svart kan anses å utgjøre et representativt utvalg av elevene i programmene vi undersøker skal vi se nærmere på fordelingen på noen bakgrunnsvariabler.

2.3 Bakgrunnsvariabler, gjennomgang

Vi skal her gå gjennom noen sentrale bakgrunnsvariabler. Vi gjør dette med to formål. For det første for å bli bedre kjent med datamaterialet, men også for å sjekke vårt utvalg opp mot den faktiske populasjonen av elever, så langt dette lar seg gjøre.

2.3.1 Alder

Å se på gjennomsnittsalder sier ikke veldig mye om vårt utvalg, men i den grad snittet varierer mellom programmene kan det si oss noe om rekrutteringen av elever til de ulike program. Vi ser først på gjennomsnittsalderen på Vg1.

Tabell 2.2 Gjennomsnittsalder. Vg1. Utdanningsprogram.

	Alderssnitt
Vg1 Bygg og anleggsteknikk	16,5
Vg1 Restaurant og matfag	16,7
Vg1 Service og samferdsel	16,7
Totalt	16,6

For utvalget vårt på Vg1, ser vi at ingen av programmene skiller seg særlig ut fra de andre. Alle oppgir omtrent samme alderssnitt, selv om det kan se ut som at snittet er noe lavere for Vg1 bygg og anlegg. For Vg2 bekreftes de små forskjellene mellom de ulike programmene i alderssnitt:

Tabell 2.3 Gjennomsnittsalder. Vg2. Utdanningsprogram.

	Snittalder
Vg2 Byggteknikk	17,5
Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	17,8
Vg2 Kokk og servitør	17,7
Vg2 Matfag	17,6
Vg2 Salg, service og sikkerhet	17,8
Totalt	17,6

Når vi senere skal se på alder i våre analyser vil vi ta i bruk alderskategorier. For Vg1 ville i utgangspunktet ha en kategori for de som er 16 og 17. Det vil si de som er i rute +/- ett år. Vi ville også ha en kategori for de som er mer enn 17, men under 25, og til slutt ønsket å vi ha en kategori for de over 25. For Vg2 ville vi ha samme kategorier, men da med de som er 17 og 18 i første kategori. Med disse kategoriene fikk vi følgende oversikter.

Tabell 2.4 Alderskategorier, fin inndeling. Vg1.

	Vg1 antall	Vg1 andel
16 og 17*	1785	87 %
18 til 25	243	12 %
25 og over	18	1 %
	2046	100 %

Tabell 2.5 Alderskategorier, fin inndeling. Vg2.

	Vg2 antall	Vg2 andel
17 og 18	1122	88 %
19 til 25	133	10 %
25 og over	17	1 %
	1272	100 %

Disse tabellene viser at vår kategori «25 og over», var svært liten, i begge gruppene. Det vil si at grunnlaget for å skille mellom de som ikke er i den yngste gruppa i to kategorier ikke vil være hensiktsmessig. Det er for få eldre som går i vanlige videregående løp til at vi får et godt nok tallgrunnlag. Vi endte derfor opp med to kategorier, i stedet for tre:

Tabell 2.6 Alderskategorier, grov inndeling. Vg1.

	Antall	Andel
16 og 17	1785	87 %
18 og over	261	13 %
	2046	100 %

Tabell 2.7 Alderskategorier, grov inndeling. Vg2.

	Antall	Andel
17 og 18	1122	88 %
19 og over	150	12 %
	1272	100 %

En slik grovere inndeling gir et bedre tallmessig grunnlag for videre analyser. Vi har ikke tilgang til alderen i populasjonen av elever på Vg1 og Vg2, og vi kan derfor ikke gjøre sammenligner der vi ser på eventuelle utvalgsskjevheter basert på alder.

Vi ser på fordelinga mellom «unge» og «gamle» ser vi igjen at det er små forskjeller i alderssammensetningen mellom de ulike programmene.

Tabell 2.8 Alderskategorier, grov inndeling. Vg1. Utdanningsprogram.

	16 og 17 år	18 år og over	SUM	N
Vg1 Bygg og anleggsteknikk	90 %	10 %	100 %	935
Vg1 Restaurant og matfag	85 %	15 %	100 %	548
Vg1 Service og samferdsel	85 %	15 %	100 %	563

Tabell 2.9 Alderskategorier, grov inndeling. Vg2. Utdanningsprogram.

	17 og 18 år	19 år og over	SUM	N
Vg2 Byggingteknikk	92 %	8 %	100 %	533
Vg2 Klima, energi og	88 %	12 %	100 %	139
Vg2 Kokk og servitør	86 %	14 %	100 %	232
Vg2 Matfag	86 %	14 %	100 %	127
Vg2 Salg, service og sik.	84 %	16 %	100 %	241

Denne siste tabellen bekrefter at ungdomsdominansen er størst på bygg- og anleggsgagnene. Vi ser også at det er noen flere «voksne» i vårt utvalg på salg, service og sikkerhet. Forskjellen er ikke veldig store, men forskjellene mellom gruppene signifikant på 5 prosent nivå, men ikke på 1 prosent nivå. Forskjellene mellom byggingteknikk og salg, service og sikkerhet er signifikant uansett nivå.

2.3.2 Useriøse svar

Tidligere forskning har vist at useriøse svar kan være en utfordring i elevundersøkelser (Opheim og Wiborg 2012). Vi sjekket vår undersøkelse for useriøse svar ved å kontrollere to spørsmål, hjemkommune og alder. Disse to spørsmålene var åpne, det vil si at elevene selv skulle skrive inn hjemkommune og fødselsår. Ved å utelukke åpenbart gale svar på dette spørsmålet, kunne vi unngå svar fra elever som trolig ville svart useriøst på andre spørsmål.

Antallet som vi har som svarantall vi bruker i analysen er derfor noe lavere enn de som er gjengitt i tabellen over. Antallet useriøse svar er gjengitt under.

Tabell 2.10 Oversikt useriøse svar

Kurs	Antall svar	Useriøse svar, antall	Useriøse svar, prosent
Vg1 Bygg- og anleggsteknikk	944	7	0,7 %
Vg1 Restaurant og matfag	550	2	0,4 %
Vg1 Service og samferdsel	564	1	0,2 %
TOTAL VG1	2058	10	0,5 %
Vg2 Byggingteknikk	537	4	0,7 %
Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk	140	1	0,7 %
Vg2 Kokk og servitør	234	1	0,4 %
Vg2 Matfag	128	1	0,8 %
Vg2 Salg, service og sikkerhet	245	4	1,6 %
TOTAL VG2	1284	11	0,9 %

Tabellen viser at vi har *svært* få useriøse svar i vår undersøkelse. I Opheim og Wiborg (2012) fant man at omtrent sju prosent av svarene på Vg1 var useriøse. Grunnen til at vi har et lavere antall useriøse svar kan muligens forklares med at elevene fant en undersøkelse som direkte gikk på deres erfaring som yrkesfagelever som mer relevant enn en generell elevundersøkelse.

2.3.3 Kjønnsfordeling

Kjønnsfordelingen i vårt utvalg på Vg1 er som følger:

Tabell 2.11 Kjønnsfordeling. Vg1.

	Mann	Kvinne	SUM
Vg1 Bygg og anleggsteknikk	95 %	5 %	100 %
Vg1 Restaurant og matfag	53 %	47 %	100 %
Vg1 Service og samferdsel	53 %	47 %	100 %
Totalt	72 %	28 %	100 %

For kjønnsfordelingen på vg1 kan vi også gi en sammenlikning med populasjonen innen Vg1 programmene. Vi ser her på kvinneandelen i de ulike programmene i denne studien.

Tabell 2.12 Kvinneandel ved tre utdanningsprogram. Populasjon 2011-2012. Utvalg. Vg1.

	Populasjonen 2011-2012	Vårt utvalg
Vg1 Bygg og anleggsteknikk	4 %	5 %
Vg1 Restaurant og matfag	47 %	47 %
Vg1 Service og samferdsel	44 %	47 %

Selv om vi her sammenlikner vårt utvalg som var elever i skoleåret 2012-2013 med hele populasjonen av elever på Vg1 i 2011-2012, kan vi ta det som et utgangspunkt for å se fordelingen i vårt utvalg og i populasjonen som helhet. Tabellen viser at utvalget vi har, stemmer godt med populasjonen i restaurant og matfag og bygg- og anleggsteknikk. For service og samferdsel har vi en liten overrepresentasjon av kvinner, men forskjellen mellom populasjon og utvalg er ikke stor. I Service og samferdsel varierer kjønnsandelen mye mellom ulike skoler, i motsetning til Restaurant- og matfag og Bygg- og anleggsteknikk. Dette er fordi noen skoler har tilbud om transportfag, mens andre skoler har tilbud i andre deler av utdanningsprogrammet. Akkurat i service og samferdsel gir det derfor mindre grad mening å vise til kjønnsfordeling på Vg1 programmet, fordi de skjuler store program-forskjeller.

For elevene på Vg2 har vi dessverre ikke populasjonstall for kjønnsforskjeller for de konkrete Vg2 programmene vi har sett nærmere på, men fordelingen i utvalget er som følger:

Tabell 2.13 Kjønnsfordeling. Vg2. Program.

Kjønn	Mann	Kvinne	SUM
Vg2 Byggteknikk	98 %	2 %	100 %
Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	98 %	2 %	100 %
Vg2 Kokk og servitør	53 %	47 %	100 %
Vg2 Matfag	46 %	54 %	100 %
Vg2 Salg, service og sikkerhet	59 %	41 %	100 %
Totalt	77 %	23 %	100 %

Vi ser at kjønnsfordelingen mellom Vg1 service og samferdsel og Vg2 Salg, service og sikkerhet er relativt ulike, noe som illustrerer ulike valg som menn og kvinner gjør etter Vg1. Menn velger i større å

gå videre til Vg2 Transport og logistikk, mens kvinner i noe større grad velger i Vg2 Salg, service og sikkerhet.

2.3.4 Selvrapportert karaktersnitt

Elevene som fikk spørreundersøkelsen ble bedt om å oppgi karaktersnittet sitt fra ungdomsskolen. De fikk velge mellom fem ulike karakterkategorier i tillegg til en «husker ikke» kategori.

Vg1-elevene svarte følgende:

Tabell 2.14 Karaktersnitt, selvrapportert karaktersnitt ved utgangen av 10. klasse. Vg1.

Karaktersnitt*	Lavere enn 2	2,0-2,9	3,0-3,9	4,0-4,9	5 eller høyere	SUM	N
Vg1 Bygg og anleggsteknikk	2 %	21 %	55 %	20 %	2 %	100 %	926
Vg1 Restaurant og matfag	3 %	24 %	47 %	24 %	2 %	100 %	543
Vg1 Service og samferdsel	2 %	20 %	54 %	24 %	1 %	100 %	558
Totalt	2 %	21 %	53 %	22 %	2 %	100 %	2027

* Mellom 9 prosent (bygg og anlegg) og 17 prosent (Restaurant og matfag) oppgir at de ikke husker, de er tatt ut av prosentregninga

Det er ikke veldig store forskjeller mellom de selvrapporterte karakterene. Snittet er litt lavere blant restaurant og matfag-elevene, men forskjellene mellom programmene er små – fordelingen er likevel så vidt signifikant forskjellig på 0,05 nivå. Hvis vi ser på forskjellene *mellom* gjennomsnittene i karakterer er disse *ikke* signifikante.⁹ Det samme mønsteret ser vi også for Vg2 elevene:

Tabell 2.15 Karaktersnitt, selvrapportert karaktersnitt ved utgangen av 10. klasse. Vg2.*

	Lavere enn 2	2,0-2,9	3,0-3,9	4,0-4,9	5 eller høyere	SUM
Vg2 Byggteknikk	1 %	18 %	54 %	23 %	3 %	100 %
Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	2 %	17 %	62 %	19 %	1 %	100 %
Vg2 Kokk og servitør	0 %	14 %	50 %	31 %	5 %	100 %
Vg2 Matfag	2 %	17 %	62 %	16 %	3 %	100 %
Vg2 Salg, service og sikkerhet	4 %	13 %	58 %	23 %	3 %	100 %
Totalt	2 %	16 %	56 %	24 %	3 %	100 %

*Mellom 0 og 4 prosent svarte «husker ikke», de er tatt ut av prosentregninga

Programmene har som vi ser små forskjeller i karaktersnittet i vårt utvalg. Fordelingene er signifikant forskjellig, men om vi sammenlikner gjennomsnittene med hverandre er ingen signifikant forskjellig fra de andre, slik tilfellet var på Vg1.¹⁰

2.3.5 Fordeling geografisk

Selv om vi har mange svar i vår undersøkelse, blir en fordelingen på fylker for finmasket i den videre analysen om vi også skal bryte ned på andre variabler, slik som fordeling mellom programmer. Vi vil derfor bruke en noe grovere inndeling i landsdeler både i analysen og når vi sjekker utvalget opp mot populasjonen. Vi viser likevel svarandelene fordelt på fylker før vi går nærmere inn på landsdeler.

⁹ Se vedlegg 8 for fordeling og Scheffer-test

¹⁰ Se vedlegg 8

Tabell 2.16 Fordeling fylker i våre utvalg. Vg1 og Vg2. Prosent og frekvens.

Skolefylke	Antall utvalg Vg1	Andel utvalg Vg1	Antall utvalg Vg2	Andel utvalg Vg2
Østfold	50	2 %	58	5 %
Akershus	333	16 %	141	11 %
Oslo	15	1 %	24	2 %
Hedmark	91	4 %	99	8 %
Oppland	62	3 %	66	5 %
Buskerud	75	4 %	58	5 %
Vestfold	81	4 %	25	2 %
Telemark	103	5 %	84	7 %
Aust-Agder	38	2 %	20	2 %
Vest-Agder	160	8 %	110	9 %
Rogaland	271	13 %	164	13 %
Hordaland	102	5 %	56	4 %
Sogn og Fjordane	80	4 %	24	2 %
Møre og Romsdal	90	4 %	94	7 %
Sør-Trøndelag	161	8 %	81	6 %
Nord-Trøndelag	92	4 %	61	5 %
Nordland	103	5 %	38	3 %
Troms	61	3 %	30	2 %
Finnmark	80	4 %	40	3 %
	2048	100 %	1273	100 %

SSB har en standard landsdelinndeling som er som følger.¹¹

Tabell 2.17 SSBs landsdelstandard. Fylker.

Landsdel	Fylke
Oslo og Akershus	Akershus
	Oslo
Hedmark og Oppland	Hedmark
	Oppland
Sør-Østlandet	Østfold
	Buskerud
	Vestfold
	Telemark
Agder og Rogaland	Aust-Agder
	Vest-Agder
	Rogaland
Vestlandet	Hordaland
	Sogn og Fjordane
	Møre og Romsdal
Trøndelag	Sør-Trøndelag
	Nord-Trøndelag
Nord-Norge	Nordland
	Troms
	Finnmark

¹¹ Basert på SSBs database for standard klassifikasjoner

Denne inndelingen er anvendelig til vårt bruk, men har likevel noen utfordringer vi bør være oppmerksom på. I fagopplæringen oppfattes Vestlandet, inkludert Rogaland, som spesielt fag- og yrkesopplæringsorientert (Michelsen og Høst 2013). Ved å legge Rogaland inn sammen med Agder, vil dette muligens skjule noen interessante forskjeller mellom Rogaland og Agder. Tabellen som følger viser fordelingen av alle som gikk på Vg1 i våre program i populasjonen (i 2011-2012) og i vårt utvalg på Vg1.

Tabell 2.18 Svar fordelt på landsdeler i utvalget. Vg1. Sammenlignet med populasjonen 2011-2012. Prosent. Andel.

	N i populasjonen	Fordeling i populasjonen	N i vårt utvalg	Fordeling i vårt utvalg
Oslo og Akershus	1677	15 %	348	17 %
Hedmark og Oppland	874	8 %	153	7 %
Sør-Østlandet	2331	21 %	309	15 %
Agder og Rogaland	1967	18 %	469	23 %
Vestlandet	1945	18 %	272	13 %
Trøndelag	1065	10 %	253	12 %
Nord-Norge	1123	10 %	244	12 %
Total	10982	100 %	2048	100 %

Vi sammenligner her som sagt vårt utvalg som gikk på Vg1 i skoleåret 2012-2013, med populasjonen i 2011-2012. Det kan tenkes at populasjonen var noe annerledes i 2012-2013, det gir likevel et utgangspunkt for en sammenligning mellom utvalg og populasjon.

Tabellen viser at vårt utvalg stemmer relativt bra med den faktiske fordelingen på landsdeler. Vi har en viss overrepresentasjon av Agder og Rogaland, noe som kan forklares med at skoler i Rogaland i stor grad sa ja til å delta på undersøkelsen. Videre har vi en viss underrepresentasjon av spesielt Vestlandet og Sør-Østlandet.

Vi har som nevnt over dessverre ikke populasjonstall for de Vg2 programmene vi har sett nærmere på. Vi kan derfor ikke gjøre en sjekk av utvalget på Vg2 opp mot populasjonen på samme måte som vi gjorde for utvalget på Vg1. Vi viser likevel fordelingen i utvalget vårt på Vg2 på landsdeler.

Tabell 2.19 Svar fordelt på landsdeler i utvalget. Vg2. Prosent. Andel.

	Antall	Andel
Oslo og Akershus	165	13 %
Hedmark og Oppland	165	13 %
Sør-Østlandet	225	18 %
Agder og Rogaland	294	23 %
Vestlandet	174	14 %
Trøndelag	142	11 %
Nord-Norge	108	8 %
	1273	100 %

Vi har relativt mange svar i hver landsdel, noe om muliggjør bruk av landsdel i den videre analysen. Det er spesielt i kapittel 7 at vi vil bruke bakgrunnsvariablene i analysen.

2.4 Oppsummering og konklusjon

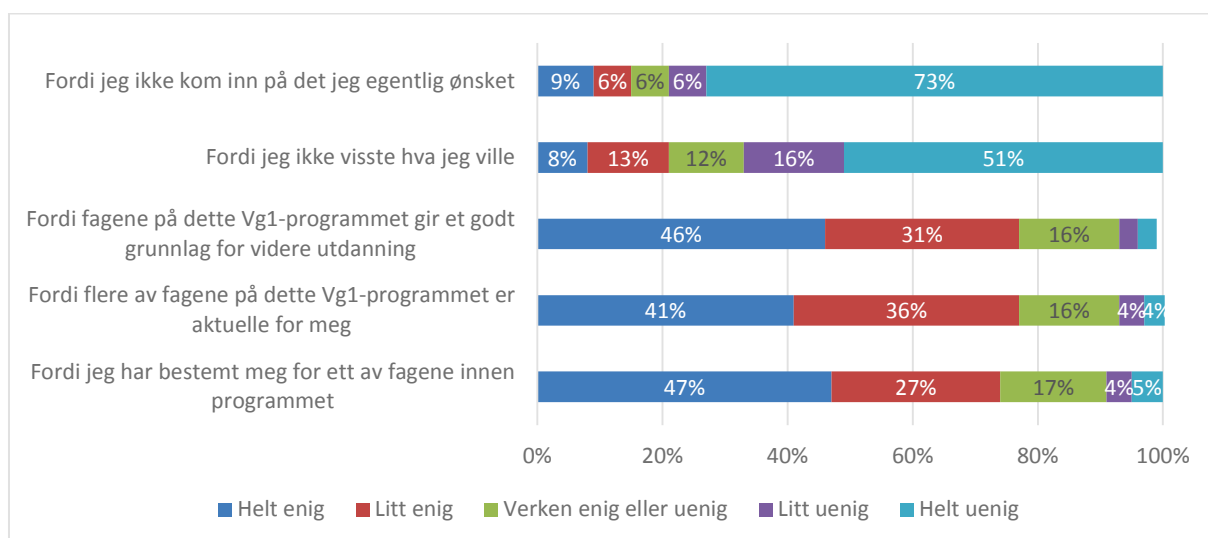
Måten undersøkelsen gjennomføres på gjør at det ikke gir mening å beregne svarprosent i vanlig forstand. En analyse av tilgjengelige bakgrunnsvariabler på de 3342 elevene som svarte på undersøkelsen viser at disse ikke i vesentlig grad har andre kjennetegn enn populasjonen innenfor de undersøkte programmer. Det betyr at grunnlaget for å gjøre en analyse basert på vårt utvalg er godt.

3 Årsaker til utdanningsvalg på Vg1

Vi skal i de neste fire kapitlene se nærmere på elevenes begrunnelser for å velge utdanningsprogram og deres erfaring med Vg1. Vi vil først gå gjennom svarene til elevene på Vg1 i kapittel tre og fire, før vi ser på Vg2 elevenes svar i kapittel fem og seks. Dette kapitlet ser nærmere på elevenes på Vg1s begrunnelser for å velge det utdanningsprogrammet de går på. Nesten alle fordelingene i kapittel 3-7 er funnet signifikant forskjellige når vi ser på programmene, forskjellene som ikke er signifikante er kommentert i teksten.

3.1 Store forskjeller i orientering mot fag

Elevene i utdanningsprogrammene Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag samt Vg1 Service og samferdsel ble spurt om årsaker til utdanningsvalg. Med spørsmålet *Hvorfor valgte du dette utdanningsprogrammet?* ble elevene stilt overfor fem påstander som kan tjene som begrunnelse for valget de gjorde da de søkte seg til videregående skole. Elevene ble bedt om å si seg «helt enig», «litt enig», «verken enig eller uenig», «litt uenig» eller «helt uenig» i påstandene. Vi viser først svarene samlet:

Figur 3.1 Årsaker til valg av utdanningsprogram. Prosentvis svarfordeling. Samlet fordeling for elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013

Vi vil i det følgende gå nærmere inn på hver av påstandene vist i figur 3.1.

Stilt overfor påstanden «Fordi jeg har bestemt meg for ett av fagene innen programmet», svarte 74 prosent, eller nesten tre fjerdedeler av elevene når vi ser alle utdanningsprogrammene under ett, at de var litt enige eller helt enige i at denne begrunnelsen var viktig i deres utdanningsvalget. Til sammen 9 prosent av alle Vg1-elevene som deltok i undersøkelsen, svarte at de var litt uenige eller helt uenige i at de på forhånd hadde bestemt seg for ett av fagene. Gjennom dette går det frem at et stort flertall av alle Vg1-elevene som deltok i spørreundersøkelsen, helt eller delvis har bestemt seg for ett av fagene innen programmet allerede ved starten av Vg1.

Nedenfor kan vi se hvordan elever som tilhører de enkelte Vg1-utdanningsprogrammene fordeler seg når de tar stilling til påstanden (tabell 3.1)

Tabell 3.1 Svarfordeling på påstanden «Fordi jeg har bestemt meg for ett av fagene innen programmet». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	56 %	50 %	28 %	47 %
Litt enig	26 %	25 %	31 %	27 %
Verken enig eller uenig	12 %	17 %	26 %	17 %
Litt uenig	3 %	3 %	5 %	4 %
Helt uenig	3 %	5 %	9 %	5 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1896

Av tabellen går det frem at godt over halvparten av elevene på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk sier seg helt enige i at de hadde bestemt seg for ett av fagene innen programmet, mens dette bare gjelder for 28 prosent av elevene på Vg1 Service og samferdsel. Elevene på Vg1 Restaurant- og matfag ligger nokså nær elevene på Vg2 Bygg- og anleggsgfag i dette spørsmålet. Elevene på Service og samferdsel skiller seg således ut ved å være klart mindre fagorienterte enn elevene ved de to andre programmene.

Elevene ble deretter bedt om å ta stilling til påstanden at de valgte sitt utdanningsprogram «fordi flere av fagene på dette Vg1-programmet er aktuelle for meg». Her svarte 41 prosent, eller mer enn fire av ti Vg1-elever i vår undersøkelse, at de var litt eller helt enige, mens 8 prosent av elevene sa seg litt eller helt uenige i at flere av fagene på Vg1-programmet er aktuelle for dem. Det er altså færre Vg1-elever i undersøkelsen totalt som sier seg helt enige i at de er opptatt av *flere av fagene i utdanningsprogrammet* enn det er elever som sier seg helt enige i at de har bestemt seg for *ett av fagene i utdanningsprogrammet*. Andelen elever som er uenige, er omtrent like stor for begge påstandene.

Elevene på de ulike Vg1-utdanningsprogrammene svarer på denne påstanden som vist nedenfor i tabell 3.2:

Tabell 3.2 Svar på påstanden «Fordi flere av fagene på dette Vg1-programmet er aktuelle for meg». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	44 %	44 %	33 %	41 %
Litt enig	35 %	34 %	38 %	36 %
Verken enig eller uenig	14 %	15 %	18 %	16 %
Litt uenig	3 %	3 %	5 %	4 %
Helt uenig	3 %	3 %	6 %	4 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1844

Stilt overfor påstanden om at flere av fagene i utdanningsprogrammet kunne være aktuelle, er forskjellene mellom elevene på de ulike utdanningsprogrammene litt mindre enn når de samme elevene ble bedt om å ta stilling til hvorvidt de hadde bestemt seg for ett av fagene på programmet på forhånd. Mens det er 44 prosent av elevene på Vg1 Bygg- og anleggsgfag som sier seg helt enige i dette, gjelder det samme for 33 prosent av elevene på Vg1 Service og samferdsel. Svarene fra elevene på Vg1 Restaurant- og matfag er nesten sammenfallende med elevene på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk i dette spørsmålet.

Selv om ikke særlig mange av elevene på noen av utdanningsprogrammene sier seg uenige i at flere av fagene på Vg1-programmet er aktuelle for dem, sier likevel 11 prosent av elevene på Vg1 Service og samferdsel at de er uenig i at de startet på utdanningsprogrammet på grunn av at flere av fagene var aktuelle.

Deretter ble elevene bedt om å ta stilling til påstanden at de valgte utdanningsprogrammet «fordi fagene på dette Vg1-programmet gir et godt grunnlag for videre utdanning». Til sammen er det et stort flertall av alle Vg1-elevene som deltok i undersøkelsen, som enten er helt enig (44 prosent) eller litt enig (31 prosent) i denne påstanden. Motsatt er det til sammen 6 prosent av elevene er litt eller helt uenige i at fagene på det valgte Vg1-programmet gir et godt grunnlag for videre utdanning.

I tabell 3.3 nedenfor viser vi hvordan elevene på de ulike Vg1-utdanningsprogrammene fordelte seg på dette spørsmålet.

Tabell 3.3 Svar på påstanden: «Fordi fagene på dette Vg1-programmet gir et godt grunnlag for videre utdanning». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	50 %	43 %	43 %	46 %
Litt enig	29 %	32 %	34 %	31 %
Verken enig eller uenig	16 %	19 %	15 %	16 %
Litt uenig	3 %	3 %	4 %	3 %
Helt uenig	3 %	3 %	4 %	3 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1832

Av tabellen går det frem at halvparten av elevene på Vg1 Bygg- og anleggsgfag sier seg helt enig i at fagene på dette programområdet gir et godt grunnlag for videre utdanning, mens dette gjelder for litt mer enn fire av ti elever som går på henholdsvis Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Service og samferdsel. Hvis vi legger sammen andelen elever som er litt og helt enig, blir det nesten like mange elever som mener dette på tvers av de tre utdanningsprogrammene. Alt i alt kan dette tolkes som at flertallet av elevene på alle tre utdanningsprogram ser på valget sitt som et godt utgangspunkt for videre utdanning.

Elevene ble også spurt om de valgte det aktuelle utdanningsprogrammet som et resultat av at de ikke visste hva de ville. Når vi ser alle Vg1-elevne i undersøkelsen under ett, er det et mindretall som sier seg helt eller litt enige i dette. På den annen side sier litt mer enn to tredjedeler av alle Vg1-elevne i undersøkelsen seg litt eller helt uenige i at de valgte utdanningsprogrammet fordi de ikke visste hva de ville, mer enn halvparten av alle elevene er helt uenige i påstanden.

Når vi ser nærmere på hvordan elevene på de tre ulike utdanningsprogrammene har svart på dette spørsmålet, kommer det frem nyanser som kan fortelle mer om hvor sikre elevene kjente seg på valget sitt (tabell 3.4)

Tabell 3.4 Svar på påstanden «Fordi jeg ikke visste hva jeg ville». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	6 %	6 %	13 %	8 %
Litt enig	10 %	13 %	17 %	13 %
Verken enig eller uenig	10 %	12 %	16 %	12 %
Litt uenig	16 %	16 %	17 %	16 %
Helt uenig	58 %	54 %	36 %	51 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1809

Her ser vi at andelen elever som er helt uenige i at de valgte Vg1-utdanningsprogrammet fordi de ikke visste hva de ville, er betydelig høyere blant elever på Vg1 Bygg- og anleggsgfag og Vg1 Restaurant- og matfag enn på Vg1 Service og samferdsel. Motsatt ser vi også at det er en noe høyere andel av elevene på Vg1 Service og samferdsel som er helt enige i at de valgte det aktuelle utdanningsprogrammet fordi de ikke visste hva de ville, sammenlignet med elever på de to andre programmene.

Valget skyldtes ikke mangel på alternativ

Derneft ble elevene bedt om å ta stilling til om de endte opp på det aktuelle Vg1-utdanningsprogrammet fordi de ikke kom inn på det programmet som de egentlig ønsket seg. Av alle Vg1-elevne som deltok i undersøkelsen, svarte nesten åtte av ti elever helt eller litt uenige i denne påstanden. Motsatt er det en av ti Vg1-elever som svarer bekreftende på at manglende valgmuligheter har ført dem til det Vg1-utdanningsprogrammet hvor de går nå.

Nedenfor (tabell 3.5) ser vi nærmere på hvordan elevene på de tre utdanningsprogrammene fordelte seg i spørsmålet om de valgte det gjeldende utdanningsprogrammet fordi de ikke kom inn på det de egentlig ønsket seg.

Tabell 3.5 Svar på påstanden «Fordi jeg ikke kom inn på det jeg egentlig ønsket». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	8 %	10 %	12 %	9 %
Litt enig	5 %	6 %	7 %	6 %
Verken enig eller uenig	6 %	5 %	6 %	6 %
Litt uenig	5 %	6 %	8 %	6 %
Helt uenig	76 %	73 %	68 %	73 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1819

Alt i alt er det et stort flertall av elevene på tvers av utdanningsprogrammene som er litt eller helt uenige i at de ikke kunne velge fritt, men andelen er litt mindre på Vg1 Service og samferdsel enn på de to øvrige programmene – 12 prosent av Vg1 service og samferdsel-elevene er helt enig i at de går på programmet fordi de ikke kom inn på det de egentlig ønsket. Forskjellene mellom programmene er likevel ikke signifikante.

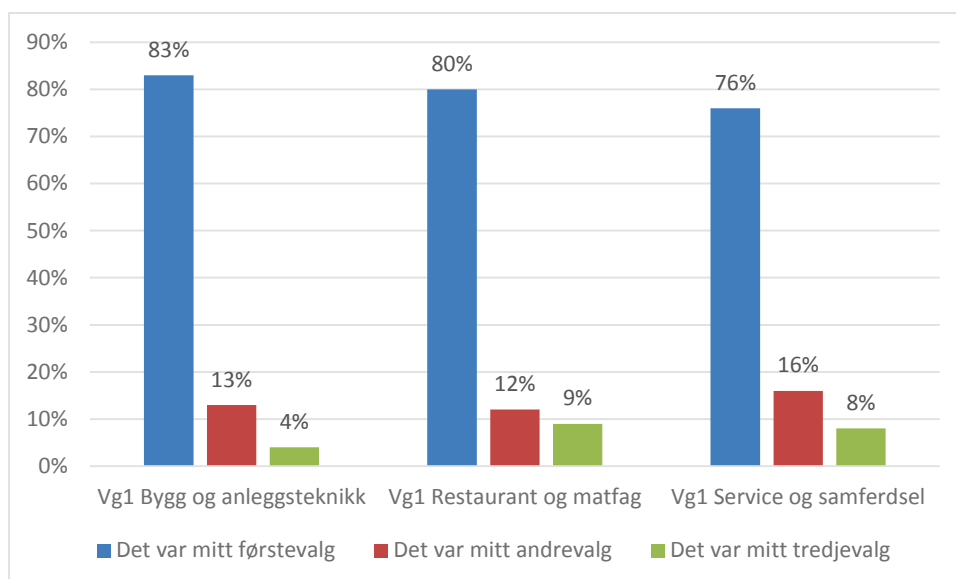
Så langt har vi sett at elevene på Vg1 Service og samferdsel skiller seg fra elevene på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk og Vg1 Restaurant- og matfag i hvorvidt de hadde bestemt seg for et fag i det aktuelle utdanningsprogrammet på forhånd, i interessen de viser for den faglige bredden i utdanningsprogrammet, i hvordan de bedømmer fagenes relevans for videre utdanning og om de opplevde at valget av utdanningsprogrammet skyldtes at de ikke kom inn på det de ønsket seg.

Forskjellene mellom elevene på Vg1 Service og samferdsel og de to andre Vg1 utdanningsprogrammene er ikke gjennomgående like stor på alle disse spørsmålene. Når det gjelder hvorvidt de hadde bestemt seg for utdanningsprogrammet på forhånd og på spørsmål om de egentlig visste hva de ville da de søkte, skårer imidlertid Vg1 Service og samferdsel mellom 20 og 30 prosentpoeng lavere enn elevene på de to øvrige utdanningsprogrammene. Gjennom dette fremstår elevene på Vg1 Service og samferdsel som betydelig mer usikre på valget av utdanningsprogram i videregående skole enn elevene på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk.

Svarene fra elevene på Vg1 Restaurant- og matfag viser at de ligger nær Vg1 Bygg- og anleggsteknikk særlig på spørsmålene om hvor fagorienterte og sikre de er i sine valg.

3.2 Preferanser i utdanningsvalget

Vi spurte elevene hvordan de hadde prioritert det aktuelle utdanningsprogrammet da de søkte plass på videregående. Dette er i stor grad en speilvendning av påstanden over.

Figur 3.2 Hvilket valg var dette utdanningsprogrammet da du søkte videregående? Prosentvis svarfordeling fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

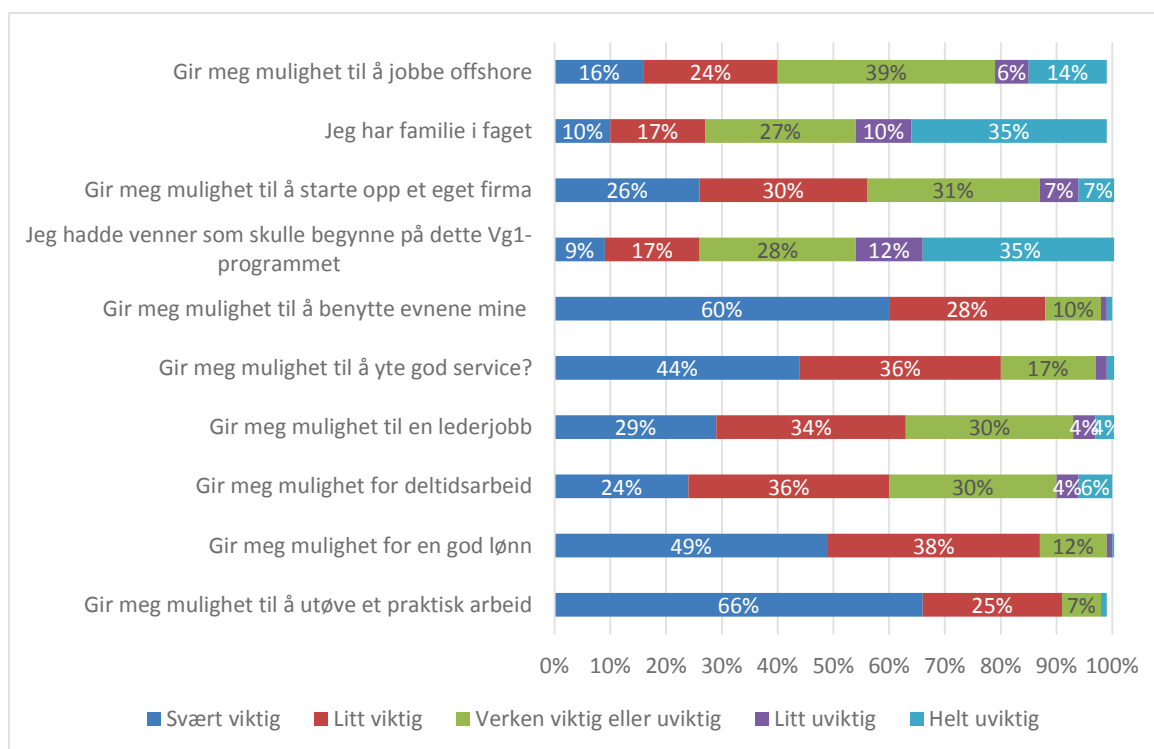
Når vi ser de tre utdanningsprogrammene under ett, går det frem at Vg1 Bygg- og anleggsgfag har den største andelen elever som oppgir at de kom inn på førsteønsket sitt. På dette utdanningsprogrammet gjelder dette mer enn åtte av ti elever. På Vg1 Restaurant- og matfag var det nøyaktig åtte av ti elever som oppgir at de kom inn på førstevalget. Blant elevene på Vg1 Service og samferdsel gjelder dette en litt mindre andel av elevene, 76 prosent eller litt mer enn tre fjerdedeler av respondentene. Alt i alt kom det store flertallet av elevene i undersøkelsen inn på førstevalget sitt.

Andelen elever som hadde det gjeldende utdanningsprogrammet som sitt andre- eller tredjeønske, er noe høyere på Vg1 Service og samferdsel (16 prosent på andreønske) sammenlignet med Vg1 Restaurant og matfag (12 prosent) og Vg1 Bygg og anleggsteknikk (13 prosent). Andelen som fikk valget av utdanningsprogram oppfylt som tredjeønske er imidlertid litt høyere på Vg1 Restaurant- og matfag (ni prosent) og Vg1 Service og samferdsel (åtte prosent). Vg1 Bygg- og anleggsgfag har den laveste andelen elever som fikk valget av utdanningsprogram oppfylt som tredjeønske (fire prosent).

3.3 Faktorer som kan bestemme utdanningsvalg

Videre i spørreundersøkelsen ble elevene bedt om å ta stilling til ti påstander om muligheter de så for seg som følge av utdanningsvalget. Hensikten var å se i hvilken grad elevene hadde lagt vurderinger av slike muligheter til grunn for utdanningsvalget sitt i Vg1. Vi viser igjen oversikten over alle påstandene før vi går nærmere inn på hver av påstandene.

Figur 3.3 Elevenes vurdering av ulike forhold som har bidratt til å bestemme deres valg av utdanningsprogram. Samlet vurdering fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsgfag, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Svar oppgitt i prosent. Skoleåret 2012-2013.

Elevene ble først bedt om å ta stilling til «Utdanningen gir meg mulighet til å utøve et praktisk arbeid». Hvis vi først ser på hva alle elevene, uavhengig av utdanningsprogram, svarte på dette, viser det seg at to tredjedeler av dem syntes at det var svært viktig at utdanningen ga dem mulighet til et praktisk arbeid, mens ytterligere en fjerdedel svarte at dette var litt viktig for dem. Til sammen betyr dette at mer enn ni av ti Vg1-elever som deltok i undersøkelsen verdsetter at utdanningen gir dem mulighet til å utøve et praktisk arbeid.

I tabell 3.6 nedenfor viser vi hvordan elevene på de forskjellige utdanningsprogrammene svarte på dette spørsmålet.

Tabell 3.6 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å utøve et praktisk arbeid». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsgfag, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Svært viktig	74 %	71 %	47 %	66 %
Litt viktig	21 %	22 %	36 %	25 %
Verken viktig eller uviktig	5 %	5 %	14 %	7 %
Litt uviktig	0 %	0 %	1 %	0 %
Helt uviktig	1 %	1 %	2 %	1 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1972

Tabellen tydeliggjør forskjellene mellom utdanningsprogrammene Vg1 Bygg og anlegg og Vg2 Restaurant- og matfag på den ene siden, og Vg1 Service og samferdsel på den andre siden i hvordan

elevene orienterer seg mot praktisk arbeid. Muligheten for å bli utøver i et yrke som inneholder praktiske oppgaver vurderes som svært viktig for mer enn sju av ti elever både på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk og Vg1 Restaurant- og matfag, mens færre enn halvparten av elevene på Vg1 Service og samferdsel vurderer dette på samme måte. Til gjengjeld er det en noe høyere andel elever på dette utdanningsprogrammet som vurderer muligheten til praktisk arbeid som «litt viktig». Andelen elever som ikke tar stilling til spørsmålet ved å svare «verken viktig eller uviktig», er også nesten tre ganger så stor på Vg1 Service og samferdsel som på de to andre utdanningsprogrammene. Alt i alt fremstår elevene på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk og Vg1 Restaurant- og matfag som mer opptatt av at utdanningen gir mulighet til praktisk arbeid enn hva elevene på Vg1 Service og samferdsel gjør.

Deretter ble elevene bedt om å vurdere påstanden «Utdanningen gir meg mulighet for en god lønn». Det er noe færre elever som verdsetter muligheten til god lønn som svært viktig sammenliknet med muligheten til å utføre praktisk arbeid, men hvis vi legger sammen andelen som synes dette er svært eller litt viktig, gjelder dette for nesten ni av ti Vg1-elever som deltok i undersøkelsen. Det er likevel interessant å se at det er en mindre andel elever som vurderer god lønn som svært viktig enn andelen elever som bedømmer muligheten til praktisk arbeid som svært viktig (se forrige spørsmål). Mulighet til å få gjøre noe praktisk ser derfor ut til å være viktigere for elevene enn det å tjene godt.

I tabell 3.7 kan vi se hvordan elevene på de ulike utdanningsprogrammene stilte seg til påstanden om at høy lønn hadde betydning for utdanningsvalget.

Tabell 3.7 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet for en god lønn». Elever i vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Svært viktig	53 %	42 %	48 %	49 %
Litt viktig	37 %	40 %	37 %	38 %
Verken viktig eller uviktig	9 %	15 %	13 %	12 %
Litt uviktig	0 %	1 %	2 %	1 %
Helt uviktig	1 %	2 %	1 %	1 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1943

Det viser seg at andelen som synes det er svært viktig å tjene godt, er størst blant elevene på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk. Den er lavest på Vg1 Restaurant- og matfag, mens svarene fra elevene på Vg1 Service og samferdsel plasserer seg midt mellom disse. På den annen side er det nesten ingen av elevene på noen av utdanningsprogrammene som mener at det er uviktig at utdanningen gir mulighet for en god lønn.

Elevene ble også spurt om hvordan de vurderte mulighetene til en lederjobb da de søkte seg til det aktuelle Vg1-utdanningsprogrammet. Over halvparten av alle elevene på Vg1 sier at mulighet til en lederjobb enten er litt eller svært viktig. Litt mer enn 30 prosent av elevene vurderer ikke utsiktene til en lederjobb som verken viktig eller uviktig for utdanningsvalget. Få sier at mulighetene til en lederjobb er uviktig.

Tabell 3.8 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til en lederjobb». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Svært viktig	27 %	31 %	30 %	29 %
Litt viktig	36 %	29 %	35 %	34 %
Verken viktig eller uviktig	30 %	31 %	28 %	30 %
Litt uviktig	4 %	7 %	3 %	4 %
Helt uviktig	4 %	3 %	4 %	4 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1899

Videre spurte vi om hvordan elevene så på det å kunne yte god service da de gjorde utdanningsvalget på Vg1. Hvis vi legger sammen andelene av Vg1-elever i hele spørreundersøkelsen som vurderer dette som litt eller svært viktig, svarer åtte av ti elever at de er opptatt av at utdanningen gir dem mulighet til å yte god service. Motsatt er det svært få elever som svarer at dette er uviktig for dem.

I tabell 3.10. nedenfor kan vi se nærmere på variasjonene i svarene fra elever på de ulike utdanningsprogrammene.

Tabell 3.9 Svar på påstanden: «Utdanningen gir meg mulighet til å yte god service». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsgfag, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Svært viktig	39 %	44 %	51 %	44 %
Litt viktig	38 %	36 %	32 %	36 %
Verken viktig eller uviktig	20 %	16 %	13 %	17 %
Litt uviktig	2 %	2 %	3 %	2 %
Helt uviktig	2 %	2 %	1 %	2 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1911

Dette spørsmålet ble inkludert hovedsakelig på grunn av at elevene på Vg1 service og samferdsel var med i undersøkelsen. Tallene viser at godt og vel halvparten av elevene på Vg1 Service og samferdsel bedømmer det som svært viktig at utdanningen gir dem mulighet til å yte god service, mens dette gjelder om lag fire av ti elever på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk. Når vi legger til andelen elever som synes det er litt viktig å yte god service, blir forskjellene mellom disse to utdanningsprogrammene litt mindre. Svarene fra elevene på Vg1 Restaurant og matfag plasserer seg på et nivå nokså midt imellom de to andre utdanningsprogrammene. Andelen elever som ikke tar stilling til spørsmålet, er også høyest på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk og lavest på Vg1 Service og samferdsel. Alt i alt er det slik at elevene på Vg1 Service og samferdsel vektlegger muligheten til å yte god service mer enn hva elevene på de to øvrige utdanningsprogrammene gjør.

Dernest ble elevene bedt om å vurdere påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å benytte evnene mine». Her er det et klart og tydelig flertall blant det totale antallet Vg1-elever som deltok i spørreundersøkelsen som svarte at dette er svært viktig for dem. Hvis vi legger sammen andelene

elever som synes dette er svært og litt viktig, er det nesten ni av ti elever som mener det er viktig at utdanningen gir dem mulighet til å benytte evnene deres.

Her er det imidlertid litt større forskjeller mellom utdanningsprogrammene, noe som går frem av tabell 3.10 nedenfor.

Tabell 3.10 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å benytte evnene mine». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsgfag, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Svært viktig	65 %	63 %	47 %	60 %
Litt viktig	25 %	25 %	34 %	28 %
Verken viktig eller uviktig	8 %	8 %	15 %	10 %
Litt uviktig	1 %	1 %	3 %	1 %
Helt uviktig	1 %	2 %	2 %	1 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1914

Her ser vi at elevene på Vg1 Service og samferdsel synes klart mindre opptatt av at utdanningen gir dem mulighet til å benytte evnene sine enn hva som er tilfelle for elevene på de øvrige Vg1-utdanningsprogrammene i undersøkelsen. Riktignok er det små forskjeller mellom de tre utdanningsprogrammene hvis vi både ser på andelen elever som synes det er svært viktig og litt viktig at utdanningen gir dem en slik mulighet, men andelen som synes dette er svært viktig er tydelig lavere på Vg1 Service og samferdsel enn på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk og Vg1 Restaurant- og matfag. Likeledes er det nesten en dobbelt så stor andel elever på Vg1 Service og samferdsel som ikke vil ta stilling til påstanden, sammenlignet med elevene på de to andre utdanningsprogrammene. Dette får oss til å spørre om elevene på Vg1 Service og samferdsel har mindre tro på at de får bruke evnene sine på det valgte utdanningsprogrammet, eller også om de kjenner seg mindre sikre på hva disse evnene består av og hvordan de best kan utnyttes, sammenlignet med sine medelever på Vg1. En alternativ tolkning kan være at de forbinder evner her med praktiske evner. Funnet viser også tilbake til at elevene på Vg1 Service og samferdsel i mindre grad enn medelevene på de andre programmene er orientert mot fag, og fremstår som usikre på utdanningsvalget de har gjort, slik vi omtalte dette tidligere i kapittelet.

Man kan se for seg andre motiver enn egne ambisjoner og evner som begrunnelse for å starte i et utdanningsprogram på Vg1. For å undersøke dette, spurte vi elevene om de hadde venner som skulle begynne på det aktuelle Vg1-programmet, og hvordan de eventuelt vurderte betydningen av dette forholdet da de selv skulle velge utdanningsprogram. Det viser seg at det er forholdsvis få av det totale antallet elever i spørreundersøkelsen som vurderer dette som viktig, mens det er en ganske stor andel elever som svarte «verken viktig eller uviktig».

Tabell 3.11 Svar på påstanden «Jeg hadde venner som skulle begynne på dette Vg1-programmet». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Svært viktig	9 %	9 %	9 %	9 %
Litt viktig	20 %	13 %	17 %	17 %
Verken viktig eller uviktig	30 %	28 %	24 %	28 %
Litt uviktig	12 %	11 %	11 %	12 %
Helt uviktig	28 %	40 %	39 %	35 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1910

Videre spurte vi elevene om hvordan de vurderte mulighetene for å starte opp eget firma da de gjorde valget om Vg1-utdanningsprogram. Forskjellene mellom utdanningsprogrammene er her svært små. Mens litt mer enn en fjerdedel av alle Vg1-elevene i undersøkelsen svarer at det var svært viktig for utdanningsvalget at de ser for seg å starte eget firma, stiger andelen til mer enn halvparten av elevene når vi inkluderer dem som har svart at denne muligheten var litt viktig for valget de gjorde. Dette er viktig for elevene i all de tre programmene.

Tabell 3.12 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å starte opp et eget firma». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Svært viktig	25 %	26 %	26 %	26 %
Litt viktig	34 %	30 %	24 %	30 %
Verken viktig eller uviktig	30 %	31 %	31 %	31 %
Litt uviktig	5 %	7 %	9 %	7 %
Helt uviktig	6 %	7 %	10 %	7 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1891

At ungdommer har familie i faget, kan være en viktig inspirasjon og motiv for utdanningsvalg, men det kan også dreie seg om utsikter til jobb i, eller til og med overta en familiebedrift. Vi spurte følgelig elevene om å vurdere betydningen av at de eventuelt har familie som arbeider i faget.

Tabell 3.13 Svar på påstanden «Jeg har familie i faget». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Svært viktig	13 %	10 %	7 %	10 %
Litt viktig	23 %	12 %	13 %	17 %
Verken viktig eller uviktig	30 %	26 %	24 %	27 %
Litt uviktig	9 %	11 %	12 %	10 %
Helt uviktig	26 %	41 %	45 %	35 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1900

Litt mer enn hver fjerde elev mener dette er svært eller litt viktig. Forskjellene mellom de tre Vg1-utdanningsprogrammene er små, men vi ser likevel at det er en større andel elever på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk som vurderer det som litt eller svært viktig å ha familie i faget sammenlignet med elevene på de to andre utdanningsprogrammene. Motsatt er det en betydelig lavere andel elever på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk som sier at det er helt uviktig for utdanningsvalget at de har familie i faget, sammenlignet med både Vg1 Restaurant- og matfag (prosent) og Vg1 Service og samferdsel. Forskjellen mellom Vg1 Bygg og anleggsteknikk og Vg1 Service og samferdsel er nesten 20 prosentpoeng i dette henseende. Slik tyder tallene på at i den grad det er viktig for utdanningsvalget at eleven har familie i faget, har dette størst betydning for andelen elever som velger seg til Vg1 Bygg- og anleggsteknikk og minst betydning for andelen elever som velger seg til Vg1 Service og samferdsel.

Til sist i denne bolken av spørreundersøkelsen spurte vi elevene om det var viktig for dem at utdanningen gir dem mulighet til å jobbe offshore. Dette spørsmålet ble inkludert siden kvalitativ forskning har vist at muligheten for å få jobb på plattform har blitt trukket fram fra flere elever som viktig for at de valgte yrkesfag (Olsen og Reegård 2013). Av det totale antallet Vg1-elever som har inngått i spørreundersøkelsen, er det til sammen fire av ti elever som svarer at dette er litt eller svært viktig for dem. Samtidig er det omtrent like mange som svarer at spørsmålet verken er viktig eller uviktig for utdanningsvalget deres.

Tabell 3.14 gir oversikt over hvordan elevenes svar fordeler seg på de ulike utdanningsprogrammene.

Tabell 3.14 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å jobbe offshore». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Svært viktig	13 %	23 %	14 %	16 %
Litt viktig	25 %	27 %	20 %	24 %
Verken viktig eller uviktig	40 %	37 %	41 %	39 %
Litt uviktig	7 %	5 %	6 %	6 %
Helt uviktig	15 %	8 %	18 %	14 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1891

I tabellen skiller elevene på Vg1 Restaurant- og matfag seg ut ved i større grad å bedømme utdanningens mulighet til å gi offshore-oppdrag som viktig, sammenlignet med elevene på de to øvrige utdanningsprogrammene som vi her undersøker. Hvis vi legger til andelen Vg1 Restaurant- og matfag-elever som mener det er litt viktig at utdanningen gir dem mulighet til å jobbe offshore, gjelder dette halvdelen av disse elevene. Samlet sett er det disse elevene som tydeligvis oppfatter mulighetene i oljebransjen som størst, og som har størst motivasjon til å reise ut. Vi gjorde en logistisk regresjon av der vi så på de som svarte «svært viktig» og «litt viktig». Det viste seg at elevene i Nord-Norge og Agder svarte i signifikant større grad at offshore-mulighetene var viktig, relativt til Oslo og Akershus, også når vi kontrollerte for en rekke bakgrunnsvariabler. Jentene, derimot, svarte at det var mindre viktig enn guttene. Vi så også at det spesielt var de restaurant og matfag-elevene som opplevde at muligheten for å jobbe offshore var viktig for deres valg av program. Tolkninger av dette kommer vi tilbake til i kapitlet som ser på Vg2 (se vedlegg 7 for analysen).

3.3.1 Oppsummering

Hvis vi sammenfatter elevsvarene på de ti påstandene om motiver for utdanningsvalg – delvis forstått som muligheter som åpner seg gjennom utdanningen, delvis forstått som påvirkning fra familie og venner – er det fremfor alt muligheten til å utføre et praktisk arbeid som framstår som viktig for elevene. Samtidig skiller elevene på Vg 1 Service og samferdsel seg tydelig fra medelevene på de to øvrige utdanningsprogrammene ved å være klart mindre opptatt av at utdanningen leder mot et praktisk yrke. Av andre forhold som fremheves i alle programmene er god lønn.

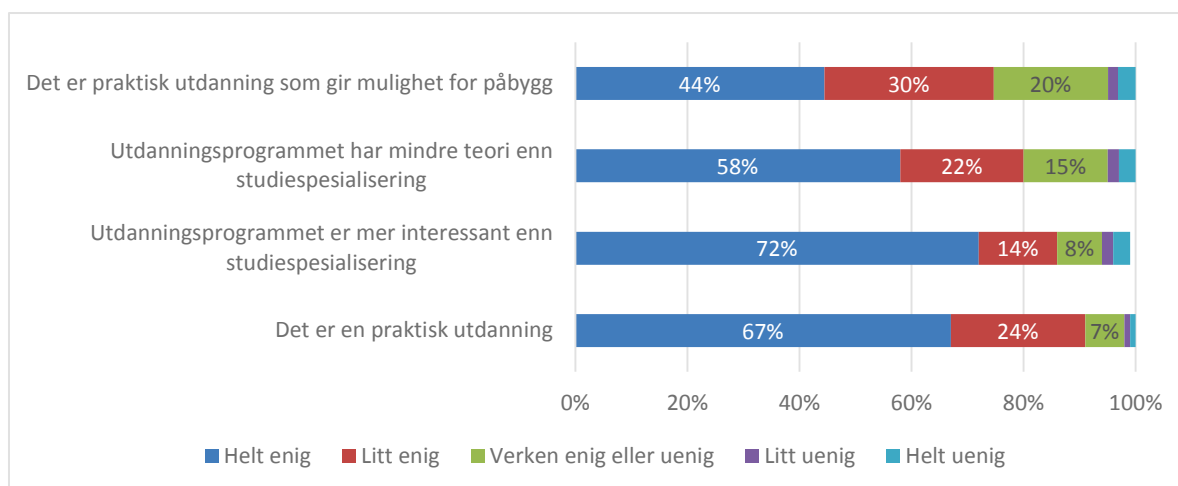
Åtte av ti Vg1-elever er enige i at det er viktig at utdanningen gir dem mulighet til å yte god service, men det er særlig elevene på Vg1 Service og samferdsel som utmerker seg her. På den annen side er disse elevene mindre opptatt av at utdanningen skal gi dem mulighet til å bruke evnene sine enn hva elevene på de to øvrige utdanningsprogrammene oppgir å være. Vi spør om dette betyr at elevene på Vg1 Service og samferdsel har mindre tro på at de får bruke evnene sine på det valgte utdanningsprogrammet, også på bakgrunn av det tidligere funnet i dette kapitlet om at elever på Vg1 Service og samferdsel er mindre fagorienterte og synes mindre sikre på utdanningsvalget enn sine medelever.

Om lag halvparten av elevene ser lyst på muligheten til å starte eget firma, og her er forskjellene mellom utdanningsprogrammene små. Elevene på Vg1 Restaurant- og matfag skiller seg derimot ut fra medelevene i spørsmålet om de synes det er viktig at utdanningen gir dem mulighet til å jobbe offshore. For rundt hver fjerde elev, flest i bygg, er det viktig at de har familie i faget.

Andre påstander rangeres som mindre viktig for utdanningsvalget blant elevene på alle tre Vg1-utdanningsprogram. Dette gjelder for eksempel utsiktene til deltidsjobb og utsiktene til lederjobb, selv om det siste vektlegges noe mer.

3.4 Elevenes vurdering av en praktisk utdanning vs. studiespesialisering

Til sist i denne delen av undersøkelsen som handler om årsaker til utdanningsvalg, stilte vi elevene overfor fire påstander som handlet om hvordan de vurderer utdanningens innhold som henholdsvis praktisk eller studieforberedende. Igjen viser vi oversikten over alle påstandene før vi går nærmere inn på hver av dem.

Figur 3.4 Elevenes vurdering av ulike påstander som viser til utdanningen som praktisk eller teoretisk. Samlet vurdering fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.

Elevene ble først bedt om å ta stilling til påstanden «Det er en praktisk utdanning» som begrunnelse for utdanningsvalget. To tredjedeler av alle Vg1-elevene i spørreundersøkelsen sa seg helt enige i dette, og ytterlige en fjerdedel sa seg litt enige i at utdanningen de valgte det aktuelle programmet fordi det har en praktisk innretning. Det er likevel betydelige forskjeller mellom elevene på de ulike utdanningsprogrammene i svaret på dette spørsmålet, slik det går frem av tabell 3.15 nedenfor.

Tabell 3.15 Svar på påstanden «Det er en praktisk utdanning». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	78 %	72 %	44 %	67 %
Litt enig	18 %	21 %	36 %	24 %
Verken enig eller uenig	3 %	6 %	16 %	7 %
Litt uenig	0 %	0 %	2 %	1 %
Helt uenig	1 %	1 %	2 %	1 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1980

Mens nesten åtte av ti elever på Vg1 Bygg- og anleggsgfag sier seg helt enige i påstanden, gjelder dette bare for litt mer enn fire av ti elever på Vg1 Service og samferdsel. Svarmønstrene er veldig like de vi så på spørsmålet om de ønsket seg et praktisk yrke. Det er tydelig at elevene på Service og samferdsel ikke i samme grad definerer utdanningen sin som praktisk, eller i samme grad sikter mot praktisk arbeid.

Deretter ble elevene bedt om å svare på om de valgte det aktuelle utdanningsprogrammet fordi det var mer interessant enn studiespesialisering. Her er hovedmønsteret i svarfordelingen nokså lik det forrige spørsmålet, selv om det er flere av det totale antallet elever i undersøkelsen som sier seg helt enig i denne påstanden (se tabell 3.16 nedenfor). De aller fleste elevene legger vekt på at det er mer interessant enn studiespesialisering, men elevene på Vg1 Service og samferdsel framstår som minst enig i at utdanningsprogrammet er mer interessant enn studiespesialisering, selv om et klart flertall av elevene også på dette utdanningsprogrammet stiller seg bak påstanden.

Tabell 3.16 Svar på påstanden «Utdanningsprogrammet er mer interessant enn studiespesialisering». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	77 %	74 %	63 %	72 %
Litt enig	12 %	14 %	19 %	14 %
Verken enig eller uenig	6 %	7 %	12 %	8 %
Litt uenig	1 %	2 %	3 %	2 %
Helt uenig	3 %	3 %	4 %	3 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1930

Etter dette ble elevene bedt om å ta stilling til hvorvidt de valgte utdanningsprogrammet sitt fordi det har mindre teori enn studiespesialisering. Mer enn halvparten av alle elevene som deltok i spørreundersøkelsen er helt enige i dette, og hvis vi legger til andelen elever som sier seg litt enige, blir det sju av ti Vg1-elever som er enig i at de valgte utdanningsprogrammet fordi det har mindre teori enn studiespesialisering.

Tabell 3.17 Svar på påstanden «Utdanningsprogrammet har mindre teori enn studiespesialisering». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	66 %	54 %	48 %	58 %
Litt enig	18 %	24 %	26 %	22 %
Verken enig eller uenig	12 %	16 %	20 %	15 %
Litt uenig	1 %	2 %	3 %	2 %
Helt uenig	3 %	3 %	3 %	3 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1928

Av tabell 3.17. går det frem at mønsteret i fordelingen av svar fra elever på de forskjellige utdanningsprogrammene går i samme retning som for de to foregående spørsmålene. Det er størst andel elever på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk som sier seg enige i påstanden, sammenlignet med elever på Vg1 Restaurant- og matfag og elever på Vg1 Service og samferdsel. Andelen elever som ikke tar stilling til dette spørsmålet er imidlertid litt høyere enn det som gjaldt for de to foregående påstandene om hvorvidt utdanningen har en praktisk innretning og om den er mer interessant enn studiespesialisering.

Til slutt skal vi se nærmere på påstanden at de valgte sitt utdanningsprogram fordi det er en praktisk utdanning som gir mulighet for påbygg.

Tabell 3.18 Svar på påstanden «Det er en praktisk utdanning som gir mulighet for påbygg». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	42 %	44 %	49 %	44 %
Litt enig	30 %	30 %	30 %	30 %
Verken enig eller uenig	21 %	22 %	17 %	20 %
Litt uenig	2 %	1 %	2 %	2 %
Helt uenig	4 %	3 %	2 %	3 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1917

Det er ikke veldig store forskjeller mellom programmene, forskjellene er heller ikke signifikante. Dette er et tema vi skal komme tilbake til i kapittel 7.

3.4.1 Oppsummering

Når vi ser de siste påstandene i sammenheng, er det tydelig at elever på Vg1 Service og samferdsel legger minst vekt på at utdanningen har en praktisk innretning, de er minst opptatt av utdanningen er mer interessant enn studiespesialisering, og de legger minst vekt på at utdanningsprogrammet har mindre teori enn studiespesialisering sammenlignet med elever på de to øvrige utdanningsprogrammene i undersøkelsen. Alt i alt kan dette peke mot at elevene på Vg1 Service og samferdsel ser på avstanden mellom det utdanningsprogrammet de har valgt, og utdanningsprogrammet for studiespesialisering som mindre enn hva elevene på de to øvrige utdanningsprogrammene gjør. Motsatt er elevene på Vg1 Bygg- og anleggsgfag mest tilbøyelige til å kontrastere sitt valg av utdanningsprogram mot utdanningsprogrammet for studiespesialisering, når de skal begrunne sine valg. Elevene på Vg1 Restaurant- og matfag befinner seg et sted mellom disse ytterpunktene.

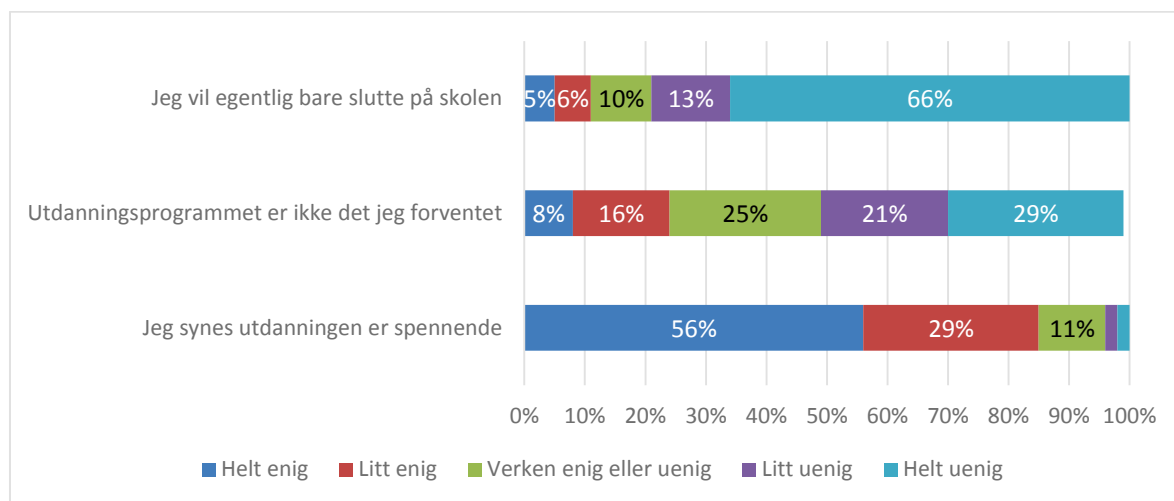
Med disse forskjellene mellom de enkelte utdanningsprogrammene i bakhodet, er det likevel viktig å peke på at det er et flertall på alle de tre Vg1-programmene som bekrefter at valget deres skyldes en opplevd forskjell mellom en praktisk og en studiespesialiserende innretning av utdanningsprogrammene i Vg1, der den praktiske orienteringen foretrekkes av elevene.

4 Erfaringer fra Vg1 – opplæringen og fagene

I undersøkelsen spurte vi Vg1-elevene om hvilke erfaringer de så langt hadde gjort seg fra opplæringen i Vg1. Svarene gir informasjon om hvilken betydning deres erfaringer har hatt for elevenes videre utdanningsløp, særlig med tanke på om de var styrket eller svekket i en plan om å gå ut i lære etter at opplæringen i skole er avsluttet.

4.1 Hovedtrekk i elevenes erfaringer fra opplæringen

Det første elevene ble bedt om å ta stilling til, var påstander om bestemte følelser eller oppfatninger om opplæringen som de satt med på dette tidspunktet på Vg1. Følgende figur gir en oversikt over påstandene elevene svarte på:

Figur 4.1 Hovedtrekk i erfaringer fra Vg1. Samlet vurdering fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Svarfordeling i prosent. Skoleåret 2012-2013.

Vi skal i det følgende se nærmere på disse tre påstandene.

Den første påstanden som gjaldt følelse eller oppfatning om opplæringen så langt i Vg1, lød «Jeg synes utdanningen er spennende». Det store flertallet av Vg1-elevene i undersøkelsen sa seg litt eller helt enige i denne påstanden. I tabell 4.1 nedenfor fremgår det likevel at Vg1 Service og samferdsel har den klart laveste andelen elever som synes at utdanningen er spennende, sammenlignet med de to øvrige utdanningsprogrammene i undersøkelsen. Den største andelen finner vi blant elevene på Vg1 Restaurant- og matfag, mens elevene på Byggfag følger like bak.

Tabell 4.1 Svar på påstand «Jeg synes utdanningen er spennende». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	60 %	69 %	38 %	56 %
Litt enig	28 %	21 %	38 %	29 %
Verken enig eller uenig	9 %	6 %	16 %	11 %
Litt uenig	2 %	2 %	3 %	2 %
Helt uenig	1 %	2 %	5 %	2 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1979

Elevene ble deretter spurt om utdanningen ikke var det de forventet at den skulle være. Her er det et mindretall av elevene i undersøkelsen som sier seg enige i påstanden. I tabell 4.2 nedenfor kan vi se nærmere på svarfordelingen mellom utdanningsprogrammene.

Tabell 4.2 Svar på påstanden «Utdanningsprogrammet er ikke det jeg forventet». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	6 %	9 %	11 %	8 %
Litt enig	14 %	13 %	20 %	16 %
Verken enig eller uenig	22 %	25 %	30 %	25 %
Litt uenig	23 %	20 %	20 %	21 %
Helt uenig	35 %	32 %	19 %	29 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1926

Andelen elever som er litt eller helt enig i at utdanningen er ikke er det som de forventet, er størst på Vg1 Service og samferdsel, hvor hver tredje er enige i det. Likevel er den kanskje mindre enn vi ville tro på bakgrunn av at færre av disse elevene er enige i at utdanningen er spennende, sammenlignet med svar fra elever på de to øvrige Vg1-utdanningsprogrammene i denne undersøkelsen (se forrige spørsmål).

4.1.1 Mer enn en av ti tenker på å slutte skolen allerede på Vg1

Elevene ble også spurt om det var slik at de helst bare ville slutte på skolen. Blant samtlige Vg1-elever som deltok i spørreundersøkelsen, er det litt mer enn hver tiende Vg1-elev som har tenkt på å slutte

skolen. Flest er det på Service og samferdsel, der 17 prosent er helt eller litt enige i dette. I tabell 4.3 nedenfor ser vi nærmere på hvordan svarene fordeler seg på de ulike Vg1-utdanningsprogrammene.

Tabell 4.3 Svar på påstanden «Jeg vil egentlig bare slutte på skolen». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	4 %	5 %	6 %	5 %
Litt enig	5 %	4 %	11 %	6 %
Verken enig eller uenig	9 %	8 %	13 %	10 %
Litt uenig	12 %	12 %	15 %	13 %
Helt uenig	69 %	72 %	56 %	66 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1817

Selv om det er omtrent like stor andel i Vg1 Bygg- og anleggsgfag, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel som sier seg helt enige i at de helst bare vil slutte på skolen, merker Vg1 Service og samferdsel seg ut ved at det er en mer enn dobbelt så stor andel elever som er litt enige i påstanden sammenlignet med de to øvrige utdanningsprogrammene. Det er også en større andel elever på dette utdanningsprogrammet som ikke tar stilling til påstanden. Elevene på de to andre utdanningsprogrammene er langt uenige i at de helst bare vil slutte på skolen sammenlignet med elevene på Vg1 Service og samferdsel. Til sammen gir dette et bilde av at tanken på det å slutte på skolen er mer utbredt blant elevene på Vg1 Service og samferdsel enn på de to andre utdanningsprogrammene.

4.1.2 Oppsummering

Elevene på Vg1 Restaurant- og matfag skårer høyest av elevene i undersøkelsen på at de synes utdanningen er spennende, og disse elevene er mest uenige i at de helst bare vil slutte skolen. Gjennom svarene på disse spørsmålene fremstår elevene på Vg1 Restaurant- og matfag som tilfredse og ganske robuste i sine valg.

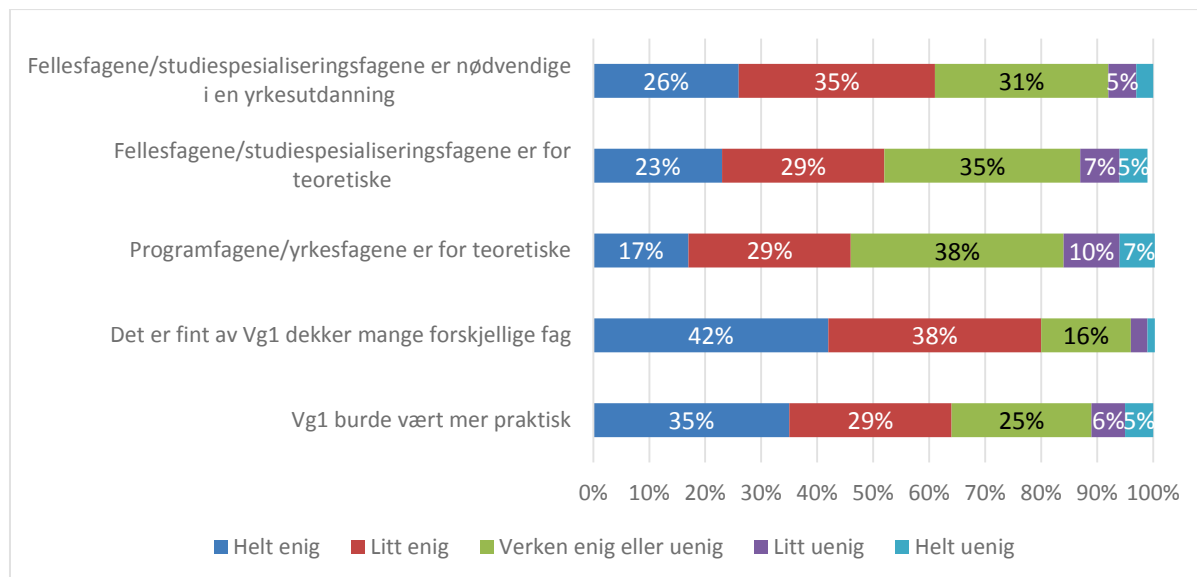
Elevene på Vg1 Bygg- og anleggsgfag ligner i sin skåre mye på elevene på Vg1 Restaurant- og matfag, og har den høyeste andelen elever som sier seg uenig i påstanden om at forventningene til utdanningen ikke ble oppfylt. Svarene fra elevene på dette utdanningsprogrammet gir inntrykk av at elevene synes utdanningen er spennende, og mer enn åtte av ti Vg1 Bygg- og anleggsteknikk sier seg uenig i at de helst bare vil slutte på skolen.

Det er en klart lavere andel elever på Vg1 Service og samferdsel som synes utdanningen er spennende, og det er også flere som ikke synes utdanningen er det de forventet, og som helst bare vil slutte på skolen. Det er også flere på Service og samferdsel som ikke vil ta stilling til disse påstandene sammenlignet med de øvrige elevene i undersøkelsen. Svarmønstrene er således konsistente.

Det er viktig å understreke at bildet ikke er preget av svart hvitt. Det vi får fram er tendenser når vi sammenligner programmene.

4.2 Erfaringer med praksis vs. teori på Vg1

Av erfaringer som elevene har gjort så langt på Vg1, ønsket vi også å få vite mer om vurderingene de hadde gjort av balansen mellom praktisk og teoretisk undervisning. Elevene ble stilt overfor fem ulike påstander:

Figur 4.2 Elevenes erfaringer fra balanse mellom praksis og teori på Vg1. Samlet vurdering fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Svarfordeling i prosent. Skoleåret 2012-2013.

Den første påstanden lød «Vg1 burde vært mer praktisk». Som tabell 4.4. nedenfor viser, er det et flertall av Vg1-elevene som sier seg helt eller litt enig i dette. Flertallet er omtrent like stort på tvers av de tre utdanningsprogrammene som vi undersøker i denne rapporten. Samtidig er det en andel på 25 prosent elever som verken er enige eller uenige i påstanden. Også dette gjelder på tvers av de tre utdanningsprogrammene. Hvis vi går mer detaljert til verks, ser vi at en litt større andel av elevene på Vg1 Bygg- og anleggsgfag er helt enig i at utdanningen burde ha vært mer praktisk sammenlignet med elever på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Elevene på Service og samferdsel har tidligere skilt seg ut ved at de i mindre grad enn elevene på de andre programmene mener både utdanning og yrke er praktiske. Det er trolig en rimelig påstand at Service og samferdsel er mindre praktisk og ligner mer på studiespesialisering enn de andre (Olsen og Reegård 2013). Elevenes svar tar i så fall utgangspunkt i en annen situasjon på Service og samferdsel når de svarer på det aktuelle spørsmålet enn elevene på de to andre programmene.

Tabell 4.4 Svar på påstanden «Vg1 burde vært mer praktisk». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	38 %	32 %	33 %	35 %
Litt enig	26 %	33 %	32 %	29 %
Verken enig eller uenig	25 %	24 %	25 %	25 %
Litt uenig	7 %	5 %	6 %	6 %
Helt uenig	4 %	6 %	4 %	5 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1964

For å få inntrykk av elevenes vurdering av variasjonen i utdanningsprogrammene, ble de også bedt om å ta stilling til påstanden «Det er fint at Vg1 dekker mange forskjellige fag». Her svarer et stort flertall på åtte av ti Vg1-elevne i spørreundersøkelsen sier seg helt enig eller litt enig i at variasjonen i fagtilbudet er til det beste. I dette merker Vg1 Bygg- og anleggselevne seg ut ved å ha den høyeste sammenlagte andelen, på nesten ni av ti elever. Avstanden mellom Vg1 Bygg- og anleggsteknikk og Vg1 Service og samferdsel er på 10 prosentpoeng i dette spørsmålet. Elevene på Vg1 Restaurant- og matfag plasserer seg midt mellom disse ytterpunktene.

Tabell 4.5 Svar på påstanden «Det er fint av Vg1 dekker mange forskjellige fag». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg 1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	45 %	43 %	36 %	42 %
Litt enig	34 %	39 %	42 %	38 %
Verken enig eller uenig	15 %	13 %	18 %	16 %
Litt uenig	3 %	3 %	2 %	3 %
Helt uenig	2 %	2 %	2 %	2 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1935

Som en videreføring av spørsmålet der elevene ble bedt om å ta stilling til hvorvidt Vg1 burde vært mer praktisk, ble elevene også bedt om å svare på hvorvidt programfagene/yrkesfagene er for teoretiske. Også i dette spørsmålet er svarfordelingen på de tre utdanningsprogrammene nokså sammenfallende. Det er konsistent med svarene på forrige spørsmål, når det er flest blant elevene på Service og samferdsel som svarer at programfagene er for teoretiske. Det kan være interessant å merke seg at av alle elevene som deltok i undersøkelsen, er det 38 prosent eller nesten fire av ti elever, som sier seg verken enig eller uenig i påstanden.

Tabell 4.6 Svar på spørsmålet «Programfagene/yrkesfagene er for teoretiske». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	15 %	16 %	21 %	17 %
Litt enig	29 %	27 %	30 %	29 %
Verken enig eller uenig	39 %	38 %	37 %	38 %
Litt uenig	11 %	11 %	7 %	10 %
Helt uenig	7 %	8 %	5 %	7 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1902

Alt i alt viser tallene at om lag halvparten av elevene opplever programfagene som for teoretiske. Dette gjelder elevene på Vg1 Service og samferdsel i litt større grad enn de andre elevene.

Motsatt ble elevene bedt om å vurdere fellesfagene i Vg1 ut fra påstanden «Fellesfagene/studiespesialiseringsfagene er for teoretiske». Her er andelen elever som er enig større

enn hva som gjaldt vurderingen av programfagenes teoriinnhold, men fremdeles er det interessant å merke seg at andelen elever som svarer «verken enig eller uenig» tilsvarer en tredjedel av respondentene, og at dette fordeler seg nogen lunde likt på tvers av alle tre utdanningsprogrammene. Mellom tre og fire av ti elever i undersøkelsen tar dermed ikke stilling til om det er for sterkt fokus på teori i utdanningen de har valgt. Likevel er det som sagt et flertall bestående av omkring halvparten av alle elevene i undersøkelsen som enten er helt enig eller litt enig i at det er for mye teori i fellesfagene/studiespesialiseringsfagene.

I den grad det er forskjeller mellom elevene på de forskjellige utdanningsprogrammene i dette spørsmålet, går dette frem av tabell 4.7 nedenfor.

Tabell 4.7 Svar på påstanden «Fellesfagene/studiespesialiseringsfagene er for teoretiske». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	26 %	17 %	25 %	23 %
Litt enig	29 %	31 %	27 %	29 %
Verken enig eller uenig	34 %	39 %	35 %	35 %
Litt uenig	6 %	8 %	7 %	7 %
Helt uenig	5 %	5 %	6 %	5 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1901

For å få mer kunnskap om hvordan elevene ser på fellesfagene/studiespesialiseringsfagene, spurte vi dem også hvorvidt de sa seg enige eller uenige i at disse fagene er nødvendige i en yrkesutdanning. Her svarer et klart flertall av alle elevene i undersøkelsen at de enten er helt enige eller litt enige i at fellesfagene er nødvendige. Et lite mindretall på under 10 prosent av elevene er litt eller helt uenige.

Det trenger ikke å være noen motsetning mellom det å oppleve at fellesfagene i Vg1-utdanningsprogrammet inneholder for mye teori og det å anse de samme fagene som nødvendige i en yrkesutdanning. Likevel er det interessant at nettopp denne kombinasjonen av svar og svarfordelinger opptrer i undersøkelsen, fordi det kan tolkes som at et flertall av elevene ikke ønsker å kvitte seg med fellesfagene til tross for at de oppleves som teorieggede. Dette gjelder en noe større andel av elevene på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel enn det gjelder elevene på Vg1 Bygg- og anleggsgfag, men også på dette utdanningsprogrammet er det en fjerdedel av elevene som sier seg helt enige i at fellesfagene er nødvendige i en yrkesutdanning, og 35 prosent som er litt enige. Forskjellene mellom programmene er likevel så små at de ikke er signifikante.

Tabell 4.8 Svar på påstand «Fellesfagene/studiespesialiseringsfagene er nødvendige i en yrkesutdanning». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	24 %	28 %	28 %	26 %
Litt enig	35 %	37 %	33 %	35 %
Verken enig eller uenig	31 %	28 %	32 %	31 %
Litt uenig	5 %	4 %	4 %	5 %
Helt uenig	4 %	3 %	3 %	3 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1897

4.2.1 Oppsummering

Den første påstanden i denne delen av undersøkelsen handlet om hvorvidt utdanningen burde ha vært mer praktisk, noe et flertall av elevene samtykket til. Elevene ble deretter spurt om det var for mye teori i programfagene, noe litt færre av elevene var enige i. Når elevene ble spurt om de mente det var for mye teori i fellesfagene, var det en større andel som svarte ja. Samtidig er det et flertall av elevene på de tre Vg1-utdanningsprogrammene som mener at fellesfagene er nødvendige i en yrkesutdanning. I den grad det er noen utdanningsprogrammer som skiller seg fra de øvrige i disse spørsmålene, gjelder dette svarene fra elevene på Vg1 Restaurant- og matfag. Det er færre her enn på de andre programmene som mener fellesfagene/studiespesialiseringsfagene er for teoretiske sammenlignet med elevene på Vg1 Bygg- og anleggsgfag og Vg1 Service og samferdsel.

I denne bolken av spørreundersøkelsen ble elevene også spurt om de synes det er fint at Vg1 dekker mange forskjellige fag. Et stort flertall av alle elevene i undersøkelsen er enig i at det er fint at Vg1 dekker mange forskjellige fag, og det er en litt større andel blant elevene på Vg1 Bygg- og anleggsgfag som synes dette sammenlignet med elevene på Vg1 Service og samferdsel.

4.3 Opplæring i skole vs. opplæring i bedrift

Til sist i denne delen av spørreundersøkelsen ble elevene bedt om å krysse av for hvorvidt de var enige eller uenige i at de trives med å gå på skole, og motsatt: om de kunne tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift. I tabell 4.9 og 4.10 nedenfor viser vi hvordan elevene svarte.

Tabell 4.9 Svar på påstanden «Jeg trives med å gå på skole». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	58 %	65 %	49 %	57 %
Litt enig	30 %	24 %	31 %	29 %
Verken enig eller uenig	8 %	7 %	13 %	9 %
Litt uenig	2 %	3 %	4 %	3 %
Helt uenig	1 %	2 %	3 %	2 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1988

Tabell 4.10 Svar på påstanden «Jeg kunne tenke meg å ta hele opplæringen i bedrift». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsgfag, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.

	Vg1 Bygg og anleggsteknikk	Vg1 Restaurant og matfag	Vg1 Service og samferdsel	Totalt
Helt enig	30 %	25 %	21 %	26 %
Litt enig	28 %	25 %	23 %	26 %
Verken enig eller uenig	26 %	33 %	32 %	29 %
Litt uenig	10 %	8 %	13 %	10 %
Helt uenig	7 %	9 %	11 %	9 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1913

Det er et stort flertall blant Vg1-elevene i spørreundersøkelsen som oppgir at de trives med å gå på skole. Hvis vi legger sammen de to andelene av det totale antallet elever som enten er helt eller litt enige i at de trives med å gå på skolen, gjelder dette mellom åtte og ni av ti elever. Her er det imidlertid mer tydelige forskjeller mellom utdanningsprogrammene. Det er blant elevene på Vg1 markant færre som trives med å gå på skolen enn i de andre to programmene. Mest trives Restaurant- og matfagselevne, med byggfagselevne like bak.

Til tross for at det store flertallet av elever på alle de tre utdanningsprogrammene sier at de trives på skolen, er det også et flertall av elevene som sier seg litt eller helt enig i at de kunne tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift. I dette spørsmålet er det også mellom en fjerdedel og en tredjedel som ikke tar stilling til spørsmålet, slik at usikkerheten rundt spørsmålet er større enn i spørsmålet om man trives på skolen eller ikke. Det er først og fremst elever på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk og elever på Vg1 Restaurant- og matfag som kunne tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift, men også på Vg1 Service og samferdsel sier om lag halvparten av elevene at de er helt eller litt enige i at de kunne tenke seg dette. Til gjengjeld er det en litt større andel på dette utdanningsprogrammet som sier seg uenig i at de gjerne ville ta hele opplæringen i en bedrift, sammenlignet med de to andre utdanningsprogrammene i undersøkelsen.

Det er ikke slik at en gruppe trives på skolen og en annen vil ha hele opplæringen i bedrift. Disse gruppene er i stor grad overlappende. En stor andel av de som trives i skolen kan likevel tenke seg full opplæring i bedrift. Samtidig er det blant de mest negative til skolen, en noe større andel som kan tenke seg opplæring i bedrift.

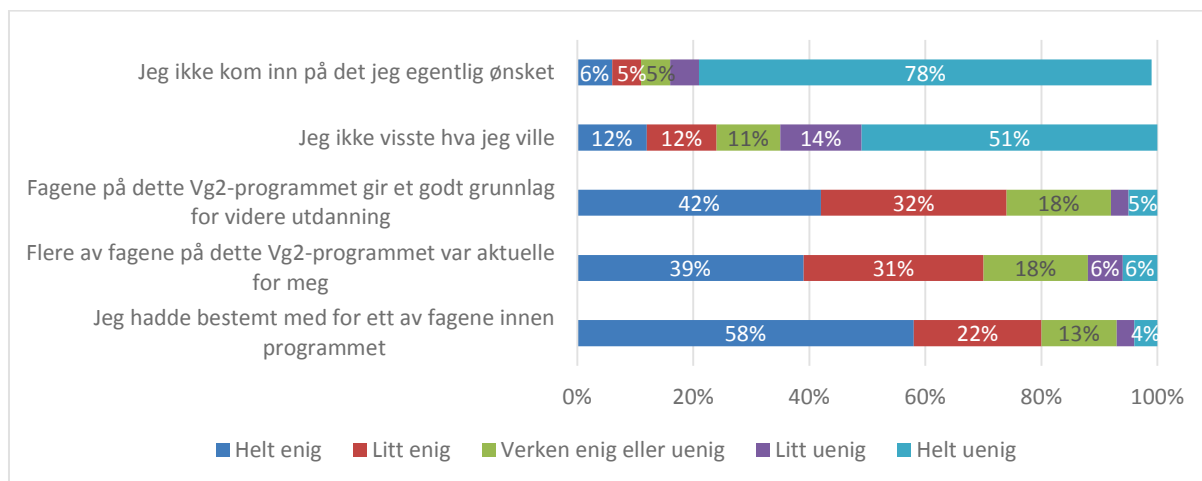
5 Årsaker til utdanningsvalg på Vg2

Mens vi i de to foregående kapitlene har analysert svarene fra Vg1-elever, skal vi i dette kapitlet se nærmere på hvordan Vg2-elevene begrunner valget av utdanning. De 1284 Vg2-elevene som dette og det neste kapitlet i rapporten bygger på, besvarte spørreskjemaet i perioden 15. oktober – 10. desember høsten 2012.

5.1 Store forskjeller i orientering mot fag

I likhet med elevene på Vg1, ble elevene på Vg2 spurt om hvorfor de søkte seg til utdanningen. Vg1- og Vg2-elevene ble stilt overfor likelydende påstander i dette spørsmålet, hvor svarene kan si noe om hvor sikre elevene kjente seg på valget de har gjort.

Oppsummeringsvis svarte elevene følgende på disse fem påstandene:

Figur 5.1 Elevers svar på spørsmålet «Hvorfor valgte du ditt Vg2 program?» Samlet vurdering fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Svarfordeling i prosent. Skoleåret 2012-2013.

Vi skal i det følgende gjøre nærmere rede for hver av påstandene.

Vg2-elevene ble først bedt om å ta stilling til hvorvidt de var enige eller uenige i at de valgte det gjeldende programområdet fordi de hadde bestemt seg for ett av fagene innen programmet. Det er et stort flertall av det totale antallet Vg2-elever i undersøkelsen som sier seg enig i denne påstanden, 80

prosent. Samtidig er variasjonene ut fra program faktisk enda større enn den var blant Vg1-elevene (se tabell 5.1. nedenfor).

Tabell 5.1 Svar på påstanden «Fordi jeg hadde bestemt med for ett av fagene innen programmet». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	66 %	79 %	51 %	61 %	31 %	58 %
Litt enig	20 %	13 %	27 %	22 %	29 %	22 %
Verken enig eller uenig	8 %	7 %	12 %	9 %	29 %	13 %
Litt uenig	2 %	0 %	5 %	3 %	5 %	3 %
Helt uenig	3 %	2 %	5 %	4 %	5 %	4 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N1185

Mens mer enn ni av ti elever på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk sier seg litt eller helt enig i at de hadde bestemt seg for ett av fagene innen programmet, gjelder dette bare seks av ti elever innenfor Vg2 Salg, sikkerhet og service. Andelen elever på Vg2 Byggteknikk som sier seg helt enig i påstanden, er noe lavere enn hva som er tilfelle for Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, men likevel er det mulig å se disse to fagene som en blokk der et stort flertall av elevene er helt enig i at de valgte utdanningsprogrammet fordi de hadde bestemt seg for et fag på forhånd. Elevene på Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag plasserer seg nokså midt mellom disse to ytterpunktene, men klart nærmere byggfagene. Slik fremstår elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet som mindre sikre på utdanningsvalget enn det som gjelder for elevene innenfor de øvrige programområdene som vi undersøker.

Funnet er konsistent med analysen av data fra Vg1-nivået som vi gjorde i kapittel 3 i denne undersøkelsen, der flertallet hadde bestemt seg for et fag innen utdanningsprogrammet på forhånd, samtidig som det var elevene på Vg1 Service og samferdsel som skilte seg mest fra flertallet i dette spørsmålet.

Dernest ble Vg2-elevene bedt om å si seg enige eller uenige i påstanden «Fordi flere av fagene på dette Vg2-programmet var aktuelle for meg». Elevene på Vg1 tok stilling til et nesten likelydende utsagn, som gjaldt at flere av fagene på Vg1-programmet var aktuelle for dem. Der viste det seg at det var litt mindre interesse blant elevene for den faglige bredden i utdanningsprogrammet når de skulle begynne sitt valg.

Den samme tendensen kan vi se blant Vg2-elevene. Hvis vi legger sammen de to andelene blant alle elevene i undersøkelsen som er helt eller litt enig i denne påstanden, får vi et klart flertall. Likevel er det tydelig færre elever som sier seg helt enig i at de så for seg at flere av fagene på Vg2-programmet var aktuelle for dem sammenlignet med andelen elever som sa at de hadde bestemt seg for ett av fagene innen programmet på forhånd (se forrige spørsmål). Andelen elever som ikke tar stilling til spørsmålet, er også noe høyere, og varierer mer mellom de ulike utdanningsprogrammene (se tabell 5.2 nedenfor).

Tabell 5.2 Svar på påstanden «Fordi flere av fagene på dette Vg2-programmet var aktuelle for meg». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	42 %	40 %	43 %	33 %	30 %	39 %
Litt enig	29 %	28 %	32 %	33 %	34 %	31 %
Verken enig eller uenig	18 %	12 %	16 %	21 %	22 %	18 %
Litt uenig	6 %	8 %	5 %	7 %	9 %	6 %
Helt uenig	5 %	13 %	4 %	7 %	5 %	6 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1128

Av tabellen går det frem at andelen elever som sier seg enig i denne påstanden er størst på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Kokk og servitør, mens den er litt mindre på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk. Lavest andel elever som er enig i at flere av fagene på Vg2-programmet var aktuelle finner vi blant elevene på Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Her finner vi også størst andel elever som ikke tar stilling til spørsmålet om det var flere av fagene innen denne Vg2 programmet som var aktuelle for dem.

Videre ble elevene bedt om å vurdere hvorvidt de er enige eller uenige i at de valgte den aktuelle utdanningen fordi flere av fagene kan tenkes å gi et godt grunnlag for videre utdanning. Da Vg1-elevne ble spurt om det samme, var det et stort flertall som sa seg enig i utsagnet. Den samme tendensen kommer til syne for Vg2-elevenes vedkommende i tabell 5.3 nedenfor. Det kan derfor være interessant å se nærmere på hvilke programområder der elevene er mest eller minst enige i at fagene kan være aktuelle for videre utdanning.

Tabell 5.3 Svar på påstanden «Fordi fagene på dette Vg2-programmet gir et godt grunnlag for videre utdanning». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg1 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	43 %	50 %	45 %	30 %	39 %	42 %
Litt enig	33 %	26 %	30 %	32 %	33 %	32 %
Verken enig eller uenig	16 %	17 %	17 %	28 %	18 %	18 %
Litt uenig	2 %	3 %	4 %	3 %	3 %	3 %
Helt uenig	5 %	5 %	4 %	7 %	6 %	5 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1133

Tabellen viser noen forskjeller mellom programområdene i dette spørsmålet, men forskjellene er likevel ikke statistisk signifikant forskjellige. Vi kan likevel merke oss at tre fjerdedeler av elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk er helt eller litt enige i at fagene på det valgte Vg2-området gir et godt grunnlag for videre utdanning, er det til sammenligning to tredjedeler av elevene på Vg2 Matfag

som er svarer likedan – forskjellene mellom bare disse to fagene er signifikante. Det kan også se ut til at Elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet gir inntrykk av å kjenne seg litt sikrere på at de kan få videre bruk for fagene i en utdanning enn det som er tilfelle for elevene på Vg2 Matfag, fulgt av elevene på Vg2 Byggteknikk. Svarfordelingen blant elevene på Vg2 Kokk og servitør legger seg i dette spørsmålet tettest opptil skåren for elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk. Det betyr at innenfor det bygningsfaglige området kan det se ut til at KEM-elevene mer positive til fagenes betydning for videre utdanning enn det som gjelder blant BT-elevene, mens innenfor programmet Restaurant- og matfag er Vg2 Kokk og servitør mer positive til dette scenariet enn det som gjelder for elevene på Vg2 Matfag. I Vg2 Matfag er det også nesten tre av ti elever som ikke ønsker å ta stilling til spørsmålet, noe som kan understreke den usikkerheten disse elevene kan føle når det gjelder fagenes betydning for videre utdanning.

Mens de foregående spørsmålene har handlet om positive begrunnelser for utdanningsvalg, har elevene også blitt gitt muligheten til å vise hvordan valget eventuelt ble til fordi andre muligheter ikke var åpne. Først ble Vg2-elevene spurt om utdanningsvalget skyldtes at de ikke visste hva de ville. Da Vg1-elevene ble spurt om det samme, svarte flertallet benektende. Totalt er det faktisk en litt større andel blant Vg2-elevene som sier seg helt enige i denne påstanden, men ellers ligner fordelingen av svar fra alle Vg2-elevene i undersøkelsen på det vi så hos Vg1-elevene. Også her er det imidlertid forskjeller mellom utdanningsprogrammene, og de er større enn det vi kunne se blant Vg1-elevene. Nedenfor blir tabell 5.4 brukt til å illustrere dette.

Tabell 5.4 Svar på påstanden «Fordi jeg ikke visste hva jeg ville». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	8 %	9 %	13 %	11 %	20 %	12 %
Litt enig	10 %	10 %	11 %	14 %	19 %	12 %
Verken enig eller uenig	12 %	8 %	9 %	10 %	15 %	11 %
Litt uenig	14 %	13 %	14 %	15 %	12 %	14 %
Helt uenig	56 %	60 %	52 %	50 %	33 %	51 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1123

Vi ser av tabellen at det er en mens nesten fire av ti elever på Vg2 Salg, service og sikkerhet sier seg litt eller helt enig i at de ikke visste hva de ville da de valgte programområde gjelder dette færre enn to av ti elever på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk. Elevene på Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag befinner seg mellom disse to ytterpunktene. Likevel er det i alle programområder unntatt Vg2 Salg, service og samferdsel halvparten av elevene eller mer som sier at de er litt eller helt uenige i at de valgte programmet fordi de ikke visste hva de ville. Flertallet i undersøkelsen mener derfor at de har tatt et aktivt valg når de har endt opp på det programområdet hvor de i dag er elever, men dette flertallet er minst blant elevene på Vg2 Salg, service og samferdsel.

Til sist i denne delen av undersøkelsen ble Vg2-elevene spurt om de endte opp på det aktuelle programområdet fordi de ikke visste hva de ville. Da Vg1-elevene ble spurt om det samme, viste svarene at for flertallet av elevene skyldtes ikke valget av utdanningsprogram at de ikke kom inn på det de ønsket. Tabell 5.5 nedenfor bygger opp under dette inntrykket når det gjelder Vg2-elevene.

Tabell 5.5 Svar på påstand «Fordi jeg ikke kom inn på det jeg egentlig ønsket». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	6 %	10 %	2 %	1 %	10 %	6 %
Litt enig	5 %	6 %	4 %	7 %	6 %	5 %
Verken enig eller uenig	5 %	4 %	4 %	5 %	6 %	5 %
Litt uenig	4 %	4 %	7 %	8 %	6 %	5 %
Helt uenig	79 %	75 %	83 %	80 %	71 %	78 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1111

Her går det frem at blant elevene på både Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk og elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet er det et en litt større andel som er litt helt enige i at de endte opp på det aktuelle programområdet fordi de ikke kom inn på det som de egentlig ønsket seg. I motsatt ende av skalaen er det bare 1 og 2 prosent av elevene på Vg1 Matfag og Vg2 Kokk og servitør som svarer at de er helt enige i denne påstanden.

5.1.1 Oppsummering

Først ble elevene bedt om å vurdere positive begrunnelser for valget av utdanning. Et flertall av Vg2-elevene er enige i at de valgte slik de gjorde fordi de hadde bestemt seg for ett av fagene innen programmet på forhånd. Mange anså flere av fagene på utdanningsprogrammet som aktuelle for dem og at fagene har relevans for videre utdanning. Innenfor disse hovedtendensene er det imidlertid nokså store forskjeller mellom elevene på de enkelte programområdene, og den klareste forskjellen er at elever på Vg2 Salg, service og samferdsel fremstår som mest usikre på hva de vil før de foretar valget om videregående opplæring. Dette fremgår både i at det er dette programområdet som har den minste andelen elever som sier seg enige i at de hadde bestemt seg for ett av fagene på forhånd, og at flere av fagene på programmet var aktuelt for dem. På spørsmålet om Vg2-elevens valg av utdanning skyldes at de ser fagene som relevant for en videre utdanning, er det imidlertid elevene på Vg2 Matfag som skiller seg mest negativt ut, fulgt av elevene på Vg2 Salg, sikkerhet og service.

Motsatt fremstår elevene på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk som tryggest på valgene de har gjort. Dette gjelder først og fremst spørsmålet om elevene hadde bestemt seg for ett av fagene på programmet på forhånd, hvor svarene fra elevene på disse to programområdene følger hverandre tett. Svarene fra disse elevene spriker mer når elevene skal vurdere om fagene gir et godt grunnlag for videre utdanning. Her er det KEM-elevene som er de mest optimistiske, mens BT-elevene ikke er fullt så positive.

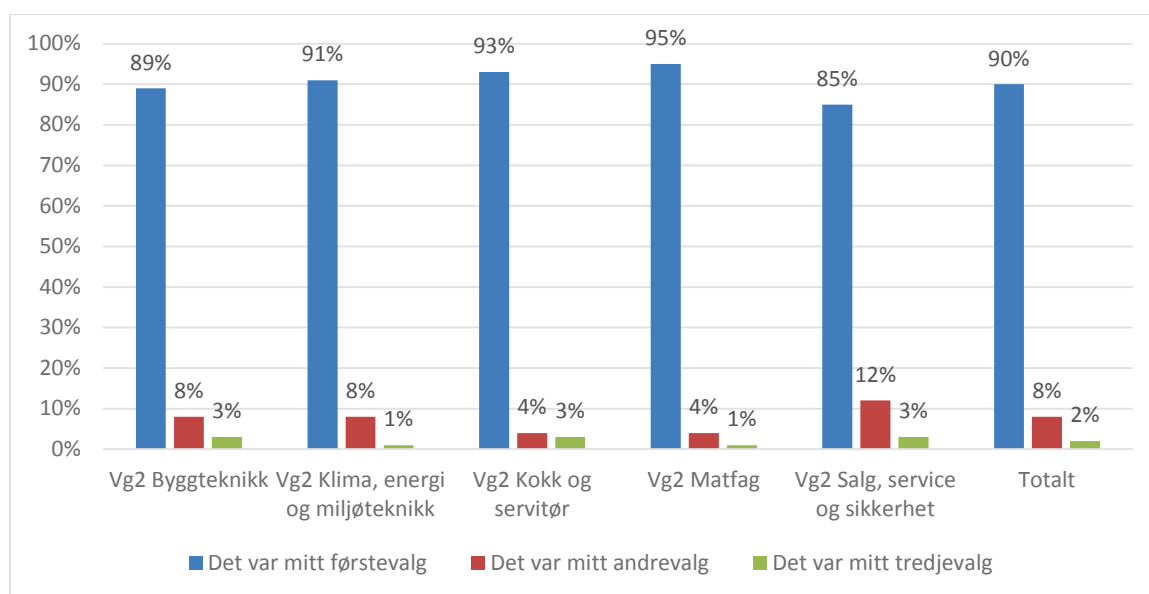
Svarfordelingen hos elevene på Vg2 Kokk og servitør sammenlignet med Vg2 Matfag spriker litt mer enn hva som er tilfelle for KEM- og BT-elevene. Elevene på Vg2 Kokk og servitør fremstår som mest åpne for faglig bredde i utdanningsprogrammet, og der finner vi også den største andelen av elever som er enig i at fagene i programmet har relevans for videre utdanning. Vg2 Matfag-elevene stiller seg mer negativt til begge disse spørsmålene.

Med hensyn til hvorvidt valget av utdanning skyldes at elevene ikke visste hva de ville, svarer også det store flertallet i undersøkelsen at dette ikke stemmer med deres oppfatning. Samtidig er det størst andel på Vg2 Salg, service og samferdsel som sier seg enig i begge disse påstandene.

Alt i alt tyder dette på at elevene på Vg2 Salg, service og samferdsel er noe mindre tilbøyelige til å støtte positive begrunnelser for valget de gjorde, og noe mer tilbøyelige til å støtte negative begrunnelser for valget sammenlignet med øvrige Vg2-elever i undersøkelsen. Dette kommer tydeligst frem i spørsmålet som gjelder hvorvidt elevene valgte utdanningen fordi de hadde bestemt seg for et fag på forhånd.

5.2 De fleste sier de fikk sitt førstevalg

Vi spurte elevene hvilken rangering de ga Vg2-programområdet da de søkte videregående skole. Elevene kunne krysse av for om Vg2-programområdet var deres førstevalg, andrevalg eller tredjevalg. Slik det går frem av figur 5.2 nedenfor, svarer ni av ti Vg2-elever i undersøkelsen at programområdet som de går på i dag, tilsvarte førstevalget deres. Færre enn en av ti elever sier at de kom inn på andrevalget, og 2 prosent svarer at de kom inn på tredjevalget.

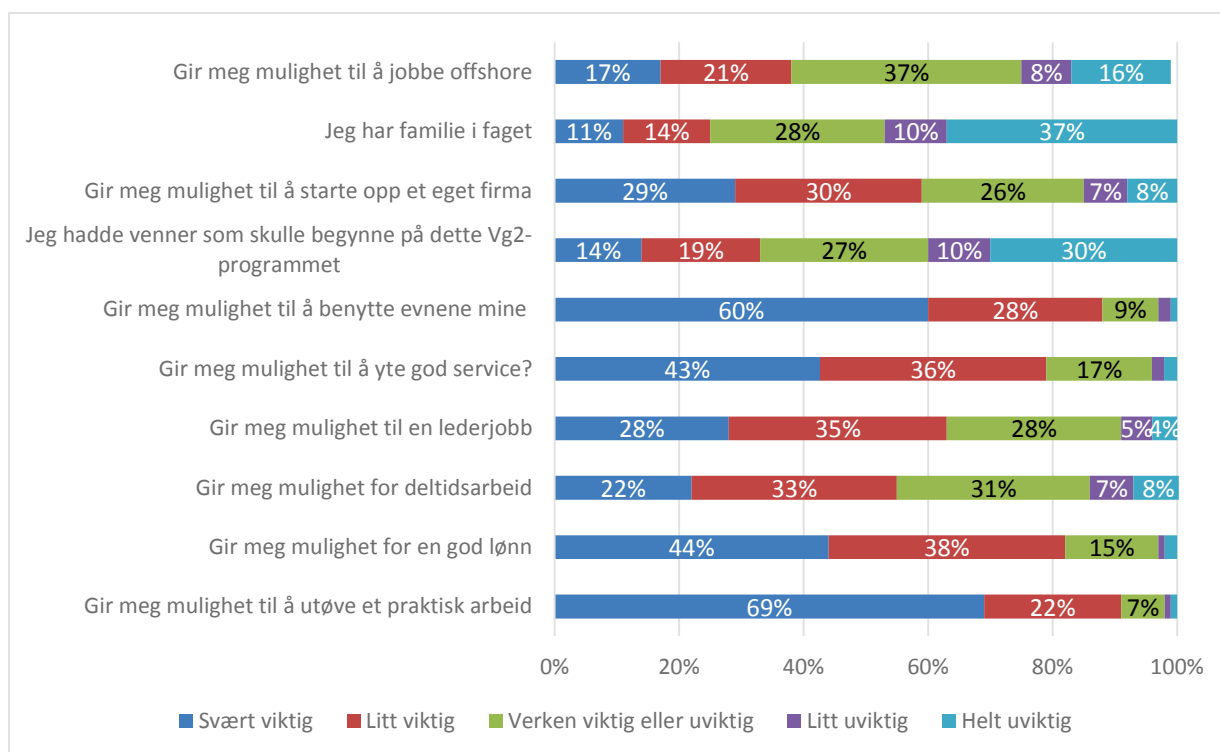
Figur 5.2 Elevenes svar på spørsmålet «Hvilket valg var programområdet da du søkte videregående?» Prosentvis fordeling for elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

Med hensyn til programområdene Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag, er det mer enn ni av ti elever som har krysset av for at de kom inn på førstevalget. Selv om mer enn åtte av ti elever på Vg2 Salg, service og sikkerhet kom inn på førstevalget, er det her vi finner den største andelen elever som sier at dette programmet var andrevalget. Dette kan vise tilbake til funnene vi beskriver over, der det går frem at elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet i større grad svarer at de ikke visste hva de ville med utdanningsvalget sitt eller at de ikke kom inn på det de ønsket seg, sammenlignet med elever på de øvrige programområdene vi undersøker.

5.3 Begrunnelser for utdanningsvalg

I likhet med Vg1-elevne stilte vi Vg2-elevne overfor ti påstander som kan fortelle om muligheter som elevene ser for seg som følge av utdanningsvalget. På denne måten ønsket vi å få mer utfyllende kunnskap som kan bidra til å forklare elevenes utdanningsvalg. Elevene kunne vurdere påstandene som «svært viktig», «litt viktig», «verken viktig eller uviktig», «litt uviktig» eller «helt uviktig» for utdanningsvalget sitt.

Figur 5.3 Elevenes svar på ulike påstander knyttet til spørsmålet «Hvor viktig var følgende da du valgte ditt Vg2 program?» Samlet vurdering fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.

Figuren over viser hva elevene svarte på disse spørsmålene samlet, i det følgende skal vi se nærmere på hvert av spørsmålene.

Vi spurte først Vg2-elevene om å vurdere påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å utøve et praktisk arbeid». Da Vg1-elevene i undersøkelsen skulle ta stilling til samme påstand, var det et stort flertall blant dem som mente det er svært viktig at utdanningen gir dem mulighet til å utøve et praktisk arbeid. I tabell 5.6 nedenfor ser vi at andelen som synes dette er svært viktig, er litt mer enn ni av ti elever.

Tabell 5.6 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å utøve et praktisk arbeid». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Svært viktig	78 %	76 %	67 %	69 %	46 %	69 %
Litt viktig	16 %	19 %	25 %	23 %	35 %	22 %
Verken viktig eller uviktig	5 %	4 %	7 %	4 %	15 %	7 %
Litt uviktig	0 %	1 %	0 %	2 %	2 %	1 %
Helt uviktig	1 %	0 %	1 %	2 %	2 %	1 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1230

Når vi ser hvordan elevsvarene fordeler seg på de ulike programområdene, blir det igjen klart at elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet skiller seg fra de øvrige respondentene i undersøkelsen. Her er det under halvparten av elevene som vurderer muligheten til å utøve et praktisk arbeid som «svært viktig», mens det til sammenligning er henholdsvis 78 og 76 prosent av elevene i Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk som har svart likedan, mens det er 67 og 69 prosent på Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag. Dette understreker hvordan elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet ser ut til å orientere seg bort fra en praktisk utdanning, sammenlignet med øvrige Vg2-elever i undersøkelsen.

Dernest spurte vi elevene om å vurdere betydningen av at utdanningen gir mulighet til god lønn. Blant Vg1-elevene var det en litt mindre andel som vurderte dette som viktig, sammenlignet med muligheten til å utøve et praktisk arbeid. Den samme tendensen kan vi se blant Vg2-elevene. I tabell 5.7 går det frem hvordan elevene på de ulike Vg2-programområdene vurderer betydningen av lønn når de skal begrunne utdanningsvalget sitt.

Tabell 5.7 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet for en god lønn». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Svært viktig	49 %	62 %	35 %	32 %	38 %	44 %
Litt viktig	37 %	31 %	40 %	48 %	38 %	38 %
Verken viktig eller uviktig	12 %	4 %	21 %	17 %	19 %	15 %
Litt uviktig	0 %	1 %	2 %	3 %	2 %	1 %
Helt uviktig	1 %	1 %	3 %	1 %	2 %	2 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1214

Blant Vg2-elevene som vurderer lønn som viktig for valget av utdanning, skårer elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk høyest. Deretter er det et sprang ned til elevene på Vg2 Byggteknikk, fulgt av elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet. Blant elevene på Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag er det rundt en tredjedel som svarer at det er svært viktig at utdanningen gir dem mulighet til god lønn. Riktignok er det blant disse elevene henholdsvis 40 og 48 prosent som vurderer god lønn som litt viktig, men den sammenlagte andelen av elever som synes det er svært eller litt viktig med god lønn er fremdeles betydelig høyere blant elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk enn på de to Vg2-programmene som dekker restaurant- og matfagene.

Vg2-elevene i undersøkelsen ble også bedt om å oppgi hvordan de vurderte betydningen av muligheten for deltidsarbeid da de valgte utdanning. Blant Vg1-elevene i denne undersøkelsen var det forholdsvis lav interesse for deltidsarbeid når elevene skulle begrunne utdanningsvalget. Av tabell 5.8 nedenfor ser vi at sammenlignet med Vg1-elevene har andelen av alle Vg2-elevene i undersøkelsen som mener dette er viktig sunket litt.

Tabell 5.8 Svar på spørsmålet «Utdanningen gir meg mulighet til deltidsarbeid». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Svært viktig	21 %	24 %	25 %	16 %	21 %	22 %
Litt viktig	28 %	24 %	36 %	40 %	41 %	33 %
Verken viktig eller uviktig	33 %	36 %	26 %	34 %	26 %	31 %
Litt uviktig	7 %	6 %	10 %	7 %	5 %	7 %
Helt uviktig	12 %	9 %	4 %	3 %	7 %	8 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1194

Den høyeste andelen elever som synes det er viktig at utdanningen gir dem mulighet til å jobbe deltid, finner vi på Vg2 Kokk og servitør. Den laveste andelen finner vi på Vg2 Matfag.

Det er bare små forskjeller i andelen av Vg2-elever i undersøkelsen som sier at det er viktig for dem at utdanningen gir mulighet til en lederjobb, sammenlignet med andelen som i forrige spørsmål svarte at det er viktig for dem at utdanningen gir mulighet til å jobbe deltid. Også her er andelen elever som ikke tar stilling til spørsmålet forholdsvis stor, nesten tre av ti Vg2-elever i undersøkelsen har valgt svaralternativet «verken viktig eller uviktig». Fordelingen på svaralternativer blant Vg2-elevene er nesten helt sammenfallende med fordelingen blant Vg1-elever da disse elevene ble stilt overfor samme påstand, noe som forsterker inntrykket av at utsiktene til en lederjobb ikke er den sterkeste motivasjonen for utdanningsvalg blant elevene i vår undersøkelse.

I tabell 5.9 nedenfor ser vi nærmere på hvordan disse svarene fordeler seg mellom elevene på de ulike programområdene.

Tabell 5.9 Svar på påstanden «Utdanningen gir mulighet til en lederjobb». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Svært viktig	29 %	33 %	26 %	20 %	30 %	28 %
Litt viktig	36 %	31 %	36 %	33 %	33 %	35 %
Verken viktig eller uviktig	27 %	28 %	26 %	34 %	28 %	28 %
Litt uviktig	4 %	6 %	8 %	8 %	4 %	5 %
Helt uviktig	4 %	2 %	4 %	5 %	6 %	4 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1207

Mens det blant elevene på Vg1 var høyest andel i utdanningsprogrammet Vg1 Restaurant- og matfag som svarte at utsiktene til en lederjobb var viktig for utdanningsvalget deres, er det blant Vg2-elevene på Klima-, energi- og miljøteknikk vi finner den største andelen som vurderer dette som på samme

måte. Dette følges av elevene på Vg2 Salg, sikkerhet og service og elevene på Vg2 Byggteknikk, før det skjer et lite sprang ned til elevene på Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag. Utsiktene til en lederjobb er derfor ikke fraværende når elevene skal vurdere utdanningsvalg, men våre tall tyder på at dette ikke er det viktigste begrunnelsen hos flertallet av elevene. *Forskjellene* mellom programmene er heller ikke særlig store og er ikke signifikante.

Det er også samsvar mellom hvordan Vg1 og Vg2-elevene i undersøkelsen svarer med hensyn til hvor viktig muligheten til å yte god service var for dem da de valgte utdanning.

På Vg1-nivået var det elevene på Vg1 Service og samferdsel som merket seg ut med høyest andel som anså det som viktig for valget sitt at utdanningen gir dem mulighet til å yte god service. Av tabell 5.10 nedenfor ser vi at dette fremdeles gjelder blant elevene på Vg2 Salg, sikkerhet og service. Forskjellene er imidlertid små. Med unntak av matfagsellevne, som i større grad sikter seg om produksjonsarbeid, er elevene på alle programmene opptatte av mulighetene til å yte service.

Tabell 5.10 Svar på påstanden «Utdanningen gir deg mulighet til å yte god service». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	40 %	45 %	45 %	34 %	48 %	43 %
Litt enig	36 %	39 %	41 %	36 %	32 %	36 %
Verken enig eller uenig	20 %	13 %	12 %	21 %	16 %	17 %
Litt uenig	1 %	2 %	1 %	7 %	2 %	2 %
Helt uenig	3 %	1 %	1 %	2 %	3 %	2 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1196

Elevene ble videre spurt om hvordan de vurderte muligheten til å få benytte evnene sine som en begrunnelsen for utdanningsvalget de hadde gjort. Også her samsvarer fordelingen mellom svaralternativer fra Vg2-elevene til resultatene blant Vg1-elevene som ble bedt om å ta stilling til den samme påstanden. Hvis vi legger sammen andelen som synes det er svært viktig og litt viktig at utdanningen gir dem mulighet til å bruke evnene sine, blir dette 88 prosent, eller nesten ni av ti Vg2-elever. Det er forholdsvis få elever som ikke ønsker å ta stilling til spørsmålet, noe som forsterker inntrykket av at muligheten til å bruke evnene sine er viktig for det store flertallet av Vg2-elever i undersøkelsen.

Tabell 5.11 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å benytte evnene mine». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Svært viktig	68 %	58 %	60 %	59 %	44 %	60 %
Litt viktig	22 %	33 %	31 %	27 %	36 %	28 %
Verken viktig eller uviktig	8 %	7 %	6 %	8 %	15 %	9 %
Litt uviktig	1 %	2 %	1 %	3 %	3 %	2 %
Helt uviktig	1 %	0 %	2 %	2 %	3 %	1 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1202

Blant Vg1-elevene skilte imidlertid utdanningsprogrammet Vg1 Service og samferdsel seg ut, ved å ha den laveste andelen elever som samtykket i at det er viktig at utdanningen gir dem mulighet til å benytte evnene sine. En lignende tendens ser vi på Vg2 Salg, service og sikkerhet. Vg2 Byggteknikk danner den største kontrasten til elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet.

I tillegg til at utdanningen åpner muligheter eller tilrettelegger for evner og interesser, spurte vi elevene om det at de hadde venner som skulle begynne på samme Vg2-program hadde påvirket utdanningsvalget deres. Blant Vg1-elevene var det relativt få som svarte at dette var svært viktig for dem, mens som det går frem av tabell 5.12 nedenfor, er det en litt større andel av Vg2-elevene som svarer likedan. Det er mulig å tenke seg at Vg1-elever som har blitt kjent med hverandre gjennom det første året i videregående skole, har fått lyst til å velge samme Vg2-utdanningsprogram, men tallene viser at dette uansett ikke er noen fremtredende grunn til hvorfor elever velger utdanning. 2 av tre mener det ikke er viktig eller har ingen mening om dette.

Tabell 5.12 Svar på påstanden «Jeg hadde venner som skulle begynne på dette Vg2-programmet». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Svært viktig	15 %	17 %	10 %	12 %	12 %	14 %
Litt viktig	19 %	14 %	20 %	14 %	23 %	19 %
Verken viktig eller uviktig	30 %	20 %	23 %	30 %	28 %	27 %
Litt uviktig	10 %	11 %	15 %	8 %	6 %	10 %
Helt uviktig	26 %	38 %	32 %	36 %	32 %	30 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1195

Da vi spurte Vg2-elevene om hvorvidt det var viktig at utdanningen ga dem mulighet til å starte eget firma, var det ca. halvparten som svarte at dette var viktig for dem. Hvis vi sammenligner med hvordan Vg1-elevene svarte på det samme spørsmålet, har andelen som svarer «svært viktig» på dette spørsmålet steget. I den grad dette er en reell forskjell mellom de to nivåene, kan det være at noen

elever kjenner seg mer sikre etter hvert som de kommer lenger i utdanningsløpet, og ser mulighetene klarere etter hvert som de blir mer kjent med faget og med bransjen.

Tabell 5.13 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å starte opp eget firma». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Svært viktig	32 %	32 %	23 %	28 %	26 %	29 %
Litt viktig	34 %	26 %	31 %	25 %	25 %	30 %
Verken viktig eller uviktig	23 %	29 %	28 %	19 %	31 %	26 %
Litt uviktig	5 %	8 %	11 %	14 %	6 %	7 %
Helt uviktig	6 %	7 %	8 %	14 %	12 %	8 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1201

Tabell 5.13 over viser at det er noen forskjeller mellom programområdene i dette spørsmålet, selv om forskjellene ikke er veldig store. Elevene på Vg2 Byggfag og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk ser i størst omfang ut til å vektlegge betydningen av å kunne starte eget firma. Det er også et interessant funn at mens det bare var 20 prosent av elevene på Vg2 Matfag som mente at det var svært viktig at utdanningen kunne gi mulighet for en lederjobb (se tidligere i dette kapittelet), er det 28 prosent av Matfag-elevene som synes det er svært viktig at utdanningen kan legge til rette for å starte eget firma.

Elevene ble også spurt om de vurderte det som viktig for utdanningsvalget at de hadde familie i faget. Da vi stilte et likelydende spørsmål til Vg1-elevene, var det forholdsvis få som svarte at dette var viktig for utdanningsvalget deres. Betydningen av å ha familie i faget for utdanningsvalget var imidlertid størst blant elevene på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk. I tabell 5.14 nedenfor kan vi se at det bare er små forskjeller mellom Vg1 og Vg2-nivået i dette spørsmålet når vi ser alle elevene i undersøkelsen under ett. En forholdsvis stor andel av elevene tar ikke stilling til spørsmålet om betydningen av å ha familie i faget ved å svare «verken viktig eller uviktig». En av tre synes sier imidlertid at familie i faget er viktig.

Tabell 5.14 Svar på påstanden «Jeg har familie i faget». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Svært viktig	16 %	11 %	8 %	3 %	8 %	11 %
Litt viktig	17 %	11 %	12 %	12 %	12 %	14 %
Verken viktig eller uviktig	32 %	26 %	22 %	19 %	29 %	28 %
Litt uviktig	7 %	14 %	14 %	13 %	9 %	10 %
Helt uviktig	28 %	38 %	43 %	53 %	42 %	37 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1189

I den grad det er forskjeller mellom elevene på de ulike Vg2-programområdene, kommer dette tydeligst frem mellom elevene på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Matfag. Det er mer enn fem ganger så stor andel på Vg2 Byggteknikk som sier at det var svært viktig for utdanningsvalget deres at de hadde familie i faget, sammenlignet med Vg2 Matfag. Vi må likevel legge til at andelen i seg selv er relativt små. Forskjellene mellom disse to utdanningsprogrammene blir mye tydeligere hvis vi ser på andelen elever som svarer at det var litt eller helt uviktig at de hadde familie i faget. Mens dette gjelder litt mer enn en tredjedel av elevene på Vg2 Byggfag, er det to tredjedeler av elevene på Vg2 Matfag som avviser at det hadde betydning for utdanningsvalget deres at de hadde familie i faget.

Til sist i denne delen av undersøkelsen ble elevene spurt om betydningen av at utdanningen gir dem mulighet til å jobbe offshore, når de skulle begrunne utdanningsvalget. Det er heller ikke store endringer i andel Vg2-elever som svarte «verken viktig eller uviktig» på dette spørsmålet, sammenlignet med elevene på Vg1.

Tabell 5.15 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å jobbe offshore». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Svært viktig	15 %	28 %	25 %	11 %	11 %	17 %
Litt viktig	19 %	27 %	29 %	24 %	12 %	21 %
Verken viktig eller uviktig	38 %	31 %	29 %	39 %	45 %	37 %
Litt uviktig	9 %	5 %	9 %	6 %	9 %	8 %
Helt uviktig	19 %	8 %	6 %	19 %	22 %	16 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1189

Blant Vg1-elevene var det først og fremst elevene på Vg1 Restaurant- og matfag som så for seg muligheten for å jobbe offshore, fulgt av elevene på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk. Dette kontrasteres av elevene på Vg2 Matfag og elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet. På det sistnevnte programområdet er det også hele 45 prosent av elevene som ikke har tatt stilling til spørsmålet, og til sammen er det nesten en tredjedel av elevene på dette programområdet som stiller seg avvisende til påstanden.

Alt i alt stiller elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet seg mest avvisende til at de valgte utdanningen på grunn av muligheten til å jobbe offshore, mens denne muligheten synes reell for mer enn halvparten av elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk og Vg2 Kokk og servitør. Når det gjelder forskjellen mellom disse to sistnevnte Vg2-programområdene som kunne spores i fordelingen av svar mellom elever på ulike Vg1-utdanningsprogram i vår undersøkelse, kan dette handle om at KEM-elevene har blitt mer oppmerksom på jobbmulighetene i faget etter hvert som de får mer erfaring gjennom opplæringen. Det er også klart at jobbmulighetene for rørleggere offshore er større enn for tømrere, for eksempel.

Tabell 5.16 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å jobbe offshore». Samlet vurdering fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet fordelt på landsdel. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.

	Enig	Verken enig eller uenig	Verken enig eller uenig	Totalt
Oslo og Akershus	30 %	44 %	26 %	100 %
Hedmark og Oppland	32 %	42 %	26 %	100 %
Sør-Østlandet	39 %	34 %	27 %	100 %
Agder og Rogaland	36 %	36 %	29 %	100 %
Vestlandet	45 %	35 %	20 %	100 %
Trøndelag	37 %	40 %	22 %	100 %
Nord-Norge	58 %	29 %	13 %	100 %

N=1189

Tabellen viser enkelte regionale forskjeller i elevenes svar på dette spørsmålet. Nord-Norge er den delen av landet som utmerker seg med høyest andel elever som er enige i at utdanningen gir mulighet til å jobbe offshore. Agder og Rogaland skiller seg derimot ikke veldig ut fra de andre regionene, i motsetning til det en kanskje kunne vente. Elever i Oslo og Akershus svarte i minst grad at dette var en begrunnelse, men dette kommer også av at de har en overrepresentasjon av elever på service og samferdsel som i mindre grad er opptatt av dette spørsmålet. Tabellen over viser heller at det en del elever over hele landet ser på offshore-jobbing som noe som noe som gjør at de velger yrkesfag. Vi gjorde en logistisk regresjon for å se på forskjellen mellom ulike gruppers tilbøyelighet til å svare at offshore var viktig for å velge yrkesfag. Den viste at elevene fra Nord-Norge og Vestlandsfylkene i større grad svarte at dette var viktig, også kontrollert for kjønn, alder, karakter og utdanningsprogram. Likedan så vi at elevene på Vg2 KEM og Vg2 kokk og servitør fant dette signifikant viktigere sammenliknet med elevene på Vg2 byggteknikk. Den fulle analysen kan leses i vedlegg sju.

5.3.1 Oppsummering

Gjennom disse spørsmålene som kan bidra til å belyse forklaringer på elevenes utdanningsvalg, har vi sett at det store flertallet av Vg2-elevne sier at det er svært viktig for dem at utdanningen gir dem mulighet til å utøve et praktisk arbeid. Dette gjelder i særlig grad elevene på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi, og miljøteknikk, og i minst utstrekning for elevene på Vg2 Salg, service og samferdsel. Slik understreker resultatene hvordan elevene på Vg2 Salg, service og samferdsel ser ut til å orientere seg bort fra en praktisk utdanning, sammenliknet med øvrige Vg2-elever i undersøkelsen.

I likhet med Vg1-elevne som inngår i denne undersøkelsen, er det en mindre andel Vg2-elever som synes det er svært viktig med høy lønn, sammenliknet med andel Vg2-elever som synes det er svært viktig at utdanningen gir dem mulighet til å bruke evnene sine. I den grad utsiktene til god lønn er en motivasjonsfaktor for utdanningsvalget, gjelder dette først og fremst elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk. Elevene på Vg2 Matfag ser ut til å legge minst vekt på utsiktene til god lønn når de skal oppgi årsaker til utdanningsvalget de har gjort.

Det er relativt få Vg2-elever som sier at det er viktig for dem at utdanningen gir mulighet til deltidsarbeid. Den største andelen av elever som sier at dette er viktig, finner vi på Vg2 Kokk og servitør. Den minste andelen elever som svarer på denne måten, finner vi på Vg2 Matfag. Likeledes er det et mindretall av Vg2-elevne i undersøkelsen som oppgir at det er viktig for dem at utdanningen gir mulighet til en lederjobb. I den grad elever svarer at dette er svært viktig for utdanningsvalget, gjelder dette elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk. Elevene på Vg2 Matfag er minst tilbøyelige til å svare at utsiktene til en lederjobb var viktig for dem når de skulle velge utdanning

Det store flertallet av Vg2-elevene svarer videre at det er viktig for dem at utdanningen gir dem mulighet til å få bruke evnene sine. Her skiller elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet seg negativt ut, ved å ha den laveste andelen elever som mener at det er viktig å få bruke evnene sine. Dette kontrasteres av elevene på Vg2 Byggteknikk, som er svært tilbøyelige til å svare at dette er svært viktig for dem. Funnet understreker igjen en ambivalens hos elevene på Vg2 Salg, sikkerhet og service, der disse elevene fremstår som mer usikre på utdanningsvalget sitt enn de øvrige elevene i undersøkelsen, og der de ikke nødvendigvis ser på yrkesvalget sitt som en praktisk utdanning.

I Det er særlig elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet som svarer at det er viktig at utdanningen gir dem mulighet til å yte god service, men de andre programmene følger tett bak. I likhet med hva som gjelder for elevene på Vg1, synes ikke venner og påvirkning fra venner å være noen sterk motivasjonsfaktor for utdanningsvalg hos Vg2-elevene. Hver tredje elev mener familie i faget er viktig for deres valg, og dette ser ut til å være mest aktuelt for elever på Vg2 Byggteknikk. Litt mer enn halvparten av elevene på Vg2 sier at det er viktig for dem at utdanningen gir dem mulighet til å starte eget firma. Her er det igjen blant elevene på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk vi finner den største andelen elever som synes dette er viktig. Endelig spurte vi elevene om hvordan de vurderte utdanningen i muligheten til å jobbe offshore. Her er det særlig elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk som vurderer dette som viktig.

6 Erfaringer fra Vg2 – opplæringen og praksis

Elevene fra Vg2 ble i undersøkelsen spurt om hvilke erfaringer de hadde gjort seg fra Vg1, og som kan være med på å utdype kunnskapen om hvorfor elevene eventuelt velger å gå ut i lære eller ikke. Først ble Vg2-elevene bedt om å svare på et sett med faktaorienterte spørsmål, som hvorvidt de hadde praksisutplassering på Vg1, hvor lenge denne utplasseringen eventuelt varte og om utplasseringen ga dem mer lyst til å ta fagbrev. Derneft ble Vg2-elevene bedt om å ta stilling til et knippe påstander som handlet om innretningen av praksisen, programfagene og fellesfagene. Vg2-elevene ble også, som Vg1-elevene, bedt om å vurdere hvorvidt de kunne tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift.

6.1 Erfaringer fra Vg1 og motivasjon for å ta fagbrev

Først ble imidlertid elevene bedt om å gi en overgripende vurdering av erfaringer fra Vg1. Ved å velge mellom alternativene «helt enig», «litt enig», «verken enig eller uenig», «litt uenig» og «helt uenig» skulle elevene sette kryss for om de enten syntes Vg1-utdanningsprogrammet var spennende, eller om de syntes Vg1-programmet ikke var det de hadde forventet seg. Nedenfor viser vi to tabeller som gjengir elevens svar på disse to spørsmålene.

Tabell 6.1 Svar på påstanden «Jeg syntes Vg1-utdanningsprogrammet var spennende». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	50 %	43 %	51 %	56 %	38 %	48 %
Litt enig	32 %	36 %	36 %	27 %	35 %	33 %
Verken enig eller uenig	10 %	12 %	6 %	11 %	16 %	11 %
Litt uenig	4 %	3 %	3 %	4 %	7 %	4 %
Helt uenig	4 %	6 %	4 %	2 %	5 %	4 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1226

Vi ser at litt det store flertallet alle Vg2-elevene som deltok i undersøkelsen sa seg helt eller litt enig i at Vg1-utdanningsprogrammet var spennende. Slik tabell 6.1 over også viser, er likevel ikke oppslutningen om dette like stor på alle Vg2-programområdene.

Det er elevene på Vg2 Matfag som i størst grad sier seg enige i at de opplevde Vg1-utdanningsprogrammet som spennende. Dette er konsistent med hva vi fant på Vg1. De følges av elevene på Vg2 Kokk og servitør og elevene på Vg2 Byggteknikk, mens elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk samt elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet i minst grad er enig i at Vg1-utdanningsprogrammet var spennende. Samtidig er det også klart at minst sju av ti elever også på disse programområdene mener at Vg1-programmet de fulgte var spennende. Den største andelen elever som er uenig i denne påstanden, finner vi på Vg2 Salg, service og sikkerhet. Likevel er det små forskjeller mellom programområdene i dette henseende.

Tabell 6.2 Svar på påstanden «Vg1-utdanningsprogrammet var ikke det jeg forventet». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet

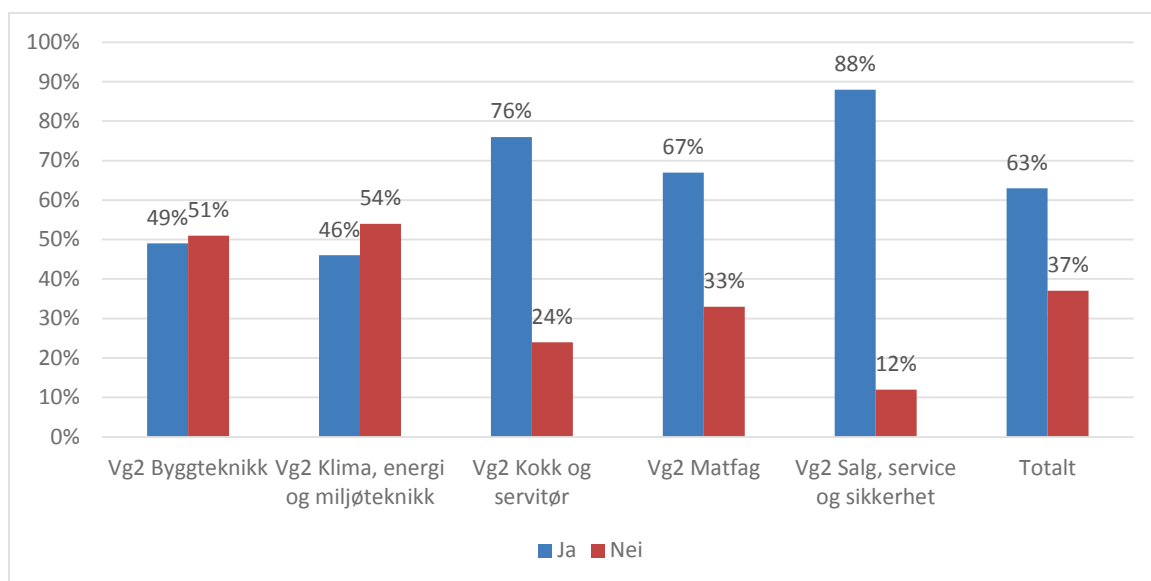
	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	9 %	11 %	8 %	9 %	13 %	10 %
Litt enig	14 %	18 %	12 %	19 %	25 %	17 %
Verken enig eller uenig	26 %	30 %	25 %	27 %	28 %	27 %
Litt uenig	22 %	19 %	27 %	21 %	17 %	21 %
Helt uenig	30 %	23 %	27 %	24 %	17 %	25 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1091

Da vi spurte Vg2-elevene om Vg1-utdanningsprogrammet ikke var det de hadde forventet seg, var det et flertall av elevene som var uenige i dette. En fjerdedel av alle Vg2-elevene i undersøkelsen tar ikke stilling til spørsmålet. Mønsteret som dannes på bakgrunn av disse svarene er likevel mindre entydige enn da vi spurte elevene om de opplevde Vg1-utdanningsprogrammet som spennende (se forrige spørsmål). Vi kunne kanskje ha forventet at det bare var elever som svarte negativt på forrige spørsmål som ville mene at utdanningsprogrammet ikke oppfylte forventningene deres, men her har åpenbart flere elever ting å innvende mot hvordan utdanningsprogrammene er innrettet. Dette kan vi få mer informasjon om ved å se nærmere på påstandene om praksis versus teoretisk innretning av Vg1-utdanningsprogrammene senere i dette kapitlet.

Forskjellene mellom Vg2-programområdene ikke er særlig store i dette spørsmålet. I den grad noen elever skiller seg ut, er det elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet som har den klart høyeste andel elever som svarer at Vg1-utdanningsprogrammet ikke var slik de forventet.

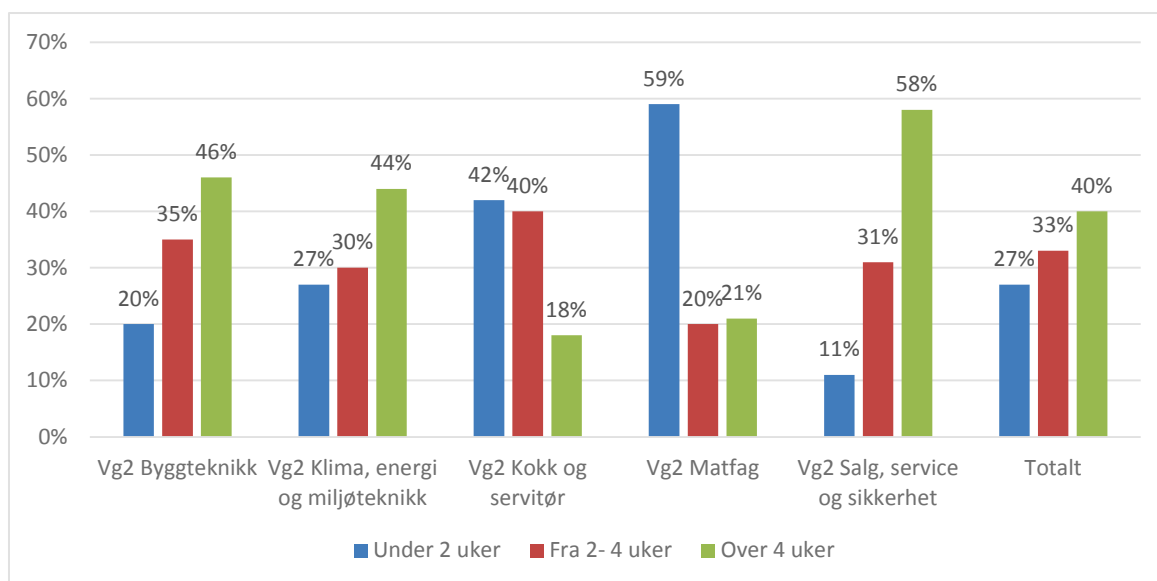
Deretter ble elevene spurt om de hadde praksisutplassering på Vg1. Figur 6.1 nedenfor viser hvordan elevene på de ulike Vg2-programområdene fordelte seg på dette spørsmålet.

Figur 6.1 Svar på spørsmålet «Hadde du praksisutplassering på Vg1?». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.

Figur 6.1 viser at litt mindre enn to tredjedeler av alle Vg2-elever som deltok i undersøkelsen hadde praksis på Vg1. Blant elevene i undersøkelsen er praksiserfaringene mest utbredt blant elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet fulgt av elevene på Vg2 Kokk og servitør. Slike erfaringer er minst utbredt blant elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk.

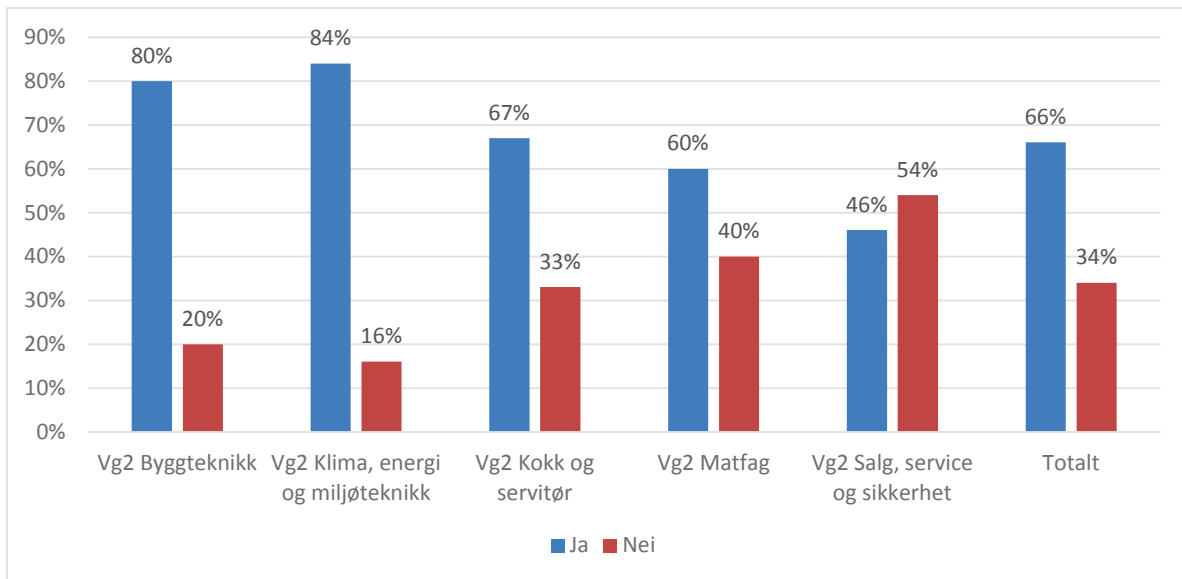
Da vi spurte Vg2-elevne som hadde hatt praksis på Vg1 om hvor mange uker utplasseringen hadde vart, viste det seg at flertallet av disse elevene hadde hatt utplassering som varte i mer enn fire uker (se figur 6.1 nedenfor). Når vi ser på hvordan elevene på hvert enkelt Vg2-programområde har svart på dette, blir det imidlertid klart at dette først og fremst gjelder elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet samt elevene som har fulgt Vg1-utdanningsprogrammet Bygg- og anleggsteknikk. Blant elevene som fulgte Vg1-programmet Restaurant- og matfag, var det et flertall som hadde praksisutplassering som varte to uker eller kortere.

Figur 6.2 Svar på spørsmålet «Hvor mange uker var du i praksis på Vg1?» Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.

Selv om det er en høyere andel av Vg2-elevene i vår undersøkelsen som hadde utplassering mens de var elever på Vg1 Restaurant- og matfag sammenlignet med elevene som fulgte Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, var praksisperiodene på Vg1 Restaurant- og matfag kortere enn det som gjaldt for Vg1 Bygg- og anleggsteknikk. Vg1 Service og samferdsel skiller seg uansett fra de andre programområdene ved å ha den største andelen elever som får praksisutplassering, og ved å ha størst andel utplasseringer som varer i fire uker eller mer. Likevel har, som vi skal se, ikke praksisutplasseringen bidratt slik intensjonen har vært for SSS-elevene.

Elevene ble spurt om praksisutplasseringen på Vg1 gjorde at de fikk mer lyst til å ta fagbrev. Figur 6.3 nedenfor viser at flertallet av de Vg2-elevene i undersøkelsen vår som hadde slik praksisutplassering, bekrefter at utplasseringen ga dem lyst til å ta fagbrev. Imidlertid er det en tredjedel av alle Vg2 elevene som svarer nei på dette. Det er elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk som har fått mest lyst til å ta fagbrev på bakgrunn av erfaringer med utplassering i Vg1, tett fulgt av Vg2 Byggteknikk, mens denne lysten er minst blant elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet. Til tross for at Vg2 Salg, service og sikkerhet har den største andelen elever som har fått prøve seg i praksis i løpet av Vg1, og til tross for at denne utplasseringen i flertallet av tilfellene varte i mer enn fire uker, er likevel disse elevene minst interessert i å ta fagbrev når de skal gjøre denne vurderingen på bakgrunn av erfaringer fra utplassering i arbeidslivet.

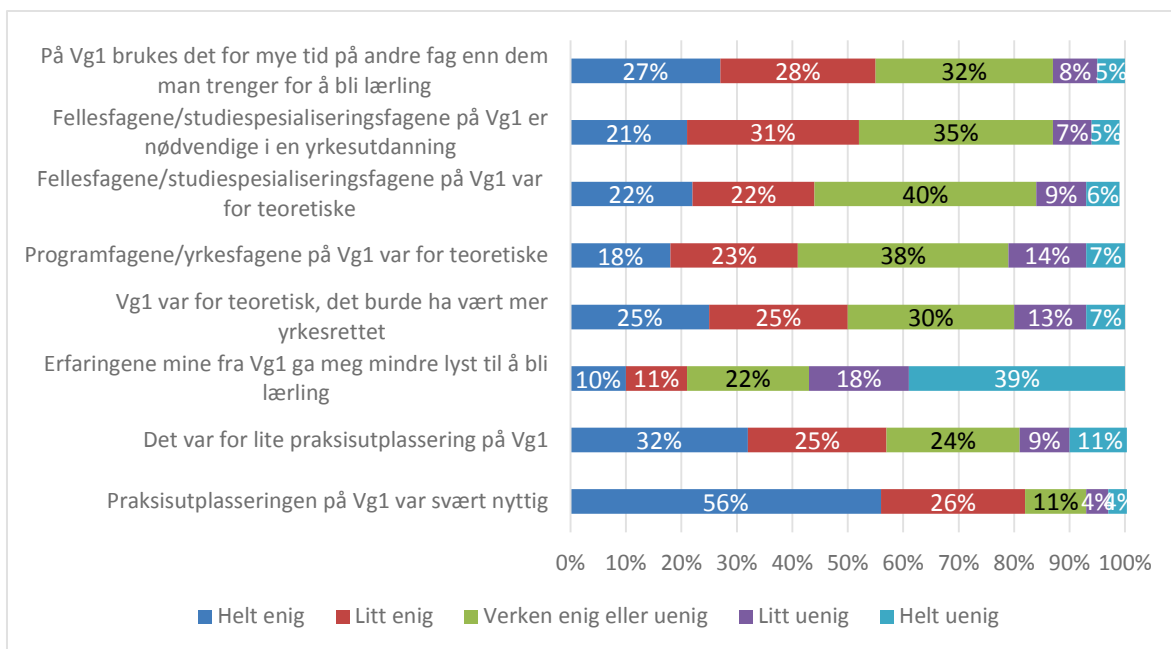

Figur 6.3 Svar på spørsmålet «Gjorde praksisutplassering på Vg1 at du fikk mer lyst til å ta fagbrev?» Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.

Til sammen gir dette et bilde der elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet er minst enige i at utdanningen er spennende, og mest ambivalente til spørsmålet om Vg1-utdanningsprogrammet var det de forventet. Svært mange av disse elevene har vært i praksis i løpet av Vg1, og de har fått prøve seg i arbeidslivet i perioder på en måned eller mer. Likevel svarer et flertall av disse elevene at erfaringene fra Vg1 ikke har gitt dem mer lyst til å ta fagbrev.

6.2 Erfaringer med praksis vs. teori på Vg1

For å få mer kunnskap om hvilke erfaringer og vurderinger Vg2-elevne hadde gjort seg på grunnlag av det første året i videregående opplæring, ble disse elevene stilt overfor åtte påstander som kan brukes til å si noe om innholdet av opplæringen.

Figur 6.4 Elevers svar på ulike påstander knyttet til erfaringer med praksis og undervisning på Vg1. Samlet vurdering fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.

Vi skal i det følgende se nærmere på disse påstandene, hver for seg.

Elevene ble først bedt om å ta stilling til påstanden «Praksisutplasseringen på Vg1 var svært nyttig». Et klart flertall av Vg2-elevene i undersøkelsen svarer at de er litt eller helt enig i dette. Hvis vi ser på svarfordelingen i tabell 6.3 nedenfor, blir det likevel klart at andelen elever som svarer slik, er høyest på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk fulgt av Vg2 Byggteknikk, og lavest blant elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet. Elevene på Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag ligger nokså tett opptil svarene fra elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet i dette spørsmålet. De er altså mindre positive til nytten av praksisutplasseringen enn byggfagselevene.

Tabell 6.3 Svar på påstanden «Praksisutplasseringen på Vg1 var svært nyttig». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	68 %	69 %	48 %	48 %	45 %	56 %
Litt enig	20 %	22 %	32 %	28 %	30 %	26 %
Verken enig eller uenig	8 %	6 %	10 %	17 %	14 %	11 %
Litt uenig	1 %	3 %	7 %	4 %	5 %	4 %
Helt uenig	3 %	0 %	4 %	4 %	7 %	4 %
	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=767

Elevene ble også spurt om det var for lite praksisutplassering på Vg1. Her er det et flertall blant alle Vg2-elevene som deltok i undersøkelsen som svarer at de er litt eller helt enig, men samtidig er det nesten en fjerdedel av elevene som ikke tar stilling til spørsmålet. To av ti Vg2-elever svarer at de er litt eller helt uenig i at det var for lite praksisutplassering på Vg2.

Tabell 6.4 Svar på påstand «Det var for lite praksisutplassering på Vg1». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	38 %	36 %	30 %	28 %	18 %	32 %
Litt enig	23 %	27 %	34 %	28 %	20 %	25 %
Verken enig eller uenig	25 %	19 %	20 %	24 %	26 %	24 %
Litt uenig	7 %	8 %	8 %	7 %	15 %	9 %
Helt uenig	7 %	10 %	7 %	13 %	21 %	11 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1208

Av tabell 6.4 over går det frem at det i størst grad er elevene på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk som mener at det var for lite praksisutplassering på Vg1. Dette er de samme programområdene som hadde den største andelen av elever som mente at praksisutplasseringen var svært nyttig (se forrige spørsmål). Det er blant elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet vi finner den

laveste andelen som sier seg helt eller litt enig i at det var for lite praksisutplassering på Vg1, men som vi har vist tidligere i kapittelet, har dette programområdet størst andel elever som faktisk har vært i slik utplassering, og mesteparten av denne utplasseringen varte i mer enn fire uker. Videre viste vi i forrige spørsmål (se over) at det var en lavere andel av disse elevene som mente at de hadde nytte av praksisutplasseringen, sammenlignet med svarene fra elevene i de øvrige Vg2-programområdene i undersøkelsen. Totalt kan dette tyde på at til tross for forholdsvis stor andel elever som blir utplassert i praksis på Vg1-utdanningsprogrammet Service og samferdsel, og til tross for at denne utplasseringen varer i mer enn fire uker, oppfatter ikke flertallet av Vg2-elevene på programområdet Salg, service og samferdsel utplasseringen som veldig nyttig, og flertallet av dem mener heller ikke at de hadde trengt mer praksisutplassering i utdannelsen. Elevene som fulgte Vg1-programmet Bygg- og anleggsteknikk ser ut til å være av motsatt oppfatning i disse spørsmålene.

I den neste påstanden ble elevene på nytt bedt om å fortelle hvorvidt erfaringene fra Vg1 ga dem mindre lyst til å bli lærling med tanke på fagbrev, men nå med henblikk på helheten i opplæringen og ikke bare fra eventuell praksisutplassering. Det er et mindretall av Vg2-elevene i undersøkelsen som svarer bekreftende på dette, mens det er godt over halvparten av elevene som avviser at erfaringer fra Vg1 ga dem mindre lyst til å gå ut i lære. Litt mer enn to av ti Vg2-elever ønsker ikke å ta stilling til spørsmålet.

Tabell 6.5 Svar på påstand «Erfaringene mine fra Vg1 ga meg mindre lyst til å bli lærling». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	9 %	7 %	8 %	12 %	11 %	10 %
Litt enig	10 %	8 %	12 %	10 %	15 %	11 %
Verken enig eller uenig	20 %	21 %	21 %	21 %	30 %	22 %
Litt uenig	17 %	19 %	21 %	22 %	14 %	18 %
Helt uenig	44 %	44 %	37 %	35 %	30 %	39 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1208

Det er relativt små forskjeller mellom svarene fra elever på de ulike Vg2-programområdene i dette spørsmålet. I den grad det er et programområde som skiller seg ut, gjelder dette Vg2 Salg, service og sikkerhet. Dersom vi legger sammen andelen elever som sier at de er litt eller helt enig at erfaringene deres fra Vg2 ga dem mindre lyst til å bli lærling, gjelder dette 26 prosent av elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet. I de øvrige programområdene varierer denne sammenlagte andelen mellom 15 prosent (Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk) og 22 prosent (Vg2 Matfag). Flertallet av elevene i alle programfag er likevel uenig i at erfaringene fra Vg1 ga dem mindre lyst til å bli lærling.

Elevene ble videre bedt om å ta stilling til påstanden «Vg1 var for teoretisk, det burde vært mer yrkesrettet». Hvis vi legger sammen andelen Vg2-elever i undersøkelsen som er litt eller helt enig i denne påstanden, gjelder dette halvparten av elevene. Tre av ti Vg2-elever tar ikke stilling til påstanden.

Tabell 6.6 nedenfor viser at Vg2 Byggteknikk og Vg3 Klima-, energi- og miljøteknikk har den største andelen som mener at Vg1 er for teoretisk, og at utdanningen burde ha vært mer yrkesrettet. Dersom vi fremdeles forholder oss både til andelen elever som er helt og som er litt enig i påstanden, gjelder dette for halvparten av elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet, mens elevene på henholdsvis Vg2

Kokk og servitør og Vg2 Matfag er minst enig i dette. Det kan likevel være verd å merke seg at på Vg2 Matfag unngår mer enn fire av ti elever å ta stilling til dette spørsmålet.

Tabell 6.6 Svar på påstand «Vg1 var for teoretisk, det burde ha vært mer yrkesrettet». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	33 %	30 %	12 %	16 %	24 %	25 %
Litt enig	21 %	27 %	31 %	22 %	26 %	25 %
Verken enig eller uenig	29 %	24 %	30 %	41 %	30 %	30 %
Litt uenig	13 %	9 %	19 %	11 %	10 %	13 %
Helt uenig	4 %	10 %	8 %	10 %	11 %	7 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1210

Dersom elevene oppfatter at Vg1 var «for teoretisk», kan det være interessant å vite hvilken del av opplæringen i skole som blir oppfattet som krevende for elevene. Følgelig spurte vi dem om det var programfagene/yrkesfagene på Vg1 som var for teoretiske. Flertallet av Vg2-elevene i undersøkelsen sier seg enige i dette, hvorav den største andelen er «litt enig». Samtidig er det nesten fire av ti Vg2-elever som unnlater å ta stilling til spørsmålet.

Hvis vi ser nærmere på svarfordelingen mellom elever på de ulike programområdene i dette spørsmålet, ser vi av tabell 6.7 at det er størst andel på Vg2 Salg, service og sikkerhet som sier seg helt enig i at programfagene/yrkesfagene på Vg1 var for teoretiske. Hvis vi slår sammen andelen elever som sier seg litt eller helt enige i påstanden innenfor hvert programområde, skårer elevene på Vg2 Byggteknikk og elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet i praksis like høyt, fulgt av elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk. Elevene på Vg2 Kokk og servitør og elevene på Vg2 Matfag synes minst enig i denne påstanden, men samtidig er det på disse programområdene størst andel elever som ikke ønsker å ta stilling til spørsmålet. På Vg2 matfag gjelder dette nesten halvparten av elevene.

Tabell 6.7 Svar på påstand «Programfagene/yrkesfagene på Vg1 var for teoretiske». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	21 %	19 %	9 %	14 %	23 %	18 %
Litt enig	24 %	25 %	25 %	16 %	21 %	23 %
Verken enig eller uenig	35 %	34 %	41 %	48 %	38 %	38 %
Litt uenig	14 %	10 %	18 %	15 %	11 %	14 %
Helt uenig	6 %	11 %	8 %	8 %	6 %	7 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1201

Etter å ha fått dette inntrykket av hvordan Vg2-elevene stilte seg til innholdet i programfagene/yrkesfagene på Vg1, var det naturlig å spørre dem om hvorvidt de oppfattet fellesfagene/studiespesialiseringfagene på Vg1 til å være for teoretiske. Slik det går frem av tabell 6.8

nedenfor, er det en noe større andel Vg2-elever som er litt eller helt enige i dette sammenlignet med spørsmålet om Vg1-programfagene var for teoretiske, men tendensen er ikke veldig klar, og andelen elever som ikke ønsker å ta stilling til spørsmålet, er høy (fire av ti elever).

Hvis vi ser på de enkelte programområdene, er det størst andel av elevene på Vg2 Byggfag og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk som er litt eller helt enige i at fellesfagene/studiespesialiseringsfagene på Vg1 var for teoretiske, fulgt av elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet. Elevene på Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag er minst enig i at fellesfagene/studiespesialiseringsfagene på Vg1 var for teoretiske. På Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet er det mer enn hver fjerde elev som ikke vil ta stilling til påstanden. På Vg2 Matfag gjelder dette nesten halvparten av elevene.

Tabell 6.8 Svar på påstand «Fellesfagene/studiespesialiseringsfagene på Vg1 var for teoretiske». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	26 %	25 %	13 %	16 %	25 %	22 %
Litt enig	22 %	23 %	23 %	17 %	21 %	22 %
Verken enig eller uenig	38 %	38 %	41 %	48 %	42 %	40 %
Litt uenig	9 %	4 %	14 %	11 %	8 %	9 %
Helt uenig	5 %	10 %	9 %	9 %	4 %	6 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1193

Som en motsats til å spørre om fellesfagene på Vg1 var for teoretiske, ba vi også elevene vurdere hvorvidt de regner fellesfagene/studiespesialiseringsfagene på Vg1 som nødvendige i en yrkesutdanning. Litt mer enn halvparten av alle Vg2-elevene som deltok i undersøkelsen er enten litt eller helt enig i denne påstanden, hvorav den største andelen elever er litt enig. Mer enn en tredjedel av elevene ønsker ikke å ta stilling til påstanden.

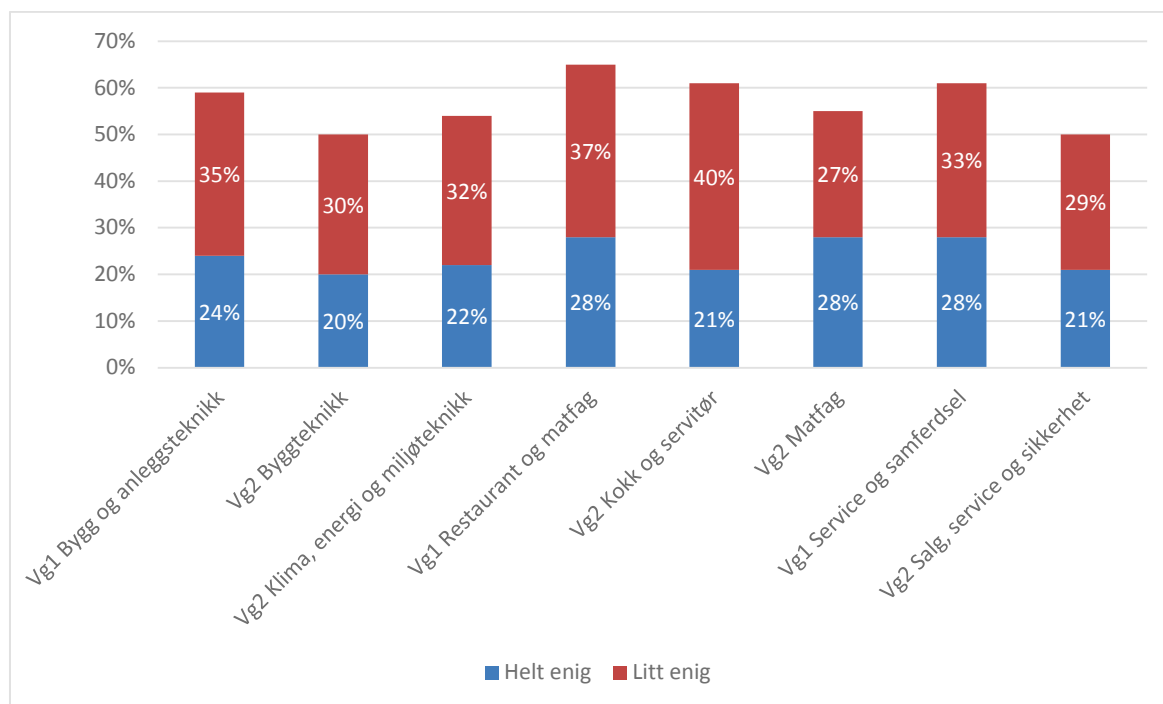
Slik tabell 6.9 viser, er det størst andel elever på Vg2 Kokk og servitør som sier seg litt eller helt enig i at fellesfagene/studiespesialiseringsfagene på Vg1 er nødvendige i en yrkesutdanning. På dette programområdet gjelder dette mer enn seks av ti elever. Ut over dette er det bare små forskjeller mellom programområdene.

Tabell 6.9 Svar på påstand «Fellesfagene/studiespesialiseringsfagene på Vg1 er nødvendige i en yrkesutdanning». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	20 %	22 %	21 %	28 %	21 %	21 %
Litt enig	30 %	32 %	40 %	27 %	29 %	31 %
Verken enig eller uenig	34 %	31 %	31 %	38 %	39 %	35 %
Litt uenig	9 %	8 %	5 %	8 %	6 %	7 %
Helt uenig	7 %	7 %	3 %	0 %	6 %	5 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1192

Dersom vi sammenligner svarene på V1 og Vg2, ser vi imidlertid at både andelen som er helt enig og andelen som er delvis enig i at fellesfagene er nødvendige er klart lavere på Vg2 enn på Vg1 (under). Dette kan tolkes som at en del av elevene mener de har fått mindre ut av disse fagene enn de hadde forventet.

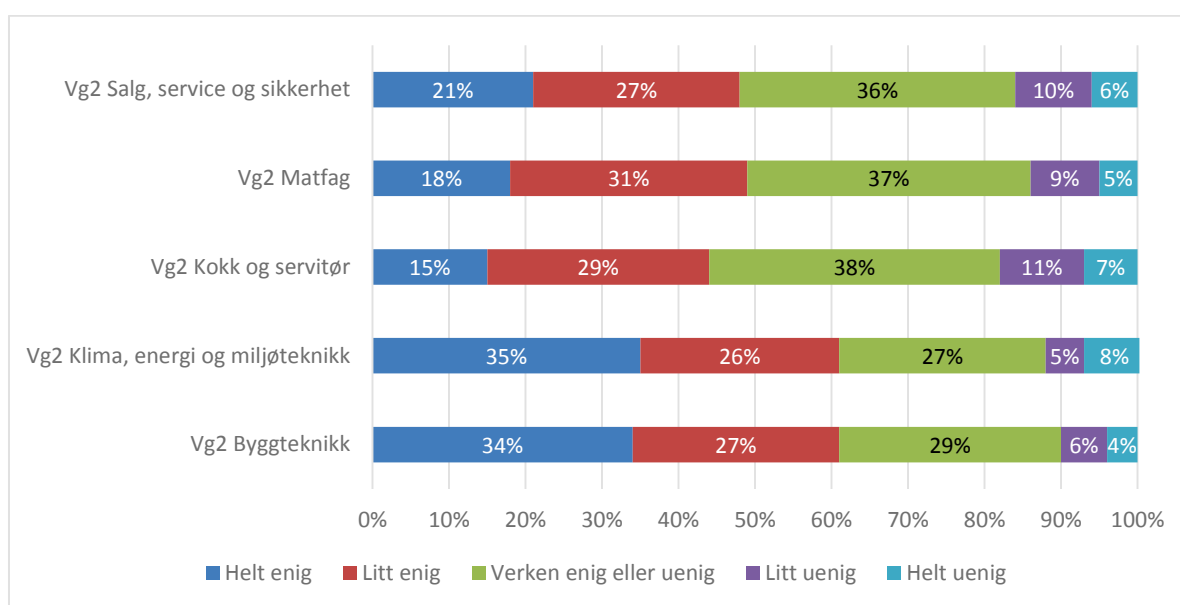

Figur 6.5 Svar på påstanden «Fellesfagene på Vg1 er nødvendige i en yrkesutdanning». Svar fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel sammenlignet med svar fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.

6.2.1 Det brukes for mye tid på fag som er lite relevante for læretid

Til sist i denne delen av undersøkelsen spurte vi Vg2-elevene om de mente at man i Vg1 bruker for mye tid på andre fag enn dem man trenger for å bli lærling. Det er et klart flertall av elevene i undersøkelsen som mener dette, når vi legger sammen andelene elever som svarer at de er litt eller helt enige i påstanden. Fremdeles er det likevel en stor andel, mer enn tre av ti elever, som ikke tar stilling til spørsmålet.

I dette spørsmålet viser svarfordelingen samtidig klare forskjeller mellom programområdene. Av figur 6.6 nedenfor går det tydelig frem at på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk svarer mer enn seks av ti elever bekreftende på at det brukes for mye tid på andre fag på Vg1 med tanke på hva man trenger for å bli lærling. Det er færre som mener dette på henholdsvis Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Hvis vi bare ser på andelen elever som er helt enig i at det brukes for mye tid på fag uten relevans for læretid i Vg1, er denne andelen likevel minst på Vg2 kokk og servitør og Vg2 Matfag. Dette kan avspeile at skolene i disse fagene i større grad legger opp fagspesifikke Vg2-programmer.

Figur 6.6 Svar på påstand «På Vg1 brukes det for mye tid på andre fag enn dem man trenger for å bli lærling». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

6.2.2 Oppsummering

Et klart flertall av Vg2-elevene sier at de ser nytte av praksisutplasseringen på Vg1. Det er særlig elevene på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, mens den laveste andelen av elever som er enige i denne påstanden, finner vi på Vg2 salg, service og sikkerhet. Flertallet av Vg2-elevene sier seg også enig i at det var for lite praksisutplassering på Vg1. Også her er det størst andel blant elevene på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk som mener dette, mens andelen er minst blant elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet. Til tross for at det er en svært høy andel elever som blir utplassert i løpet av Vg1-utdanningsprogrammet Service og samferdsel, og til tross for at denne utplasseringen varer i mer enn fire uker, oppfatter altså ikke flertallet av Vg2-elevene på programområdet Salg, service og sikkerhet praksisen som veldig nyttig, som vi tidligere har sett, mener flertallet av dem heller ikke at de hadde trengt mer praksisutplassering i utdannelsen.

Det er bare et mindretall av Vg2-elevene i undersøkelsen som svarer at erfaringene fra praksisutplassering på Vg1 ga dem mindre lyst til å bli lærling. Det er små forskjeller mellom utdanningsprogrammene i dette henseende, men i den grad et Vg2-programområde skiller seg ut, gjelder det elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet hvor flest har fått mindre lyst til å bli lærling.

Halvparten av Vg2-elevene er enig i at Vg1 var for teoretisk. Det er særlig elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk som mener dette, kontrastert av elevene på Vg2 Kokk og servitør. Et flertall blant Vg2-elevene mener at programfagene/yrkesfagene på Vg1 var for teoretiske, og det er blant elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet og Vg2 Byggteknikk vi finner den største andelen som er enige i denne påstanden. Det er en noe større andel Vg2-elever som er enige i at fellesfagene/studiespesialiseringsfagene på Vg1 var for teoretiske, sammenlignet med andelen som syntes at programfagene/yrkesfagene på Vg1 var for teoretiske. Det er i størst grad elevene på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk som mener dette, mens elevene på Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag i mindre grad er enig i at fellesfagene/studiespesialiseringsfagene på Vg1 var for teoretiske. Litt mer enn halvparten av Vg2-elevene mener at fellesfagene er nødvendige i en yrkesutdanning. I dette spørsmålet er det bare små forskjeller i svarfordelingen mellom de ulike Vg2-programområdene, men andelen som mener fellesfagene er lavere på Vg2 enn på Vg1, noe som kan tyde på at de var mer optimistiske i forhold til disse fagene da de begynte.

Et klart flertall av Vg2-elevene mener imidlertid at man i Vg1 bruker for mye tid på andre fag enn dem man trenger for å bli lærling. Her trer det også frem klare forskjeller mellom elevene på de ulike Vg2-programområdene. Det er særlig elevene på Vg2 Byggteknikk og Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk som bekrefter dette, mens det er lavest andel på Vg2 Matfag som er enig i at man på Vg1 bruker for mye tid på fag som ikke har relevans for læretiden.

6.3 Opplæring i skole eller opplæring i bedrift

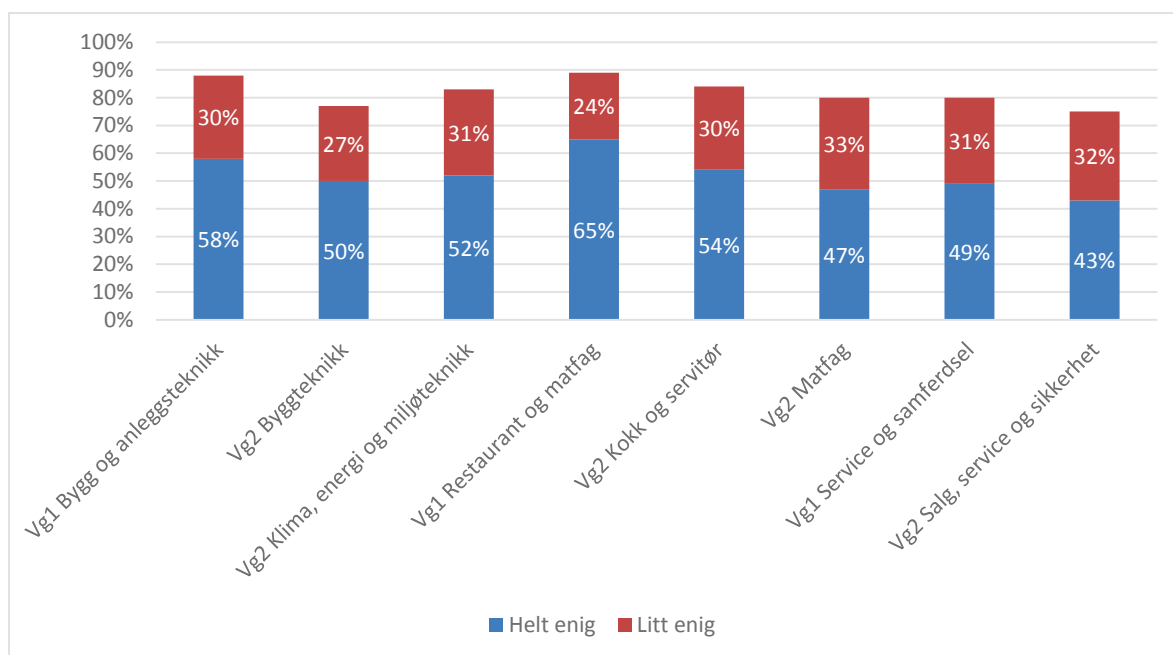
Vg2-elevene ble også spurt om de trives med å gå på skole, eller om de kunne tenke seg å ta hele utdanningen i bedrift. Vi viser svarfordelingen på disse to spørsmålene i to tabeller nedenfor.

Tabell 6.10 Svar på påstanden «Jeg trives med å gå på skole». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	50 %	52 %	54 %	47 %	43 %	49 %
Litt enig	27 %	31 %	30 %	33 %	32 %	30 %
Verken enig eller uenig	16 %	10 %	7 %	9 %	15 %	13 %
Litt uenig	4 %	3 %	3 %	7 %	6 %	4 %
Helt uenig	4 %	4 %	5 %	4 %	4 %	4 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N=1218

Tabell 6.3 (se over) viser at det store flertallet av Vg2-elevene i undersøkelsen er enig i at de trives med å gå på skole. Det er moderate forskjeller mellom svarene fra elevene på de ulike Vg2-utdanningsprogrammene med hensyn til dette spørsmålet. Den laveste andelen som er enig finner vi på programområdene Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet, mens den høyeste andelen finner vi på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk. Andelen som trives i skolen er imidlertid lavere på Vg2 enn på Vg1, og på alle programmer (se figur 6.7 under).

Figur 6.7 Svar på påstanden «Jeg trives med å gå på skole». Svar fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel sammenlignet med svar fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.

Da vi spurte Vg2-elevene om de kunne tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift, svarte godt over halvparten av dem at de kunne tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift, samtidig som en fjerdedel av Vg2-elevene ikke tar stilling til dette spørsmålet.

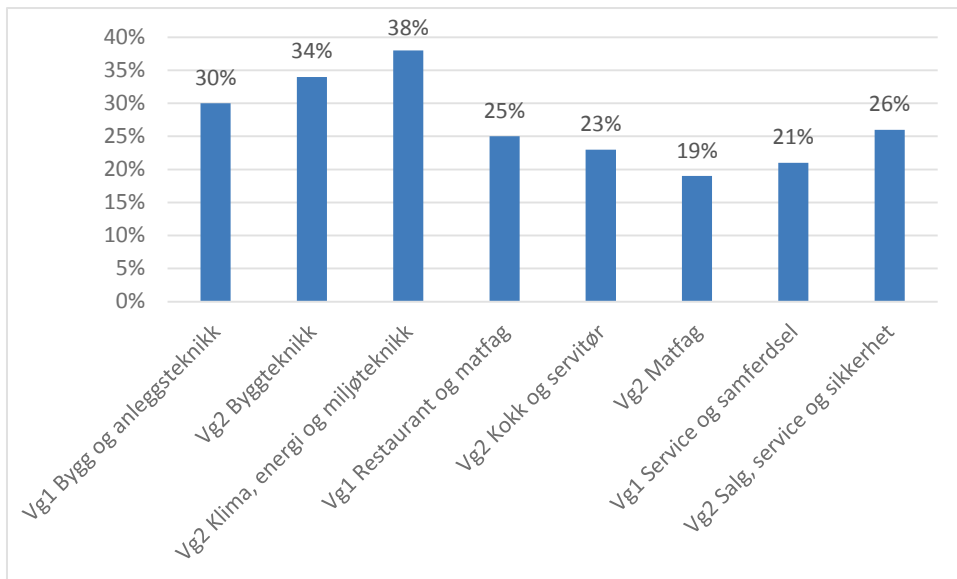
Blant dem som kunne tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift, finner vi de største andelen blant elevene på Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk og Vg2 Byggteknikk. Den laveste andelen finner vi blant elevene på Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet.

Tabell 6.11 Svar på påstand «Jeg kunne tenke meg å ta hele opplæringen i bedrift». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.

	Vg2 Byggteknikk	Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	Vg2 Kokk og servitør	Vg2 Matfag	Vg2 Salg, service og sikkerhet	Totalt
Helt enig	34 %	38 %	23 %	19 %	26 %	29 %
Litt enig	23 %	20 %	28 %	29 %	21 %	24 %
Verken enig eller uenig	25 %	20 %	28 %	30 %	29 %	26 %
Litt uenig	10 %	12 %	11 %	11 %	11 %	11 %
Helt uenig	9 %	10 %	10 %	11 %	13 %	10 %
SUM	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

N1183

Vi kan sammenligne andelen som er helt enig i denne påstanden på Vg1 og Vg2.

Figur 6.8 Svar på påstand «Jeg kunne tenkte meg å ta hele opplæringen i bedrift». Andel som er helt enig blant elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Service og samferdsel sammenlignet med ande som er helt enig blant elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.

Det er en tendens, særlig på byggfagene, til at flere ønsker seg full opplæring i bedrift. På Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag er tendensen heller svakt motsatt, ved at færre er helt enige i at de kan tenke seg full opplæring i bedrift.

7 Elevenes utdannings og yrkesplaner på Vg1 og Vg2

Vi vil i dette kapitlet se nærmere på elevenes utdannings- og karriereplaner. Som vi beskrev i kapittel 1, ser vi programmenes kopling mot arbeidslivet som en viktig forklaringsfaktor for gjennomføringen i fag- og yrkesopplæringen. Her skal vi se på å se på hvilke utdannings og karriereplaner elevene har på begynnelsen av Vg1, og om disse planene endrer seg fra Vg1 til Vg2. I den grad planene endrer seg fra Vg1 til Vg2 *kan* dette være et uttrykk for elevenes erfaringer i opplæringen i skole og i praksis. Elevene er i løpet av de to første årene på yrkesutdanningen ute i praksis og de har utdanning i bransjelære. Dette gjør at elevene får kjennskap til hvilke muligheter, og hindre, de vil oppleve i arbeidsmarkedet innenfor deres respektive bransjer med eller uten fagarbeiderkompetanse.

Et av spørsmålene vi skal analysere i dette kapitlet er elevenes foretrukne yrke. Dette er ikke nødvendigvis noe det er lett å måle. I undersøkelsen fikk elevene rangere yrker i ett førstevalg, ett andrevalg og ett tredjevalg. Yrkene elevene kunne velge mellom var basert på de fagbrev som de ulike programmene retter seg mot, i tillegg er andre relevante yrker innenfor bransjen inkludert.¹²

7.1 Bygg og anlegg

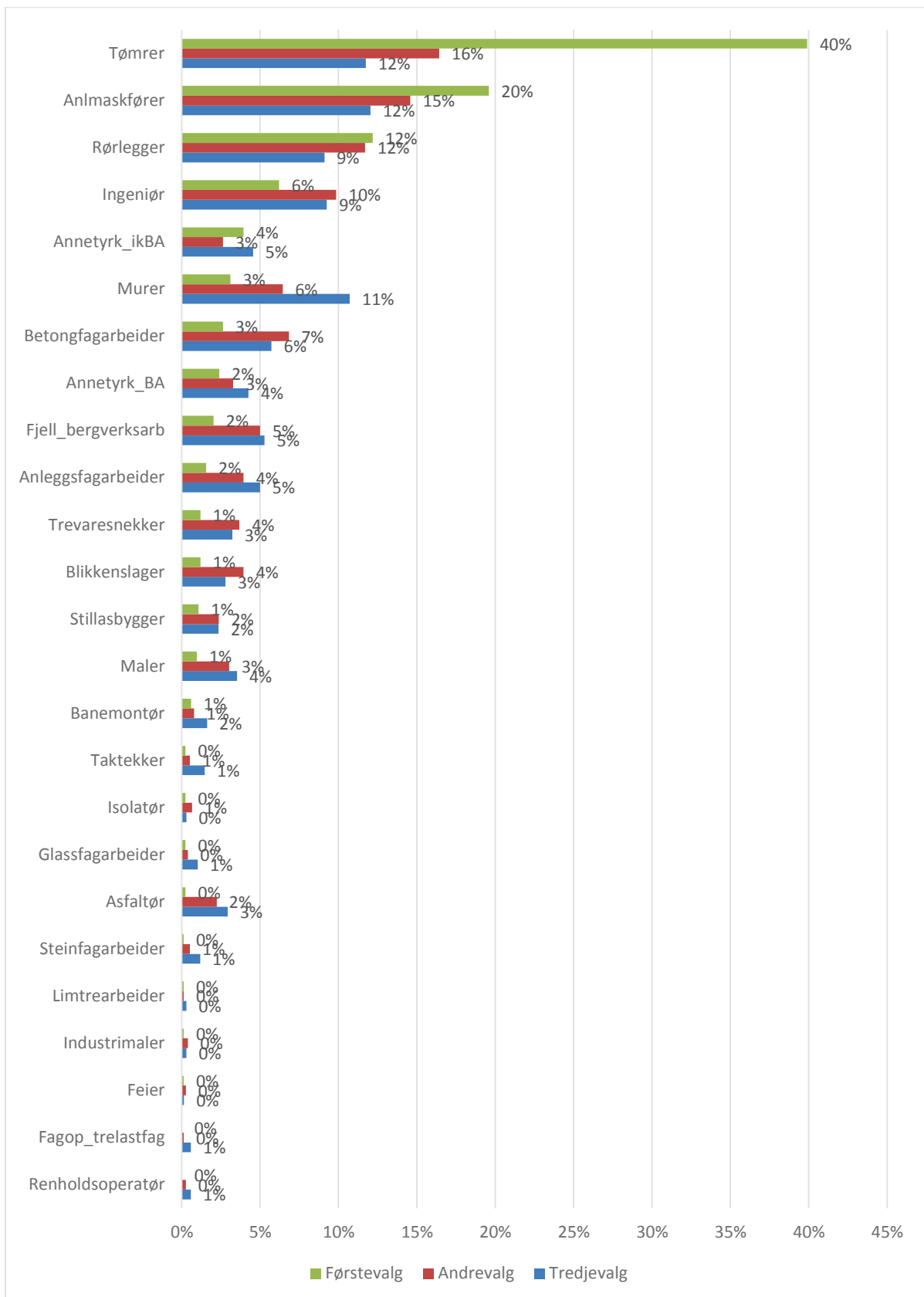
Som vi viste i kapittel 1, er bygg og anlegg blant de programmene der flest velger å gå ut i lære. Tidligere studier har også vist at elever som tar fagprøve i bygg- og anleggsfag i stor grad er i jobb og i relativt liten grad søker seg til høyere utdanning etter fagprøven (Nyen mfl. 2013).

7.1.1 Yrkespreferanser Vg1

Tømrer er det desidert største lærefaget på Vg1 Bygg og anleggsteknikk (heretter Vg1 Bygg og anlegg). Omtrent 1 500 lærlinger avla fagprøve som tømrer i 2010-2011. I det nest største faget, rørlegger, avla omtrent 450 lærlinger fagprøve og 250 lærlinger avla fagprøve som anleggsmaskinfører, som var det tredje største faget.

Vi vet allerede mye om hvilke fag som dominerer bygg- og anleggsprogrammet, slik vi gjorde rede for i kapittel 1. Når vi spør elever om deres yrkesønsker på Vg1, er vi derfor ikke bare ute etter de ulike andelene som ser for seg å jobbe innenfor de yrkene som fagene på bygg og anlegg kvalifiserer for. Vi er også ute interessert i *om* elevene på Vg1 og Vg2 ser for seg å jobbe innenfor de yrkene utdanningen fagene kvalifiserer for. Figuren under viser de foretrukne yrkene til elever på Vg1 Bygg og anlegg rangert etter førstevalget til elevene.

¹² På grunn av tekniske begrensinger kunne vi ikke hindre elevene i å rangere flere yrker på samme plass de tilfellene der elevene valgt flere enn ett førstevalg, ett andrevalg eller ett tredjevalg, er disse tatt ut av analysen. Svarantallet blir derfor noe lavere i disse svaralternativene.

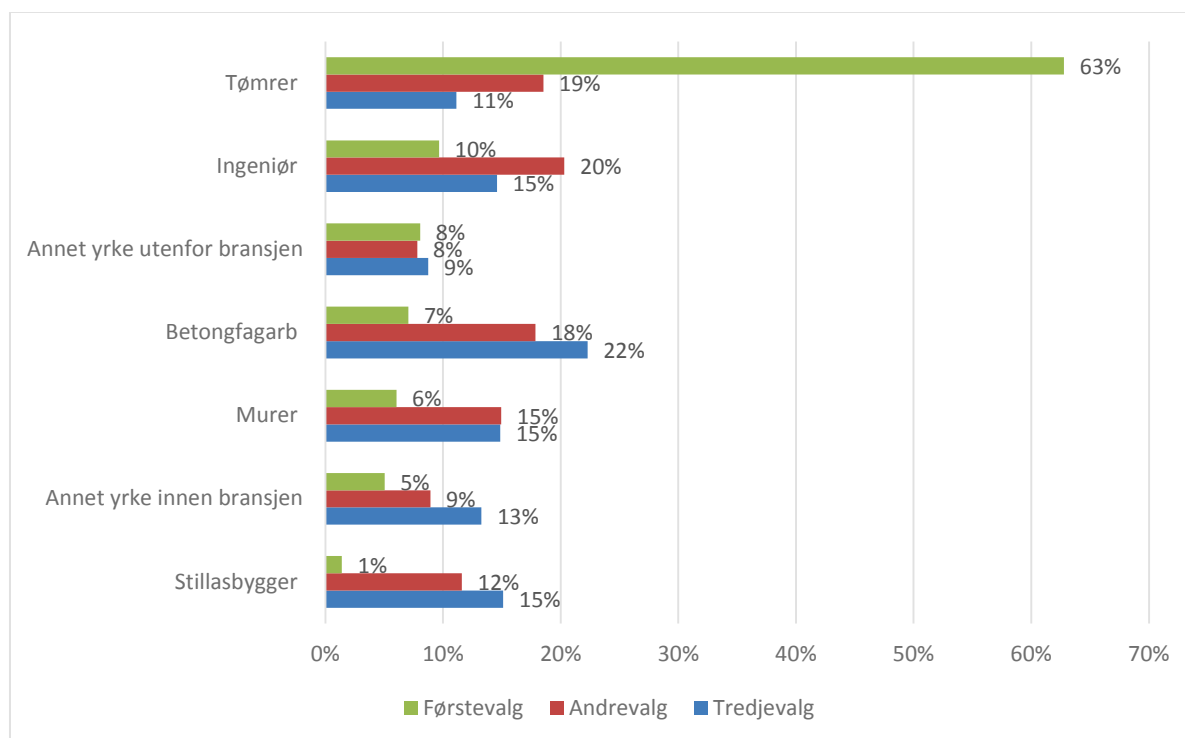
Figur 7.1 Yrkespreferanser Vg1 Bygg og anleggsteknikk.

N= 837/761/681

De fleste elevene ser for seg et yrke som krever fagprøve. De tre foretrukne yrkene, tømrer, anleggsmaskinfører og rørlegger er også de største lærefagene. Bare fire prosent ser for seg å jobbe utenfor bygg- og anleggsektoren. De fleste ser også for seg å jobbe som fagarbeidere, men en del (seks prosent) ser for seg at de vil bli ingeniører. Svarene indikerer en tett kobling mellom elevenes yrkesønsker på Vg1 og fagene det undervises i på programmet.

7.1.2 Yrkespreferanser vg2

Vi gjentok spørsmålet «i hvilket yrke vil du helst jobbe» på Vg2. På Vg2 Byggteknikk er tømrer det desidert største lærefaget på programmet, vi ser at det også er det foretrukne yrke:

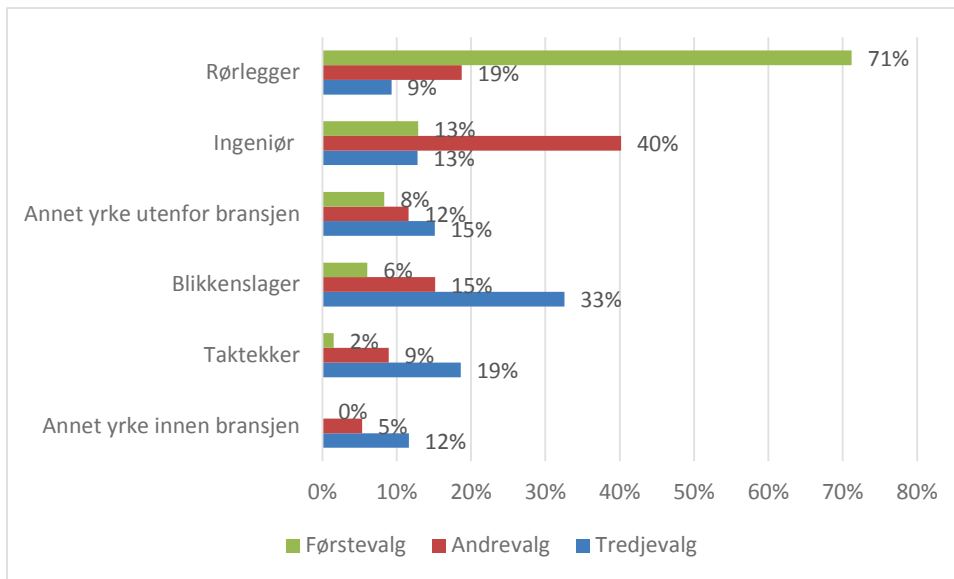

Figur 7.2 Yrkespreferanser. Vg2 Byggteknikk.

N=497

Igjen ser vi at yrkene som fagene i utdanningsprogrammet kvalifiserer for står sterkt. De fleste elevene vil fortsatt jobbe i bransjen – første året oppga fire prosent at de ønsket å jobbe utenfor bransjen, på Vg2 Byggteknikk er det fem. Vi ser likevel at andelen som vil bli ingeniører har økt noe på Vg2 byggteknikk, fra seks til ti prosent. Vi skal komme tilbake til mulige årsaker til en slik økning, og hvorvidt dette er et uttrykk for at elevene vil vekk fra fagopplæringen eller ikke.

Tendensen i utviklingen i yrkesønsker fra Vg1 til Vg2 blir bekreftet om vi ser nærmere på de som går på Vg2 Klima energi og miljø (Vg2 KEM).

Figur 7.3 Yrkespreferanser. Vg2 KEM.

N=132

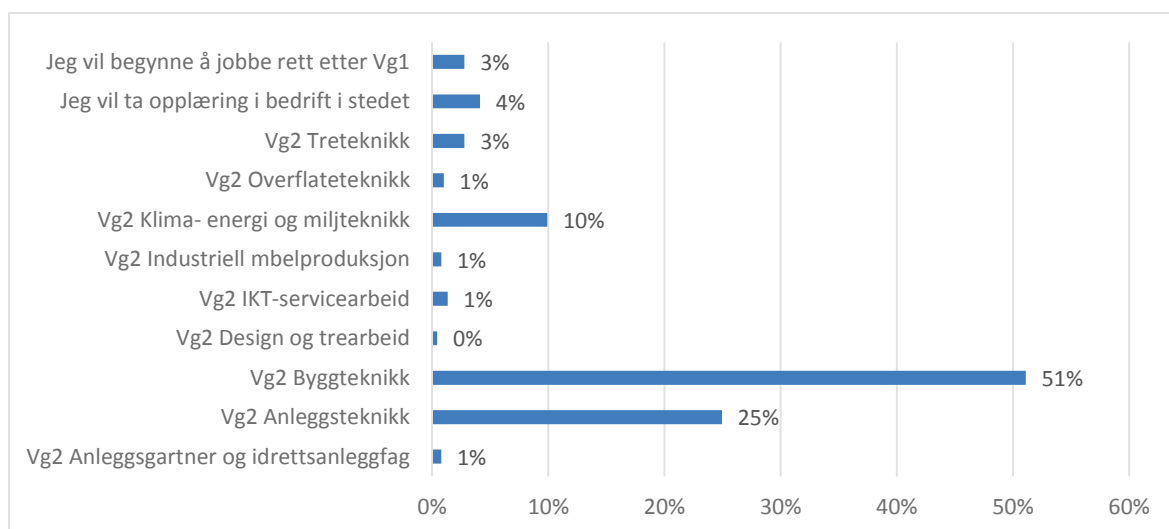
Rørleggerfaget dominerer i enda større grad på Vg2 KEM enn tømrer gjorde på Vg2 Byggteknikk. Hele 71 prosent av elevene i vårt utvalg av Vg2 KEM-elever ønsker å bli rørleggere, men igjen er det viktigste funnet at yrkene som fagene kvalifiserer står sterkt. At få ønsker å bli blikkenslager og taktekker er ikke nødvendigvis et uttrykk for at disse fagene er upopulære, men det er et uttrykk for at dette er små fag. Bare ni lærlinger avla fagprøve som taktekker i 2010-2011, 67 lærlinger avla fagprøve som blikkenslager, mens 4-500 avla prøve som rørlegger.¹³

Som for Vg2 Byggteknikk, er andelen Vg2 KEM-elever som ønsker å jobbe som ingeniør høyere enn gjennomsnittstallet på Vg1 bygg og anlegg, 13 prosent av KEM elevene ønsker å bli ingeniører. Det som er verdt å merke seg er at hele 40 prosent har ingeniør som nummer to. Ingeniør er altså det vanligste andrevalget av yrke for elevene. Dette kan tolkes på ulike måter, men en er at mange har tanker om å videreutdanne seg til ingeniør etter hvert, noe som ikke er uvanlig i denne bransjen. Det er flere som ser for seg å jobbe utenfor sektoren blant KEM-elevene enn på Vg2 Byggteknikk, omtrent åtte prosent ser for seg å jobbe utenfor bygg- og anleggsektoren, jamfør fem prosent i Vg2 Byggteknikk.

7.1.3 Hva ønsker elevene på Vg1 bygg og anlegg å gjøre på Vg2

Vi spurte elevene på Vg1 Bygg og anlegg hva de planla å gjøre andre året på videregående. Svaralternativene var Vg2 programmene på Vg1 Bygg og anlegg (inkludert mulige kryssløp) samt opplæring i bedrift og det å gå rett ut i arbeid.

¹³ Blikkenslagere avlegger fagprøve innen Vg3 Ventilasjons- og blikkenslagerfaget

Figur 7.4 Elever på Vg1s planer for Vg2.

N=898

Figuren over avspeiler først og fremst størrelsesforholdet for Vg2-programmene på Vg1 bygg- og anlegg, hvor byggteknikk er det klart største programmet. At så mange som 25 prosent svarer vg2 Anleggsteknikk i vårt utvalg, mens programmet i realiteten bare har rundt ti prosent, tyder på at vi har en viss overrepresentasjon i disse fagene. Dette kommer av at vi har med flere av de store skolene som har Vg2 Anleggsteknikk i vårt utvalg.¹⁴ Bare fire prosent ønsker å få opplæring i bedrift i stedet for å gå ut i arbeid, og tre prosent ønsker å jobbe etter Vg1. Med andre ord ser de aller fleste elevene for seg at de skal fortsette på Vg2.

Svært få elever ser altså for seg at de skal gå rett ut i opplæring i bedrift i stedet for å gå til Vg2. Muligheten for slike alternative løp er lite kjent hos elevene på Vg1 (Olsen og Reegård 2013). Den lave andelen som ønsker seg dette kan derfor forklares med liten kjennskap til ordningen. Vi så også i kapittel 4 at over halvparten av elevene på Vg1 bygg og anlegg kunne tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift. Dette kan tyde på at flere ville ha valgt opplæring i bedrift om det var et klart alternativ for elevene.

7.2 Restaurant og matfag

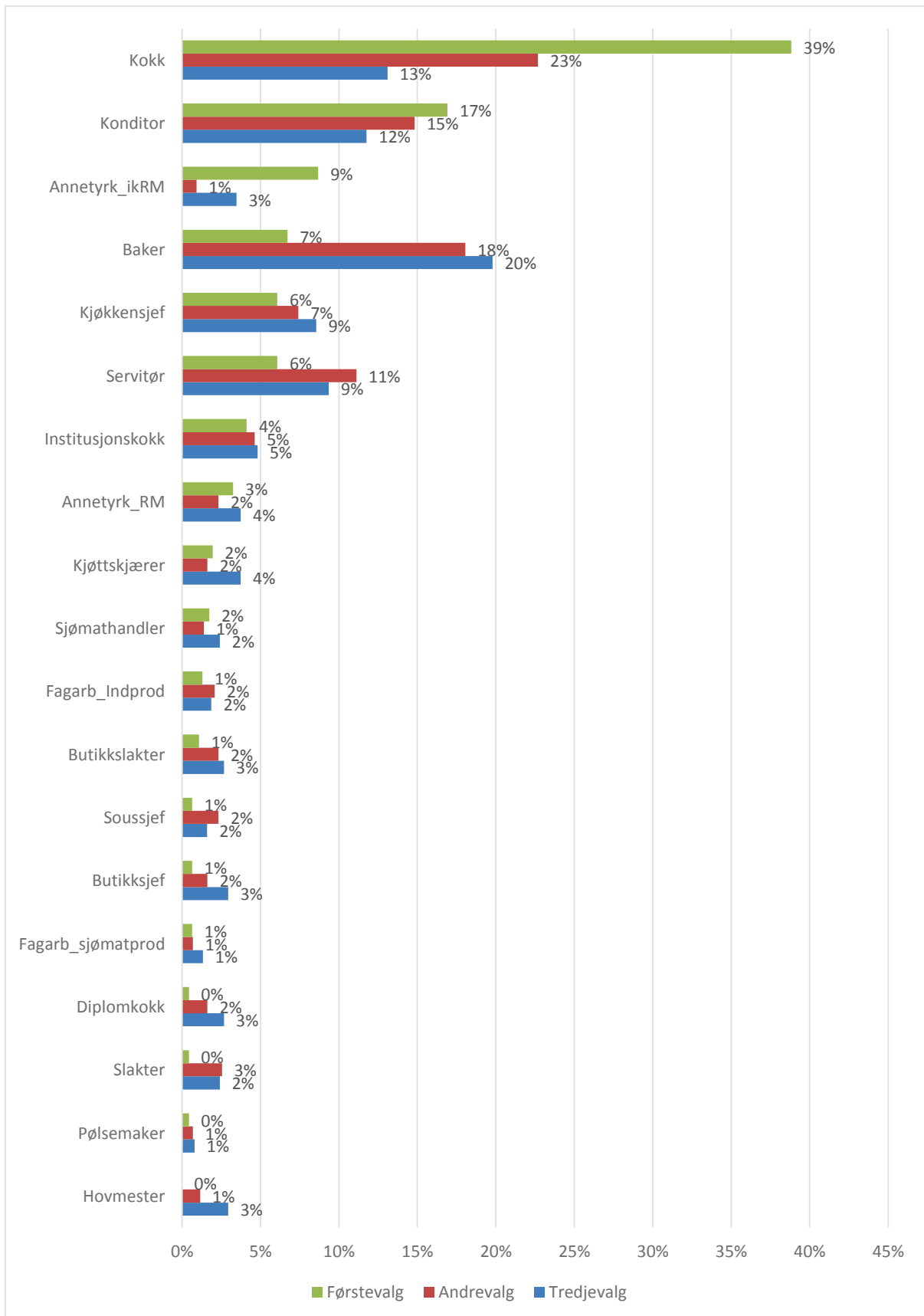
Restaurant- og matfag består av en blanding av tradisjonelle og nyere lærefag. Noen fag i programmet må sies å ha en tett kobling mellom arbeidslivet og fagene, mens koblingen er svakere, spesielt i industrifagene (se kapittel 1).

7.2.1 Yrkespreferanser Vg1

I analysen av yrkespreferanser i byggfagene inkluderte vi yrkene som naturlig hører til fagbrevene i programmet. I tillegg inkluderte vi andre yrker som naturlig hører til i bransjen. I restaurant- og matfag er som sagt ikke koblingen mellom fagbrevene og yrker alltid like klare. En ingeniør i byggebransjen er både en egen yrkeskategori og en utdanningskategori. Til sammenligning kan vi si at kjøkkensjef er en egen yrkeskategori, men det er ikke på samme måte som ingeniør en egen utdanningskategori. En kjøkkensjef kan ha tatt videreutdanning på fagskole, men vil fortsatt som oftest være kokk. Det er med andre ord mindre klare grenser mellom yrkene som er aktuelle for restaurant- og matfag, noe som kan vanskeliggjøre tolkningen av svarene.

I tillegg til de konkrete yrkene basert på fagbrevene og naturlige videreutdanninger, inkluderte vi de to alternative «annet yrke innenfor restaurant- og matbransjen» og «annet yrke ikke innenfor restaurant og matbransjen», slik vi gjorde for alle tre programmene.

¹⁴ I anleggsgfagene er det noen landslinjer med svært mange elever, som er med i utvalget.

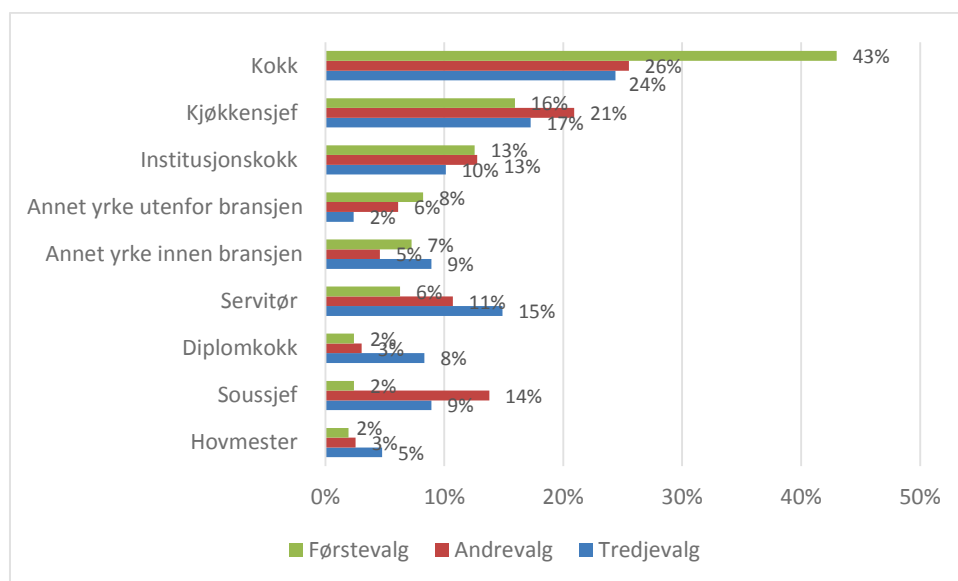
Figur 7.5 Yrkespreferanser Vg1 Restaurant og matfag.

461/432/374

De foretrukne yrkene sier noe om «styrkeforholdet» mellom de ulike fagene på programmet. Kokk er det yrket flest har på førsteplass, og dominansen til kokk (39 prosent) er omtrent som dominansen til tømrer på Vg1 Bygg og anlegg (40 prosent). Dernest følger konditor med 17 prosent. Det tredje mest foretrukne alternativet med ni prosent var «annet yrke utenfor bransjen». På bygg og anlegg valgte fire prosent dette alternativet.

Elevene kan potensielt gå videre til en rekke fagbrev i restaurant og matfag, men vi ser at få Vg1-elever ser for seg at de skal jobbe i yrkers der fagbrev i de industrielle fagene er relevante. Bare én prosent ser for seg at de skal jobbe som fagarbeider i matindustrien, til tross for det store antallet sysselsatte i den næringen. De mest populære yrkene som bygger på fagbrev hos elevene er de tradisjonelle yrkene som kokk, konditor og baker, i den rekkefølgen.

7.2.2 Yrkespreferanser Vg2

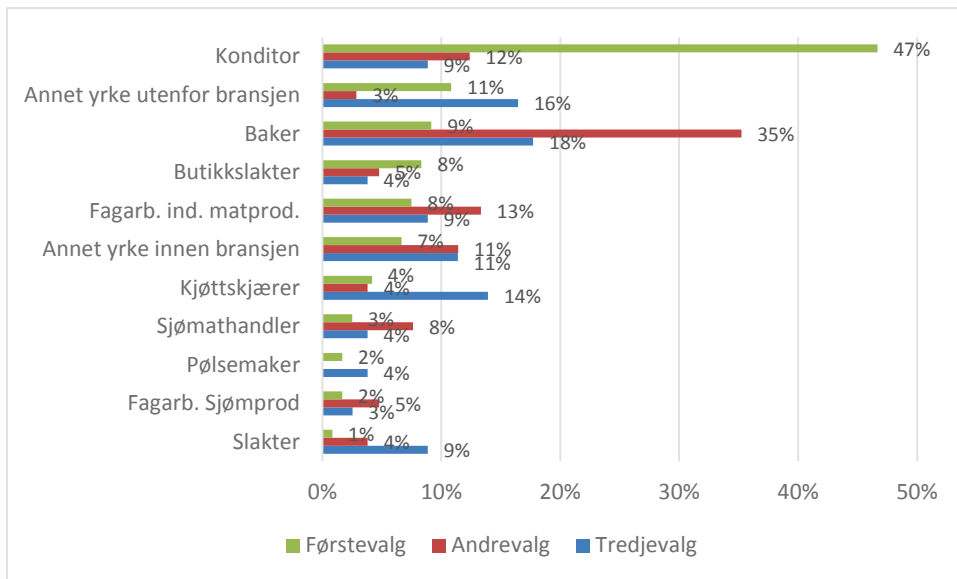
Figur 7.6 Yrkespreferanser. Vg2 Kokk og servitør.

N=207

43 prosent av elevene på Vg2 Kokk og servitør (KS) har kokk som sitt førstevalg som yrke. Den største forskjellen fra Vg1 restaurant og matfag er at flere ser ut til å ha blitt oppmerksomme på de andre yrkestitlene som utdanningen kvalifiserer for; 16 prosent (mot 6 prosent på Vg1) har nå kjøkkensjef som sitt foretrukne yrke.

En kan også legge merke til at blant elevene som har valgt Vg2 KS ser vi at andelen som ønsker å jobbe utenfor bransjen ikke har endret seg særlig fra Vg1. Vi må likevel huske at bare sju av ti elever følger normert studieprogresjon etter det første året i restaurant og matfag (Frøseth mfl. 2010). Det kan tenkes at det blant disse var flere som tenkte seg en jobb utenfor bransjen. Siden dette ikke er en longitudinell¹⁵ undersøkelse, kan vi ikke bekrefte om dette er tilfellet.

¹⁵ En undersøkelse som følger samme respondent over flere måletidspunkt

Figur 7.7 Yrkespreferanser. Vg2 Matfag

N=120

På Vg2 Matfag er konditor det aller flest ønsker å jobbe som; 47 prosent har dette som sitt yrkesmessige førstevalg. I undersøkelsen undersøkte vi også hvilket fag de som ville ut i lære ønsket å gå ut i. Av de som ser for seg å gå ut i lære, ønsker 56 prosent av elevene å bli lærling i konditorfaget. Det tradisjonelle faget konditor er likevel et relativt lite lærefag; bare 50 lærlinger tok fagprøve som konditor i 2010-2011. Det er lite trolig at alle de som ønsker å få læreplass i konditorfaget får dette, og som vi skal komme tilbake til, ser vi også at elevene på Vg2 Matfag er mer skeptisk til muligheten til å få læreplass enn elevene på Vg2 Kokk og servitør. Litt over ti prosent av elevene på Vg2 Kokk og servitør er uenig i påstanden «det er lett å få læreplass», sammenliknet med 24 prosent av elevene på Vg2 Matfag. Det kan tyde på at elevene vet at det er vanskelig å få læreplass i dette faget.

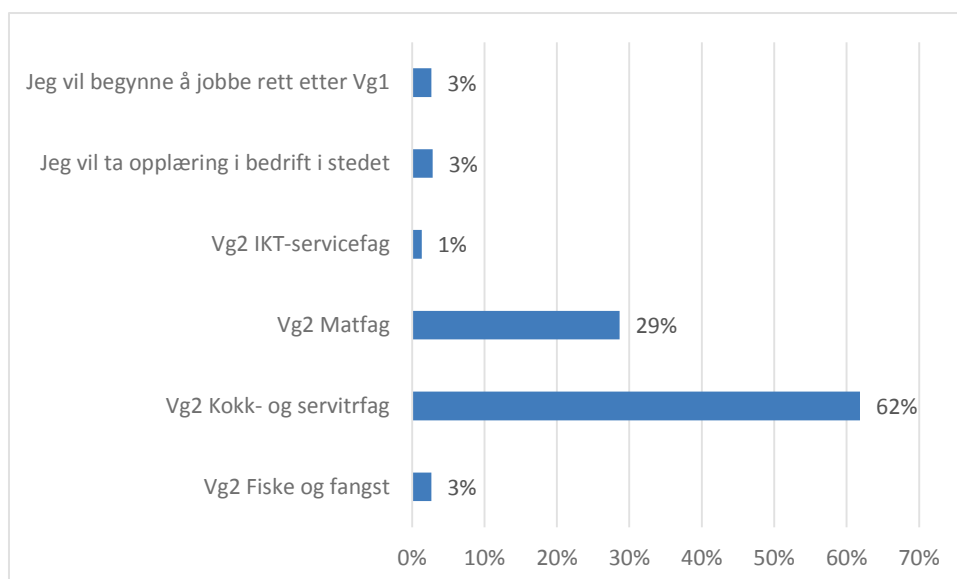
I den andre enden er det bare 8 prosent som kan tenke seg å bli lærlinger innenfor matindustrien. I praksis er det også slik at bransjen rekrutterer relativt få lærlingen i industriell matproduksjon, de aller fleste som tar fagprøve i det faget gjør det som praksiskandidater (67 prosent).

Blant Vg2 Matfag-elevene er det omtrent like mange som kan tenke seg å jobbe utenfor bransjen som for kokk og servitør, ca. ti prosent. Det at bare ti prosent ser for seg å jobbe utenfor bransjen, indikerer likevel en relativt tett kobling mellom fagene som det undervises i på restaurant og matfag og bransjen.

7.2.3 Utdanningspreferanser Vg1

Elevene på Vg1 Restaurant og matfag fikk som bygg og anleggselevene et konkret spørsmål om hva de ville gjøre på Vg2.

Igjen er denne oversikten mest en bekreftelse på størrelsen på Vg2 programmene. Av de som gikk videre fra Vg1 til Vg2 i 2011-2012, gikk 25 prosent til matfag og 75 prosent til KS.¹⁶ Elevenes svar her stemmer relativt godt med det bildet. Vi ser at det er noen elever på Vg1 Restaurant og matfag som ser for seg å bytte til kryssløpsfagene Vg2 fiske og fangst og Vg2 IKT-servicefag, men dette gjelder ikke mange (ca. tre prosent). Vi ser også at tre prosent ønsker å gå rett til opplæring i bedrift. Dette er heller ikke mange, men som vi har vist til tidligere er det mye som tyder på at elevene har liten kjennskap til denne muligheten på Vg1. Som vi så i kapittel 4 var omtrent halvparten av elevene på Vg1 Restaurant og matfag enig i at de kunne tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift.

7.3 Service og samferdsel

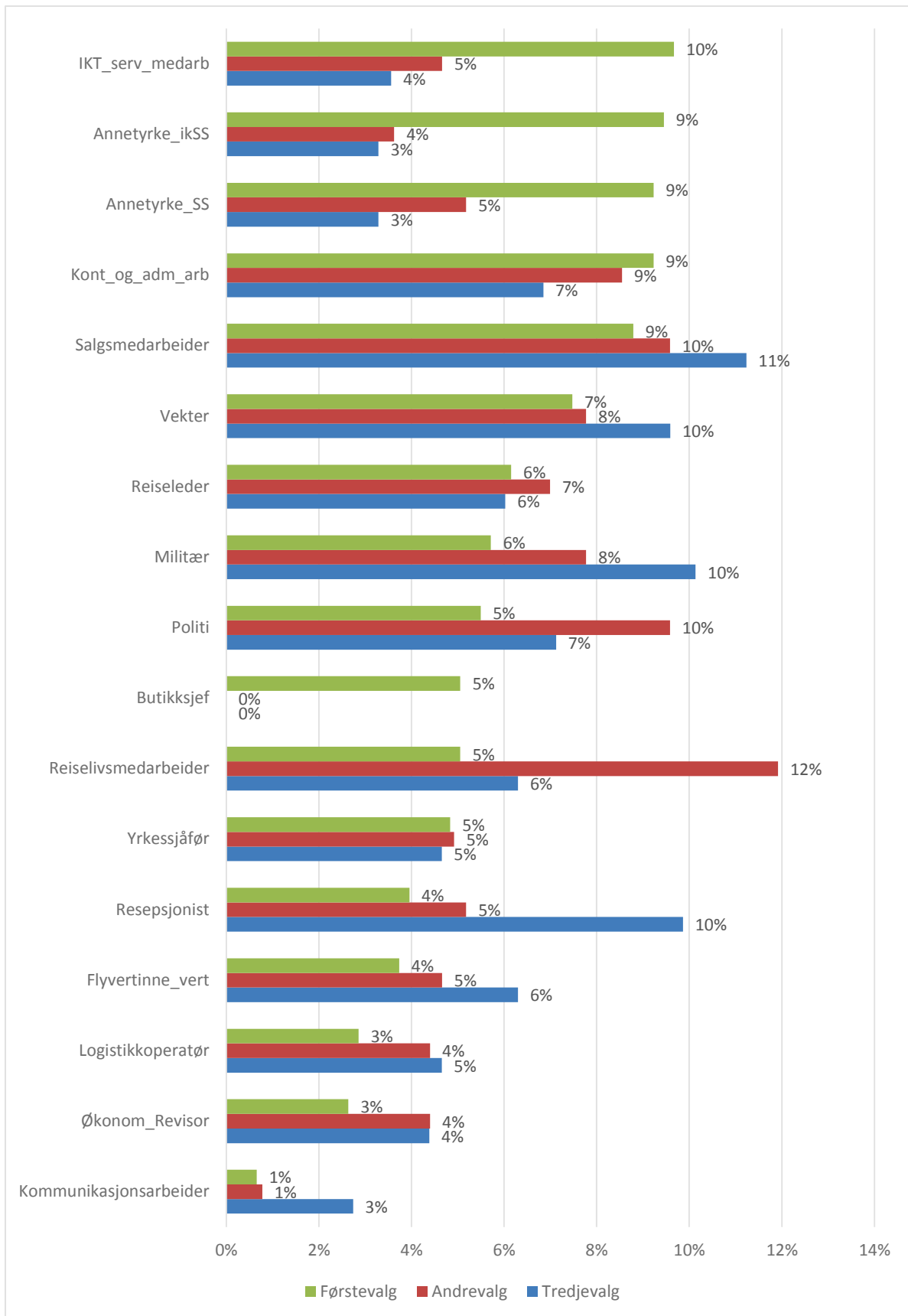
Som vi viste i kapittel 1, er service og samferdselsprogrammet et program som ikke har en klar yrkesmessig kobling mot en spesifikk bransje. Andelen som velger påbygg framfor lære er også større i dette programmet sammenliknet med det andre to.

7.3.1 Yrkespreferanser Vg1

Det å gi en uttømmende liste over program-relevante yrker for en elev på Vg1 Service og samferdsel er enda mer utfordrende enn for elevene på rVg1 Restaurant og matfag. Elevene som starter på Vg1 Service og samferdsel kan ta fagbrev i en rekke ulike fag som dekker yrker i en rekke ulike næringer. Det er heller ikke en like klar sammenheng mellom lærefagene og konkrete yrker på arbeidsmarkedet, slik det for eksempel er for kokk, rørlegger og tømrer.

Som på Vg1 Restaurant og matfag, er det heller ikke klare utdannings- og yrkesveier for de som ønsker å gå videre til høyere utdanning innen fagene i yrket. Vi har derfor spurt elevene om en rekke yrker som kunne tenkes å være relevante innenfor det som vidt må kunne defineres som service- og samferdselsnæringen.

¹⁶ Utdanningsdirektoratets oversikt over elevers fagvalg

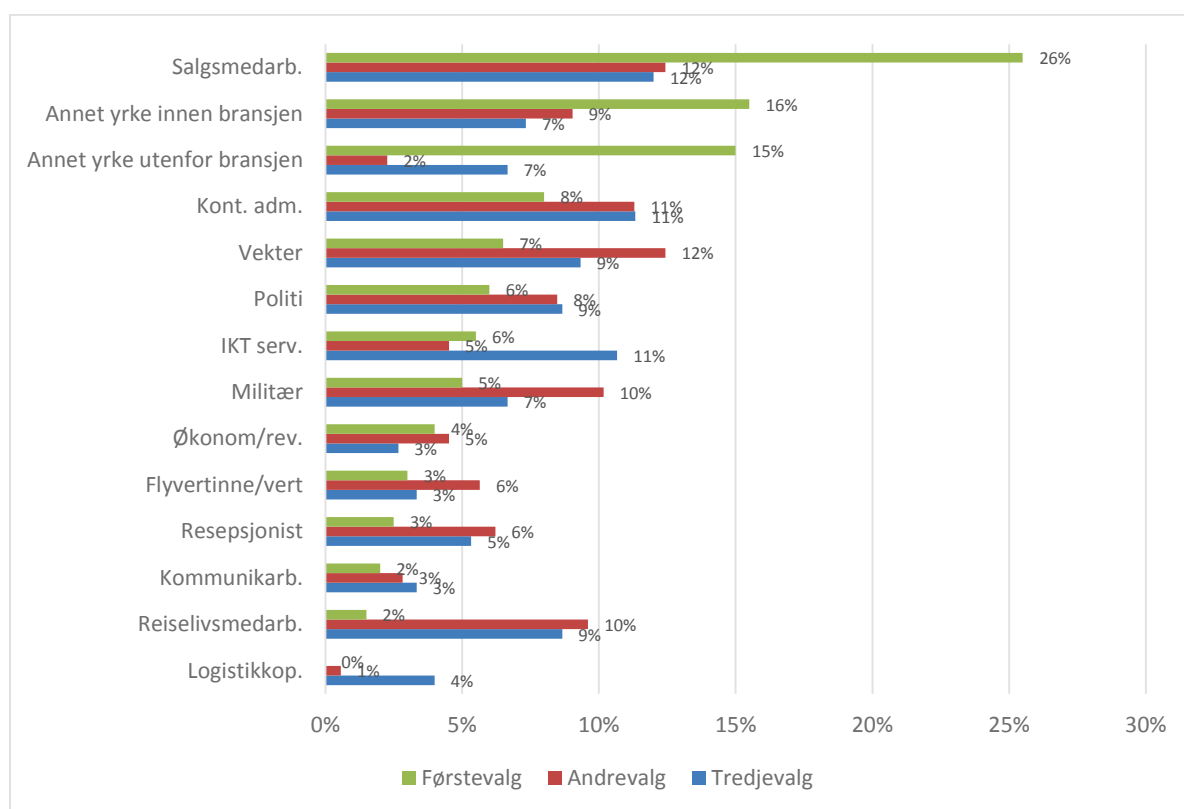
Figur 7.8 Yrkespreferanser. Vg1 Service og samferdsel

N= 455/386/365

Oversikten over yrkespreferanser for Vg1 Service og samferdsel indikerer et program uten dominerende fag. Der vi i de andre programmene har ett yrke/fag som en stor andel ønsker seg, har vi her en mye mer variert fordeling mellom de ulike yrkene. Dette inntrykket blir ytterligere forsterket gjennom at forskjellene mellom første, andre og tredjevalg varierer så mye.

Andrevalget og tredjevalget for elevene var alternativene «annen jobb i/utenfor bransjen». 18 prosent så for seg et yrke som ikke var direkte knyttet mot noen av alternativene vi hadde satt opp, og da heller ikke et fagbrev. Under halvparten av elevene på Vg1 ønsker seg et yrke som et fagbrev kan kvalifiserer for, hvorav IKT Service, salg og kontor er de største med rundt 10 prosent på hver. De fleste ønsker seg med andre ord et yrke som ikke krever fagbrev. Fem-seks prosent vil bli henholdsvis butikksjef, militær eller politi, mens tre prosent vil bli økonom eller revisor¹⁷.

7.3.2 Yrkespreferanser Vg2

Figur 7.9 Yrkespreferanser. Vg2 Salg, service og sikkerhet

Vi har undersøkt elevene på ett av Vg2-kursene på Service og samferdsel. På dette, Vg2 salg, service og sikkerhet (SSS) er det i større grad ett yrke som dominerer; 26 prosent ønsker å jobbe som selger. De andre fagene elevene i noe grad ønsker seg er kontor og administrasjon med åtte prosent, vekter syv prosent og IKT-service med seks prosent.

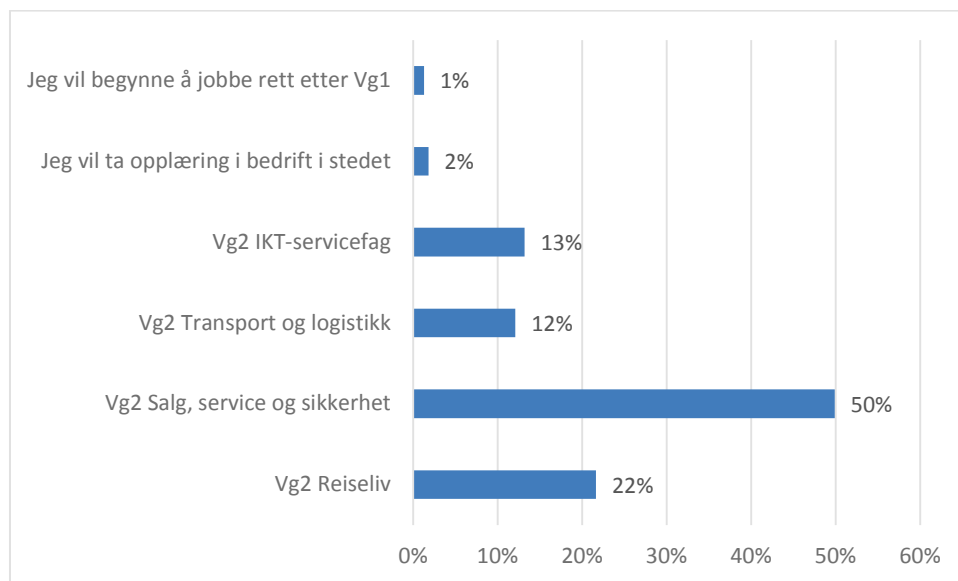
Men fremdeles er det slik at bare rundt halvparten av elevene oppgir yrker som man trenger fagbrev i. Hele 15 prosent ønsker seg nå et yrke utenfor bransjen, mens 16 prosent ønsker et annet (ikke oppgitt) yrke innenfor sektoren.

Selv om det er mer enn tre ganger så mange som oppgir at de vil jobbe som selger enn kontor og administrasjonsmedarbeider, er det omtrent like mange som får læreplass i salgsfaget og i kontor- og administrasjonsfaget. Det er tydelig ut fra disse data at salgsfaget er det mest populære lærefaget. Av

¹⁷ Flyvertinne/vert (kabinpersonale) krever egne kurs, men det er viss tradisjon for at noen flyselskaper tar opp lærlinger i reiselivs-faget. Likens kan en også tenke seg at en karriere i militæret kan baseres på en fagarbeiderutdanning. Forsvaret er Norges største lærebedrift.

de som så for seg å gå til lære, ville 52 prosent ut i salgsfaget. En slik «mis-match» mellom fagønske og tilgang på læreplass kan gjøre at flere velger å gå til påbygg enn til lære. Fra andre studier vet vi likevel at elevene på salg, service og sikkerhet er mer ubestemte, både på om de vil bli lærlinger og i hvilket fag (Olsen og Reegård 2013). Det er heller ikke slik at elevene på salg, service og sikkerhet opplever at det er vanskeligere å få læreplass enn i de andre fagene. Mye tyder derfor på at elevenes fag- og yrkesønsker er noe mindre klare blant elevene på salg, service og sikkerhet enn for bygg- og anleggsgag og restaurant og matfag.

7.3.3 Utdanningspreferanser vg1

Figur 7.10 Hva vil elevene gjøre rett etter Vg1. Service og samferdsel.

Elevenes ønsker for Vg2 illustrerer i hovedsak søkemønstrene innenfor Vg1 Service og samferdsel. Få ser for seg at de skal ta opplæring i bedrift eller slutte på skolen for å starte i jobb, men igjen henger nok dette mest sammen med at de ikke kjenner til mulighetene. I kapittel 4 så vi at over 40 prosent av elevene på Vg1 service og samferdsel var helt eller litt enig i at de kunne tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift.

I vårt utvalg ser vi også at færre ønsker seg til IKT-servicefag, enn det antallet som til slutt ender opp på dette programmet. Hvert år går i underkant av 30 prosent av de som går videre til Vg2 innen service og samferdsel videre til IKT-servicefag.

7.4 Samlet analyse, utdanningspreferanser på tvers av program

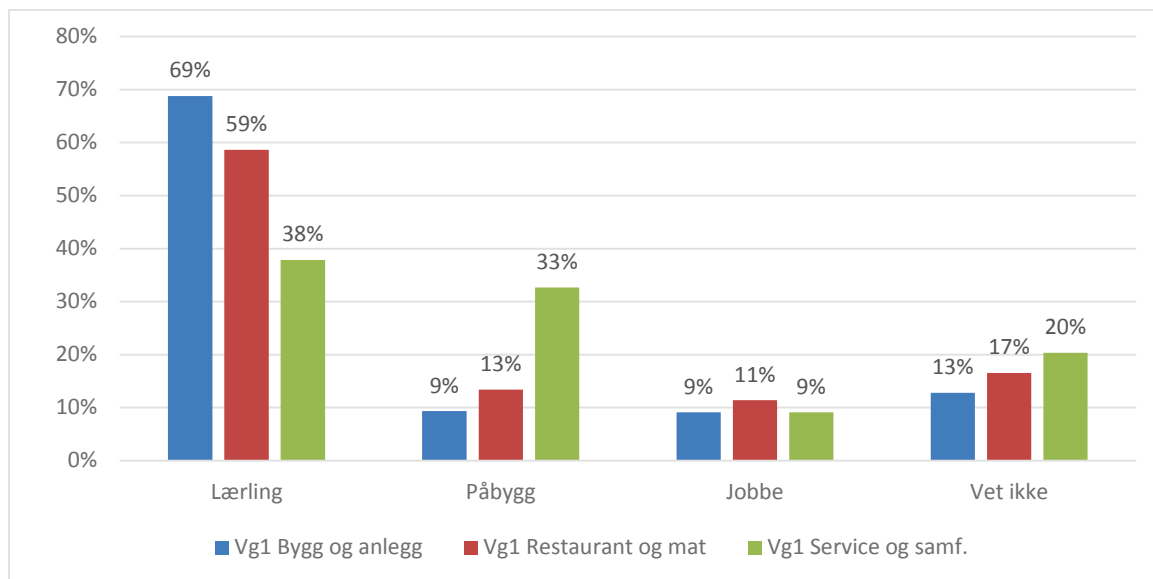
Over har vi gått gjennom elevenes yrkespreferanser. Vi skal i det følgende se nærmere på hvilke utdanningsplaner elevene på Vg1 og Vg2 har.

7.4.1 Påbygg eller lære?

Et sentralt spørsmål i debatten rundt gjennomføring i yrkesfag handler om andelen som går til lære og påbygg etter Vg2. Tidligere forskning har vist at elever ofte skifter mening om hvorvidt de skal gå til påbygg/lære i løpet av de to første årene på videregående (Skålholt mfl. 2013; Vibe 1997). Når vi nå skal se på elevenes planer for Vg3 i starten av Vg1 og Vg2 er det grunn til å behandle deres utdanningsønsker med en viss varsomhet. Det er slett ikke sikkert at det de sier de skal gjøre på Vg1, blir det faktiske utfallet når de skal velge lære eller påbygg etter Vg2. Elevenes svar sier likevel noe om statusen til de ulike mulighetene. Forskjeller mellom Vg1 og Vg2 vil også kunne si noe om utviklingen i holdninger til påbygg på Vg1 og Vg2. Det er likevel viktig å huske på at elevene som går

på de ulike Vg2-programmene vi ser på, er en selektert gruppe relativt til Vg1-programmet de kommer fra. Hvert Vg1 program leder til flere Vg2 program, og vi ser bare på et utvalg av Vg2 programmene. En endring i andel fra Vg1 til Vg2 kan derfor komme av ulike trekk ved ulike Vg2 program.

Vi ser først nærmere på elevenes planer for Vg3 når de går på Vg1:

Figur 7.11 Elevenes planer etter Vg2 på Vg1

N BA=923/RM=544/SS=560

Tidlig på Vg1 ser 69 prosent av bygg- og anleggselevne for seg at de skal ut i lære, mens under 38 prosent av service og samferdsel elevene ser for seg at det samme. Restaurant og matfag-elevne er i en slags mellomposisjon, men elevene heller i størst grad mot å gå ut i lære (59 prosent).

En tredel av elevene på service og samferdsel har allerede på starten av Vg1 en plan om å ta påbygg. Denne andelen er langt lavere for restaurant og matfag (13 prosent) og bygg og anleggsteknikk (ni prosent). Elevene på Vg1 Service og samferdsel er mest usikre på hva de skal gjøre etter Vg2; 20 prosent er usikre på hva de skal gjøre etter Vg2, sammenlignet med 13 prosent av bygg- og anleggselever og 17 prosent av restaurant- og matfag-elevne. Vi kan også se at omtrent ti prosent av elevene på alle utdanningsprogrammene ser for seg at de ikke skal gå på skole etter Vg2, men at de heller ønsker å jobbe.

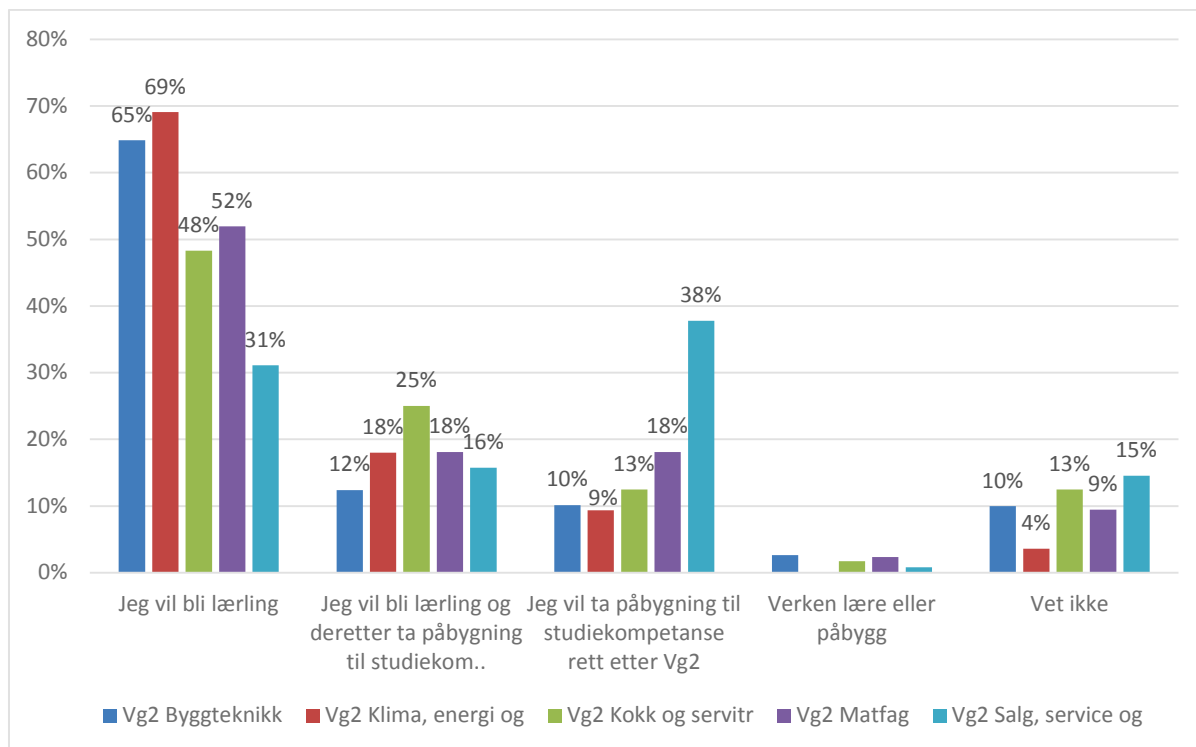
I kapittel 1 i denne rapporten viste vi at:

- omtrent 60 prosent av bygg og anleggselevne går ut i lære
- i overkant av 40 prosent av restaurant og matfag-elevne går ut i lære
- rundt 30 prosent på service og samferdsel går ut i lære.

I alle utdanningsprogrammene er det med andre ord litt flere som sier i starten av Vg1 at de har tenkt å gå ut i lære enn det antallet som rent faktisk gjør det etter Vg2. Forskjellene kan skyldes flere ting; at elevene ombestemmer seg eller at de ikke får læreplass er trolig to viktige årsaker som vi skal komme tilbake til.

Undersøkelsen inneholdt to litt ulike spørsmål på Vg1 og Vg2 når det gjelder ønskene om videre utdanningsplaner etter Vg2. Spørsmålet på Vg1 var enklere enn spørsmålet på Vg2. Siden vi spurte elevene på Vg1 relativt tidlig i utdanningsløpet kunne vi ikke regne med at de hadde like stor kjennskap til ulike valgmuligheter. At vi har mer nyanserte svaralternativ på Vg2 gjør det mulig å gjøre grundigere analyser av svarene til Vg2-elevne, men har samtidig den konsekvensen at vi ikke direkte

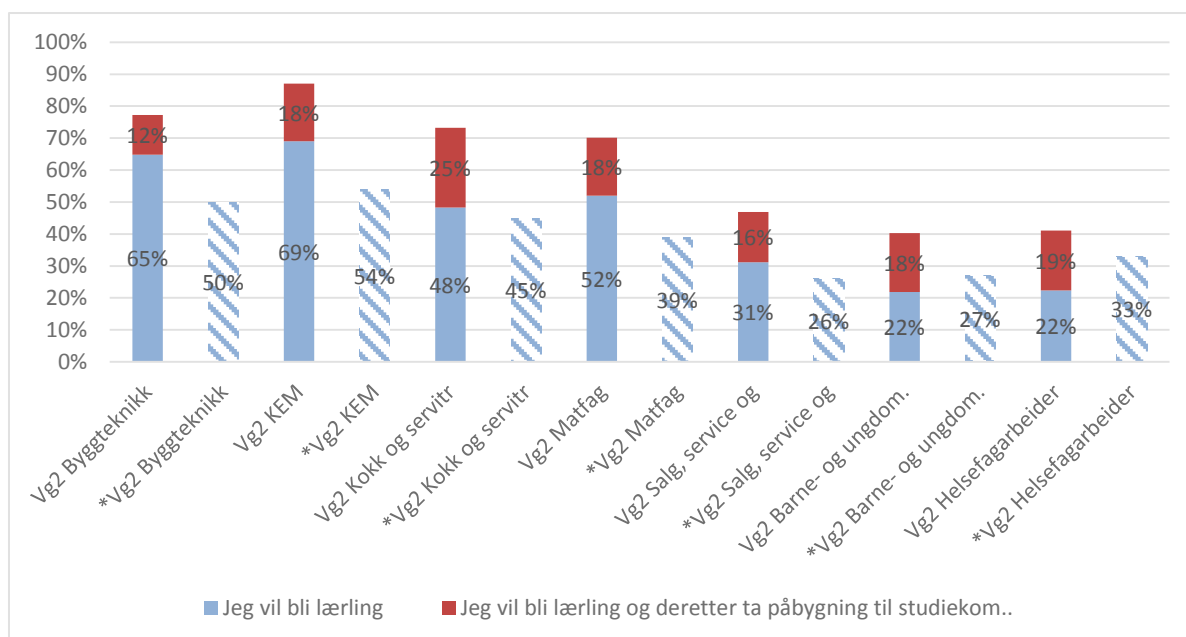
kan sammenlikne utviklingen fra Vg1 til Vg2. Alternativet «Jeg vil bli lærling og deretter ta påbygg» ble inkludert i tillegg til «jeg vil bli lærling» basert på erfaringer fra utdanningsprogram der mange går til påbygg (Høst mfl. 2012). En del har tidlig en plan om å først å ta lære, og så påbygg, dette er også en rettighet i flere fylker. Det er også foreslått å innføre dette som en rettighet for alle yrkesfag (Meld. St. 20 (2012–2013)).

Figur 7.12 Hva vil du gjøre etter Vg2

Hovedbildet fra Vg1 blir bekreftet. Fagene på de to programmene i bygg- og anlegg er der flest ser for seg å gå videre til lære. Restaurant og mat-fagene befinner seg igjen en slags midtposisjon, mens vi ser at Vg2 Salg, service og sikkerhet er det Vg2 programmet der flest ser for seg å gå til påbygg.

Vi vil videre fokusere på de som så for seg å gå til lære blant Vg2 elevene. Vi vil inkludere to av programmene på helse og oppvekstfag i den videre analysen for å få et bredere sammenligningsgrunnlag. Disse to fagene er Vg2 Helsearbeiderfaget og Vg2 Barne- og ungdomsarbeiderfaget. De ble stilt samme spørsmål i en undersøkelse skoleåret 2011-2012 (Høst mfl. 2012).

Figur 7.13 Andel som ønsker å bli lærling, sammenliknet med faktisk antall som valgte lære i 2009*. Vg2. Program.

*Andel av de med bakgrunn fra faget som gikk til lære etter Vg2 stripet søyle. 2009. Kun grunnskolekullet. Kilde: Vibe mfl. 2011

Figuren viser andelen som har svart at de ser for seg å gå ut i lære etter Vg2, sammenliknet med andelen som faktisk gjorde det i 2009 (stripet søyle).¹⁸ Andelen som går ut i lære i hvert program er relativt stabilt, men vil selvsagt variere noe fra år til år. I 2008 gikk for eksempel 60 prosent av byggteknikk-elevene ut i lære, sammenliknet med 50 prosent i 2009.

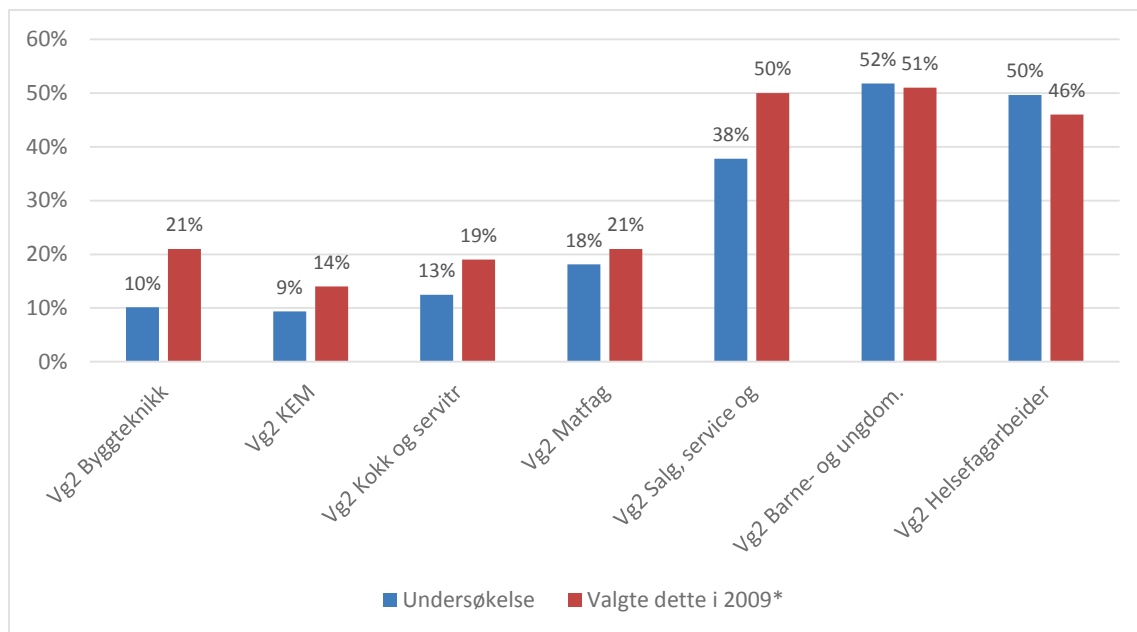
Som vi har vært inne på var det to ulike alternativ elevene kunne krysse av hvis de ville ut i lære. En for de som ønsket å kun gå ut i lære, og en for de som så for seg å ta lære for så å ta påbygg. Det skiller ikke mye mellom utdanningsprogrammene for det siste av disse to svaralternativet, men vi ser at relativt få byggteknikk-elever ser for seg å først ta lære og så ta påbygg (12 prosent) og relativt mange kokk og servitør-elever ser for seg at de skal først skal ta lære og så ta påbygg (25 prosent).

Hovedbildet i figuren er at tendensene fra Vg1 blir bekreftet. Det er flest som ser for seg å gå rett ut i lære (uten påbygg) i bygg- og anleggsgfagene, henholdsvis 65 prosent av Vg2 byggteknikk-elevene og 69 prosent på Vg2 klima, energi og miljøteknikk (KEM). På Vg2 kokk og servitør svarer 48 prosent at de kun skal rett ut i lære uten plan om påbygg etterpå, på Vg2 matfag 52 prosent. Og igjen svarer en lav andel av elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet at der ser for seg å gå ut i lære (31 prosent). Vi ser likevel at andelen som ser for seg å gå ut i lære er enda lavere i helse- og oppvekstfagene.

Vi ser også at andelen som *ønsker* å gå ut i lære samvarierer med andelen som faktisk går ut i lære. Som på Vg1 ser vi likevel at andelen som *vil* ut i lære etter Vg2 blant de vi spurte (på starten av Vg2), jevnt over er høyere enn det som tradisjonelt har vært læreandelen i utdanningsprogrammet. Det kan være flere grunner til dette. Det kan komme av at flere ombestemmer seg i løpet av året og at de likevel ikke ender opp i lære. Mulige årsaker til en slik endring i preferanser skal vi komme tilbake til. Det kan også være at elevene svarer det som de «vet» er riktig. Elevene får ofte høre fra sine lærere at det beste og «riktige» er å velge å gå ut i lære (Skålholt mfl. 2013).

Vi så over nærmere på andelen som ønsket ut i lære, vi skal nå se på dem som ville ta påbygg.

¹⁸ Andelen som går ut i lære i hvert program er relativt stabilt, men vil selvsagt variere noe fra år til år. I 2008 gikk for eksempel 60 prosent av byggteknikk-elevene ut i lære. Tallene for 2009 inkluderer kun grunnskolekullet, det vil si at voksne ikke inkluderes.

Figur 7.14 Andel som ønsker å ta påbygning til studiekompetanse etter Vg2. Både undersøkelsen og registerdata*. Vg2. Program.

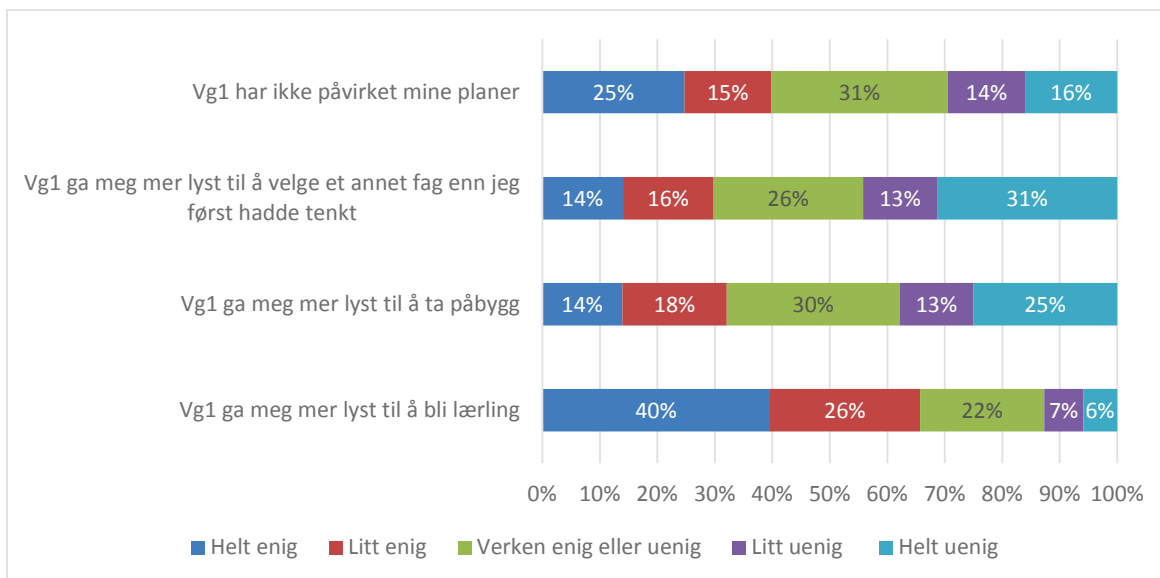
*Andel av de med bakgrunn fra faget som gikk til påbygg etter Vg2. 2009. Kun grun.nskolekullet 2007. Kilde: Vibe mfl. 2011

Igjen sammenlikner vi andelen som sier at de ønsker å gå ut i lære, med andelen som faktisk gjorde dette i 2009. I de programmene vi har ekstra fokus på i denne analysen er det jevnt over litt færre som sier de ønsker å gå rett til påbygg på starten av Vg2, enn det som er vanlig i de programmene. Dette kan tyde på at en del helst ikke ønsker seg mot påbygg, men at det likevel skjer. Interessant nok, er det ikke en slik «underrapportering» i helse- og oppvekstfagene. Dette kan tolkes slik at ønsket om å ta påbygg i de fagene er mer planlagte enn i for eksempel Vg1 Salg, service og sikkerhet. Vi minner om at andelen som tok påbygg blant elevene på Vg2 Byggeteknikk var ekstra høyt i 2009, i 2008 var andelen 13 prosent.

Hvorfor velges lære eller påbygg?

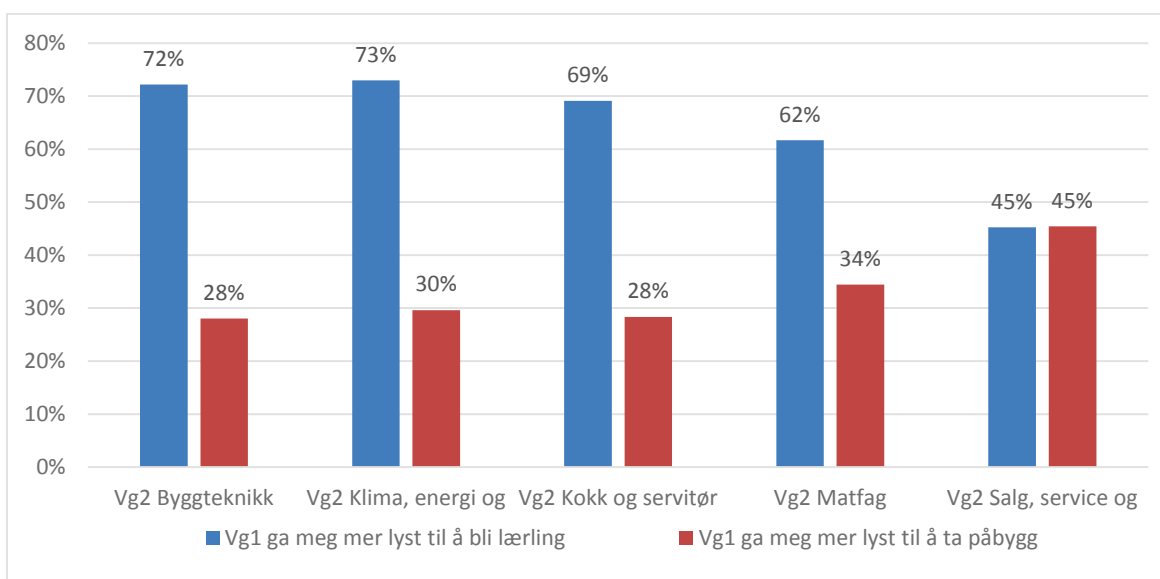
I undersøkelsen hadde vi en rekke spørsmål som gikk nærmere inn på ulike faktorer som påvirket deres valg av lære eller påbygg etter Vg2. For det første var vi interessert i hvordan Vg1 påvirket deres planer for Vg3:

Figur 7.15 På hvilke måter har erfaringene fra Vg1 påvirket dine videre planer?

Rundt 40 prosent oppfatter ikke at Vg1 har påvirket deres videre planer. Samtidig svarer 30 prosent at erfaringer fra Vg1 gjorde at de fikk lyst til å ta et annet fag enn de først hadde tenkt. Når det kommer til valget mellom påbygg og lære, ser vi at flere opplever at Vg1 har styrket elevenes planer om å bli lærling. Selv om over 30 prosent sier at de fikk mer lyst til å ta påbygg, svarte nesten 70 prosent at de fikk mer lyst til å bli lærling. Om vi ser på fagforskjellene i de to siste svaralternativene får vi følgende figur:

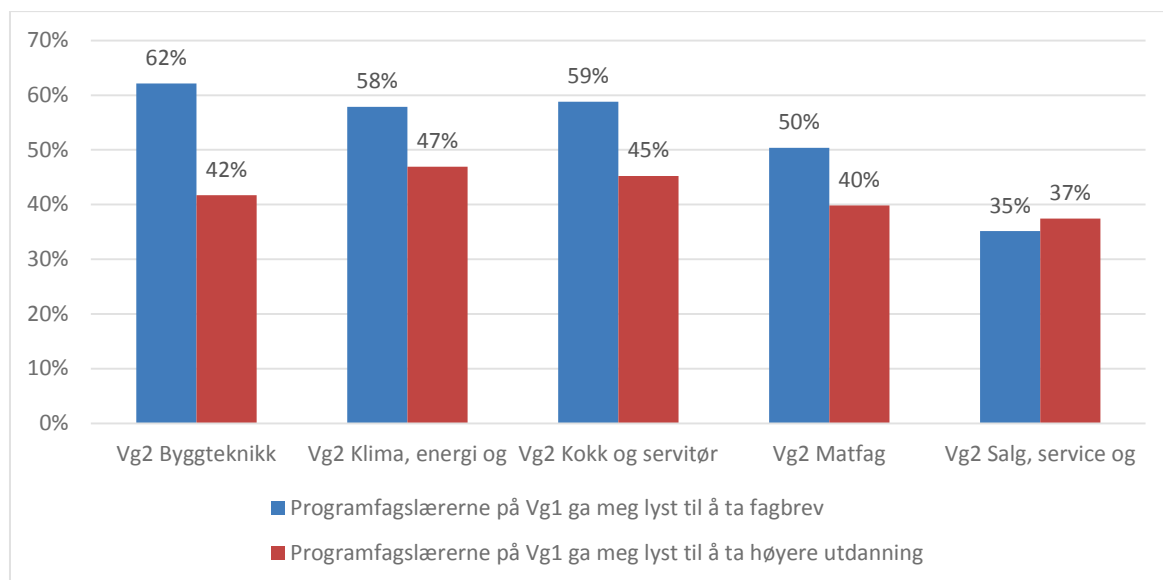

Figur 7.16 På hvilke måter har erfaringene fra Vg1 påvirket dine videre planer? Helt enig og litt enig. Program.

Hvis vi ser på elevene på Vg2 som sa at Vg1 ga dem mer lyst til å bli lærling, ser vi de samme tendensen som ellers i undersøkelsen. Elevene på byggfagene opplever i størst grad at Vg1 ga økt lyst til å bli lærling. 72 prosent av byggteknikk-elevne og 73 prosent av KEM-elevne er helt eller litt enig i at Vg1 ga de mer lyst til å bli lærling. Elevene på restaurant og matfagene er noe mindre enig i påstanden, der Vg2 matfag elevene er minst enig i påstanden med 62 prosent, 69 prosent av kokk og servitør-elevne sa seg enig i påstanden. For salg, service og sikkerhet ser vi at like mange (45 prosent) opplever at erfaringer på Vg1 gjorde at de fikk mer lyst til påbygg, som å gå til lære. Også i de fagene der et flertall opplever at Vg1 ga de mer lyst til å bli lærling, opplever en god del at de får mer

lyst til å ta påbygg. Rundt 30 prosent er helt eller litt enig i påstanden blant bygg- og anlegg- og restaurant og matfag-elevne. Det er klart at en elev kan oppleve å få mer lyst til å bli lærling samtidig som de også får økt lyst til påbygg. Det er kanskje enda mer intuitivt å se for seg at noen elever sa seg både uenig at de fikk lyst til påbygg og at de fikk lyst til lære. I vedlegg 1 er det en oversikt over de som svarte at Vg1 ga mer lyst til å bli lærling og påbygg som bekrefter at en del elever opplevde å bli inspirert både til lære og påbygg.

Spørsmålet over gikk på summen av elevenes erfaring på Vg1. Undersøkelsen inkluderte også et spørsmål som gikk på om de mente programfaglærerne (yrkesfaglærerne) oppmuntret til å gå mot fagbrev, eller mot høyere utdanning.

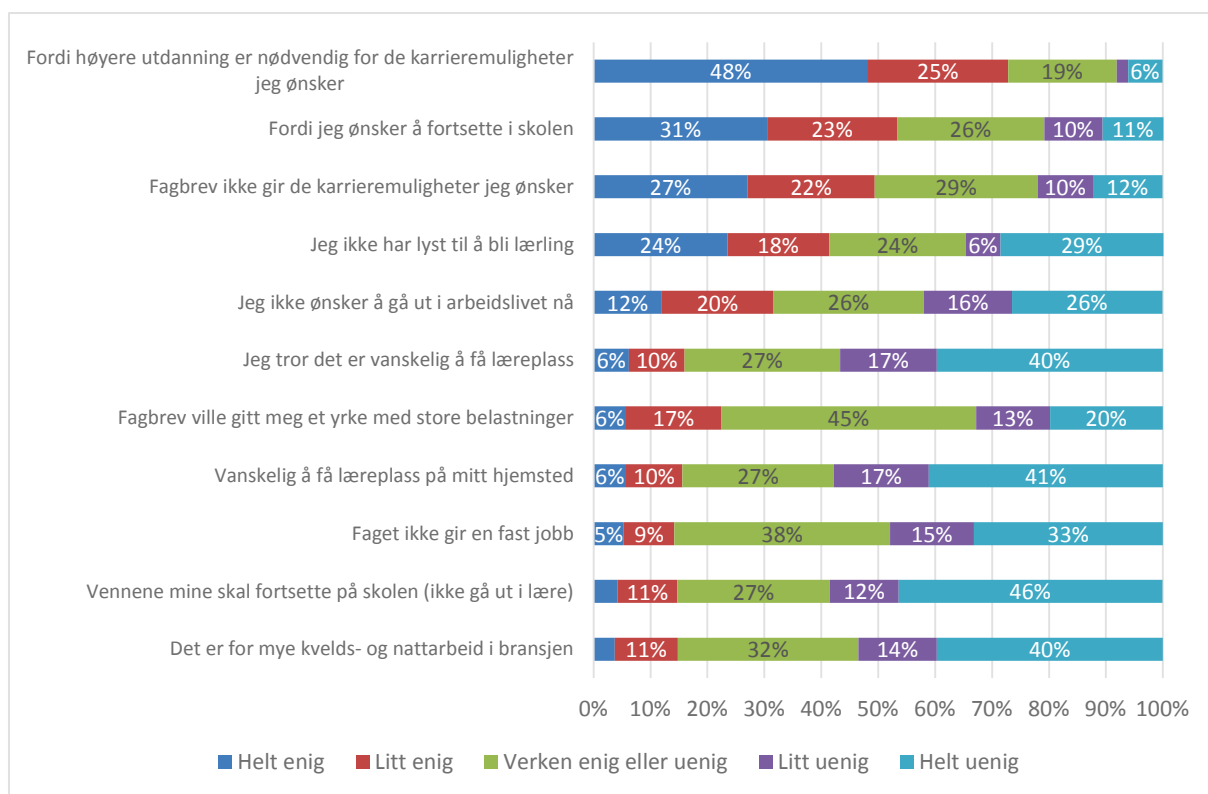

Figur 7.17 Programfaglærernes påvirkning. Program. Vg2. Helt enig og Litt enig

Igen bekreftes bildet vi ser ellers i undersøkelsen. Flest elever på byggfagene opplever at programfaglærerne motiverer dem til å ta fagbrev (rundt 60 prosent er enig i påstanden). Vg2 Kokk og servitør-elevne svarer omtrent som byggteknikk og KEM-elevne, men vi ser at elevene på Vg2 Matfag i mindre grad er enig i påstanden (50 prosent er enig i påstanden). Elevene på Vg2 salg, service og sikkerhet er minst enig i påstanden om at lærerne oppmuntrer til å ta fagbrev (35 prosent). Det som kanskje er mer uventet er at elevene på bygg- og anleggsgfagene og restaurant og matfag også opplever at lærerne motiverer dem til å ta høyere utdanning i *større* grad enn elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet. Forskjellene mellom programmene i dette spørsmålet er ikke signifikante.

Tidligere forskning har pekt på at andelen lærere med fagbrev er relativt lav i fag der mange går til påbygg (Skålholt mfl. 2013). Det at det er få lærere med fagbrev som er lærere på Vg2 Salg, service og sikkerhet, de fleste har ulike typer høyere utdanning, skulle lede en til å tro at flere ville bli oppmuntret til å ta høyere utdanning. Dette ser vi altså ikke er tilfelle. Elevene på fag der det er en stor overvekt av fagarbeidere som er lærere opplever i større/like stor grad at lærerne deres motiverer dem til å ta høyere utdanning sammenliknet med salg, service og sikkerhet.

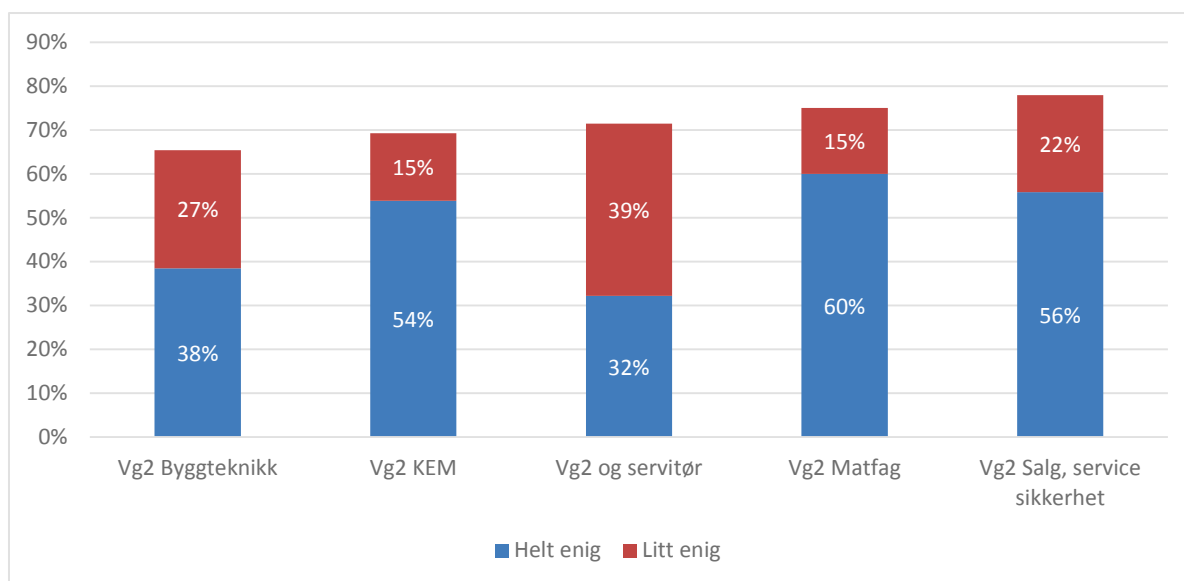
Elevene på Vg2 som svarte at de ville ta påbygg fikk noen oppfølgingsspørsmål om *hvorfor* de ønsket å gå til påbygg. Vi vil kort gjøre rede for disse her:

Figur 7.18 Jeg vil begynne på påbygg fordi ... Vg2. De som planla å gå til påbygg.

Det er desidert flest som svarer at de går til påbygg fordi høyere utdanning er nødvendig for de karriereønsker de har, 73 prosent er helt eller litt enig i denne påstanden. Motsatsen «fagbrev gir ikke de karrieremuligheter jeg ønsker» kommer også høyt opp, 49 prosent var helt eller litt enig i den påstanden. Over 50 prosent er også helt eller litt enig at de tar påbygg fordi ønsker å fortsette å gå på skole, 42 prosent sier seg også helt eller litt enig i at de velger påbygg fordi de ikke har lyst til å bli lærling, 32 prosent sier seg helt eller litt enig i at de velger påbygg fordi de ikke vil ut i arbeidslivet nå. Disse svarene kan peke mot at en del velger å gå til påbygg fordi de *ønsker* å være i skole i noen år til.

Siden relativt få ser for seg å gå ut i påbygg i noen av utdanningsprogrammene er svarantallet fordelt på utdanningsprogram noe lavt. Vi velger likevel å vise noen av alternativene over fordelt på utdanningsprogram, men man må være observant på at disse fordelingene må tolkes med forsiktighet.

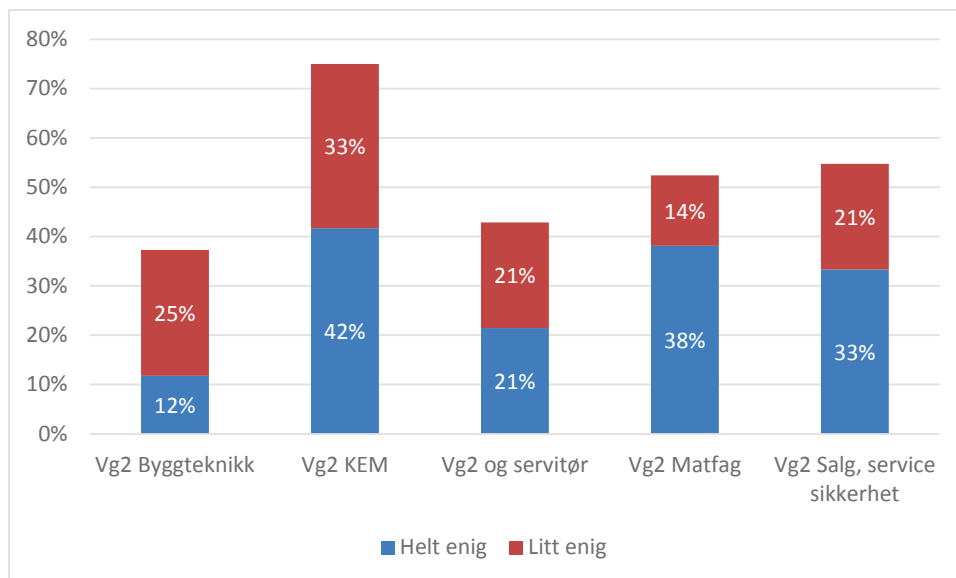

Figur 7.19 Påbygg fordi høyere utdanning er nødvendig for de karrieremulighetene jeg ønsker

N=KEM=13; KS=28; Matfag=20; SSS=86

Vi så over at 48 prosent av alle elevene sa seg helt enig i påstanden om at de startet på påbygg fordi høyere utdanning er nødvendig for deres utdanningskarriere. Jevnt over er det ikke store forskjeller mellom utdanningsprogrammene om vi slår sammen helt enig og litt enig. Forskjellene er heller ikke signifikante. Vi ser at omtrent 60 prosent av elevene på matfag og salg, service og sikkerhet som har tenkt å gå til påbygg, sier seg helt enig i at de gjør det fordi de ønsker høyere utdanning. Færrest sier seg enig i påstanden blant elevene på kokk og servitør og byggteknikk. Relativt mange sier seg helt enig blant KEM elevene (54 prosent), det er likevel viktig å merke seg at svært få KEM elever ser for seg å gå til påbygg. Svarene fra denne gruppa må derfor tolkes med ekstra varsomhet, dette er også hovedgrunnen til at forskjellene ikke blir statistisk signifikante.

En annen påstand som måler noe av det samme er «Fagbrev ikke gir de karrieremulighetene jeg ønsker». Det er likevel klart at noen kan oppleve at fagbrev kan gi gode karrieremuligheter, men likevel ønsker de å ta påbygg.

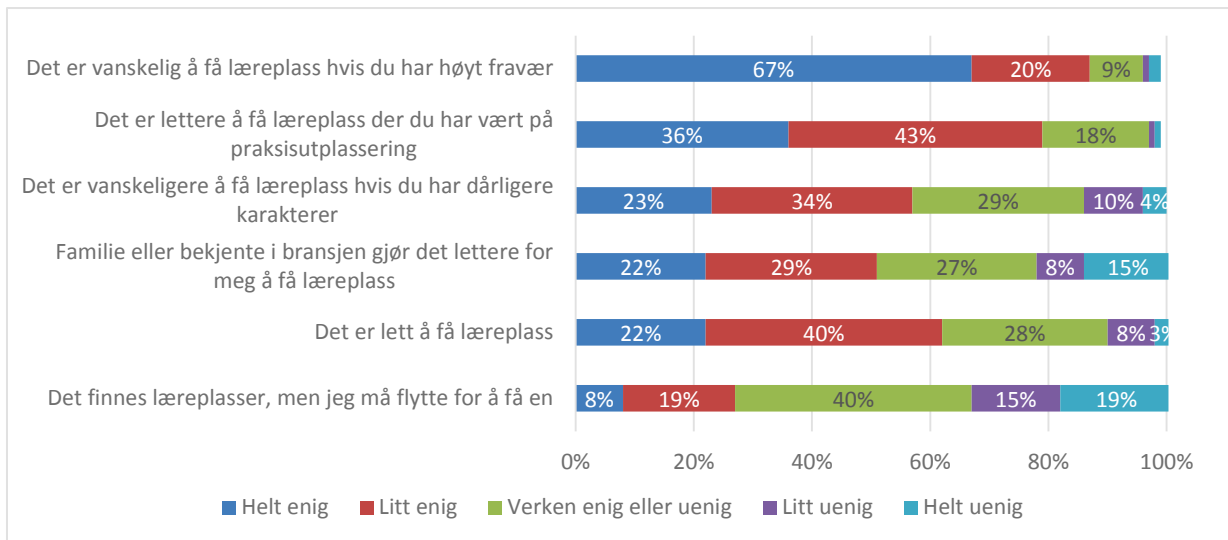
Figur 7.20 Påbygg fordi fagbrev ikke gir de karrieremuligheter jeg ønsker

N=se forrige figur

Med unntak av KEM, ser vi at elever innen service, sikkerhet og samferdsel ser ut til i størst grad å svare at de velger påbygg fordi fagbrev ikke gir de karrieremuligheter de ønsker. Tallene fra KEM må forstås med bakgrunn i at bare 13 stykker i utvalget vårt så for seg å gå til påbygg. Siden så få har tenkt seg til påbygg, blir heller ikke svarene her signifikant forskjellige.

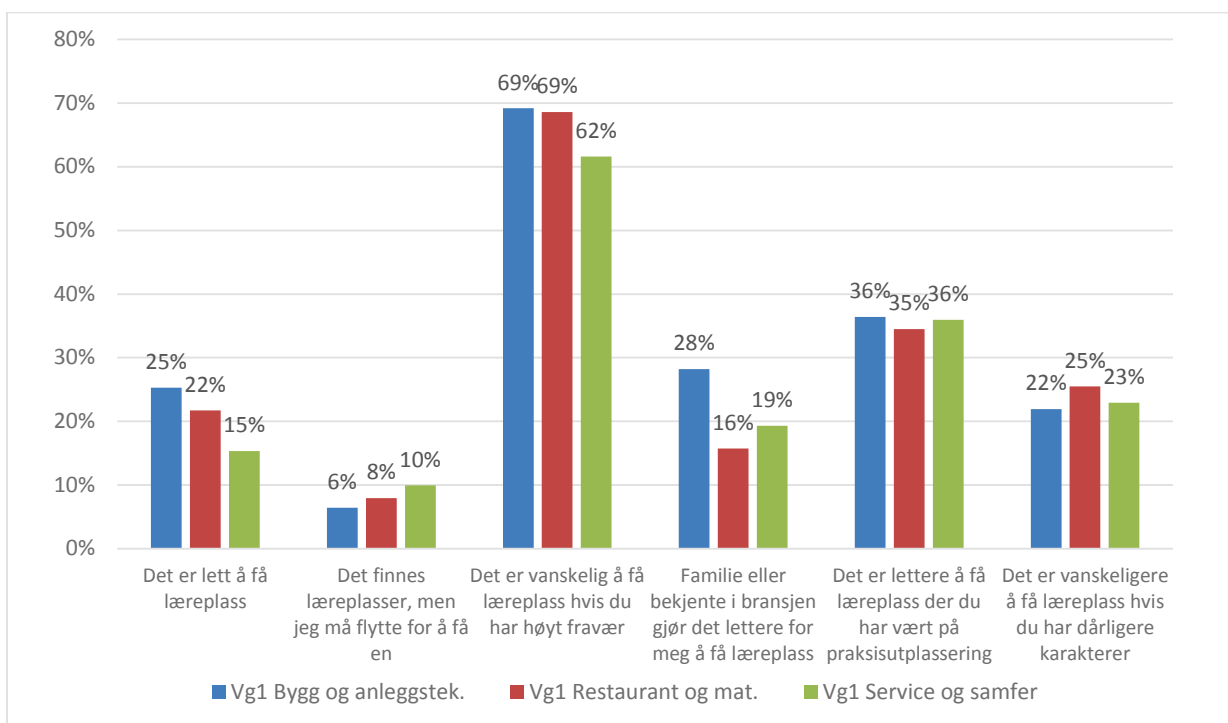
7.4.2 Tilgang på læreplass

Som vi så over er ikke tilgang på læreplass en viktig begrunnelse for å velge påbygg, verken i vår undersøkelse eller i tidligere undersøkelser (Høst mfl. 2012; Markussen og Gloppen 2012). I vår undersøkelse sier bare 6 prosent at de er helt enig i at de planlegger å ta påbygg fordi de tror det er vanskelig å få læreplass. Tilgang på læreplasser sier likevel noe om statusen til yrket i det enkelte utdanningsprogram. Vi spurte derfor alle elevene på Vg1 og Vg2 noen spørsmål som gikk på tilgangen til læreplass:

Figur 7.21 Tilgang på læreplass. Vg1

Flest er enig i at det er vanskelig å få læreplass hvis du har høyt fravær – nesten nitti prosent er helt eller litt enig i at det er vanskelig å få læreplass om du har høyt fravær. Dette er noe elevene blir fortalt i det de starter på yrkesfaglige opplæring, både på skolen og i praksis (Olsen og Reegård 2013). Videre er mange enig i påstanden om at det er lettere å få læreplass der du har vært på praksisutplassering, nesten 80 prosent er helt eller litt enig i denne påstanden. Noe færre (opp mot 60 prosent) er enig at dårlige karakterer reduserer mulighetene for å få læreplass. Den mer generelle påstanden «det er lett å få læreplass» er 62 prosent enig i, men bare litt over ti prosent er uenig.

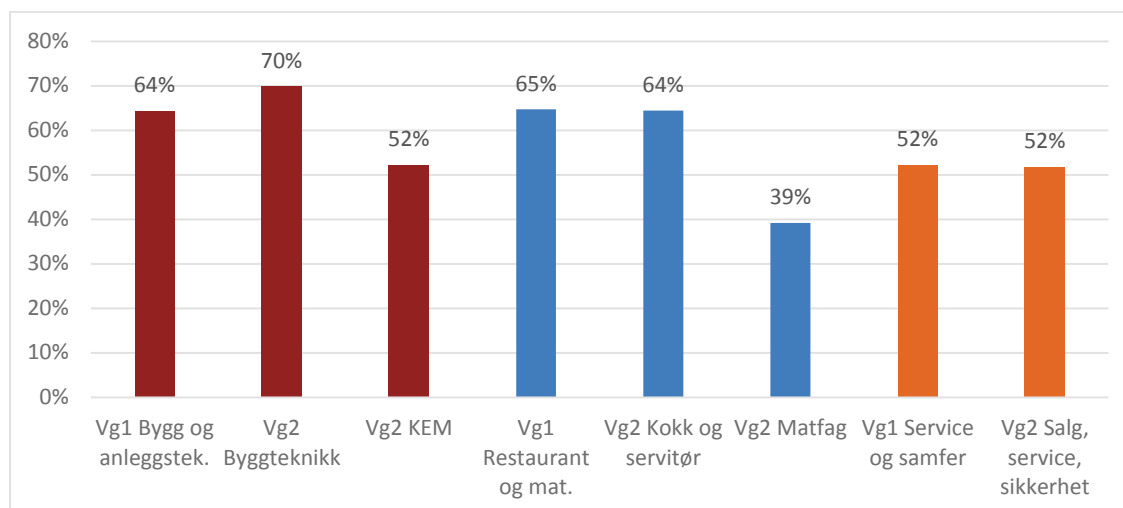

Figur 7.22 Fordeling tilgang på læreplasser. Helt enig. Vg1. Program.

På påstanden «det er lett å få læreplass ser vi at noe færre service og samferdsel-elever er helt enig i at det er lett å få læreplass, sammenlignet med bygg- og anlegg og restaurant- og matfag. Vi ser at alle elevene er enig i at det er vanskelig å få læreplass med høyt fravær, selv om det er noen flere som oppfatter dette blant bygg og anlegg- og restaurant og matfag-elevne. Forskjellene mellom

programmene er likevel så små at de ikke er signifikante. Videre ser vi at familie betyr mer for å få læreplass blant byggfagene enn for restaurant og mat og service og samferdsel. På de andre påstandene er ikke forskjellene særlig stor mellom programmene.

Spørsmålet om det er lettere å få læreplass der du har vært på praksisutplassering skiller ikke mye mellom fagene, men dette spørsmålet er det kanskje mer naturlig å spørre om på Vg2 når elevene har fått bedre kjennskap til yrkesfeltet. Vi ser nærmere på påstandene «lett å få læreplass» og praksisutplassering på Vg2 sammenliknet med Vg1.

Figur 7.23 Det er lett å få læreplass. Svart «Helt enig» og «litt enig»

Vi ser at Vg1 Byggteknikk-elevne opplever i større grad enn elevene på Vg1 Bygg- og anleggsteknikk at det er lett å få læreplass. Vg2 KEM-elevne, derimot, opplevde dette i noe mindre grad enn snittet av elevene på Vg1 Bygg og anleggsteknikk. Dette kommer trolig av erfaringer KEM-elevne gjør i løpet av dette første året, men dette funnet er likevel noe vanskelig å tolke – tradisjonelt har det vært relativt lett å få læreplass som rørlegger.¹⁹ De elevene som på Vg1 sa de tenkte seg til Vg2 KEM svarer heller ikke i mindre grad at de tror det er lett å få læreplass enn de andre elevene på dette programmet (se vedlegg 2 for oversikt over svarfordeling på dette spørsmålet fordelt på ønsket Vg2 program på Vg1 byggteknikk).

Det er også verdt å merke seg at det er såpass stor forskjeller på Vg2 Kokk og servitør og Vg2 Matfag. Som vi var inne på tidligere i dette kapitlet ønsker svært mange på Vg2 Matfag ønsker å gå ut i lære som konditorer, et fag med relativt få læreplasser. Dette kan være forklaringen på hvorfor elever på Vg2 Matfag opplever at det er vanskeligere å få læreplass enn på Vg2 kokk og servitør – bare omtrent halvparten av læreplass-søkerne til konditor får innvilget læreplass.²⁰ Blant elevene som tenkte seg til Vg2 matfag på Vg1, ser vi at de allerede da var mer skeptisk til muligheten for å få læreplass enn de som tenkte seg til Vg2 kokk og servitør (se vedlegg 3).

7.4.3 Langsiktige utdanningsplaner

Elevene ble også spurt om den høyeste utdanningen de har tenkt å ta. Dette spørsmålet ble inkludert for å si noe om de mer langsiktige planene til elevene, hvis de hadde noen. Å stille et slikt spørsmål tidlig på Vg1 sier selvsagt ikke noe om hva elevene faktisk kommer å gjøre, men sier noe om hvilke holdninger og forventninger elevene på de ulike programmene har.

¹⁹ Dette var også tilfellet i 2012 – Nesten 80 prosent fikk læreplass ifølge oversikten til Utdanningsdirektoratet

²⁰ Basert på Utdanningsdirektoratets oversikt over søkere til læreplass 2012

Tabell 7.1 Langsiktige utdanningsplaner. Vg1.

	Fullføre med fagbrev	Fullføre både fagbrev og studiekompetanse	Bare studiekompetanse	Ta mesterbrev	Ta fagskole	Studere på høgskole / universitet	Vet ikke	SUM
Bygg og anlegg	45 %	10 %	2 %	16 %	3 %	6 %	19 %	100 %
Restaurant og matfag	34 %	15 %	3 %	10 %	1 %	8 %	30 %	100 %
Service og samferdsel	22 %	16 %	7 %	3 %	1 %	23 %	27 %	100 %

Tendensene i de andre spørsmålene blir bekreftet. Bygg og anleggselevne tror i størst grad at de skal fullføre med fagbrev, eventuelt med mesterbrev eller fagskole. Service og samferdselselevne sier i større grad at de skal ta studiekompetanse eventuelt ta høyere utdanning. Restaurant og matfagelevne befinner seg igjen et sted i mellom disse.

Vi stilte samme spørsmål på Vg2.

Tabell 7.2 Langsiktige utdanningsplaner. Vg2.

	Fullføre med fagbrev	Fullføre både fagbrev og studiekompetanse	Bare studiekompetanse	Ta mesterbrev	Ta fagskole	Studere på høgskole / universitet	Vet ikke	SUM
Vg2 Byggteknikk	36 %	12 %	2 %	22 %	3 %	11 %	13 %	100 %
Vg2 Klima, energi og	29 %	8 %	1 %	31 %	6 %	14 %	10 %	100 %
Vg2 Kokk og servitør	31 %	21 %	4 %	11 %	1 %	17 %	14 %	100 %
Vg2 Matfag	35 %	13 %	2 %	11 %	1 %	17 %	21 %	100 %
Vg2 Salg, service og sik.	22 %	14 %	3 %	2 %	1 %	36 %	21 %	100 %

N=519/139/230/127/233

Igjen ser vi at byggteknikk er det Vg2 programmet der flest ser for seg å fullføre med fagbrev, og at flest salg, service og sikkerhet-elever ser for seg å studere på høgskole eller universitet. Vi ser også at andelen som har svart «vet ikke» har gått ned i alle programmene.

En kan argumentere for at de som fullfører med fagbrev eller mesterbrev/fagskole har en fagutdanning. Hvis vi sammenlikner de med de som fullfører med høgskole/universitet får vi følgende oversikt:

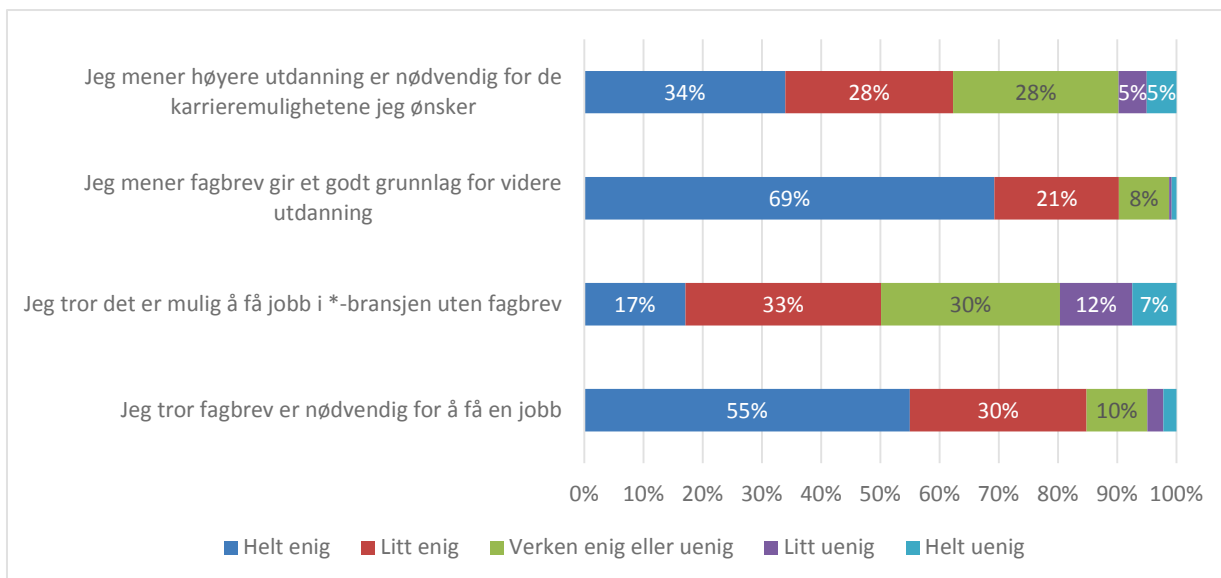
Tabell 7.3 Plan for høyeste utdanning. Vg2. Fagutdanning og høyere utdanning.

	Fagutdanning	Høyere utdanning	Kun studiespes. / Vet ikke	SUM
Vg2 Byggteknikk	73 %	11 %	15 %	100 %
Vg2 Klima, energi og	74 %	14 %	12 %	100 %
Vg2 Kokk og servitør	65 %	17 %	18 %	100 %
Vg2 Matfag	60 %	17 %	24 %	100 %
Vg2 Salg, service og sik.	39 %	36 %	25 %	100 %
Vg2 Helsefagarbeider	32 %	53 %	15 %	100 %
Vg2 Barne- og ungdomsarbeider	31 %	51 %	18 %	100 %

Tabellen viser oss at andelen som planlegger å fullføre med en fagutdanning er størst i byggteknikk og KEM, men det er litt høyere andel som ser for seg høyere utdanning blant KEM-elevene sammenliknet med byggteknikk-elevene. Videre ser vi igjen at kokk og servitør og matfag er i en slags mellomposisjon, der rundt 60 prosent ser for seg å ta fagutdanning, men det er noe flere som er usikker blant matfag-elevene. Igjen inkluderte vi helsefagarbeider og barne- og ungdomsarbeider for å få et bedre sammenligningsgrunnlag. Til tross for at vi vet at omtrent like mange går til påbygg på salg, service og sikkerhet som på helsefagene, ser vi likevel at færre salg, service og sikkerhet ser for seg at de skal ta høyere utdanning sammenliknet med disse to fagene.

Et interessant poeng på tvers av alle utdanningsprogrammene er at andelen som ser for seg å ende opp med høyere utdanning har økt fra første til andre år. Noe som bekrefter det vi så i analysen av yrkespreferanser; svarene fra elevene tegner et bilde der flere får lyst på høyere utdanning i løpet av deres yrkesfaglige utdanning. I helse- og oppvekstfagene har det tidligere blitt vist at dette trolig kommer både av en generell akademisk orientering etter hvert som en blir eldre, akademiske forbilder i videregående skole og at elevene der ser at de trenger høyere utdanning for å oppnå de karriereplaner de har (Skålholt mfl. 2013).

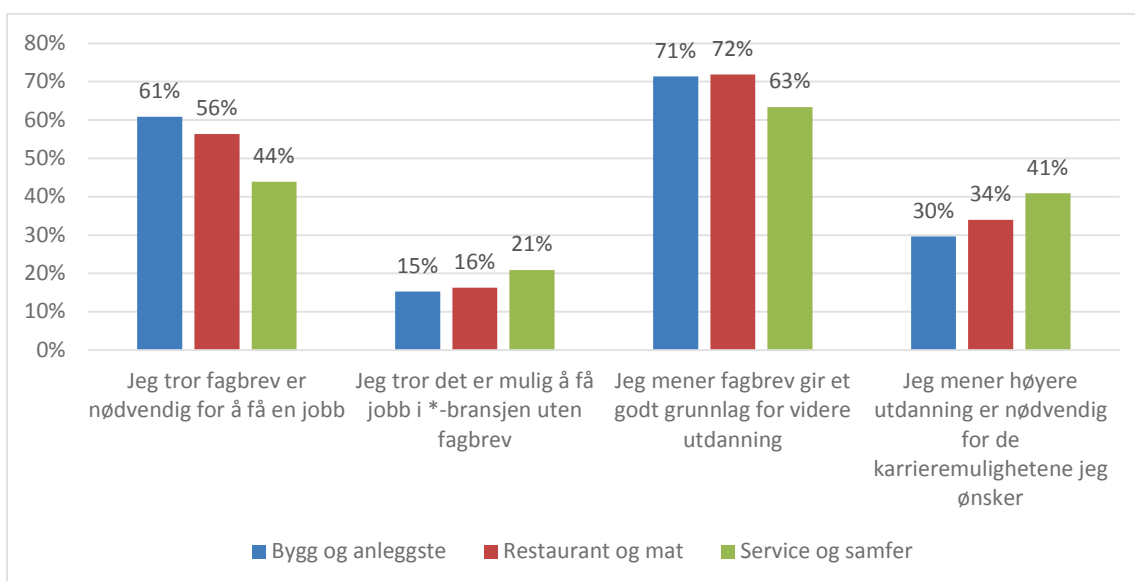
I undersøkelsen hadde vi noen spørsmål som kan gi mer informasjon om hvorfor noen velger å gå videre til høyere utdanning. På Vg1 stilte vi en rekke spørsmål som så på hvordan elevene stilte seg til det å ta fagbrev.

Figur 7.24 Påstander om fagbrevets rolle. Vg1. Program.

* Bygg og anleggs/ Service og samferdsels/ Restaurant og matfags

Generelt ser vi at over seksti prosent sier seg helt eller litt enig i at høyere utdanning er nødvendig for de karriereønskene de har, få sier rett ut at de er uenig, men en del (28 prosent) svarer at de er verken enig eller uenig i påstanden. Nesten alle elevene er enig i at fagbrev gir et godt grunnlag for videre utdanning, hele 90 prosent er enig i denne påstanden. De to siste påstandene i figuren over gir kanskje mindre mening å se på, uten å se på en fordeling på program:

Figur 7.25 Om fagbrevets rolle. Andel svart helt enig. Vg1.

Som vi har sett før tar en lavere andel av service og samferdsel-elevne fagbrev. Det er derfor som forventet at færre service og samferdsels-elever sa seg helt enig i at fagbrev er nødvendig for å få jobb. Det er også litt flere service og samferdsels-elever som sa seg helt enig i at det er mulig å få jobb i sin «bransje» uten fagbrev, men relativt få sa seg helt enig – dette selv om vi vet at det ikke er noe krav om fagbrev for å få jobb for eksempel som selger.

Bygg og anleggselevne og restaurant- og matfag-elevne er begge i stor grad enig i at fagbrevet gir et godt grunnlag for videre utdanning, det samme gjør salg og service-elevne, men i noe mindre

grad. Men som vi ser er det en del flere service og samferdsel-elever som er enig i at høyere utdanning er nødvendig for sine karriereønsker, 41 prosent av service og samferdsel-elevene er helt enig i dette. Også i de mer fagorienterte fagene restaurant og matfag og bygg og anlegg oppgir en relativt stor andel at de ser for seg at de må ha høyere utdanning for å få de karrieremulighetene de ønsker seg, henholdsvis 34 prosent på restaurant og matfag og 30 prosent på bygg og anlegg er helt enig i denne påstanden.

7.5 Påbygg eller læretid: Beregnet betydning av noen bakgrunnsvariabler

Vi har sett at programulikhetene er veldig store, det er nesten fire ganger så mange på Salg, service og sikkerhet som ønsker å ta påbygning til studiekompetanse, som det er på byggfagene. Skyldes dette bare egenskaper ved programmene, eller kan det skyldes andre forhold? Gjennom å bruke en logistisk regresjonsmodell, skal vi her se på betydningen av noen bakgrunnsvariabler. Vi gjennomførte en logistisk regresjonsanalyse, med ønske om å gå til påbygg som utfallsvariabel. Forutsetningene for analysen kan leses i vedlegg 4, her presenterer vi hovedfunnene fra analysen. Vi kontrollerte for følgende variabler i analysen: alder, kjønn, karakterer, region og utdanningsprogram.

Analysen viser først og fremst at sammenlignet med byggfag, som er lærlingprogrammet framfor noen, så øker sannsynligheten for å ønske påbygg noe om en går på Restaurant- og matfag, og enda mer om en går på Service og samferdsel. Dette er intuitivt slik vi forventer det ut fra den deskriptive gjennomgangen av svarfordelingene, men det er likevel viktig å merke seg at bare det å gå på et spesielt program øker/minker sannsynligheten for å ønske påbygg eller lære. Når vi her ser på hva elevene sier de ønsker, ser vi at dette sammenfaller mellom det vi vet elevene på disse programmene erfaringsmessig har gjort.

Vi vet fra før at de med høyere karakterer i større grad enn de med lavere karakterer søker påbygg. Denne samvariasjonen kan skyldes mange ting. Men vi knytter det særlig til utbredte oppfatninger av at de med gode karakterer bør velge en mer teoretisk utdanning, fordi det å gå inn i et lærefag ikke vil gi deg en tilfredsstillende karriere. Dette kan være holdninger som formidles fra medelever, rådgivere, foreldre eller lærere. Vi har i tidligere studier av helsefagarbeider-utdanningen sett at noen lærere oppmuntrer elever med bedre karakterer til å ta påbygg (Skålholt mfl. 2013). Vi kan ikke se bort fra at det er slik i disse utdanningsprogrammene også. Som vi har pekt på tidligere i denne rapporten opplever noen elever at lærerne oppmuntrer også til å ta høyere utdanning. Ikke uventet finner vi også i denne undersøkelsen en sterk samvariasjon mellom karakterer fra ungdomsskolen og om en elev ønsker å gå i lære eller ta påbygg, også kontrollert for de andre faktorene vi hadde med i tabellen. Jo høyere karakter du hadde på ungdomsskolen, jo større ser sannsynligheten for at vedkommende ønsker ta påbygg. Vi testet også med en høy/lav karaktervariabel. Den slo like sterkt ut. Effekten gjelder alle nivå i skalaen, men det kan se ut som effekten er størst for de med høyere karaktersnitt enn 4. Forskjellene i karaktersnitt er veldig små mellom de tre programmene. Målt i grunnskolepoeng lå snittet i 2011 på Bygg- og anleggsteknikk på 31,0, Restaurant- og matfag på 31,7 og service og samferdsel på 32,2²¹. Også i vårt utvalg er karakterforskjellene veldig små, slik det ble redegjort for i metodekapitlet. Karakterbakgrunn alene kan således ikke forklare forskjeller i overgang til påbygg i disse, vi får likevel bekreftet tidligere funn som har vist at karakterer *påvirker* tilbøyeligheten til å velge påbygg.

Kjønn har ingen betydning for om elevene vi har undersøkt på Vg1 ønsker seg til påbygg. Derimot slår kjønn ut på Vg2. Kvinner har, kontrollert for de andre faktorene i modellen, større sannsynlighet for å ønske å velge påbygg enn gutter på Vg2. Dette kan for eksempel skyldes at kvinnene blir mer skeptiske til en lærefagskarriere når de nærmer seg et yrke og vet mer om hva dette innebærer for dem. På byggfag er det bare 5 prosent jenter, mens det på Service og samferdsel og Restaurant- og matfag er nesten halvparten jenter.

²¹ http://www.udir.no/Upload/Rapporter/Utdanningsspeilet_2012.pdf?epslanguage=no.

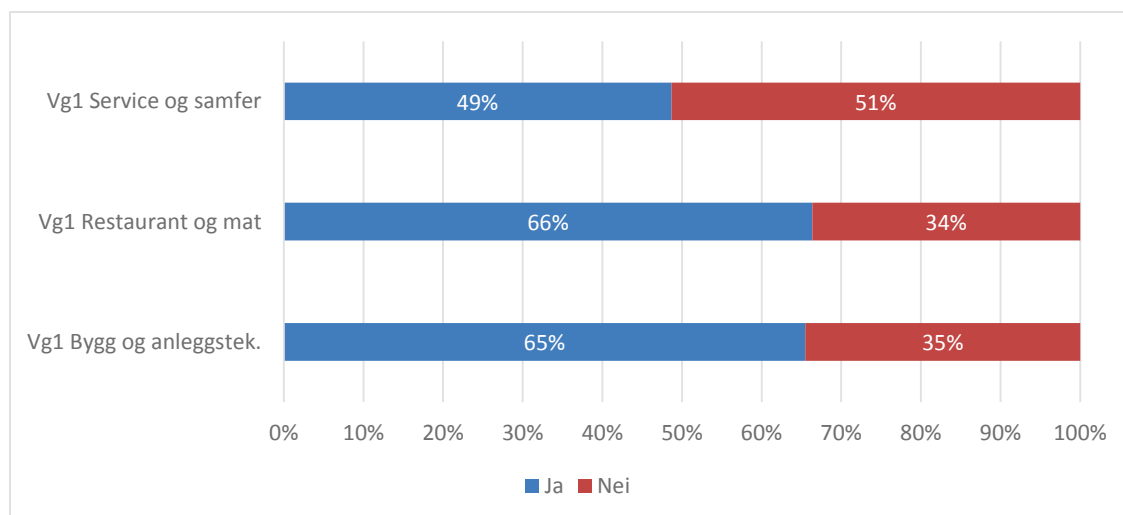
For å undersøke betydningen av region, bruker vi Oslo og Akershus som referansekategori. Vi ser at alle regionene tenderer til å ønske å velge lære i større grad enn Oslo og Akershus, men det er bare Nord-Norge og Agder/Rogaland at dette funnet er signifikant, og effekten er klart størst i Agder og Rogaland. Som vi var inne på i metodekapitlet er svarene fra Agder og Rogaland dominert av Rogaland, som tradisjonelt har hatt en veldig sterk fagopplæringskultur. Vi kan anta at denne samvariasjonen mellom Rogaland og Agder, og det å ønske å gå i lære skyldes «Rogalands-effekten», det vil si en utbredt oppfatning om at det å gå i lære har status eller er bra på andre måter.

Med bakgrunn i beskrivelsen av valg av påbygg i kapittel 1 og 7, er hovedfunnene i denne analysen at program påvirker sannsynligheten for å velge påbygg i de ulike programmene, selv kontrollert for en rekke andre variabler. Vi fikk også bekreftet tidligere funn at karakterer også påvirker tendensen til å velge påbygg, men uten at dette kan forklare forskjellene i ønske om påbygg mellom våre programmer. Vi fant også noen regionale forskjeller, der det ble bekreftet at elever i Oslo og Akershus ønsker seg i større grad til påbygg, også kontrollert for program, kjønn, alder og karakterer. Den regionale effekten var likevel ikke stor i vår analyse.

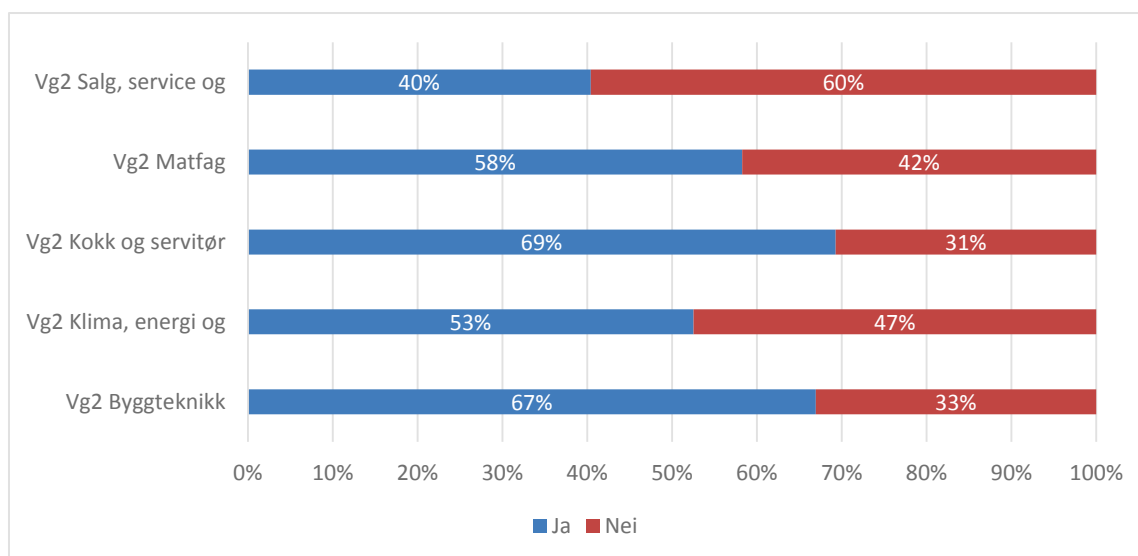
7.5.1 Andre mulige bakgrunnsvariabler som påvirker andelen som sier de vil gå ut i lære

I tillegg til de «rene» bakgrunnsvariablene, kan en tenke seg en rekke faktorer som påvirker om en elev går ut i lære eller velger å gå til påbygg.

Vi så i kapittel fire at karriereplaner oppgis som den viktigste grunnen for at elevene velger påbygg. Et spørsmål i undersøkelsen kan muligens kaste mer lys over årsaker til å velge lære eller påbygg. Vi inkluderte et spørsmål på Vg1 og Vg2 om elevene hadde bestemt seg for hvilket fag de skulle utdanne seg i før de begynte på Vg1. Dette gjorde vi rede for i kapittel 5 og 7, men vi gjentar noe av det her. En kan tenke seg at det å ha bestemt seg for ett fag tidlig, gjør at det er enklere å opparbeide seg motivasjon for ett lærefag. Vi ser på fordelingen på dette svaret for Vg1 og Vg2:

Figur 7.26 Hadde du bestemt deg for hvilket fag du skulle utdanne deg i før du begynte på Vg1?

Figur 7.27 Hadde du bestemt deg for hvilket fag du skulle utdanne deg i før du begynte på Vg1? Vg2.

Vi ser at elevene på restaurant- og matfag og bygg- og anleggsteknikk oppgir at de i større grad hadde bestemt seg for hvilket fag de ville ta før de begynte på Vg1 enn elevene på Service og samferdsel. Dette ser vi både på Vg1 og Vg2. Elevene på Vg2 Byggteknikk (67 prosent) og Vg2 Kokk og servitør (69 prosent) skiller seg ut som dem som i størst grad oppgir å ha bestemt seg for fag før de startet i videregående. Elevene på KEM (53 prosent) og matfag (58 prosent) oppgir i noe mindre grad at de hadde bestemt seg før Vg1, men færrest salg, service og sikkerhet-elever oppga at de hadde bestemt seg for ett lærefag da de startet på Vg1 (40 prosent).

Både på Vg1 og Vg2 ser det å ha bestemt seg for ett fag før Vg1 ut til å øke sannsynligheten for å velge å gå ut i lære (se vedlegg 5). Det kan likevel tenkes at vi her er sårbare for etterrasjonalisering fra elevenes side. Elevene kan oppleve i ettertid at de hele tiden hadde en klar retning mot et fagbrev, selv om det kanskje ikke var tilfelle. At vi fikk samme resultat både på Vg1 og Vg2 styrker likevel en antakelse om at det å ha bestemt seg tidlig for ett fag i seg selv øker sjansen for å velge lære. Det kan tenkes at de som tidlig har bestemt seg for ett fag lettere etablerer tydelige fagidentiteter som gjør at ønsket om å gå til lære holder seg, og styrker seg, i løpet av de første to årene i skole.

Andre mulige forklaringsfaktorer for å velge påbygg er om de må flytte hjemmefra eller ikke for å gå på videregående.

Tabell 7.4 Måtte du flytte hjemmefra for å gå på den skolen du går på nå? Vg1

	Ja	Nei	Totalt
Vg1 Bygg- og anlegg	24 %	76 %	100 %
Vg1 Restaurant og mat	26 %	74 %	100 %
Vg1 service og samferdsel	23 %	77 %	100 %
SUM	24 %	76 %	100 %

Tabell 7.5 Måtte du flytte hjemmefra for å gå på den skolen du går på nå? Vg2

Måtte du flytte hjemmefra for å gå på den skolen du går på nå?	Ja	Nei	SUM
Vg2 Byggeteknikk	28 %	72 %	100 %
Vg2 Klima, energi og	29 %	71 %	100 %
Vg2 Kokk og servitør	32 %	68 %	100 %
Vg2 Matfag	25 %	75 %	100 %
Vg2 Salg, service og	33 %	67 %	100 %

På Vg1 svarer jevnt over omtrent en fjerdedel at de måtte flytte for å gå på den skolen de går på nå. På grunn av en større spesialisering på Vg2, kunne vi vente at andelen som oppgir at de må flytte økte fra Vg1 til Vg2. Dette ser vi også er tilfelle. Det ser likevel *ikke* ut til at det å måtte flytte hjemmefra for å gå på skole ser ut til å spille inn for om du planlegger å gå til påbygg eller lære (se vedlegg 6).

8 Oppsummering og drøfting

8.1 Fagopplæring for alle deler av arbeidslivet

Dagens yrkesutdanningsystem er, men noen ytterst få unntak, organisert som fagopplæring. Det forutsettes at programmene i skolen skal ha en forbindelse, ikke bare til bestemte deler av arbeidsmarkedet, men til klart avgrensede fagområder innen disse områdene. Dette var et av hovedgrepene bak Reform 94, og partsorganisasjonene i alle deler av arbeidslivet stilte seg bak den nye måten å organisere yrkesutdanningen som helhet på. De forpliktet seg dermed til å arbeide for etablering av en lærlingordning, og læreplasser i bedriftene. Første del av det såkalte Lekkasjeprosjektet, rettet mot utdanningsprogrammet Helse- og sosialfag (nå Helse- og oppvekstfag), viste at fagopplæring sliter i motvind innenfor denne sektoren (Høst mfl. 2012). Her er utdanningen på skolesiden relativt velfungerende, men koplingen mot arbeidslivet er problematisk. Undersøkelsen viste at elevene gjennom utdanningen orienterte seg i stadig større grad mot høyere utdanning i sektoren. De fleste elevene styrer unna fagopplæring, for selv om de skulle få lære plass, gir ikke fagbrev inngang til karrierer som oppfattes som attraktive.

I denne, andre delen av Lekkasjeprosjektet ser vi på tre andre utdanningsprogrammer, Bygg- og anleggsteknikk, Restaurant- og matfag, og service og samferdsel. Den er basert på en elevsurvey med den samme type spørsmål som ble stilt til elevene i helse og sosial (oppvekst). Relasjonene mellom hvert enkelt av disse programmene og de delene av arbeidslivet de retter seg mot, med sine tradisjoner for opplæring og rekruttering, er, som i første del, det bakteppet vi har valgt å tolke elevenes svar ut fra. Her vet vi fra før at bygg- og anleggsteknikk har en relativt god kopling mot arbeidslivet gjennom velfungerende fag, og tilgang på relativt attraktive læreplasser, mens man innenfor Service og samferdsel i liten grad har klart å utvikle attraktive fag med en klar plass i arbeidslivet. Av de relativt få som søker lære plass i fag innenfor dette programmet, er det lav innfrielsesprosent i noen fag, som for eksempel salg, hvor bare 48 prosent av rettselevne får lære plass²². Innenfor Restaurant- og matfag er det en blanding av områder med godt innarbeidede fag som kokk og servitør, baker og konditor, og områder hvor fagopplæring aldri har fått skikkelig fotfeste, som i næringsmiddelindustrien. Særlig innen matfag er læreplassinnsfrielsen svært lav; tross få søkere er det i faget industriell matproduksjon bare 43 prosent av rettselevne som får plass, i konditorfaget 48 prosent.

---

²² <http://www.udir.no/Tilstand/Analyser-og-statistikk/Fag--og-yrkesopplaring/Sokere-og-godkjente-kontrakter/Sokere-til-lareplass-og-godkjente-kontrakter-per-1-desember-2012/>

8.2 Resultater

8.2.1 Mange har bestemt seg for et fag på Vg1

Når man sammenligner svarene til elevene på programmene trer det fra første spørsmål fram noen veldig klare mønstre. Elevene blir innledningsvis spurt om sitt forhold til fagene programmet retter seg mot. Et klart flertall av elevene på Vg1 oppgir, halvannen måned etter skolestart, at de var helt eller delvis enige i at de hadde bestemt seg for et fag før de startet i videregående. Men det er store ulikheter programmene i mellom. Dobbelt så mange elever på Bygg og anlegg svarer at de har bestemt seg helt for ett fag, sammenlignet med Service og samferdsel, 56 mot 28 prosent. Elevene på Restaurant- og matfag plasserer seg imellom, men klart nærmere bygg- og anleggsvagene. Dette er for øvrig et gjennomgående mønster i mange av svarfordelingene. Elevene i Service og samferdsel har altså i utgangspunktet en svak grad av fagorientering, sammenlignet med i Bygg og anlegg, og til dels Restaurant og mat. I tillegg til dette oppgir elevene på Service og samferdsel, i større grad at de startet på programmet uten å vite hva de ville. Vi forstår dette som et første tegn på at tradisjonene de ulike programmene representerer, virker inn også på elevene, til dels allerede mens de er søkere.

Hva er elevene orientert mot når de starter i de ulike programmene?

- 90 prosent av elevene på Bygg- og anleggsteknikk har som sitt primære mål å utdanne seg i ett av fagene dette programmet retter seg mot. Blant den resterende delen tenker seks prosent seg å bli ingeniør.
- Innenfor Restaurant- og matfag tegner det seg et lignende, om ikke fullt så klart bilde: 80 prosent av de nye elevene vil utdanne seg i et fag innenfor restaurant eller mat. De resterende ønsker seg gjerne mer overordnede stillinger eller helt andre yrker, gjerne utenfor sektoren.
- I Service og samferdsel er det bare rundt 50 prosent av elevene som fra starten av sikter seg mot et fag i arbeidslivet. De øvrige sprer seg på en rekke yrker, så mange at alternativene ikke dekkes av spørreskjemaet. Den største gruppa ønsker seg «andre yrker», både innenfor og utenfor servicesektoren. For den halvdel som vil inn i fag, nevnes særlig IKT Service, salg og kontor. Utenfor fagopplæring er det militær, politi og butikksjef som er hyppigst nevnt.

Flertallet av elevene svarer nei på at andre fag kan være aktuelle for dem. Det er likevel et betydelig mindretall som er åpne for å vurdere også andre fag enn det de primært har siktet seg inn mot, men interessant nok færrest i Service og samferdsel. Det er altså ikke bare at elevene i dette programmet ikke har bestemt seg for et konkret fag, de er i tillegg generelt sett mindre interessert i å lære et fag enn elevene i de andre programmene. Et mindretall i alle programmer, størst i byggfagene, mener det brukes for mye tid på andre fag enn det de selv planlegger å gå inn i. Dette viser et uttrykt behov blant mange av elevene for en viss bredde og utprøving det første året, mens andre ønsker å konsentrere seg om det faget de har bestemt seg for, noe som bekrefter tidligere forskning innenfor byggfag (Deichman- Sørensen mfl. 2011).

8.2.2 Større ulikheter mellom programmene på vg2

Hvordan har så elevenes fagorientering utviklet seg når de har kommet på Vg2, og er fordelt på langt mer fagspesifikke programmer enn de var på Vg1?

- Totalt sett ser vi at byggfagselevene på Vg2 har utviklet en enda sterkere orientering mot fag enn elevene på Vg1, og at den klareste fagidentiteten nå ser ut til å være utviklet på KEM, som i all hovedsak utdanner til rørleggerfaget. At fagidentiteten er sterk på dette programområdet samsvarer svært godt med annen forskning på feltet (Olsen og Reegård 2013). Syv av ti elever svarer at de vil bli rørleggere. Verdt å merke seg er imidlertid at ingeniør er nest største yrkesvalg med 13 prosent, og at hele 40 prosent av elevene har ingeniør som andrevalg. Det antyder også noen klare karriereaspirasjoner.

- På restaurant- og matfag ser vi en noe annen utvikling. På Vg2 Kokk og servitør har halvparten bestemt seg for et fag, mens en fjerdedel delvis har gjort dette (litt enig). Det er omtrent den samme andelen som på Vg1 som har bestemt seg for fag. Av yrker vil de fleste bli kokk, dernest kjøkkensjef. På det veldig brede Vg2 Matfag er det en viss økning i andelen som sier de har bestemt seg for et fag, seks av ti. Her er det konditor som er det suverent mest valgte yrke, ønsket av nesten halvparten av elevene. For øvrig sprer de seg ganske tynt utover. Matfag er en bred programkonstruksjon, som etter intensjonen skulle skape stor fleksibilitet i overgangen til lærefag. Det er derfor et tankekors at så få som åtte prosent kan tenke seg å vurdere fagene som retter seg mot industrien, mens over halvparten vil bli konditor, et relativt lite fag. Matfag scorer desidert lavest på spørsmålet om de anser programmet som et godt grunnlag for videre utdanning. Det antyder at elevene på dette programområdet ser mer negativt på fremtidige karrieremuligheter enn elevene i de øvrige programområdene.
- Fra Vg1 Service og samferdsel sprer elevene seg ut på fire Vg2 programmer. Vi har undersøkt elevene på Vg2 Salg, service og sikkerhet (SSS). SSS utmerker seg ved at nesten fire av ti elever, 40 prosent, sier seg helt eller delvis enig i at de er på programmet, fordi de ikke visste hva de ville. Blant Vg1-elevene på Service og samferdsel var det 30 prosent, så elevene har blitt mer, ikke mindre usikre på sine valg andre året. Det må sies å være bekymringsverdig. En fjerdedel av elevene oppgir at de har fått mindre lyst til å bli lærlinger etter å ha vært i praksis på Vg1. Bare rundt halvparten tenker seg inn i et fag i det hele tatt. Hver fjerde elev vil inn i salgsfaget, mens kontorfaget er nest størst av fagene med 11 prosent. Så mye som hver tredje elev vil imidlertid ha et « annet yrke », enten innen service eller utenfor. Det er for øvrig dobbelt så mange av elevene på SSS som svarer at de begynte på dette programmet, fordi de ikke visste hva de ville, sammenlignet med de andre undersøkte programmene.

8.2.3 Ikke praktisk arbeid i service?

En vanlig begrunnelse for valg av yrkesutdanning er at den gir grunnlag for å utføre et praktisk arbeid. Hele syv av ti elever i hele utvalget av elever på Vg2 sier dette var en viktig begrunnelse for deres utdanningsvalg, men det er store ulikheter mellom programområdene. Blant SSS-elevene er det under halvparten som sier det samme. På byggteknikk svarer videre syv av ti elever at det å kunne benytte evnene sine var en viktig begrunnelse for valg av utdanning, og de øvrige programmene følger ganske tett bak. SSS skiller seg imidlertid klart ut også med bare 44 prosent av elevene som sier seg enig i at de søkte utdanningen fordi den gir dem muligheter til å benytte evnene sine. Det er vanskelig å tolke dette. Det kan handle om at de er usikre på hva evnene deres er, og at de derfor velger det de mener er et bredt program hvor de fortsatt har alle muligheter åpne, eller det kan tolkes som at evner her i stor grad oppfattes som praktiske anlegg. Så å si det eneste SSS-elevene scorer høyest på er ikke overraskende at de valgte utdanningen fordi den gir dem muligheter til å yte god service, men de ligger her bare marginalt over elevene på de andre programmene i undersøkelsen, som også ønsker å yte god service.

8.2.4 Sprikende erfaringer på Vg1

Nær halvparten av elevene på de undersøkte Vg1-programmene oppfatter utdanningene som for teoretiske og for lite praktisk anlagt. Igjen skiller Service og samferdsel seg ut ved å mene dette i noe mindre grad. Et tilsynelatende paradoks finner man kanskje i at et klart flertall av elevene særlig på Restaurant- og matfag, men også på Bygg- og anleggsgfag, sier seg helt enig i at de trives svært godt med å gå på skole samtidig med at flertallet på disse programmene også kan tenke seg å ta hele opplæringen i bedrift. Blant Service og samferdsel-elevene er det færre som kan tenke seg hele opplæringen i bedrift. På samme måte svarer under fire av ti elever på Vg1 Salg og service at de synes utdanningen er spennende, mens det på Restaurant- og matfag er hele syv av ti, og på Bygg- og anleggsteknikk er rundt seks av ti som synes utdanningen er spennende. Noen elever vil alltid oppleve at den utdanningen de begynte på ikke var som forventet, men det er femti prosent flere som svarer dette på Service og samferdsel enn det er på de andre to programmene.

8.2.5 Ulikhetene forsterkes på Vg2

Erfaringene fra Vg2 følger det samme mønsteret som på Vg1, men forsterkes på noen områder. Et flertall mener Vg1 ble for teoretisk og burde vært mer yrkesrettet. Her spriker imidlertid programområdenes svar ved at Matfagselevne sammen med Salg, service og samferdselselevne i mindre grad mener dette. Sett i forhold til andre svar de gir, tolker vi dette mer som uttrykk for misnøye med praksis, enn som et veldig sterkt ønske om mer teori. Dette underbygges av at det klare flertallet av elevene på Vg1 som mente fellesfagene var nødvendige, har skrumpet klart inn på Vg2. Her kan det synes som om elevene har blitt skuffet i møte med fellesfagene.

Et betydelig flertall av elevene synes praksisutplasseringen på Vg1 var nyttig, og at den ga dem mer lyst til å bli lærlinger. Igjen skiller SSS seg ut. Her synes et mindretall av elevene at praksisutplasseringen var nyttig, og det var et mindretall som fikk mer lyst til å gå ut i lære som følge av denne. Mens et flertall på de andre programmene ville ha mer praksis, var dette ikke tilfellet blant elevene på SSS. Som vi har vist var det elevene på Service og samferdsel som hadde mest praksis på Vg1, men erfaringene er altså til dels negative.

Det er ingen helt opplagt måte å tolke disse svarene på, men det mest nærliggende ut fra vårt perspektiv er å forstå svarene som et utslag dels av programmene karakter og forbindelser mot arbeidslivet, dels av hva slags elever programmene tiltrekker seg. Det er i vårt utvalg av elever en ganske jevn karakterfordeling på tvers av programmene, så det er ikke mulig å tolke dette ut fra om elevene er mer eller mindre skoleflinke. Elevene på Bygg- og anlegg og til dels Restaurant- og matfag skiller seg fra elevene på Service og samferdsel ved at de i større grad vet hvor de vil med utdanningen. De vil bli faglærte innenfor yrker de har dannet seg et bilde av. SSS-elevne har trolig ikke de samme klare oppfatningene av hvor de vil i arbeidslivet, og hvilken plass en fagarbeider har i servicesektoren. Erfaringene i praksisutplasseringen har ikke gjort dem mer bestemte på yrkesvalg. Dette i seg selv kan være en av forklaringene på ulikhet i trivsel og motivasjon.

Elevene på de programmene som består av tradisjonelle lærefag, som er kritiske til for tungt teoriinnslag og gjerne vil ha opplæring i bedrift, synes likevel skolen er langt mer spennende enn elevene på Service og samferdsel synes. Det kan forstås som at de allerede har utviklet en sterkere tilhørighet til et fagområde, eller i hvert fall til en utdanning som fører fram til et fagområde. Det har i langt mindre grad elevene på Service og samferdsel en opplevelse av. Deres lærere har ikke bakgrunn som fagarbeidere, men har litt ulik, ofte akademisk bakgrunn (Olsen og Reegård 2013).

8.2.6 Orienteringen mot arbeidslivet på Vg2

Det er en større andel av Vg2-elevne på byggfagene i (Byggteknikk og KEM) som vil ha hele opplæringen i bedrift, enn det var på Vg1 Bygg og anleggsteknikk. Den samme utviklingen finner vi ikke på de andre programmene. Mens over fire av fem elever i byggfagene på Vg2 (Byggteknikk og KEM) sier de planlegger å bli lærlinger, er det noe færre på Restaurant- og matprogrammene, og under halvparten på Salg, service og sikkerhet.

Elevene virker relativt godt orientert om arbeidslivet, og er – trolig blant annet av den grunn – ulike i sine orienteringer avhengig av programtilknytning. Noen har vært godt orientert om arbeidslivet hele veien. En fjerdedel av elevene oppgir for eksempel at det at de har familie i faget var viktig for at de søkte det bestemte programmet. Sterkest slår dette ut på bygg- og anleggselevne, hvor en av tre svarer dette.

Elevene demonstrerer også god kjennskap til arbeidslivet når de blir spurt om de anser fagbrev som nødvendig for å få jobb. Det er et stort flertall, i bygg, der fagopplæringen står sterkest, som mener dette. På den annen side er det klart færrest i SSS, der fagopplæringen står svakest, som mener fagbrev er nødvendig for å få jobb. Elevene i Restaurant- og matfag plasserer seg midt imellom når de skal vurdere dette, noe som også avspeiler det faktiske arbeidsmarkedet i bransjene programmet retter seg mot, som jo er ganske blandet.

Elevene har også klare oppfatninger om læreplassutsiktene, noe de blir spurt om både på Vg1 og Vg2. Generelt er flertallet helt eller delvis enig i at det er lett å få læreplass, men igjen er det forskjeller mellom programmene. Elevene i byggfagene er mest optimistiske, hvilket de har grunn til å være – de fleste får læreplass i byggfagene. Optimismen øker fra vg1 til vg2, noe som trolig er et utslag av at de har kommet noe tettere på arbeidslivet og blitt tryggere på at dette skal gå bra. De mest skeptiske er – ikke overraskende – elevene på Service og samferdsel, og her er det liten forskjell mellom Vg1-elevene og Vg2-elevene. Elevene på Restaurant- og matfag er de mest optimistiske til å få læreplass mens de er på Vg1. Optimismen synker imidlertid fra Vg1- til Vg2-kullet. Utslaget her kommer særlig blant elevene på matfag. Akkurat hva dette er et resultat av, kan vi utfra disse dataene ikke si noe sikkert om, men det skjer etter at de har hatt praksis i fagfeltet sitt. Generelt må vi anta at elevene forstår spørsmålet om det er lett å få læreplass, som at det gjelder det faget de planlegger å gå inn i. Derfor er det nærliggende å anta at elevene i matfagene gjennom skole og praksis har oppfattet at det ikke er så lett å få læreplass i de fagene de ønsker seg inn i. Det rimer godt med at under halvparten av søkerne faktisk fikk læreplass i matfagene i 2011²³. Vanskeligst er det i det mest populære faget, nemlig konditor.

Faget industriell næringsmiddelproduksjon ble gjennom reformen Kunnskapsløftet koplet til det brede matfagsprogrammet, nettopp med tanke på at elevene skal kunne velge bredere, noe som i liten grad har skjedd (Høst og Evensen 2009, Vibe mfl. 2012). Det er også naturlig å kople disse funnene til frafallet i Restaurant- og matfag, som er klart større enn ved de øvrige yrkesfagprogrammene (Markussen mfl. 2008). I tillegg svarer hele 11 prosent av elevene på Vg1 Restaurant- og matfag at de kan tenke seg å begynne rett i arbeid etter Vg2. Nesten like høye tall finner vi for øvrig på de øvrige programmene. Det antyder at en del av elevene allerede har slått fra seg å gå i lære, men uten at de tar sikte på å søke påbygg til generell studiekompetanse.

8.2.7 Orientering mot påbygg og høyere utdanning

Det mønsteret vi ser når det gjelder orientering mot læreplass, finner sitt motstykke i orientering mot påbygning til høyere utdanning. Mens en beskjeden andel av elevene på bygg og på restaurant- og matfag ser for seg å ta påbygning til studiekompetanse etter Vg2, er dette et nesten like vanlig alternativ som læreplass for elevene på Vg1 Service og samferdsel. På Vg2 Salg, service og sikkerhet er påbygning til studiekompetanse et vanligere ønske enn læreplass. Utdanningsambisjonene øker gjennom skoletiden for elevene på alle de tre programmene vi her har undersøkt, samtidig som SSS-elevene skiller seg klart ut med den høyeste andelen som vil ha høyere utdanning. Sammenlignet med elevene på Helse og sosial, er det imidlertid blant SSS-elevene færre som planlegger høyere utdanning. Mens opp mot 90 prosent av elevene på Vg2 Helsearbeiderfaget²⁴ begrunner påbygning med at de trenger det, fordi de skal inn i et yrke som krever høyere utdanning, er det drøyt 70 prosent som svarer dette på SSS.

8.2.8 Oppsummerte programprofiler

- **Service og samferdsel** ser i liten grad ut til å ha utviklet seg som et program som bidrar til å utvikle *fag*interesse blant elevene. De ønsker seg i liten grad ut i lære, men vil heller fortsette i skolen – selv om de heller ikke er fornøyd med denne - og her er det eneste tilbudet påbygning til generell studiekompetanse. Service-elevene har mest praksis av alle på Vg1, men erfaringene fra praksisperiodene er langt mindre positive enn i andre program. De er mindre positive til praksis på Vg2.

Blant de relativt få som søker læreplass er innfrielsesprosenten lav, ikke minst i salgsfaget. Dette til tross for at programmet retter seg mot det kvantitativt sett største ungdomsarbeidsmarkedet, og ikke minst det som vokser mest. Om det betyr at bransjen mener lærlingene er for svake, eventuelt ikke har en relevant bakgrunn eller alder, kan ikke

²³ <http://www.udir.no/Tilstand/Analyser-og-statistikk/Fag--og-yrkesopplaring/Sokere-og-godkjente-kontrakter/Sokere-til-lareplass-og-godkjente-kontrakter-per-1-desember-2012/>

²⁴ Se Høst mfl. 2012

denne undersøkelsen svare på. Svake og sterke søkere behøver ikke være knyttet til karakternivå. Sammenlignet med de andre to programmene i denne undersøkelsen, som lykkes bedre, har Service og samferdselselevne svakt bedre karakternivå fra ungdomsskolen. Når arbeidsgiverne ser ut til å være kritiske til læreplass-søkerne, kan det også ha å gjøre med hva slags jobbfunksjoner og karrierer de tenker seg disse inn i. De fleste jobbene i varehandelen dekkes i dag av ufaglærte, mens karriereveien er rettet mot ledernivåene.

De største fagene innen SSS bygger historisk på Handel og kontor, som med et intermesso i fagopplæring på slutten av 1950-tallet, alltid har vært skolebasert utdanning. En må anta at disse tradisjonene viderefremmes både i skolemiljøene og utenfor, og har en viss betydning for elevenes orienteringer.

Når flertallet av elevene, etter snart 20 år med 2+2 og fagopplæring som hovedmodell, fortsatt ikke ønsker seg ut i lære, er det også relevant å spørre seg om det burde være åpnet for et skoleløp, både med og uten studiekompetanse slik tilfellet var før Reform 94. Det kan løse problemet med at mange som i dag starter på programmet ikke får et reelt tilbud om tre års videregående opplæring. Det vil likevel lite trolig løse problemet med de svake kopleingene mellom utdanning og arbeid på dette feltet.

- For **Restaurant- og matfag** ser utfordringene ut til å være sammensatte, på samme måte som programmet består av fag som retter seg mot veldig ulike deler av arbeidsmarkedet. Elevene på dette programmet er de mest fornøyde med skoleutdanningen. De elevene som orienterer seg mot de tradisjonelle fagene kokk og servitør ser, ikke uventet, ut til å ha klare fellestrekk ved elevene som går mot håndverksfagene i bygg. Flertallet orienterer seg mot lære, men det er en viss økning i andelen som søker påbygg.

Det som særlig gjør at programmet som helhet skiller seg fra bygg- og anleggsgfag, ser ut til å henge sammen med hvordan Vg2 Matfag fungerer. Dette programmet retter seg mot ni ulike fag, hvorav mange små håndverksfag og et par industrifag. Denne modellen, som ble introdusert gjennom Kunnskapsløftet skulle etter intensjonene gi elevene stor fleksibilitet og mange valgmuligheter når det gjelder lærefag, og bedriftene i de ulike delene av bransjen et bredt tilbud av lærlinger. Slik er det ikke gått (Høst og Evensen 2009). Elevene velger stort sett som før og bedriftene rekrutterer omtrent som før. I denne undersøkelsen bekreftes det også at elevene her ikke er mer positive til å vurdere alternative fag, men tvert om mer negative enn elever på andre programmer. Dette antyder at sammensetningen av fag innenfor det felles programområdet ikke er vellykket.

Elevenes svar antyder at de underveis i opplæringsløpet får negative inntrykk fra bedriftssiden. Det er for eksempel klart færre som svarer at de kan tenke seg hele opplæringen i bedrift på Vg2 enn det er på Vg1. Elevene på Vg2 Matfag ønsker heller ikke mer praksis, men de er de mest positive til det å være på skole.

Mens elevene på andre program enten er mer optimistiske eller har stabile forventninger til læreplassmulighetene på Vg2 sammenlignet med Vg1, skjer det motsatte blant matfagslevne. De gir uttrykk for økt pessimisme i forhold til å få læreplass.

Dette er ikke uten grunnlag i virkeligheten. Statistikken viser at det er langt lavere læreplassopptak i håndverksfagene innenfor matfag (under 50 prosent) enn det er i kokk og servitør (rundt 70 prosent). Og selv om det er liten konkurranse om læreplass i matindustrien, er det også her en lav læreplassinntakelse. Denne industrien har et stort behov for arbeidskraft, og benytter seg i økende grad av arbeidskraftimport. Bare et mindretall av de relativt få som søker læreplass her, får det.

Elevenes svar reiser flere nye spørsmål enn de gir svar. Hvordan er egentlig relasjonene mellom matfagsprogrammet i skolen og bedriftene i disse fagene? Er det egentlig rom for

lærlinger og fagarbeidere i næringsmiddelindustrien? Man kan selvsagt tenke seg en løsning hvor industridelen av matfagene flyttes til TIP. Kanskje hører det mer naturlig hjemme der. Men det løser ikke i seg selv de problematiske koplingene mellom skolefag og lærefag i denne industrien. De vil kanskje bare bli litt mindre synlige i formidlingsstatistikken.

- **Bygg- og anleggsteknikk** har - paradoksalt nok - de klart mest fornøyde elevene. Paradoksalt fordi det er byggebransjen som særlig har kritisert dagens modell for skoleopplæring i yrkesfagene, som for lite fagorientert. Paradoksalt også fordi elevene her tradisjonelt har uttrykt at skole er et nødvendig onde, mens det er læra som gjelder; «det er der de lærer» (se f.eks. Olsen og Reegård 2013). Elevenes svar i vår undersøkelse kan ikke leses som at de ikke vil ha forandring i opplæringsmodellen, enten det gjelder tidligere spesialisering for de som ønsker det, eller vekslingen mellom skole og bedrift. Elevenes svar viser at de er svært orientert mot praksis og veldig åpne for å ta større deler eller hele opplæringen i bedrift. Denne tendensen forsterkes klart fra Vg1 til Vg2, i motsetning til for eksempel blant matfagselevne. Samtidig gir svarene klart uttrykk for at programmet lykkes i å utvikle en gryende fagidentitet blant elevene. Elevene «føler seg hjemme» på skoleprogrammet, som ser ut til å nyte godt av miljøer som i stor grad gir elevene retning og en følelse av å ha havnet på rett spor.

8.3 Konklusjoner

Undersøkelsens perspektiv har vært å forsøke å forstå elevenes begrunnelser av valg og erfaringer i lys av utdanningsprogrammernes svært ulike tradisjoner og forankring i forhold til arbeidslivet. Det gir i stor grad mening i forhold til de mønstrene vi finner. Elevene som tilhører programmer rettet mot fag med solide fagarbeidertradisjoner, som byggfagene, ser ut til å nyte godt av fagopplæringsstrukturene både i arbeidslivet og i skolen. Det kan se ut til at en del av dem også har denne orienteringen med seg allerede før de starter i videregående. Når de kommer inn i programmer med klare fagprofiler utvikles fagidentiteten, og de fleste ønsker å bli lærlinger. Når i tillegg læreplass- og jobbutsiktene ser gode ut, styrkes orienteringen mot det å bli fagarbeider i disse fagene.

Når fagopplæringstradisjonen er svak, og det er utydelig for elevene hvilken posisjon og karriere de kan regne med i arbeidslivet, framkommer det – ikke overraskende - at elevene blir usikre på hva de vil, og i stor grad velger påbyggmuligheten, som trolig har ligget som et alternativ i bevisstheten hos elevene hele veien. På samme måte som det å velge studiespesialiserende, gjør valg av påbygg at elevene kan utsette et yrkesvalg. Den ulike tilbøyeligheten til å velge påbygging kan, som vist, ikke forklares med forskjeller i karakterer. Det er egenskaper ved programmet selv, som blant annet lærere uten bakgrunn i faget, og manglende lærling- og fagarbeidertradisjon i bransjen opplæringen retter seg mot, som ser ut til å være det viktigste. For øvrig er det også slik at jenter, alt annet likt, i mindre grad orienterer seg mot fagopplæring når de kommer på Vg2. Dette slår negativt ut for Restaurant- og matfagene og Salg, service og sikkerhetsfagene.

Tidligere frafallsundersøkelser på yrkesfag har vist at ut fra program har elever, alt annet likt, størst muligheter til å lykkes i å gjennomføre videregående opplæring, og ikke falle fra underveis, dersom de begynner på Teknologi og industriell produksjon (TIP) eller Bygg- og anleggsteknikk (Markussen mfl. 2008). Hva har disse programmene til felles? Jo, det er her man finner de sterkeste tradisjonene for fagopplæring. Det er en sterk kultur for å ta inn lærlinger, det er yrker basert på fag, og disse er koplet relativt tett mot programmet i skolen. Byggfagselevne kanskje overraskende positive svar i denne undersøkelsen, harmonerer godt med gjennomføringstallene. I den andre enden viser frafallsundersøkelsene at man finner Restaurant- og matfag (ibid.). I vår undersøkelse kommer det fram at elevene på dette programmet også er fornøyde med utdanningen, særlig på Vg1, men at deler av programmet sliter med svake koplinger mot arbeidslivet. De er mindre interessert i praksis på Vg2, og data viser at de har lav læreplassinnfrielse. Samtidig er de i beskjeden grad orientert mot påbygging til generell studiekompetanse. Dette kan være noen av forklaringene på det store frafallet i Restaurant- og matfag. Elevene på Service og samferdsel har, alt annet likt, en noe bedre

gjennomføring enn Restaurant- og matfag, noe som til dels kan forklares ved at stor overgang til påbygging kompenseres for svak overgang til læreplass.

De ubesvarte spørsmålene

De strukturelle forutsetningene i form av ulike relasjoner mellom skoleprogram og arbeidsliv, som også ser ut til å bidra til ulike kulturer i skoleprogrammene, setter klare avtrykk i elevenes svar. Men svarene reiser også mange nye spørsmål. Disse krever undersøkelser av en annen dybde og kompleksitet enn det en survey som denne kan romme. Det er behov for mer kvalitativ kunnskap om hvordan de ulike utdanningsprogrammene fungerer og deres relasjon til arbeidslivet. Ulike aspekter av opplæring i skole og i bedrift må studeres i de enkelte program- og fagområder, og det må gjøres i sammenheng.

Et bredt spekter av faktorer må trekkes inn. I skolen er det interessant, men ikke tilstrekkelig å vite noe om hvor gode pedagoger lærerne er. Deres yrkes- og utdanningsbakgrunn, identiteter og tilknytning til lærefagene er trolig vel så viktig i forhold til å forklare utfallet av fagopplæringen. Samtidig er det behov for en systematisk undersøkelse av programmenes øvrige relasjoner til det arbeidsfeltet de retter seg mot. Det er selvsagt viktig å undersøke om bedriftene tar inn lærlinger eller ikke, og om bedriftene gir god opplæring. Det må undersøkes hvem som er lærlingenes instruktører og forbilder, og hva slags arbeid lærlingene rekrutteres til, og hvilken plass de faglærte har i ulike bransjer. Er det nok med fagbrev, eller trengs det mer utdanning for å få de interessante oppgavene? Hva slags karrierer tilbys de med fagbrev, sammenlignet med den arbeidstakere med annen bakgrunn kan få? Er forklaringen på at fagarbeiderutdanning mange steder synes lite attraktivt at de faglærte ikke utfører oppgaver som skiller seg vesentlig fra det ufaglærte gjør? Tilsier utviklingen i arbeidet annen utdanning, og andre kvalifikasjonsformer enn det som er naturlig innenfor fagopplæring? I forhold til bedriftene må en kunne spørre hvordan de vurderer lærlinginntak. Har bedriften noen mål med lærlingene utover læretiden? Hva slags forventninger har de til en lærling, sammenlignet med for eksempel å rekruttere voksne, som kanskje er ufaglærte, men som har en annen erfaring og modenhet?

Selv om vi har anlagt et historisk institusjonelt perspektiv, ligger det ikke i det at endring ikke er mulig; at fagopplæring bare fungerer der den alltid har gjort det. Et viktig spørsmål er derfor hvordan en kan få til endring. Hvordan etablere vellykte koplinger mellom utdanning i skole og fagopplæring i bedrift der en i dag ikke har det? Samtidig må en reise spørsmålet om dette er realistisk innen alle de områder fagopplæring i dag er ment å være hovedmodellen.

Referanser

- Alexander, J.C. 1982: *Theoretical Logic in Sociology*. Berkeley: University of California Press.
- Angell, E., Aure, M. og Emaus, P.-A. (2011). *Kompetansebehov og rekruttering i fiskeforedlingsindustrien - med fokus på utenlandsk arbeidskraft*, Rapport 2011:1. Alta, NORUT Alta
- Archer, M. (1979). *Social origins of education systems*. London, Sage
- Bore, L., Nyen, T., Reegård, K. og Tønder, A. H. (2012). *Internopplæring i varehandelen*, Fafo-rapport 2012:23. Oslo, Fafo
- Drexel, I. (1989). Der schwierige Weg zu einem neuen gesellschaftlichen Qualifikationstyp. *Journal für Sozialforschung*, 29 (3) side 301-325
- Frøseth, M. W., Hovdhaugen, E., Høst, H. og Vibe, N. (2008). *Tilbudsstruktur og gjennomføring i videregående opplæring. Delrapport 1. Evaluering av Kunnskapsløftet*, Rapport 40/2008. Oslo, NIFU STEP
- Frøseth, M. W., Hovdehaugen, E., Høst, H. og Vibe, N. (2010). *En, to...tre? Den vanskelige overgangen – Evaluering av Kunnskapsløftet. Fra andre til tredje år i videregående opplæring*, Rapport 21/2010. Oslo, NIFU STEP
- Hagen, A., Nadim, M. og Nyen, T. (2010). *Fagopplæring på nye felt: En kartlegging av virksomhetenes holdninger til nyere fag i tjenesteytende virksomhet*, Fafo-rapport 2010:12. Oslo, Fafo
- Hansen, M. N. (1984). *Sosiale utdanningsforskjeller. Hvordan har de blitt forklart? Hvordan bør de forklares?*. Akademisk grad: Magisteravhandling. Oslo, Universitetet i Oslo
- Høst, H. og Evensen, M. (2009). *Ny struktur – tradisjonelle mønstre? Om Kunnskapsløftets strukturendringer i det videregående opplæringssystemet, og utforming av tilbud og dimensjonering i fylkeskommunene*, Rapport 28/2009. Oslo, NIFU STEP
- Høst, H., Karlsen, H., Skålholt, A. og Hovdhaugen, E. (2012). *Yrkesfagutdanning eller allmennutdanning for sektoren?*, NIFU-rapport 30/2012. Oslo, Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
- Long, J. S. (1997). *Regression models for categorical and limited dependent variables*, b. 7, SAGE Publications, Incorporated
- Markussen, E., M. W. Frøseth, B. Lødding, N. Sandberg (2008). *Bortvalg og kompetanse*. Oslo. NIFU Step
- Markussen, E. og Gloppen, S. K. (2012). *Påbygg – et gode eller en nødløsning? En studie av påbygging til generell studiekompetanse i Østfold, Akershus, Buskerud, Rogaland og Nord-Trøndelag skoleåret 2010-2011*, NIFU-rapport 2/2012. Oslo, Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
- Meld. St. 20 (2012–2013). *På rett vei - Kvalitet og mangfold i fellesskolen*, Kunnskapsdepartementet <http://www.regjeringen.no/pages/38263383/PDFS/STM201220130020000DDDPDFS.pdf>
- Michelsen, S. og Høst, H. (2013). Nasjonalt system og lokalt arbeid: Om kvalitet i fag- og yrkesopplæringen. i: Høst, H. (red.) Rapport 2 Forskning på kvalitet i fag- og yrkesopplæringen, *Kvalitet i fag- og yrkesopplæringen Fokus på skoleopplæringen*, side 97-157. Oslo, Nordisk institutt for studier av forskning, innovasjon og utdanning
- Michelsen, Svein (1995): *Yrkessosialisering, biografi og organisasjon. En undersøkelse av fagopplæring i norsk industri*. Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap/AHS - Gruppe for flerfaglig arbeidslivsforskning, Universitetet i Bergen.

- Nyen, T., Skålholt, A. og Tønder, A. H. (2013). Overgangen fra fagopplæring til arbeidsmarkedet og videre utdanning. i: Høst, H. (red.) Rapport 2 Forskning på kvalitet i fag- og yrkesopplæringen, *Kvalitet i fag- og yrkesopplæringen Fokus på skoleopplæringen*, side 158-200. Oslo, Nordisk institutt for studier av forskning innovasjon og utdanning
- Olberg, D. (1995). Interne arbeidsmarkeder i servicesektoren - organisasjonsendring og opplæring i bank. i: Olberg, D. (red.) *Endringer i arbeidslivets organisering*. Oslo, Fafo
- Olsen, O. J. og Reegård, K. (2013). Læringsmiljø og gjennomføring i lærer- og elevperspektiv i tre yrkesfaglige opplæringsløp. i: Høst, H. (red.) Rapport 2 Forskning på kvalitet i fag- og yrkesopplæringen, *Kvalitet i fag- og yrkesopplæringen Fokus på skoleopplæringen*, side 17-72. Oslo, Nordisk institutt for studier av forskning innovasjon og utdanning
- Skålholt, A., Høst, H., Nyen, T. og Tønder, A. H. (2013). *Å bli helsefagarbeider: En kvalitativ undersøkelse av overganger mellom skole og læretid, og mellom læretid og arbeidsliv blant ungdom i helsearbeiderfaget*, NIFU-rapport 5/2013. Oslo, Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
- Strand, O. (1996). *Byens beste bakst - Bergens Baker- og Konditormesterlaug 1596-1996*. Bergen, Bergens Baker- og Konditormesterlaug
- Utdanningsdirektoratet. (2012). Elevers fagvalg i videregående opplæring skoleåret 2011-2012. Tilgjengelig fra:
http://www.udir.no/Upload/Statistikk/5/Elevers_fagvalg_vgo_2011_2012.pdf?epslanguage=no.
- Vibe, N. (1997). *Etter halvgått løp. Rekruttering og gjennomstrømning i videregående opplæring etter Reform 94*. Oslo, NIFU
- Vibe, N., Brandt, S. S. og Hovdhaugen, E. (2011). *Underveis i videregående opplæring - Evaluering av Kunnskapsløftet. Underveisrapport fra prosjektet "Struktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse"*, NIFU-rapport 19/2011. Oslo, Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
- Vibe, N., Frøseth, M. W., Hovdhaugen, E. og Markussen, E. (2012). *Evaluering av Kunnskapsløftet. Sluttrapport fra prosjektet «Tilbudsstruktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring»*, NIFU-rapport 26/2012. Oslo, Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning

Vedlegg

Vedlegg 1: Vg1 ga meg mer lyst til å bli lærling/økt lyst til påbygg

Krysstabell av økt lyst til å bli lærling og økt lyst til å påbygg.

Økt lyst til å bli lærling	Økt lyst til påbygg					Totalt
	Helt enig	Litt enig	Verken enig eller uenig	Litt uenig	Helt uenig	
Helt enig	77	57	104	57	159	454
Litt enig	27	82	81	55	66	311
Verken enig eller uenig	13	41	157	13	35	259
Litt uenig	13	22	12	25	10	82
Helt uenig	28	9	4	2	28	71
Totalt	158	211	358	152	298	1177

Som vi ser er noen helt enig i begge påstandene.

Vedlegg 2: Det er lett å få lære plass OG Hva er dine planer for Vg2. Vg1 Bygg og anleggsteknikk

Hva er dine planer for Vg2?	Det er lett å få lære plass					Total
	Helt enig	Litt enig	Verken en	Litt ueni	Helt ueni	
Vg2 Anleggsgartner og	1 16.67	4 66.67	0 0.00	0 0.00	1 16.67	6 100.00
Vg2 Anleggsteknikk	59 27.57	95 44.39	46 21.50	10 4.67	4 1.87	214 100.00
Vg2 Byggteknikk	114 25.56	175 39.24	118 26.46	33 7.40	6 1.35	446 100.00
Vg2 Design og trearbe	0 0.00	3 75.00	1 25.00	0 0.00	0 0.00	4 100.00
Vg2 IKT-servicearbeid	3 25.00	4 33.33	5 41.67	0 0.00	0 0.00	12 100.00
Vg2 Industriell møbel	2 33.33	1 16.67	2 33.33	1 16.67	0 0.00	6 100.00
Vg2 Klima- energi og	25 28.41	35 39.77	20 22.73	6 6.82	2 2.27	88 100.00
Vg2 Overflateteknikk	1 11.11	3 33.33	4 44.44	1 11.11	0 0.00	9 100.00
Vg2 Treteknikk	5 20.83	10 41.67	7 29.17	2 8.33	0 0.00	24 100.00
Jeg vil ta opplæring	5 15.63	10 31.25	11 34.38	4 12.50	2 6.25	32 100.00
Jeg vil begynne å job	7 30.43	4 17.39	8 34.78	3 13.04	1 4.35	23 100.00
Total	222 25.69	344 39.81	222 25.69	60 6.94	16 1.85	864 100.00

Vedlegg 3: Det er lett å få læreplass OG Hva er dine planer for Vg2. Vg1 Restaurant og matfag

Hva er dine planer for Vg2?	Det er lett å få læreplass					Total
	Helt enig	Litt enig	Verken en	Litt ueni	Helt ueni	
Vg2 Fiske og fangst	5 35.71	7 50.00	2 14.29	0 0.00	0 0.00	14 100.00
Vg2 Kokk- og servitør	74 24.03	129 41.88	81 26.30	23 7.47	1 0.32	308 100.00
Vg2 Matfag	22 14.97	67 45.58	40 27.21	12 8.16	6 4.08	147 100.00
Vg2 IKT-servicefag	1 14.29	4 57.14	2 28.57	0 0.00	0 0.00	7 100.00
Jeg vil ta opplæring	6 42.86	3 21.43	2 14.29	1 7.14	2 14.29	14 100.00
Jeg vil begynne å job	1 9.09	5 45.45	3 27.27	1 9.09	1 9.09	11 100.00
Total	109 21.76	215 42.91	130 25.95	37 7.39	10 2.00	501 100.00

Vedlegg 4: Gjennomgang av logistisk regresjonsmodell

Avhengig variabel: det å planlegge å velge påbygg

	Odds Ratio	z	Std. Err.	P>z
Ikke 16/17 år	.2910985	-4.00	.0898127	0.000
Kvinne	1.053087	0.31	.1779139	0.759
Landsdel				
Hedmark og Oppland	.8746225	-0.45	.2577764	0.649
Sør-Østlandet	.6520371	-1.75	.1591275	0.080
Agder og Rogaland	.5451242	-2.62	.1263772	0.009
Vestlandet	.927576	-0.31	.2243651	0.756
Trøndelag	.9037034	-0.41	.2231025	0.682
Nord-Norge	.554784	-2.18	.1497196	0.029
Karakter	1.605116	4.86	.1564146	0.000
Vg1program				
Vg1 Restaurant og matfag	1.787669	2.81	.3693168	0.005
Vg1 Service og samferdsel	6.884546	10.07	1.318439	0.000
Konstant	.0413036	-8.18	.0160904	0.000

Referansekategori: Landsdel=Oslo og Akershus Vg1program=Bygg og anleggsteknikk

Forutsetningene for denne logistiske regresjonsanalyse er basert på Long (Long 1997). Fortegnet i z indikerer retning. Er det negativt fortegn indikerer det at det er større sannsynlighet for å ønske å velge lære, et positivt fortegn indikerer at det er større sannsynlighet for å ønske å velge påbygg. Odds ratio viser oddsen for at eleven velger påbygg når eleven for eksempel er eldre enn 16/17 år, der alle andre variabler i modellen holdes konstant.²⁵ Kolonnen P>z viser signifikans. I samfunnsvitenskapelige analyser er det vanlig å regne 0,05 som et tilfredsstillende signifikansnivå.

Logistisk regresjonsmodell. Det å ønske å velge påbygg. Vg2

q16ny	Odds Ratio	Std. Err.	z	P>z
Ikke 17/18 år	.713049	.1658318	-1.45	0.146
Kvinne	1.813078	.3428635	3.15	0.002
Landsdel				
Hedmark og Oppland	.9362971	.2552459	-0.24	0.809
Sør-Østlandet	.8328232	.2148968	-0.71	0.478
Agder og Rogaland	.9538239	.2324909	-0.19	0.846
Vestlandet	.8498209	.2261965	-0.61	0.541
Trøndelag	.9319642	.2632755	-0.25	0.803
Nord-Norge	.7282904	.2330068	-0.99	0.322
Karakter	1.52933	.1412633	4.60	0.000
Vg2-program				
Vg2 Klima, energi og miljøteknikk	1.193462	.2775526	0.76	0.447
Vg2 Kokk og servitør	1.675461	.3618371	2.39	0.017
Vg2 Matfag	1.451705	.3868556	1.40	0.162
Vg2 Salg, service og sikkerhet	3.754436	.7820231	6.35	0.000
_cons	.0609687	.025164	-6.78	0.000

Referansekategori: Landsdel=Oslo og Akershus Vg2program=Vg2 byggteknikk

For Vg2 var det ikke helt klart hva som skulle inkluderes blant de som velger påbygg. Vi har gjort rede for de valg som vi gjorde i det følgende.

Dette var svarfordelingen på spørsmålet vi brukte som avhengig variabel i den logistiske analysen på Vg2.

Hva er dine utdanningsplaner etter Vg2?	Freq.	Percent	Cum.
Jeg vil bli lærling	694	54.60	54.60
Jeg vil bli lærling og deretter ta påby	210	16.52	71.13
Jeg vil ta påbygg rett etter Vg2	210	16.52	87.65
Jeg vil verken gå mot lære eller påbygg	23	1.81	89.46
Vet ikke	134	10.54	100.00
Total	1,271	100.00	

²⁵ En snakker om oddsratioer og ikke sannsynlighet i logistisk regresjonsanalyse. Det vil si at tall mellom 0 og 1 er sannsynlighet for at påbygg ikke inntreffer, og tall over 1 er sannsynlighet for at det inntreffer, gitt at alle andre faktorer holdes fast. Her bruker vi likevel det mer intuitive «sannsynlighet» i den videre analysen.

Vi lagde først en modell der vi kun så på de som svarte «Jeg vil bli lærling» og «jeg vil ta påbygg rett etter Vg2». Det ga denne modellen:

```

Logistic regression                               Number of obs =      818
                                                    LR chi2(13)  =    118.20
                                                    Prob > chi2  =     0.0000
Log likelihood = -392.46336                       Pseudo R2    =     0.1309
  
```

q16ny	Odds Ratio	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]
alderskat	.6813569	.203906	-1.28	0.200	.3790008 1.224924
kjønn	1.517193	.3570425	1.77	0.076	.9565916 2.406328
karakterNy	1.523665	.1802167	3.56	0.000	1.2084 1.921181
landsdel					
2	1.109978	.365926	0.32	0.752	.5817004 2.118018
3	.8623938	.2762654	-0.46	0.644	.4602837 1.615793
4	.706371	.2169744	-1.13	0.258	.3868754 1.289717
5	.7872354	.2647197	-0.71	0.477	.4072634 1.521717
6	.7077773	.2658622	-0.92	0.358	.338969 1.47786
7	.7491162	.3092058	-0.70	0.484	.333585 1.682255
program					
2	.7716306	.2708867	-0.74	0.460	.387783 1.53543
3	1.284165	.3792285	0.85	0.397	.7198659 2.290817
4	1.546205	.530011	1.27	0.204	.7897517 3.027217
5	5.856081	1.461335	7.08	0.000	3.590848 9.550302
_cons	.0384007	.0199281	-6.28	0.000	.0138869 .1061871

PROGRAM:

- 1 Vg2 byggteknikk
- 2 Vg2 KEM
- 3 Vg2 kokk og servitør
- 4 Vg2 Matfag
- 5 Vg2 Salg, service sikkerhet

LANDSDEL:

- 1 Oslo og Akershus
- 2 Hedmark og Oppland
- 3 Sør-Østlandet
- 4 Agder og Rogaland
- 5 Vestlandet
- 6 Trøndelag
- 7 Nord-Norge

Vi testet så modellen der de som svarte de skulle gå ut i lære og så ta påbygg ble slått sammen med de som bare skulle velge lære. Det ga følgende modell:

```

Logistic regression
Log likelihood = -447.93587
Number of obs = 1017
LR chi2(13) = 103.95
Prob > chi2 = 0.0000
Pseudo R2 = 0.1040

```

q16ny	Odds Ratio	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
alderskat	.8089083	.2337083	-0.73	0.463	.4591681	1.425039
kjønn	1.18009	.2543078	0.77	0.442	.773539	1.800312
karakterNy	1.387159	.1555772	2.92	0.004	1.113422	1.728196
landsdel						
2	1.090081	.33427	0.28	0.779	.5976407	1.988278
3	.7812114	.2349692	-0.82	0.412	.4332594	1.408605
4	.6312367	.1810435	-1.60	0.109	.3598	1.107448
5	.6826102	.2153591	-1.21	0.226	.3678106	1.266839
6	.5469882	.1930679	-1.71	0.087	.2738629	1.092503
7	.6680781	.2615477	-1.03	0.303	.3101617	1.439018
program						
2	.7054187	.2430302	-1.01	0.311	.3590804	1.385805
3	1.067707	.3041888	0.23	0.818	.610865	1.866202
4	1.519445	.4945429	1.29	0.199	.8028588	2.875614
5	4.919717	1.152436	6.80	0.000	3.108476	7.786329
_cons	.0606559	.0293093	-5.80	0.000	.023527	.1563794

Forskjellen mellom modell 1 og modell 2 er små. Vi lagde så en tredje modell, der de som sa at de først skulle ta lære og så til påbygg ble inkludert sammen med de som skulle til påbygg:

```

Logistic regression
Log likelihood = -620.74625
Number of obs = 1017
LR chi2(13) = 118.18
Prob > chi2 = 0.0000
Pseudo R2 = 0.0869

```

q16ny	Odds Ratio	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
alderskat	.713049	.1658318	-1.45	0.146	.4520202	1.124814
kjønn	1.813078	.3428635	3.15	0.002	1.251554	2.626538
karakterNy	1.52933	.1412633	4.60	0.000	1.276075	1.832847
landsdel						
2	.9362971	.2552459	-0.24	0.809	.548739	1.597576
3	.8328232	.2148968	-0.71	0.478	.5022429	1.380994
4	.9538239	.2324909	-0.19	0.846	.5915495	1.537961
5	.8498209	.2261965	-0.61	0.541	.5043864	1.43183
6	.9319642	.2632755	-0.25	0.803	.5357212	1.621286
7	.7282904	.2330068	-0.99	0.322	.3890218	1.363437
program						
2	1.193462	.2775526	0.76	0.447	.7565755	1.882629
3	1.675461	.3618371	2.39	0.017	1.097253	2.558363
4	1.451705	.3868556	1.40	0.162	.8610873	2.447426
5	3.754436	.7820231	6.35	0.000	2.496004	5.647342
_cons	.0609687	.025164	-6.78	0.000	.027151	.1369078

I tredje modell ser vi at kjønn er blitt signifikant. Vg2 KEM er også blitt signifikant i denne modellen. Service og samferdsel var også signifikant i modell 1 og 2. Vi vil argumentere for at de som sier de først skal ta lære og så ta påbygg slås sammen i modellen vi bruker i analysen. Den viktigste grunnen

er at det er sluttkompetansen som påbygg gir, som vi er ute etter. At Log likelihood er høyest i den tredje modellen er også et argument for denne konklusjonen (se Long 1997 for en nærmere diskusjon av dette).

Vedlegg 5: Det å bestemme seg tidlig

Vi tester om det å ha bestemt seg for fag før de startet på Vg1 slår ut mtp andelen som ønsker seg til påbygg. Vg2.

```

Logistic regression                Number of obs   =       1015
                                   LR chi2(14)      =       144.20
                                   Prob > chi2       =       0.0000
Log likelihood = -606.29801        Pseudo R2      =       0.1063

```

q16ny	Odds Ratio	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
alderskat	.7064184	.1673023	-1.47	0.142	.4440894	1.123708
kjønn	1.781782	.341578	3.01	0.003	1.223698	2.594388
karakterNy	1.562625	.1469083	4.75	0.000	1.299661	1.878795
landsdel						
2	.9389501	.260199	-0.23	0.820	.5454565	1.616311
3	.820052	.2153298	-0.76	0.450	.4901538	1.371989
4	.9549285	.2359673	-0.19	0.852	.5883489	1.549911
5	.8222763	.2227139	-0.72	0.470	.4835813	1.39819
6	.9486594	.2721319	-0.18	0.854	.5406735	1.664507
7	.7736108	.2513293	-0.79	0.429	.4092472	1.462377
program						
2	1.033528	.2458312	0.14	0.890	.6484236	1.647351
3	1.756532	.3859698	2.56	0.010	1.141873	2.702053
4	1.400717	.3784446	1.25	0.212	.8248472	2.378633
5	3.276697	.6957617	5.59	0.000	2.161201	4.96795
bestemtFag	2.130958	.3085486	5.23	0.000	1.604451	2.83024
_cons	.0212114	.0100117	-8.16	0.000	.0084101	.0534976

I analysen er å ha bestemt seg =0 og ikke å ha bestemt seg =1. På Vg2 ser vi at det å *ikke* ha bestemt seg for fag før Vg1 slår ut som signifikant i retning av at de planlegger å gå til påbygg. Det kan likevel være på grunn av etterrasjonalisering, som vi pekte på i analysen.

Vedlegg 6: Det å måtte flytte for å gå på skolen

Vi ser om det å måtte flytte for å gå på skolen de går på nå påvirker tendensen til å velg påbygg på Vg2.

Logistic regression

Number of obs = 1013

LR chi2(14) = 117.36

Prob > chi2 = 0.0000

Pseudo R2 = 0.0866

Log likelihood = -618.73099

ql6ny	Odds Ratio	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
alderskat	.728015	.1698217	-1.36	0.174	.4608752	1.149999
kjønn	1.809018	.3427825	3.13	0.002	1.247822	2.622607
karakterNy	1.529651	.1414625	4.60	0.000	1.276065	1.833363
landsdel						
2	.9137077	.2501787	-0.33	0.742	.5342483	1.562685
3	.8367223	.2160921	-0.69	0.490	.5043708	1.388075
4	.958487	.2338124	-0.17	0.862	.5942168	1.546064
5	.8666768	.2312739	-0.54	0.592	.5137039	1.462182
6	.9440928	.2671391	-0.20	0.839	.5422006	1.643877
7	.7475075	.2407495	-0.90	0.366	.397621	1.405276
program						
2	1.1858	.2758991	0.73	0.464	.7515587	1.870939
3	1.673936	.3618967	2.38	0.017	1.095754	2.557198
4	1.430209	.3828437	1.34	0.181	.8463433	2.416864
5	3.766405	.7856837	6.36	0.000	2.50244	5.668789
flytVg2	1.119178	.1718063	0.73	0.463	.8283812	1.512057
_cons	.0502288	.0252017	-5.96	0.000	.0187877	.1342865

Det å måtte flytte hjemme fra ser ikke ut til å slå ut som signifikant når det gjelder det å gå til påbygg.

Vedlegg 7 Viktig med mulighet for offshorejobbing

Uavhengig variabel: At utdanning gir meg mulighet for å jobbe offshore, svart «svært viktig» og «litt viktig». Vg1.

Logistic regression

Number of obs = 1674

LR chi2(11) = 44.24

Prob > chi2 = 0.0000

Pseudo R2 = 0.0197

Log likelihood = -1099.6318

offshore	Odds Ratio	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
alderskat	1.200597	.1999409	1.10	0.272	.8662494	1.663994
kjønn	.7368458	.0976482	-2.30	0.021	.5682949	.9553874
landsdel						
2	.9163964	.2101212	-0.38	0.703	.58467	1.436336
3	.983686	.1836435	-0.09	0.930	.6822545	1.418295
4	1.295575	.2166542	1.55	0.121	.9335107	1.798067
5	1.173048	.2173539	0.86	0.389	.8158244	1.686688
6	1.291149	.2449111	1.35	0.178	.8902592	1.872562
7	1.698657	.3309559	2.72	0.007	1.159479	2.488563
karakterNy	.9946537	.0674676	-0.08	0.937	.8708326	1.136081
vglprogram						
2	1.805787	.2518668	4.24	0.000	1.373862	2.373505
3	.9107092	.1273172	-0.67	0.503	.6924394	1.197782
_cons	.7080656	.1934141	-1.26	0.206	.4145345	1.209446

Referansekategori: Landsdel=Oslo og Akershus. Vg1program=Bygg og anleggsteknikk. Kjønn:Mann

Alder:ung

LANDSDEL:	1 Oslo og Akershus	APROGRAM:	1 Vg1 Bygg og anleggsteknikk
	2 Hedmark og Oppland		2 Vg1 Restaurant og matfag
	3 Sør-Østlandet		3 Vg1 Service og samferdsel
	4 Agder og Rogaland		
	5 Vestlandet		
	6 Trøndelag		
	7 Nord-Norge		

Resultatene av analysen er kommentert i teksten. Hovedfunn: Elever fra Nord-Norge har dette som en viktig begrunnelse, også kontrollert for de andre faktorene. Elevene på restaurant- og matfag har dette som en grunn i større grad enn elevene på bygg- og anleggsteknikk. Kvinner har dette som en grunn i mindre grad enn menn, også kontrollert for de andre faktorene.

At utdanningen gir mulighet til å jobbe offshore. Vg2.

Logistic regression	Number of obs	=	1080
	LR chi2(13)	=	92.02
	Prob > chi2	=	0.0000
Log likelihood = -672.91721	Pseudo R2	=	0.0640

offshore	Odds Ratio	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]
alderskat	1.021907	.2243337	0.10	0.921	.6645864 1.571343
kjønn	.8533557	.1623098	-0.83	0.404	.5878006 1.238883
karakterNy	.9123435	.0800215	-1.05	0.296	.7682448 1.083471
landsdel					
2	.7689814	.2129062	-0.95	0.343	.4469362 1.32308
3	1.396881	.3579082	1.30	0.192	.8454052 2.308096
4	1.370596	.3362948	1.28	0.199	.8473351 2.216989
5	1.798067	.4675074	2.26	0.024	1.080162 2.993112
6	1.391304	.3918642	1.17	0.241	.8010854 2.416379
7	2.921081	.8809227	3.55	0.000	1.617496 5.275262
program					
2	2.596439	.5577965	4.44	0.000	1.704171 3.955878
3	2.873515	.5909049	5.13	0.000	1.920321 4.299848
4	1.287365	.334898	0.97	0.332	.7731579 2.143558
5	.6935613	.1484998	-1.71	0.087	.4558609 1.055206
_cons	.5454536	.2134999	-1.55	0.121	.2532696 1.174715

Referansekategori: Landsdel=Oslo og Akershus. Program=Vg1 Byggteknikk. Kjønn: Mann

Alder:ung

PROGRAM:	1 Vg2 byggteknikk	LANDSDEL:	1 Oslo og Akershus
	2 Vg2 KEM		2 Hedmark og Oppland
	3 Vg2 kokk og servitør		3 Sør-Østlandet
	4 Vg2 Matfag		4 Agder og Rogaland
	5 Vg2 Salg, service sikkerhet		5 Vestlandet
			6 Trøndelag
			7 Nord-Norge

Resultatene av analysen er kommentert i teksten. Hovedfunn: Elever fra Nord-Norge og Vestlandet har dette som en viktig begrunnelse, også kontrollert for de andre faktorene. Elevene på Vg2 KEM og

Vg2 Kokk og servitør har dette som en grunn i større grad relativt til Vg2 Byggteknikk. Kjønn er ikke lenger signifikant.

Vedlegg 8: Karakterforskjeller

Vi tester om gjennomsnittet i selvrapportert karakterer er forskjellige i de ulike programmene. Vi bruker «Scheffe multiple-comparison test», som er en form for ANOVA test. Vi tar bort de som svarte «jeg husker ikke» fra analysen. Scheffe-testen viser forskjellene i gjennomsnitt mellom de ulike programmene, samt p-verdi. Vi har i denne rapporten satt grensen til 0,05.

Vg1:

Hvilket Vg-1 program følger du?	Summary of Hva var karaktersni ttet ditt da du gikk ut av ungdomsskol en? Mean
Vg1 Bygg	3.0035461
Vg1 Resta	2.9756637
Vg1 Servi	3.0259481
Total	3.0027793

Comparison of Hva var karaktersnittet ditt da du gikk ut av ungdomsskolen?
by Hvilket Vg-1 program følger du?
(Scheffe)

Row Mean- Col Mean	Vg1 Bygg	Vg1 Rest
Vg1 Rest	-.027882 0.824	
Vg1 Serv	.022402 0.875	.050284 0.602

Ingen forskjeller er signifikante.

Vg2:

Hvilket Vg2 program går du på?	Summary of Hva var karaktersni ttet ditt da du gikk ut av ungdomsskol en? Mean
Vg2 bygg	3.0850622
Vg2 KEM	3.0076336
Vg2 kokk	3.2571429
Vg2 Matfa	3.0086207
Vg2 Salg,	3.0883721
Total	3.1005199

Comparison of Hva var karaktersnittet ditt da du gikk ut av ungdomsskolen?
 by Hvilket Vg2 program går du på?
 (Scheffe)

Row Mean- Col Mean	Vg2 bygg	Vg2 KEM	Vg2 kokk	Vg2 Matf
Vg2 KEM	-.077429 0.895			
Vg2 kokk	.172081 0.105	.249509 0.065		
Vg2 Matf	-.076442 0.915	.000987 1.000	-.248522 0.086	
Vg2 Salg	.00331 1.000	.080739 0.919	-.168771 0.253	.079751 0.932

Ingen forskjeller er signifikante.

Tabelloversikt

Tabell 1.1 Kompetansemål ved oppstart av tredje opplæringsår etter påbegynt utdanningsprogram første år. Kullet som begynte i videregående opplæring høsten 2006. Horisonalt prosentuering.	17
Tabell 1.2 Andel som tar fagprøve som lærling og praksiskandidat	19
Tabell 1.3 Sysselsetting og utdanning november 2011, etter utdanningsprogram. Fagbrev tatt som lærling i skoleåret 2010-2011. Prosent.....	20
Tabell 1.4 Sysselsetting heltid/deltid november 2011, etter fag. Fagbrev som lærling i skoleåret 2010-2011. Prosent.	21
Tabell 1.5 Andel lærlinger og praksiskandidater. Fagbrev skoleåret 2010-2011. Prosent. Byggteknikk og KEM.	23
Tabell 1.6 Sysselsetting heltid/deltid november 2011, etter fag. Fagbrev som lærling i skoleåret 2010-2011. Prosent.	23
Tabell 1.7 Andelen som tar fagprøve som lærlinger og praksiskandidater. Restaurant og matfag.	26
Tabell 1.8 Sysselsetting og utdanning november 2011, etter utdanningsprogram. Fagbrev tatt i 2010-2011. Fagbrev tatt som lærling. Prosent.....	26
Tabell 1.9 Andelen i deltid/heltid blant de som var registrert i arbeid. Fagbrev i 2010-2011. Fagbrev tatt som lærling. Prosent.	27
Tabell 2.1 Antall elever og skoler som har svart på undersøkelsen. Vg1 og Vg2. Fordelt på program.	32
Tabell 2.2 Gjennomsnittsalder. Vg1. Utdanningsprogram.	33
Tabell 2.3 Gjennomsnittsalder. Vg2. Utdanningsprogram.	33
Tabell 2.4 Alderskategorier, fin inndeling. Vg1.....	34
Tabell 2.5 Alderskategorier, fin inndeling. Vg2.....	34
Tabell 2.6 Alderskategorier, grov inndeling. Vg1.....	34
Tabell 2.7 Alderskategorier, grov inndeling. Vg2.....	34
Tabell 2.8 Alderskategorier, grov inndeling. Vg1. Utdanningsprogram.....	34
Tabell 2.9 Alderskategorier, grov inndeling. Vg2. Utdanningsprogram.....	35
Tabell 2.10 Oversikt useriøse svar.....	35
Tabell 2.11 Kjønnfordeling. Vg1.	36
Tabell 2.12 Kvinneandel ved tre utdanningsprogram. Populasjon 2011-2012. Utvalg. Vg1.....	36
Tabell 2.13 Kjønnfordeling. Vg2. Program.	36
Tabell 2.14 Karaktersnitt, selvrapportert karaktersnitt ved utgangen av 10. klasse. Vg1.	37
Tabell 2.15 Karaktersnitt, selvrapportert karaktersnitt ved utgangen av 10. klasse. Vg2.*	37
Tabell 2.16 Fordeling fylker i våre utvalg. Vg1 og Vg2. Prosent og frekvens.	38
Tabell 2.17 SSBs landsdelstandard. Fylker.	38
Tabell 2.18 Svar fordelt på landsdeler i utvalget. Vg1. Sammenlignet med populasjonen 2011-2012. Prosent. Andel.	39
Tabell 2.19 Svar fordelt på landsdeler i utvalget. Vg2. Prosent. Andel.	39

Tabell 3.1 Svarfordeling på påstanden «Fordi jeg har bestemt meg for ett av fagene innen programmet». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	42
Tabell 3.2 Svar på påstanden «Fordi flere av fagene på dette Vg1-programmet er aktuelle for meg». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	43
Tabell 3.3 Svar på påstanden: «Fordi fagene på dette Vg1-programmet gir et godt grunnlag for videre utdanning». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	43
Tabell 3.4 Svar på påstanden «Fordi jeg ikke visste hva jeg ville». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013. ...	44
Tabell 3.5 Svar på påstanden «Fordi jeg ikke kom inn på det jeg egentlig ønsket». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.....	45
Tabell 3.6 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å utøve et praktisk arbeid». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsgfag, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	47
Tabell 3.7 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet for en god lønn». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.....	48
Tabell 3.8 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til en lederjobb». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.....	49
Tabell 3.9 Svar på påstanden: «Utdanningen gir meg mulighet til å yte god service». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsgfag, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.....	49
Tabell 3.10 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å benytte evnene mine». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsgfag, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.....	50
Tabell 3.11 Svar på påstanden «Jeg hadde venner som skulle begynne på dette Vg1-programmet». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	51
Tabell 3.12 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å starte opp et eget firma». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	51
Tabell 3.13 Svar på påstanden «Jeg har familie i faget». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	52
Tabell 3.14 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å jobbe offshore». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.....	52
Tabell 3.15 Svar på påstanden «Det er en praktisk utdanning». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013. ...	54
Tabell 3.16 Svar på påstanden «Utdanningsprogrammet er mer interessant enn studiespesialisering». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	55

Tabell 3.17 Svar på påstanden «Utdanningsprogrammet har mindre teori enn studiespesialisering». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	55
Tabell 3.18 Svar på påstanden «Det er en praktisk utdanning som gir mulighet for påbygg». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	56
Tabell 4.1 Svar på påstand «Jeg synes utdanningen er spennende». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013. ...	58
Tabell 4.2 Svar på påstanden «Utdanningsprogrammet er ikke det jeg forventet». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.....	58
Tabell 4.3 Svar på påstanden «Jeg vil egentlig bare slutte på skolen». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013. ...	59
Tabell 4.4 Svar på påstanden «Vg1 burde vært mer praktisk». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013. ...	60
Tabell 4.5 Svar på påstanden «Det er fint av Vg1 dekker mange forskjellige fag». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg 1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.....	61
Tabell 4.6 Svar på spørsmålet «Programfagene/yrkesfagene er for teoretiske». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.....	61
Tabell 4.7 Svar på påstanden «Fellesfagene/studiespesialiseringfagene er for teoretiske». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	62
Tabell 4.8 Svar på påstand «Fellesfagene/studiespesialiseringfagene er nødvendige i en yrkesutdanning». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	63
Tabell 4.9 Svar på påstanden «Jeg trives med å gå på skole». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013. ...	63
Tabell 4.10 Svar på påstanden «Jeg kunne tenke meg å ta hele opplæringen i bedrift». Elever i Vg1 Bygg- og anleggsgfag, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.....	64
Tabell 5.1 Svar på påstanden «Fordi jeg hadde bestemt meg for ett av fagene innen programmet». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.....	66
Tabell 5.2 Svar på påstanden «Fordi flere av fagene på dette Vg2-programmet var aktuelle for meg». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	67
Tabell 5.3 Svar på påstanden «Fordi fagene på dette Vg2-programmet gir et godt grunnlag for videre utdanning». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg1 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.....	67
Tabell 5.4 Svar på påstanden «Fordi jeg ikke visste hva jeg ville». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.....	68

Tabell 5.5 Svar på påstand «Fordi jeg ikke kom inn på det jeg egentlig ønsket». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	69
Tabell 5.6 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å utøve et praktisk arbeid». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.	71
Tabell 5.7 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet for en god lønn». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.	72
Tabell 5.8 Svar på spørsmålet «Utdanningen gir meg mulighet til deltidsarbeid». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.	73
Tabell 5.9 Svar på påstanden «Utdanningen gir mulighet til en lederjobb». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.	73
Tabell 5.10 Svar på påstanden «Utdanningen gir deg mulighet til å yte god service». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.	74
Tabell 5.11 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å benytte evnene mine». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.	75
Tabell 5.12 Svar på påstanden «Jeg hadde venner som skulle begynne på dette Vg2-programmet». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.	75
Tabell 5.13 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å starte opp eget firma». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.	76
Tabell 5.14 Svar på påstanden «Jeg har familie i faget». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.	76
Tabell 5.15 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å jobbe offshore». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, sikkerhet og service. Skoleåret 2012-2013.	77
Tabell 5.16 Svar på påstanden «Utdanningen gir meg mulighet til å jobbe offshore». Samlet vurdering fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet fordelt på landsdel. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.	78
Tabell 6.1 Svar på påstanden «Jeg syntes Vg1-utdanningsprogrammet var spennende». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	81
Tabell 6.2 Svar på påstanden «Vg1-utdanningsprogrammet var ikke det jeg forventet». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet.	82
Tabell 6.3 Svar på påstanden «Praksisutplasseringen på Vg1 var svært nyttig». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	86

Tabell 6.4 Svar på påstand «Det var for lite praksisutplassering på Vg1». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	86
Tabell 6.5 Svar på påstand «Erfaringene mine fra Vg1 ga meg mindre lyst til å bli lærling». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	87
Tabell 6.6 Svar på påstand «Vg1 var for teoretisk, det burde ha vært mer yrkesrettet». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	88
Tabell 6.7 Svar på påstand «Programfagene/yrkesfagene på Vg1 var for teoretiske». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	88
Tabell 6.8 Svar på påstand «Fellesfagene/studiespesialiseringsfagene på Vg1 var for teoretiske». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	89
Tabell 6.9 Svar på påstand «Fellesfagene/studiespesialiseringsfagene på Vg1 er nødvendige i en yrkesutdanning». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	90
Tabell 6.10 Svar på påstanden «Jeg trives med å gå på skole». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	92
Tabell 6.11 Svar på påstand «Jeg kunne tenke meg å ta hele opplæringen i bedrift». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.	93
Tabell 7.1 Langsiktige utdanningsplaner. Vg1.	118
Tabell 7.2 Langsiktige utdanningsplaner. Vg2.	118
Tabell 7.3 Plan for høyeste utdanning. Vg2. Fagutdanning og høyere utdanning.	119
Tabell 7.4 Måtte du flytte hjemmefra for å gå på den skolen du går på nå? Vg1	123
Tabell 7.5 Måtte du flytte hjemmefra for å gå på den skolen du går på nå? Vg2	124

Figuroversikt

Figur 1.1 Status ved oppstart av tredje opplæringsår for Vg2- elever i Restaurant- og matfag fra elevkull som startet videregående opplæring høsten etter at de gikk ut av grunnskolen. Prosent. 2007 kullet	25
Figur 3.1 Årsaker til valg av utdanningsprogram. Prosentvis svarfordeling. Samlet fordeling for elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013	41
Figur 3.2 Hvilket valg var dette utdanningsprogrammet da du søkte videregående? Prosentvis svarfordeling fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Skoleåret 2012-2013.	46
Figur 3.3 Elevenes vurdering av ulike forhold som har bidratt til å bestemme deres valg av utdanningsprogram. Samlet vurdering fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsgfag, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Svar oppgitt i prosent. Skoleåret 2012-2013.....	47
Figur 3.4 Elevenes vurdering av ulike påstander som viser til utdanningen som praktisk eller teoretisk. Samlet vurdering fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.	54
Figur 4.1 Hovedtrekk i erfaringer fra Vg1. Samlet vurdering fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Svarfordeling i prosent. Skoleåret 2012-2013.	57
Figur 4.2 Elevenes erfaringer fra balanse mellom praksis og teori på Vg1. Samlet vurdering fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel. Svarfordeling i prosent. Skoleåret 2012-2013.	60
Figur 5.1 Elevers svar på spørsmålet «Hvorfor valgte du ditt Vg2 program?» Samlet vurdering fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Svarfordeling i prosent. Skoleåret 2012-2013.	65
Figur 5.2 Elevenes svar på spørsmålet «Hvilket valg var programområdet da du søkte videregående?» Prosentvis fordeling for elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.....	70
Figur 5.3 Elevenes svar på ulike påstander knyttet til spørsmålet «Hvor viktig var følgende da du valgte ditt Vg2 program?» Samlet vurdering fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.	71
Figur 6.1 Svar på spørsmålet «Hadde du praksisutplassering på Vg1?». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.	83
Figur 6.2 Svar på spørsmålet «Hvor mange uker var du i praksis på Vg1?» Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.	84
Figur 6.3 Svar på spørsmålet «Gjorde praksisutplassering på Vg1 at du fikk mer lyst til å ta fagbrev?» Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.	85
Figur 6.4 Elevers svar på ulike påstander knyttet til erfaringer med praksis og undervisning på Vg1. Samlet vurdering fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.....	85

Figur 6.5 Svar på påstanden «Fellesfagene på Vg1 er nødvendige i en yrkesutdanning». Svar fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel sammenlignet med svar fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.....	90
Figur 6.6 Svar på påstand «På Vg1 brukes det for mye tid på andre fag enn dem man trenger for å bli lærling». Elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Skoleåret 2012-2013.....	91
Figur 6.7 Svar på påstanden «Jeg trives med å gå på skole». Svar fra elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg1 Service og samferdsel sammenlignet med svar fra elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.	93
Figur 6.8 Svar på påstand «Jeg kunne tenkte meg å ta hele opplæringen i bedrift». Andel som er helt enig blant elever i Vg1 Bygg- og anleggsteknikk, Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Service og samferdsel sammenlignet med ande som er helt enig blant elever i Vg2 Byggteknikk, Vg2 Klima-, energi- og miljøteknikk, Vg2 Kokk og servitør, Vg2 Matfag og Vg2 Salg, service og sikkerhet. Prosentvis fordeling. Skoleåret 2012-2013.	94
Figur 7.1 Yrkespreferanser Vg1 Bygg og anleggsteknikk.	96
Figur 7.2 Yrkespreferanser. Vg2 Byggteknikk.	97
Figur 7.3 Yrkespreferanser. Vg2 KEM.	98
Figur 7.4 Elever på Vg1s planer for Vg2.	99
Figur 7.5 Yrkespreferanser Vg1 Restaurant og matfag.	100
Figur 7.6 Yrkespreferanser. Vg2 Kokk og servitør.	101
Figur 7.7 Yrkespreferanser. Vg2 Matfag	102
Figur 7.8 Yrkespreferanser. Vg1 Service og samferdsel	104
Figur 7.9 Yrkespreferanser. Vg2 Salg, service og sikkerhet	105
Figur 7.10 Hva vil elevene gjøre rett etter Vg1. Service og samferdsel.....	106
Figur 7.11 Elevenes planer etter Vg2 på Vg1	107
Figur 7.12 Hva vil du gjøre etter Vg2.....	108
Figur 7.13 Andel som ønsker å bli lærling, sammenlignet med faktisk antall som valgte lære i 2009*. Vg2. Program.	109
Figur 7.14 Andel som ønsker å ta påbygning til studiekompetanse etter Vg2. Både undersøkelsen og registerdata*. Vg2. Program.	110
Figur 7.15 På hvilke måter har erfaringene fra Vg1 påvirket dine videre planer?.....	111
Figur 7.16 På hvilke måter har erfaringene fra Vg1 påvirket dine videre planer? Helt enig og litt enig. Program.	111
Figur 7.17 Programfaglærernes påvirkning. Program. Vg2. Helt enig og Litt enig	112
Figur 7.18 Jeg vil begynne på påbygg fordi ... Vg2. De som planla å gå til påbygg.....	113
Figur 7.19 Påbygg fordi høyere utdanning er nødvendig for de karrieremuligheter jeg ønsker	114
Figur 7.20 Påbygg fordi fagbrev ikke gir de karrieremuligheter jeg ønsker	115
Figur 7.21 Tilgang på læreplass. Vg1	116
Figur 7.22 Fordeling tilgang på læreplasser. Helt enig. Vg1. Program.	116

Figur 7.23 Det er lett å få læreplass. Svart «Helt enig» og «litt enig».....	117
Figur 7.24 Påstander om fagbrevets rolle. Vg1. Program.....	120
Figur 7.25 Om fagbrevets rolle. Andel svart helt enig. Vg1.....	120
Figur 7.26 Hadde du bestemt deg for hvilket fag du skulle utdanne deg i før du begynte på Vg1? Vg1.	122
Figur 7.27 Hadde du bestemt deg for hvilket fag du skulle utdanne deg i før du begynte på Vg1? Vg2.	123

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no